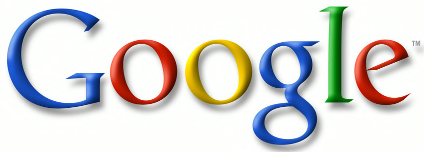

RÆSONNERET
LAPPISK SPROGLÆRE

EFTER DEN SPROGART,

SOM BRUGES AF FJÆLDLAPPERNE I PORSANGER-FJORDEN I FINMARKEN,

UDARBEJDET

AF

RASMUS RASK,

Prof. i de østerlandske Sprog og Bibliotekar ved Københavns Universitét. Medlem af det kgl. danske og det kgl. norske Videnskabernes Selskab, samt adskillige andre lærde Samfund.

EN OMARBEJDELSE

AF PROF. *KNUD LEEMS* LAPPISKE GRAMMATICA.

KØBENHAVN 1832.

FORLAGT AF *J. H. SCHUBOTHES* BOGHANDLING.

TRYKT HOS *S. L. MØLLER*.

FORTALE.

Endelig fremtræder den omarbejdede lappiske Sproglære i den bedste Skikkelse, jeg var i Stand til at give den, efter de forhåndenværende trykte Hjælpemidler, uden nogensinde at have set eller talt med nogen Indfødt eller nogen Fremmed, som forstod Sproget, eller i mindste Måde havde studeret det. De omtalte Hjælpemidler til det lappiske (finlappiske eller finmarkiske) Sprogstudium ere følgende:

D. Mort. Luthers Liden eller mindre Catechismus, o. s. v., *Hvilken er hosföyed dens Oversettelse i det Lappiske Sprog ved Morten Lund, Missionarius i Alten* og *Hammerfest, samt Sognepræst til Alten Menighed*, Kh. 1728. henved 7 Ark i lille 8.

En Lappisk Grammatica efter den Dia-

lect, som bruges af Field-Lapperne udi Porsanger-Fiorden o. s. v., *forfattet af Knud Leem, forhen Missionaire udi Porsanger-Fiorden i Vest-Finmarken;* Kh. 1748, omtrent 31 Ark 8.

En Lappesk Nomenclator efter den Dialect, som bruges af Fjeld-Lapperne i Porsanger-Fjorden, forfattet af Knud Leem, Forhen Missionario i Porsanger Fjorden i Vest-Finmarken, nu Professore docente i Seminario Lapponico Fridericiano i Tronhjem. Tronh. *trøkt hos Jens Christensen Winding,* 1756. Blot dansk-lappisk, og udgör 666 Sider 8. foruden Fortalen.

Lexicon Lapponicum Bipartitum, Lapponico-Danico-Latinum et Danico-Latino-Lapponicum, cum Indice Latino. Pars 1ma Lapponico-Danico-Latina. Cura et studio Canuti Leemii, Professoris Lingv. Lapp. Nidrosiæ 1768. *Pars 2da Danico-Latino-Lapponica. Cura et studio Gerhardi Sandbergii, Hafniæ* 1781. Den første Del, som kan indbindes i to Bind, udgör 1610 Sider, den anden 512 S. 4to, foruden det latinske Register, Fortale og Rettelser.

En kort Tale i Lappernes Spraag (med Dansk ved Siden) *paa Kongens, Frideric d. 5te, som Seminarii Lapponici Fridericiani Stifteres Fødsels-Dag, Af den ældste Seminarist holden i Biscopens Hus.* Tronhjem 1755, trøkt hos J. C. Winding. 29 Sider 8.

En lignende for 1756. 47 Sider 8.

En lignende for 1757. 48 Sider 8.

En lignende for 1758. 64 Sider 8.

Flere end disse fire vides ikke at være udkomne.

Abece, Tronh. prenti J. C. Winding uden Årstal, 24 Sider 8. (uden Dansk).

Seminariumest Fridericianumest chjaellujuvvum Gjet-Kirjatzh, mi moaadde Guatte-, ja Kirko-Rokkus auftanaga Christus Gjerdamushja-Mujtalusajn sistes toaalla. Tronhjem 1763. *Prenti J. C. Winding.* 8. (d. e. En af Semin. Frid. skreven Håndbog, som indeholder, nogle Hus- og Kirkekebönner, tilligemed Kristi Lidelseshistorie, Trondh. o. s. v. En ny Udgave heraf er:

Gjet-Kirjatzh, mi moaadde o. s. v. Christianiast 1824. 119 Sider 8, besørget, skönt temmelig mådelig, af Provst P. V. Dejnbold

i Østfinmarken, Sogneprest til Vadsø. (Jf. min Anmældelse i det af mig udg. Literaturblad Nr. 3. 9de April 1828). Begge Udgg. ere uden Dansk.

Et nyt endnu mådeligere, men forøget, Oplag heraf er besørget af Pastor Jacob Fellmann til Ucjoki og Enara Menigheder i Kemi Lapmark under følgende Tittel: Gjet-Kirjadtz, mi Moadde Guatte ja Kirko-Rokkus, Auttanaga Christus Gjerdamushja Mujttalusajn ja åkta Rippa saarnie åktan Mässanes, sistestoalla. Abost, Prentijuvvum J., C. Frenckell ja pàrne boft. 1825. 182 Sider 8vo.

Nogle Psalmer hvilke Gud til Ære og Lapperne til Opbyggelse ere på Lappisk oversatte af C. W. (Christian Weldingh), Kh. 1764 (det lapp. Tittelblad har 1763) 155 S. 8, foruden Tilegnelse og Rettelser (uden Dansk). — Et nyt men mangelfuldt Oplag blev besørget af Provst Dejnbold, Kristjania 1821, — og et tredie endnu mangelfuldere af Pastor Fellmann, Abost, Prentijuwum Chr. Ludw. Hjelt boft 1825. 60 S. i 8v. (Jævnf. en Anmældelse af Fellmans Arbejder i *Åbo*

Tidning, forfattet af den berömte lærde Finne Hr. Sjøgren i Petersborg.

Luthers liden Catechismus, tilligemed et Anhang o. s. v. Kh. 1776. 379 Sider i lille 8v, foruden Fortale og Rettelser. Bearbejdet af G. Sandberg, som har nævnt sig under Fortalen, på Dansk og Lappisk.

Prima duo capita Evangelii Matthæi in lingvam Lapponicam translata edidit, Jac. Fellman. Aboæ 1825. 19 S. 8v. må endnu henregnes hertil, da Forfatteren udtrykkelig siger (Indl. S. 9—10) . . . „*saltim tirocinii* „*loco peritiorum scrutinio proponere in animum* „*induximus specimen qvalecunqve, duo capita* „*Evangelii Matthæi in* dialectum *linguæ Lap-* „*ponicæ* Finmarkianam *conversi complectens*", fordi Indbyggerne i Ucjoki og Enara Sogne ikke forstå de i Sverrig udkomne laplandske Sager, men vel de finmarkiske. Sprogformen heri afviger dog lidt fra den af L. og S. sidst antagne, efter de Afændringer i Udtalen og Skrivningen af det finmarkiske, som ere omtalte Nr. 44—46. Oversættelsen begynder først S. 11, og indeholder nogle ubetydelige Anmærkninger om forskjellige

mulige Skrivemåder eller Ordformer, neden under den lappiske Tekst.

Den førstanførte, nl. *Lunds Katekismus*, afviger noget i Sprogformen, som synes at helde til den laplandske Sprogart i Sverrig; den er desårsag ikke bleven meget brugt til dette Arbejde. *Leems Nomenclator* heller ikke, da den, skönt meget god, ja ypperlig, som et første Forsøg betragtet, dog både i Rigdom, Nöjagtighed og Bekvemhed til Brug, så langt blev overtruffen af den senere Ordbog. Af det øvrige ere *Weldinghs Salmer* ud. Tv. det ubetydeligste. Talerne indeholde ulykkeligvis næsten lutter etymologiske Grublerier, og Beviser for at det norske Sprog er oprundet af det lappiske. I alt Fald har Leems Sproglære og Ordbog været mine Hovedkilder, hvilke jeg dog af de øvrige Hjælpemidler har søgt efter Ævne at berigtige og udfylde, understøttet alene af nogen levende Kundskab i Finsk, som jeg med Taknemmelighed erkjender for det meste at skylde de berömte lærde Finner, Hr. Prof. og Biskop Fr. M. Franzén i Hernø-

sand [1]), og især Hr. Pastor Rénvall til Uskela i Finland, foruden eget Studium over Sprogets Ånd og Forhold til Lappisk og de øvrige finniske Sprogarter.

Den lappiske Sprogbygning havde tidlig tildraget sig min Opmærksomhed; allerede i mine første Studenterår gjennemgik jeg Leems Sprogl., og gjorde mig et omarbejdet Udtog deraf med ordentlig opstillede Böjningsmönstre, samlet Udsigt over Afledsendelserne, en Del Bemærkninger om Sprogets Overensstemmelser med, og Forskjelligheder fra, Oldnordisk og andre Sprog. Dette vist nok umodne Forsøg bragde mig, ved at tænke over Leems urigtige Anskuelser, på Spor til at opdage de rigtige Forholde imellem adskillige Sprogdele i den *islandske Sproglære,* og kom mig især såre vel tilpas i mit Prisskrift *om det gamle nordiske Sprogs Oprindelse*, Kh. 1818, 8. Så og ved mine Undersøgelser i St. Petersborg om de øvrige finniske Sprog i det russiske Rige, hvoraf en liden Prøve er trykt i Prof. Nyerups *Magasin for danske Rejsendes Iagttagelser.* [2])

---

[1]) Jf. mit Literaturblad Nr. 10. [2]) Første Bind.

Men da jeg, efter min Hjemkomst fra Indien, havde påtaget mig, for det kgl. norske Videnskabernes Selskab i Trondhjem at udarbejde en Undersøgelse om *det lappiske Sprogs Oprindelse*, eller overhovedet Slægtskabsforbindelse med Sprogene i det indre Rusland og nordlige Asien, og begyndte at ordne mine Samlinger dertil; så var det mig især et føleligt Savn, at der ikke gaves nogen lappisk Sproglære, som var at erholde, og som gav en nogenledes klar Oversigt over Sprogordningen i overskuelige Böjningsmönstre, som man kunde henvise til, og vænte at nogen Læser vilde efterse, og kunne forstå. Leem har nl. intet Paradigma opstillet, men i fortløbende Linier opramset Böjningsformerne den ene efter den anden, hvorved man trættes og forvirres overordentlig, hvorved han også selv er kommen til, hist og her at springe en Tidsform ell. desl. over. Jeg havde således intet bekvemt Grundlag at gå ud fra, hvorom jeg kunde sige: se således er det lappiske Sprog beskaffent, som vi skulle jævnføre med de beslægtede; eller ved de

enkelte Tilfælde: således er dette eller hint, af denne eller hin Grund, indrettet i Lappisk. Det var mig derfor såre glædeligt, at det kgl. norske Videnskabernes Selskab så velvilligen rakte Hånden til Udgivelsen af en omarbejdet lapp. Sproglære, som skulde være en Forløber for omtalte Undersøgelse om Sprogets Oprindelse. Det bestemte nemlig Forlæggeren 125 norske Spesiesdaler, imod at han forbandt sig til at levere 40 Eksemplarer på Trykpapir og 10 på Skrivpapir, samt overhovedet sørge for anstændigt Papir og Tryk, uden hvilken Rundhed et sådant Verk aldrig vilde have fundet Forlægger, især da det formodedes at ville udgöre henimod 30 Ark, som en Omarbejdelse af Leem, der måtte indeholde omtrent den samme Materie skönt i en anden Orden, og altså omtrent erholde samme Udstrækning. Så meget har imidlertid en mere økonomisk, og dog ren og behagelig Tryk, samt en strængere Orden, og omhyggelig Bortlugen af Gjentagelser og kjedsommelige Overflødigheder, indskrænket den lappiske Sproglæres Omfang, at jeg tror på disse 17 til 18 Ark at have

givet mere end Leem på sine 29 til 30; og dog intet nyttigt hos ham at have ganske udeladt.

Jeg tog nu fat på Arbejdet, men fandt det ofte vanskeligt og besværligt. Lydsystemet har L. ikke gransket meget over; i Begyndelsen af sin Bog forbigår han det aldeles, og i Slutningen har han nogle ubetydelige Bemærkninger om den lapp. Retskrivning; siden efter forandrede han sin Retskrivning i flere vigtige Punkter; det kostede mig derfor stor Umage at finde Rede deri, og bestemme de enkelte Bogstavers Antal og Betydning, Tvelydenes Udtale o. desl. Imidlertid arbejdede jeg fort uden nogens Hjælp eller Råd, indtil Formlæren (de 10 første Ark) var trykt, og Orddannelsen, samt Ordföjningen i mer eller mindre sammenhængende og udførlige Udkast, opsat. Endelig havde jeg ved indeværende Års Begyndelse den Fornöjelse at se den kun alt for længe væntede lærde og nidkære Missionær, Hr. Pastor Stockfleth, her i Byen, tilligemed en indfødt Degn og Tolk, Hans Mortensen Kolpus fra Vadsø i Østfinmar-

ken. Disse Herrer plejede under Deres Ophold her i fem Måneder, et Par Gange om Ugen at tilbringe Aftenen hos mig, hvor vi da gjennemgik de trykte Ark af nærværende Verk omhyggelig, rettede Manglerne, som fra Leem af vare indkomne hos mig, eller ved urigtigt Ræsonnement af mig indbragte. De sidste Fejl ere omtalte i Rettelserne, også nogle af det første Slags; at optage dem alle, vilde kun lidet nytte i dette Verk, da det skildrer Sproget således som det omtrent forefindes i, eller kan udfindes af, de hidtil udkomne Skrifter; disse Rettelser også, i det mindste hvad alle Finheder i Udtale, Omlyd o. desl. angår, kun grunde sig på én eneste indfødt Person, der desuden er Sølap, og stundum syntes at have noget sprogartagtigt og vaklende i Talen, rimeligvis fordi han var aldeles uvant ved Sproggranskning, og ved at analysere enkelte Ord, ja endog ved at skrive sit eget Modersmål. Det lykkedes nemlig ikke, at erholde to andre yngre Indfødte, som havde ledsaget Pastor Stockfleth fra Finmarken til Kristjania, her ned til Byen på et Par Ugers

Tid, før efter Jævnførelse af deres Udtale at bestemme Lydsystemet nöjagtig, og afgöre adskillige andre Tvivl. Hr. Pastor Stockfleth, som har dem alle tre ved Hånden i Kristjania, og så mange År har levet iblandt Folket selv, vil nu vide at afgöre og anvende det alt i sin lapp. Bibeloversættelse, ny Ordbog og sine andre Arbejder til dette Folks Oplysning og Tarv, og derved begynde et nyt Tidsrum i det lapp. Skriftrige. Dette Verk udgör kun Slutningen af det gamle Tidsrum, og er ikke bestemt til andet. De ikke få Opdagelser i Lydordningen, såvel som Böjningssystemet, hvortil vore Samtaler ledte os, ere uvæntede Frugter af Pastor Stockfleths og Hr. Kolpusses Ophold i København, samt måskje af dette Arbejdes så langt fremrykkede Trykning, at vi her på nogle få Ark havde hele den egentlige Sprogbygning for os i en let Oversigt, Frugter, som, når de ere modnede i Hr. Pastor Stockfleths Verker, ville overraske det lapp. Sprogs Velyndere og den lærde Verden i Almindelighed.

Jeg har her kun optaget de betydeligste

Rettelser, hvor L. havde overset Fhfr. ell. Tidsfr. eller misforstået Böjningen, og således Sprogsystemet overhovedet ved hans Fremstilling var forvansket. Disse Rettelser kunne vel kun lidet nytte til de alt udkomne Sagers rette Forstand, da intet deraf forekommer i disse; men jeg har dog troet derved at være lærde Læsere og Sproggranskere til Behag, da jeg forestiller mig, det vil være dem kærere at se hvorledes den virkelige Sprogform er, end just, hvorledes det har lykkets L. at opfatte den. De enkelte Ords og Ordformers ortografiske Rettelse har jeg derimod kun lejlighedsvis angivet, da jeg ellers vilde have indviklet mig i en alt for vidtløftig og smålig Detalj.

Angående Sprogprøverne havde jeg tænkt at levere begge Kapitler af Matt., men fandt Vanskelighederne for store ved det 2det, hvortil Sjøgren ingen Rettelser har givet. Jeg har anvendt de åndende Bogstaver i Navnene i første Kap., således som de svare til disses oprindelige Lyd i Hebr. og Græsk, ikke for at påtrænge Sproget denne Skrivemåde, i Fald Folket, som

har optaget dem af Nordmænd eller Svensker, udtaler dem uden Åndelyd, men kun som Kuriosität til Jævnførelse, da der ellers intet er at tænke på ved disse Navne.

Slutteligen anbefaler jeg den lærde og gunstige Læser nærværende lille Verk med Horatses skönne Udtryk: *ėst qvodam prodire tenus, si non datur ultra.*

FØRSTE AFDELING,

Bogstavlære.

1. Skrivning og Udtale.

1. Ved den her fulgte Retskrivning for det lappiske har jeg lagt mine Forgængeres, navnlig Knud Leems og Gjerhard Sandbergs, Brug til Grund, samt for øvrigt søgt at göre den så tydelig, simpel og regelret som muligt, samt derhos at lempe den noget efter den i andre Sprog antagne Skrivebrug, hvor en eller anden Forandring syntes nødig.

2. De lappiske Bogstaver blive da følgende:

a	*a*	j	*je*	t	*te*
b	*be*	k	*kå*	ŧ	*eth*
c	*tse*	l	*el*	u	*u*
d	*de*	m	*em*	v	*ve*
đ	*edh*	n	*en*	w	*ew* (*eu*)
e	*e*	g̃	*eng*	y	*y*
f	*ef*	o	*o*	z	*zet* (*set*)
g	*gå*	p	*pe*	å	*å* (*aa*)
ʒ	*egh*	ʒ	*eʒ* (*eds*)	æ	*æ*
h	*hå*	r	*er*	ø	*ø*
i	*i*	s	*es*	ö	*ö*

3. Selvlydene ere de sædvanlige ti; men *y* og *ø* forekomme kun sjælden, uden i Sølappernes Udtale; da imidlertid begge bruges i Laplandsk og Finsk, bör de vist ikke udelades af Bogstavrækken. Vanskeligere er det mig at afgöre, om Sproget både har *ö* og *ø*, og i hvilke Tilfælde, efterdi så få Ekşempler anføres; dog forekommer det mig rimeligst, at *ø* høres, hvor Lyden er lang, og svarer til *é*; f. E. (Leems Sprogl. S. 387) sølappisk shøve, *skön, kostelig*, shøvost, *såre, höjlig*; sædvanlig shéʒa, shéʒast; *ö* derimod, hvor den er kort og hård, og svarer til *ò* (*uo*); f. E. (hos Lindahl og Øhrling) tjörre (d. e. chörre), *grå af Ålderdom*, ellers chòrre, chòrkok, i Finmarken chòrgad, *grå, gråhærdet*; muörje, *Bær*, ellers mòrje. Til Eksempler på *y* kan tjene styren, *et Ror*; syltto, *tyndt Hvalfiskespæk.*

4. *A* bliver stundum så langt, at det af Leem betegnes *ā*, men rettere synes *á* i Overensstemmelse med Ungersk, Bømisk og mange andre Sprog; f. E. álgost, *fra Begyndelsen*. Undertiden skriver Leem *ae*, men det er vist nok en Fejltagelse, forårsaget af den ubevante Lyd, når den efterfølgende Medlyd fordobles, hvilket aldrig finder Sted efter en lang Selvlyd i Dansk, men er hyppig Tilfældet i Lappisk; f. E. dáppe, *en Skik*, ikke *daeppe*, eller *daepe*; da både Flertallet, dabek, *Skikke*, og det finske tapa, viser at intet *e* findes i denne Rod. Ligeledes: jáffo, *Mel*, Fl. jafok; dátto, *Villie*, E. dato, og f. tahto; gákko, *en Kage*, isl. *kaka*; mánna,

et Barn, Fl. manak, *Börn*; bárro, *en Bølge*, Fl. barok, *Bølger*, isl. *bára*.

5. *E* fordobles også undertiden af Leem; men skrives rettere i slige Tilfælde *é*; f. E. chécha, eller chéch, Lind. og Øhrl. tjetja; dék, *hid*, Lind. og Øhrl. tek.

6. For dobbelt *i* antog Leem siden *ij*, men rettere er vist nok *í*, overensstemmende med *á* og *é*, samt med Islandsk og mange flere Sprog; f. E. cíkko, *en Tispe*, *Tæve*, Lind. og Øhrl. tiko, sv. og isl. *tík*.

7. Leem antog også (Sprogl. 381. 382) *oe* som Tvelyd, men i Ordbogen skrev han i slige Tilfælde *uo*; det er heraf klart at dette *oe* kun var langt *o*, og burde skrives *ó*; f. E. dókkaj, *bagved*, son chóppa, *han hugger*, (ikke, *doekkaj*, *choeppa*). Lind. og Øhrl. skrive ligesom L. i Ordb. *uo*, f. E. tuokai, *bagved*, tjuoppet, *at hugge*; hvilket *uo* dog, som vi siden skulle se, bekvemmere skrives *ò*, så at *ó* måskje slet ikke behøves.

8. *U* fordobles også stundum; men da L. antog *ij* for *ii*, synes det som han burde have antaget *uv* for *uu*; rigtigere er dog vist nok *ú*, f. E. dú, *dit*; búrist, *vel*. L. siger at *ee*, *ii*, *uu* udtales „ligesom i de danske Ord: *Deel*, *fiin*, *Bruug*." Men ufs, *en Dör*, Fl. uwsak, ikke *úsak*.

9. *Å* udtryktes af L. med *Aa*, men da Lyden er enkelt, og Tegnet *å* desuden bruges i Laplandsk og flere Sprog, anvendes det vel også her med Rette; f. E. g`álmad, *tredie*, lapl. kålmad; lånit, *at låne*, lapl. lånet. Det

skönnes ikke hvad en forskjellig Betegnelse af selvsamme Lyd i tvende Nabosprog kan nytte, men vel hvad den kan skade; i slige Tilfælde bör derfor den ufuldkomnere vige for den fuldkomnere.

10. *Æ* betegnes i Laplandsk ligesom i Svensk med tysk *Ä*, men *æ* synes mere passende med den latinske Bogstavrække, så meget mere som tysk *ü* ikke bruges, men sædvanligt latinsk *y*.

11. Uagtet man således, ved at antage *á, é, í, ó, ú, å*, bliver *ae, ee, ii* (*ij*), *oe, uu* (*uv*), *aa* kvit, står dog en stor Mængde Tvelyde og Trelyde tilbage. Leem antog (S. 381) 33; men den ungerske Lærde, Sajnovics, gjorde opmærksom på det forvildende deri, samt den yderlige Vanskelighed i at afdele de uendelig mange sammenstødende Selvlyde rigtig i Stavelser, altså at læse Sproget, efter hin Skrivebrug. Leem antog derpå virkelig i Ordbogen *j* og *v* i mange Tilfælde, efter såvel som foran Selvlydene, ligesom i Ungersk, hvor man ikke alene skriver uj, *ny;* men endog ujj, *Finger;* dog iagttages dette især i den dansk-lappiske Del, da den lappisk-danske uden Tvivl alt har været under Pressen, för man blev opmærksom på Nødvendigheden, eller enig med sig selv om Antagelsen. Vi skulle først betragte de Tilfælde, hvor *j* eller *v* følge efter, dernæst de temmelig forskjellige, hvor et eller andet Forslag i Udtalen skikkes foran Selvlyden.

12. At skrive *j* efter Selvlydene, som L. antog; f. E. ajge, *Tid;* olmaj, *en Mand;* vejkke, *Kobber;* huj, *meget;* synes rettest i sig selv, såvel som formedelst Overensstemmelsen med Ungersk, Servisk, Vindisk, Svensk, Dansk og flere Sprog, og kan aldrig forårsage Uvished; men det bör da også anvendes overalt, følgelig

hejgjo, *skrøbelig*; bajgje, *som er oven til*; dòjgje, *et Arbejde*; ujgjo, *undseelig*; hvilket jeg finder i sidste Del af Leems Ordbog, så og hejjosmam, *svækkes*; bajjemuʒh, *ypperst*; ujjot, *undseeligen.* Leem har i nogle af disse sidste Tilfælde brugt enkelt *j*, som bajemuʒh, *ypperst*; dajam, *siger*; dòjek, *Arbejder*; i andre *i* foran *j*, som: heijosmam, uijot; men det kan ikke bifaldes, at skrive samme Stavelse på to forskjellige Måder (*hej* og *hei*, *uj* og *ui*), ihvad der end følger efter; og hvis *j* var nok i bajemuʒh, dajam, dòjek, burde det vel også bruges enkelt i hejosmam, ujot. Man kunde da måskje lade sig nöje med at sætte et svagere *g* (nemlig ʒ) foran *j*, i de Tilfælde hvor dette forstærkes eller fordobles, altså skrive: heʒjo, baʒje, daʒja, *han siger*, uʒjo. Jeg formoder nemlig at Lyden er den selvsamme som i det isl. segja, bagi, bogi, vígja, vægja, der også have et svagere ʒ i andre Tilfælde, som: saʒði, baʒa, boʒa o. s. v. i Udtalen, skönt ikke i Skrivningen. L. siger S. 377: „I somme „Ord kan vel *j* alene betyde Udtalen; men i „andre derimod falder så dúr Pronunsiatsion, at „man, for at betegne den, må til *j* lægge *literam* „*g*, som den bekvemmeste af alle Konsonanter „dertil kan bruges." Man ser heraf at det ikke er egentligt *g* (men ʒ). Han bemærker og: at *litera g* og *j* hverken i Udtalen eller Skrivningen må skilles fra hinanden, og föjes hver til sin Stavelse, men begge henføres til næstfølgende Vokal. Men han skriver bestandig *i* (eller *j*)

foran dette ʒj, hvilket *i* han også beholder foran det enkelte *j*, og synes derfor ikke at have klart indset, at den forangående Selvlyd er enkelt, og ingen Tvelyd, uden for såvidt *j* tilföjes, samt at, da denne tilföjede Medlyd er af en dobbelt Art, svagere eller stærkere, så kan *j* i første og ʒj i sidste Tilfælde udtrykke den fuldkommen tilstrækkelig, uden at forudskikke noget andet *j*, der, om det end stundum synes at høres, vel ikke er andet end en mekanisk Virkning af Forbindelsen af det bløde *j* eller blødgjorte ʒ (ʒj) med foregående Selvlyd. Der gives også nogle som i Isl. skrive seigja, veigir o. s. v., skönt vist nok med Urette i Følge sagði, vegr o. s. v. Overensstemmelsen med de andre finniske Sprog bestyrker denne Regel for Lappisken, f. E. L. skriver vòjgj (vuojgj), *Smör*, men finsk voj (voi), og ung. vaj vise at *ò* ikke i sig selv indeholder noget *j*, eller er en Tvelyd, förend Slutningsmedlyden tilföjes. Denne Medlyd må enten være enkelt, som i Lapl. vòj, Finsk voj, eller dobbelt (forstærket), som i Finmarkisk vòʒj, men ethvert andet Tillæg synes uden Grund og Hjemmel i Ordets Natur. Ligeledes uʒjo, *undseelig*; ujot, *undseeligen*, f. ujo, ikke *ujgjo*, *uijot*; heʒjo, *skrøbelig* er måskje det lapl. hæso. Imidlertid er det ikke umuligt, at den forangående Selvlyd kunde være tvelydagtig i nogle Tilfælde; jeg har derfor ikke uden Frygt for at fejle, antaget denne Skrivebrug, især fordi derved vindes en betydelig Besparelse af Bogstaver, hvormed de lapp. Ord virkelig ere over-

læssede; f. E. vuoijam, f. uin, *jeg svömmer*, i 3. P. vuojgja; *jeg mener* vòjam, og i 3. P. vòʒja, skulde kunne være nok, og det forekommer mig, at de mange sammenhobede Medlydstegn snarere fordunkle end tydeliggöre Lyden. L. har også undertiden ladet sig nöje med ʒj (gj); f. E. bèjam, *jeg sætter*, 3. P. bèʒja (biegja); mí, *vi*, miʒjidi, *os.*

13. Leem antog også at skrive: gavppe, *Køb*; nevrre, *slemt, dårligt*; dovdam, *kjender* o. s. v.; men synes dog ofte at have været forlegen eller tvivlrådig med *v* efter Selvlydene, f. E. auft, *én*; avdast-manam, *drager foran*; avden-manam, *går frem*; (Ordb. 2, 76); audas, *frem*; auden, *foran* (sst. 94. 115.); ja endog stundum i ét og samme Ord: som audegov, *et Forbillede*; aude-stavn, *Forstavn.* Grunden hertil er vist nok, at *v* er blødere efter Selvlydene end foran i Stavelserne; men at man ikke har kjendt den i Engelsk brugelige fortræffelige Adskillelse af *v* og *w*, således at *v* betegner den hårde og *w* den bløde Lyd. Undertiden har man endog mærket det hårde *v* efter Selvlyden, (som i *Hav-et*, *Ræv-en* o. desl.), og villet adskille dem ved at beholde *u* for den blødere Lyd, *v* for den hårdere. Nordmændene udtale i mange Tilfælde *v* efter Selvlydene, hvor Danskerne lade *w* høre, skönt begge skrive Ordene ens, f. E. *Na-v'n*, *Sta-v'n* o. desl. Meningen med aude-stavn, er da vel awde-stavn, efterdi den sidste Del er optaget i Lappisk efter den norske Udtale, og derfor uden Tvivl har hårdt

v; ligeledes awde-gov o. s. v. I de Tilfælde derimod, hvor ingen Forvildelse kunde finde Sted, eller intet hårdt *v* i Nærheden gjorde opmærksom på Forskjellen, skrev L. i Ordbogen *v* for *w* efter dansk Brug, for at undgå Tvelydene. Jeg tror at denne Hensigt lettest opnås, og al Forblandelse sikrest forebygges, ved Brugen af *w* i alle de Tilfælde, hvor Lyden er som i lat. *aurum*, *Europa*, d. *Ovn*, eng. *now*, *power* o. desl., men af *v* i de Tilfælde, hvor Lyden er som i lat. *avis*, *levis*, *uva*, d. *Hav-et*, *Brev-et*, *Ræv-en*, eng. *have*, *live*, *love*. På denne Grund har jeg antaget at skrive awft, awdast-manam, awden-manam, gawppe, newrre, dowdam, og således overalt, hvor Leem i Sprogl. brugte: *au*, *eu*, *ou* eller *auv*, *euv*, *ouv* (ti så nær var han ved den rette Betegnelse); da han umuligen kunde faldet på at anvende *u*, hvis Lyden havde været hårdt *v*, som i den norske Udtale; altså: chawgam, *snører til*; chewcham, *sparker*; chiwtam, *krummer*; chòwgam, *lyser*. Det hårde *v* bliver ellers ofte fordoblet imellem tvende Selvlyde, ja endog efter en Medlyd, såsom: Nævvo, *et Redskab*; Fl. nævok; charvom, *jeg klemmer*, *kryster*, 3. P. charvvo. Leem skrev ofte *w*, for dette *vv*, dog ikke ved Enden af en Linie, hvor han altid adskilte dem rigtig; men hvis man antager *w* til at betegne den bløde Lyd, må man nöje iagttage at skrive *vv* overalt, hvor *v* skal fordobles, for at undgå Forveksling. Dette er også i og for sig selv det rigtigste, og allerede af M.

Lund temmelig nöje iagttaget. *W* derimod fordobles ikke, men forandres i det Sted til *f*, hvilket tydelig viser, at det ikke er nogen Selvlyd, ej heller det samme som *v*; f. E. bowtam, *vækker*, 3. P. bofta; og omvendt dafte, *et Ben*, Fl. dawtek; man bör derfor vist nok hverken skrive *boutam* eller *bovtam*, ell. desl.

14. Foran Selvlydene har Leem ofte ombyttet det først antagne *i* med *j*; og skrevet: njalbme, *Mund*; njåbmel, *en Hare*; bjeg, *Vind*; fjelbma, *en Bæk*; men af Mangel på Kundskab i andre liguende Sprog, især de slåviske, har han ikke mærket den dobbelte Beskaffenhed af disse Tilfælde. Stundum hænger Jelyden ligesom fast ved foregående Medlyd, som derved bliver blødgjort (fr. *mouillé*), hvad Russerne udtrykke ved det svage *Jery*, Polakkerne ved et skarpt Tonetegn over Medlyden, Ungarerne ved *y* (f. E. *gy*, *ly*, *ny*, *ty*, hvor *y* er Medlyd); i disse Tilfælde er vist nok Anvendelsen af *j*, det simpleste og rigtigste. Men undertiden er dette *j* et blot ubetydeligt Forslag til Selvlyden, og hænger ligesom fast i denne; for at udtrykke dette har man i Russisk egne Bogstaver til tre Selvlyde med sådant Forslag, nl. *ja*, *je*, *ju*, i Bømisk et Slags Tonetegn eller Mærke oven ved de sædvanlige Selvlydstegn. I Lappisk finder dette Je-forslag sædvanlig Sted foran *e*, og jeg mener det betegnes aller simplest og rettest, ligesom i Islandsk ved *è*, f. E. mèlkke, *Mælk*; nèkke, *Nakke*: lèwsse, *en Flöj*; mèld, *med*; rèft, *ret rigtigt*, isl. *rètt*; nèlj eller

nèlja, *fire*, lapl. neljæ, finsk nelje. Samme Betegnelse må vel også anvendes ved *æ*, der mekanisk afveksler med *e* i selvsamme Ord, altså: gærdam, *lider*, finsk kærsin; gèrddamush, *Lidelse*; gèrddel, *hårdfør*, gærdateʒje, *tålelig*; ikke gjærdam o. s. v. Når *è* bliver så langt, at Leem skriver *iee* eller *jee*, må man vel skrive ĕ, f. E. mĕkke *et Sværd*; vĕsso, *et Hus*; hvilket er det bømiske Tegn for samme Lyd.

15. Det er besynderligt at Leem ikke forandrede *u* foran Selvlydene til det bløde *v*; da det dog vist nok er rettere at skrive: kwabba eller gwabba, *hvilken af to*? lapl. kåbba? gwíggo, *Kvie*, isl. *kvíga*; gwolle eller gwelle, *Fisk*; lapl. qwele, end. *kuabba, guabba, guiiggo, guolle, guelle.* Leem beskriver *ua*, *ue*, *uo*, *uaa* således: „at den første Vokal, *u*, udføres ikke aldeles som, dog noget lig med *v* i mange Ord." Det er at sige som *w*. Men det vilde dog næppe være rigtigt, at forandre dette *u* til *w* i alle Tilfælde; det forekommer nemlig så ofte foran *o*, at det skönnes at være et blot ubetydeligt Forslag dertil, aldeles ligesom *i* til *e*, det skulde derfor måskje i dette Tilfælde betegnes *ò* i Overensstemmelse med *è*, f. E. bòrre, *god*; lòjtam, *slipper*; mòrr, *et Træ*; vòld, *under*; bassevòt, *Hellighed*; ròwdde, *Jærn*; og måskje gòlle, *Fisk*, f. kala; gòwcha, *Björn*. Herved vindes en stor indvortes Simpelhed og Overensstemmelse med andre Sprog, som vòjtam, *overvinder*, f. voitan; ròwdde, lapl. roúte, f. rauta; vòʒj, *Smör*, f. voi, ung. vaj;

gòdda, *en Pude*, isl. koddi, (E. *kodda*); så og med andre Egnes Udtale, f. E. for mòrr skriver L. i sin Nomenklator mor, for mòrje, morje o. s. v., hvilken Forskjel ved den her antagne Retskrivning næppe mærkes.

16. Imidlertid bör det ikke forbigås, at denne Lyd har sit eget bestemte Bogstav i Bømisk, Littavisk og Oldtysk, nemlig ů, hvilket Mielcke i sin *Littauische Sprachlehre*, Königsberg 1800, S. 11. beskriver: „*wie ein* o, *doch mit einiger vorhergehenden Berührung des* u, *als ein vermischter diphthongus.*" Vi have ovenfor set, at L. forandrede sit *oe*, det er ó, til *uo*, det er ů, og for det bømiske giver Dobrowsky i *Lehrgebäude der Böhm. Sprache*, Prag 1809, S. 3, denne Regel: „*So oft das* o *gedehnt werden sollte, geht es in* ů *über:* strůmek *für* strómek." Ja, hvad mere er, undertiden findes dette Bogstav i samme Ord i begge Sprog; f. E. muo, (mů) *min*, bøm. můg; måskje dette ů derfor burde indføres, især når Lyden er lang, ligesom *å* og *æ* altid ere lange, og *ò* blot forbeholdes de Tilfælde, hvor den er kort. Ofte finder man også i Finsk *uu* i slige Tilfælde, som: stuor (stůr) f. suuri, *stor*.

17. Hvis man antager (‛) for et almindeligt Tegn på ethvert sådant Forslag, som tages af den nærmestliggende Selvlyd, så kan også *oå* udtrykkes med ‛*å*, og *oa* med *à*, således: b‛ådam, *kommer*; bàlam, *frygter*; hvilket også passer ret vel med de beslægtede Sprog, som bàttet, *at komme*, lapl. påtet; bàllat, *at*

frygte, lapl. pallet, f. peljætæ. Men hvis man vilde indføre ŏ, burde man antage en egen Betegnelse for O-forslaget, f. E. skrive: b'ådam, b'attet, b'alam, b'allat.

18. Af Medlydene udtales *b*, *d*, *f*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *t*, *v*, som sædvanlig.

19. For đ skrev Leem *d*ᶜ, hvorom han siger S. 381: „at samme *d*ᶜ skal med en, dog ganske blød, Aspiratsion udtales," det stemmer da vel ganske overens med det arab. ذ, og bör betegnes på samme Måde. Lyden formodes at være den samme, som det danske *d* endnu har i Slutningen af mange Ord, f. E. *Bud*, *glad*, *med*; altså ođas, *nyt*; ođđa månno, *ny Måne*, *Nyet*, lapl. åddå mano; bådđo, *et blindt Skær*, isl. boði. Man finder stundum både đ og d i samme Ord, som rađđeadde, *en Rådgiver*.

20. Et hermed overensstemmende *t*ʻ er allerede i Tillægget til Ls. Gram. S. 3, bemærket og anvendt; men i Sprogl. selv findes ingen Beskrivelse over dets Lyd; jeg formoder det er det arab. ث, og drager ikke i Betænkning at skrive matkke, *en Rejse*, vĕtk, *en Tængsel*. Der gives næppe noget bekvemmere enkelt Tegn at vælge, (da der ikke kan tænkes på det bømiske blødgjorte *t*′, ligeså lidet som đ svarer til det bøm. blødgjorte *d*′); men hvormeget de enkelte Tegn for enkelte Lyde fortjene at foretrækkes for de sammenstillede, falder i Öjnene, når slige Bogstaver skulle fordobles, og når man vil sammenligne Sproget med andre beslægtede Tungemål. At jeg foretrækker đ og ŧ for de isl. Bog-

staver ð og þ, er dels fordi disse Figurer ligge fjærnere fra den gamle af L. indførte Betegnelse, dels fordi de lapp. đ og ŧ aldrig forekomme i Begyndelsen af Ord, altså ikke synes at være andet end Afændringer af *d* og *t*, aldeles svarende til de semittiske Afændringer af Beȝadkefat.

21. Leèm anvender også temmelig hyppig et g', uden dog at give nogen Beskrivelse derover, jeg formoder dermed menes det åndende *g*, som er sædvanligt i Tysk, og ligeledes forekommer i Slutningen af mange Ord efter den danske Udtale; f. E. *Sag*, *Bog*, *Røg* (forskjelligt fra det i *Hug*, *Byg*, jf. min danske Retskrivningslære §. 52). Ligesom det åndende *d* og *t* betegnes med đ og ŧ, således synes dette åndende *g* bekvemmest at skrives med et enkelt Tegn ȝ; f. E. bĕȝom, *jeg jamrer mig*; naȝær, *Søvn*. Man har da de hebraiske og syriske Afændringer af Beȝadkefat i det lapp. undtagen den af *k*, som også fattes i Arabisk; ti *v* svarer til *b*, og afveksler ofte dermed; f. E. vĕȝam, *løber*, litt. bĕgmi, russ. bĕgu; og i Lappisk selv rabastam og ravastam, *jeg oplukker*.

22. Skönt det åndende *k*, tysk *ch*, græsk χ ikke findes hos de Forfattere, som have bearbejdet det finmarkiske, bör man dog ikke tænke sig det ganske fremmed for Sproget; det synes efter visse Sprogarter at findes foran *t*, hvor L. skriver *ft* (eller *wt*), så og i Enden af Ordene. I det mindste finder jeg hos Ganander achta eller acht, *én*, for awft; pichtas, *Klædebon*, for biwtes; og i Fl. úsach, *Dörre*, for

uwsak; jagech, *År*, for jaʒek. Dette *ch* burde vist nok skrives *k* med en Streg over, svarende til đ, ŧ.

23. Det er troligt at Sproget har et eget næselydende g̃ foran *n*, ligt det svenske *g* i vagn *en Vogn*; regn, *Regn* o. desl., der udtales omtrent som *vangn, rengn*. Imidlertid har jeg næppe vovet at optage dette g̃ i Bogstavrækken, da Leems Beskrivelse derover S. 377 er så yderst utilfredsstillende, nl. „Hvor *gn* i et lappisk Ord befindes, udtaler man disse Bogstaver ligesom igjennem Næsen." Eksempel derpå haves i 3. P. af mon changam, *jeg kryber ind i*, nl. chag̃na, eller måskje chag̃ña. Lind. og Øhrl. skrive tjagnet (chag̃net), *at gå ind*. Jeg formoder at den 1. P. også burde skrives med dette g̃, mon chag̃am, og at dette Bogstav burde bruges for *ng* i alle lignende Tilfælde; da Lapperne stundum forandre vort virkelige *ng* til *gg*, som staggo, *en Stang*, og stundum have virkeligt *ng*, som forstærkes til *ngg*, f. E. gangídam, *bliver udstrakt*, ganggalam, *udstrækker* (*Halen*). Det er da i ovenanførte Tilfælde g̃, som hærdes til g̃n, eller muligen g̃nj, g̃ñ, isteden for at fordobles. Hvad der gör mig uvis, er Leems senere antagne Skrivemåde *ggn*; i Fortalen sammenligner han *gn* med Jødernes Udtale af ע som *gn*. Ganander skriver *cgn* eller *gkn*, „*adminiculo gutturis & narium proferenda*."

24. Foruden de hidtil omtalte Bogstaver har Lappisken også, ligesom de slåviske Sprog, en stor Mængde Hvislelyde, der fattes i Dansk, og hvorfor heller ikke i Svensk haves egne enkelte

Bogstaver. Man har betegnet disse med allehånde besynderlige og indbyrdes stridige Sammenstillinger af andre Bogstaver, hvilket har forårsaget en stor Forvirring i den lappiske Retskrivning, dog især i den laplandske, til ubodelig Skade for Sprogets Uddannelse og Jævnførelse med andre Tungemål. De her tilsigtede Lyde ere, hvad man i de slåviske og lettiske og andre Sprog udtrykker således:

s hårdt, som i Dansk og Svensk, det tyske ß.
š samme Bogstav åndende, eng. *sh*, fransk *ch*, tysk *sch*.
z blødt, som i Holl., Eng. og Fransk, nygræsk ζ, tysk langt ſ.
ž samme Bogstav åndende, det franske *j*, russ. živete; littavisk ž, vindisk x.
c hårdt *ts*, tysk *z*, polsk, bøm., vindisk *c*.
č samme Bogstav åndende, ital. *ce*, engl. *ch*, fr. *tch*, tysk *tsch*.
ʒ hårdt *ds*, ital. *z*, maltesisk og oldtysk ʒ.
ǯ samme Bogstav åndende, ital. *ge*, engl. *j*, holl. og fr. *dj*.

25. Alle disse åtte Hvislelyde forekomme også meget ofte dobbelte, og det er især denne Fordobling, som volder Forlegenhed og Urede, når de udtrykkes ved flere sammenstillede Bogstaver. Den ungerske Brug er ikke skikket til at efterligne, den er nemlig ingenlunde så selvstændig og velindrettet, som Sajnovics synes at have troet, men hel og holden grundet på den tyske; da nu disse Lyde ikke som nogen samhængende Ordning (System) have hjemme i Tysk,

så er den tyske Betegnelse höjst ufuldkommen, og blot omskrivende. Den laplandske er ligeledes grundet på den svenske, og derfor også höjst ufuldkommen; hvortil kommer at den er meget delt, da næsten enhver laplandsk Bog, som er udkommen i Sverrig, har sin særegne Retskrivning, og navnlig den af Lindahl og Øhrl. i Ordbogen optagne, ingenlunde er den bedste: den har f. E. tysk *w* for *v* overalt, og *qw* for *kv*, Tvelyde med *i* og *u* såvel foran som efter Selvlyden, men anvender dog *j* imellem tvende Selvlyde og i Enden af Ordene, så at den samme Lyd udtrykkes snart *ai*, snart *aj* o. s. v., og, hvad Hvislelydene angår, da betegnes č med *tj* i Begyndelsen, men med *ts* i Enden af Ordene. Leems Skrivebrug stemmer derimod overens med Sandbergs, og grunder sig på hans Forgængers, Morten Lunds, så at alt hvad der er udkommet om Sproget i Finmarken, følger i Hovedsagen samme Betegnelsesmåde af disse Hvislelyde. Vi skulle derfor her lægge denne Brug til Grund, og blot rette dens indre Uoverenstemmelser såvidt muligt.

26. Om Brugen af *s* og *ss* kan ikke være noget Spörgsmål, da det haves i vore sædvanlige Sprog, og har været ensformig anvendt i Lappisk af alle; f. E. sòrm, *en Finger*, lapl. suorm, finsk sormi, estl. sörm; aldagas, *Lynild*, lapl. aldekes; bæsse, *en Rede*, Fl. bæsek, lapl. pesse, f. pesä, estl. pessa, ung. fészek. Det ung. *sz* er taget af det t. ß, og anvendt overalt, men deraf følger at Ungarerne for *ss* må skrive *szsz*, f. E. *Profeszszor*.

27. Det åndende s (ṡ) betegnes af Lund og Leem med *sh*, og, når det er dobbelt, *ssh*, i Enden af Ordene eller foran en Medlyd; f. E. rubmash (hos Lund ròbmash), *et Legeme;* gashko, *fladt udstrakt, så lang som man er;* gasshkad, *stiv, uböjelig;* men foran en Selvlyd med *shj* (*shi*). Denne Forskjel synes unyttig, og det indskudte *j* overflødigt; ti vel kunde man imellem to Selvlyde dele *s-h* i Læsningen, men dels forekommer dette næppe i Sproget, dels må Forbindelsen af *sh* være Udlændere så bekjendt fra Engelsk, og Lapperne fra de nysanførte Tilfælde i Enden af Ordene og foran en Medlyd, at der aldeles ingen Betænkelighed kan være ved at skrive *sh, ssh* (uden *j*) overalt, følgelig: rubmashak, *Legemer,* (ikke rubmashjak); shat, *længer;* sheʒa, *herlig;* shiggom, *skænder på;* sh'álam, *pludrer* (isl. skvola); osv. Lund skrev også: vaj dat (Ibmel valdde-godde) bàdashi, *at det* (*Guds Rige*) *må komme;* hvilket anses for rettere end bàdashji hos Sandberg. Ligeledes visham, *jeg gider* (jf. eng. *wish*), 3. P. vissha; vilsham, *jeg ser tilbage,* 3. P. vilssha [1]).

28. Det svage z findes ligeså lidet som det åndende ż i Dansk eller Svensk, og er derfor heller ikke bemærket i det Lappiske eller adskilt fra *s, sh* af Leem eller nogen anden Nordbo. I Eng. haves z i *hazel,* og Lyden af ż i *leisure,* ja

---

[1]) Ungarerne betegne *sh* med *s*, og følgelig *ssh* med *ss*, dette er taget af det tyske *s* i *Spur, Stein* o. desl. men ikke at efterligne i noget andet Sprog.

af *zz* i *lizard*, og af *žž* i *measure*. I Ungersk, Vindisk, Bømisk, Polsk, Littavisk anvendes også *z* udelukkende i denne Betydning; det er derfor vist nok rettest at bruge det på samme Måde i Lappisk, og betegne det åndende *z* med *zh*, overensstemmende med *sh* [2]); f. E. bizom *jeg står fast*, 3. P. bizzo; vòzham, *jeg kåger*, vòzzhe, *Kok* (ikke bisom, bisso, vuoshjam, vuosshje). Da imidlertid Sajnovics anfører så såre få Eksempler, er det mig, som ikke kjender Sproget af Tale, umuligt at indsætte *z*, *zh* for *s*, *sh* overalt hvor det høres, hvilket den gunstige Læser bedes at undskylde.

29. Således må den af Leem efter Tysken antagne Brug af *z* for *ts*, og *tz* for samme Lyd fordoblet, som og af *zh* og *zhj* for *tsh*, samt *tzh* og *tzhj* for samme åndende Lyd fordoblet, nødvendigvis forandres, og den mindste Forandring mulig, der mest stemmer overens med de nyåfremsatte Betegnelsesmåder, synes at være *c* for Leems *z*, *cc* for *tz*, *ch* for *zh*, og *cch* for *tzh*, naturligvis i alle Tilfælde, altså og, hvor Leem indskyder endnu et *j*; f. E. gåcam, *våger*, goccet, *at våge*; acche, *Fader*, Fl. achek; chacce, *Vand*; gacchat, *falde*. Dette er Brugen af *c* i Polsk, Bøm., Vind., samt af *ch* i Engelsk. Undertiden stemme også Ordene overens, f. E. acche, polsk oyciec, *Fader*; chòppat, *at hugge*, eng. chop.

---

[2]) Ungarerne skrive *zs* for *zh*, hvilket grunder sig på den nysomtalte Brug af *s* som åndende Bogstav, og bör derfor ligeså lidet efterlignes.

30. Den lapl. Anvendelse af *ts* og *tj* er dels i sig selv modsigende, ti det sidste burde være *tsj*, dels ubekvem til Fordobling. Lindahl og Øhrling have desuden i den korte lapl. Sprogl., som er forudskikket Ordbogen, forblandet to forskjellige Lyde, og derfor ikke været skikkede til at udrede denne vanskelige Del af den lappiske Retskrivning. De udtrykke sig nl. S. 39 nederst således herom: „där en *sibilus* är i början och „midt uti orden, eller ett ljud, som är lika med det „Engelska *ch* i orden *choice, chair, child*, eller ock lika „med *g* i orden *generous, gentle, virgin*, eller som det „Italienska *g* sibilans i orden *giorno, volgere, girare*, „har man här exprimerat honom (nl. *sibilus*) med *tj* „lika som i Svenska orden *tjära, tjäna.*" Men det engelske *ch* er ganske forskjelligt fra *ge*, og begge disse Lyde findes i Lappisk, hvilket de også selv tilstå, uagtet de vedblive at forblande dem, i næste Nr. S. 40, hvor de omtale Fordoblingen således: „lika som uti „Italienskan i *reggio, aggiunto*, har man här fördubb„lat *t*, t. ex. *kattjet*, falla. Ibland har man, då uttalet „så fordrat(!), brukat *dtj*, t. ex. *ddtjot*, få." Samme Forveksling göre de sig skyldige i S. 41, hvor de bestemme Skrivningen i Enden af Ordene til *ts* eller *tz*: „då det ljuder som *ch* i Eng. eller som *ge* i *marriage*, „*knowledge*, t. ex. *almats* eller *almatz*," (d. e. olmuch, *et Menneske*). Heri ligger, foruden den åbenbare Forveksling af Lydene, tvende Fejl, nemlig dels at der ikke bestemmes, om man bör skrive *ts* eller *tz*, dels at Lyden, i hvilket man vælger, kommer til at betegnes anderledes i Enden end i Begyndelsen og Mitten af Ordene, og det uagtet *ts* ellers bruges for vort her antagne enkelte *c*. Dette synes derfor ikke at kunne efterlignes; jeg har foretrukket det eng. *ch*, fordi det ligger Leems *sh* nærmere, er så almindelig bekjendt, og stemmer såvel overens med det polske og littaviske *c*, der også så höjligen behøves, og således kan komme

til god Nytte, og forsvare sin Plads i den lappiske Bogstavrække. [3])

31. En noget lignende Forveksling synes Leem at have begået, eller måskje blot at have været i Forlegenhed for et andet Tegn, når han bruger *z* også for *ds;* dog adskiller han disse Lyde i Tilfælde af Fordobling, ved at skrive det første som ovenfor omtalt *tz*, det sidste *dz*. Dr. Grimm har (2den Udg. af hans *Deutsche Gramm.*) i de ældre tyske Sprogarter adskilt det hårde tyske *z* (vort *c*) fra en anden nærmere ved ß liggende Lyd, som han betegner ʒ. Samme Figur har M. Vasalli anvendt til at betegne Lyden *ds* i det maltesiske, hvor den hyppig forekommer som enkelt Bogstav, der også fordobles; jeg mener at dette Tegn burde også anvendes i Lappisk, da det dog såmeget ligner Leems *z*, og er bekvemt til Fordobling, samt til at udtrykke den åndende Lyd både enkelt og dobbelt i fuldkommen Overensstemmelse med de ovenfor beskrevne Hvislebogstaver (*s*, *z*, *c*); altså: vaʒam, *går*, Nf. vaʒʒet, (Leems vazam, vadzet), men vacom, *lægger Lokkemad*, Nf. vaccot, (L. vazom, vatzot). Ligeledes raʒham, *bliver rød* (*af Vrede*), Nf. raʒʒhat, (L. razhjam, radzhjat); men rachom, *jeg* (*Sneen*) *gör hvid*, Nf. racchot, (L. razhjom, ratzhjot).

---

[3]) Ungarerne skrive *tz*, efter tysk Brug, for *c;* og *ts*, i Følge den Anm. 1. omtalte Betydning af *s*, for vort *ch;* dog findes også ofte *cs*, f. E. i Navnet Sajnovics.

32. At jeg har anvist dette ʒ Plads i Bogstavrækken imellem *p* og *r*, grunder sig dels derpå, at dette er dets oprindelige Sted, da det svarer til det hebr. צ, zade, dels på den Omstændighed, at der på dette Sted var blevet Plads ved Bortkastelsen af det i Lappisk unyttige *q*; ligesom *w* af sig selv indtager den Plads, som ved Forkastelsen af *x* var bleven ledig. I Trykkerier hvor ʒ ikke findes, kunde man betjene sig af det got. ẓ, der dog alligevel har næsten aldeles samme Skikkelse, som det syriske ʒ, zode, og i alt Fald har været brugt af G. Sandberg og Kn. Leem.

33. Den her valgte Betegnelsesmåde håber jeg vil befindes tydelig og bestemt, anvendelig i ethvert Tilfælde, og mindre vidtløftig end Leems, samt mere overensstemmende med andre berömte og vidtudbredte Sprogs Brug, uden al Vanskelighed i Skrivningen, så og uden noget selvgjört Bogstav eller nogen vilkårlig Bestemmelse af de bekjendte. Imidlertid tilstår jeg gjerne, at det vilde være endnu rettere isteden for *sh*, *zh*, o. s. v. at antage ovenanførte slåviske Bogstaver med Åndetegnet over; men da det i de fleste Trykkerier vilde forårsage store Vanskeligheder, og tillige afvige betydelig mere fra mine Forgængeres Skrivebrug, vovede jeg ikke at indføre det. For øvrigt forstår det sig, at man overalt, også i fremmede Ord, bör bruge Bogstaverne udelukkende i den dem tillagte Betydning, og ingen anden; altså ikke *Catechismus* men *Katekismus*, hvilket også allerede M. Lund iagttog.

34. Til lettere Oversigt af Hvislelydene fremsættes her endnu en tabellarisk Jævnførelse af disse Skrivemåder.

Hos Leem:	*her:*	*hos Lind. og Øhrl.*	*Ung.*
s — ss,	s — ss,	s — ss,	sz — szsz
sh, shj — ssh, sshj,	sh — ssh,	sj — ssj,	s — (ss)
s — ss,	z — [illegible],	s — (ss),	z —
sh, shj — ssh, sshj,	zh — zzh,	sj — ssj,	zs —
z — tz,	c — cc,	ts — (tts),	tz — ttz,
zh, zhj — tzh, tzhj,	ch — cch,	tj, ts, tz — ttj,	ts — tts,
z — dz,	ʒ — ʒʒ,	ds — (dds),	dz —
zh, zhj — dzh, dzhj,	ʒh — ʒʒh,	(dj) — dtj,	dzs.

85. Så ofte som Leem i sine senere Arbejder fordoblede Medlydene, så har han dog, efter dansk Retskrivning, ikke anvendt Fordoblingen i Enden af Ordene; f. E. bèg, *Vind*, lapl. piægg; gèt, *en Hånd*, også gètta; mòr, *et Træ*, også mòrra; rokkadus, *en Bön*, også rokkadussa, hvilke forlængede Former synes at vise, den sidste Stavelse har en kort og hård Selvlyd. Jeg har ikke vovet at forandre dette, da jeg ikke kan vide om Lyden nødvendig fordrer Fordoblingen, eller i hvilke Tilfælde. Kun hvor Fordoblingen skjules af den besynderlige Retskrivning, har L. anvendt den i Slutningen; f. E. Girjatzh, d. e. Girjacch, *en liden Bog;* vægʻaladzh, d. e. væʒalaʒʒh, *mægtig*. Men da Fordoblingen, efter den her antagne Retskrivning, falder i Öjnene, og Regelen unægtelig bör være den samme for alle Ord; jeg heller ikke finder dobbelt Medlyd hos Lind. og Øhrl. i disse Tilfælde, (f. E. kirjats isteden for kirjatj, men ikke kirjattj eller kirjatts, ligeledes almelats, *himmelsk*, o. desl.), og hos Lund blot ʒ i sidstè Tilfælde, (f. E. væʒalaʒ, almalaʒ): så har jeg troet at burde forkaste denne For-

dobling (især i Flerstavelsesord), indtil man får afgjort om den bör bruges overalt. I Ordene, som endes på -la ʒh, er *d* vel endog indskudt af L. blot for at vise, det ikke er det hårde *tz* (vort *c*), der menes. Jeg skriver derfor i det følgende: girjach, olmuch, væʒalaʒh, almalaʒh, så og i Fl. væʒalaʒhak, almalaʒhak o. s. v.

36. At skrive Navneördene med store Bogstaver har aldrig været indført i nogen lappisk Bog. Sandberg har vel tænkt at göre det i sin Katekismus, men begynder dog sin Fortale således: „Dam rajast," *fra den Tid af.* Da det heller ikke bruges i Laplandsk, har jeg ikke villet være den første til at indføre det her.

37. Til en sammenhængende Læseprøve, hvoraf man tillige nogenledes kan overse Retskrivningens Forandringer, vil jeg her indføre Fader-vor af M. Lunds Katekismus, Kh. 1728. og af G. Sandbergs, Kh. 1776., samt det sidste efter vor her fremsatte Retskrivning, tilligemed Forklaring af Ordene. Jeg har så meget heller villet fremsætte disse Prøver her, som jeg ikke har fundet dem eller nogen anden Prøve af dette Sprog i de for Sproggranskeres Tilfredsstillelse udgivne lærde Samlinger af Fadervor.

M. Lund.

Atʒe mijn, don kotti lek almest! Bassotuvios Dou Nabmad. Boattos Dou Valdekoddad. Siaddos dou dattod mokt almest, nuft maidda ednamest. Adde mijdi odni mijn juoke bæi-

G. Sandberg.

Miin Atʒhje, Gutte lek Almiin! Basotuwos Duu Nabma; Boattos Duu Riik; Shjaddos Duu Daetto, moft Almest, nuft maida Ednamest; Adde migjidi Odne miin bæivaladʒh Laibe-

vasaȝ laibe. Ja adde mijdi andagashi mijn sudoitæmek, nuftko mij addep andagashi mijn vælgolaȝaitassamek. Ja eele mijn laide kætȝalussi. Muttu bæste mijn dam bahast.

mek; Ja adde migjidi Vælgidæmek andagassi, nuftgo miigis addep Vælgoladȝhjaidassamek andagassi; Ja æle luoite miin Gjætȝhjalussi, mutto bæste miin Bahast erit. *Det er:*

Mín acche, gutte lek almín! Basotuvvos dú nabma; bàttos dú ník; shaddos dú dátto, moft almest', nuft majda ednamest'. Adde miȝjidi odne mín bæjvalaȝh lajbemek; ja adde miȝjidi vælgídæmek andagassí, nuftgo mígis addep vælgolaȝhajdassamek andagassí; ja æle lòjte mín gæcchalussí, mutto bæste mín bahast erit.

38. Mín, *vor*, E. af **mí**, *vi*; **acche**, *Fader;* **don**, *du;* **gutte**, *som;* **lek**, *du er*, 2. P. af **lem**, *jeg er;* **almín**, *i Himlene*, St. i Fl. af **albme**; **almest'** er St. i Ent.; **basotuvvos**, *helliges!* 3. P. byd. M. lid. Form af **basotam**, *helligholder;* **dú**, *dit, din*, E. af **don**; **nabma**, ell. **nabm**, *Navn;* **nabmad** er samme Ord med Ejetilsats **-ad**, *dit*, som efter finsk Brug anvendes uagtet Ejeformen (**dú**) går foran; **bàttos**, *komme!* 3. P. byd. M. af **b'àdam**; **rík**, *Rige;* **valdde-kodde**, og med Ejetils. **valddekoddad**, er det ægte gamle Ord derpå (f. **valdakunda**); **shaddos**, *skje!* 3. P. byd. af **shaddam**; **dátto**, *Villie*, med Ets. **dátto-d**; **moft**, **mokt**, *ligesom;* **nuft**, *så;* **majda**, *også;* **ednamest'**, *på Jorden*, St. af **ednam**; **adde**, *giv*, 2. P. byd. af **addam**; **miȝjidi**, *os*, H. af **mí**; **odne**, *i Dag;* **bæjvalaȝh**, *dagligt;* **jòkkebæjvasaȝh**, *til hver Dag hørende;* **lajbe-**

mek, *vort Brød,* lajbe, Delf. af lajbbe, -mek (ist. f. -æmek), *vort,* en Ets. ligesom -ad; ja, *og;* vælgídæmek, *vore Skyld-er,* vælgíd, for vælgít, er D. i Fl. af vælgge, *Skyld,* -æmek, *vore;* andagassí, H. af et No. uden N., adde andagassí, *giv til Forladelse,* d. e. *forlad;* sudoitæmek (suddojd-æmek), *vore Synder,* af suddo, *Synd,* og Ets. æmek; nuftgo, *lige-som;* mí-gis, *vi ogsâ;* addep, *vi give,* 1. P. i Fl. af addam; vælgolaʒhajdassamek, *vore Skyldnere,* vælgolaʒhajdi H. i Fl. af vælgolaʒh, *skyldig, Skyldner,* -assamek, *vore,* en Ets., som blot föjes til Hensynsformerne; æle, *du ikke!* (*ne tu!*), 2. P. forbyd. M. af lem; lòjte, *lad fare,* 2. P. forbyd. M. af lòjtam, *slipper, lader gâ;* lajdde, *led,* 2. P. forbyd. M. af lajddim; mín, *os,* Delformen af mí; gæcchalussí, *i Fristelse,* H. af gæcchalus; mutto, *men;* bæste, *frels,* 2. P. byd. af bæstam; bahast, Fj. af baha, *ondt;* erit, *bort, fra;* dam, *det,* Fj. af dat, er tilföjet af Lund som et Slags Kjendeord (Artikkel), men er egentlig et bestemmende Stedord.

39. *Tonefaldet* findes, i Følge L. (S. 385), aldrig på sidste Stavelse, således som i det franske Ord *renommé;* men i Tostavelsesord på næstsidste, f. E. àđam, *jeg sover;* ligeledes i Trestavelsesord på første, f. E. vòllegaʒh, *ydmyg.* Leem gör vel en Undtagelse for nogle Ord, hvorpå han anfører boattam, *Komme,* til Eksempel som havende Tonen på næstsidste; men ihvor udtrykkelig han end beskriver dette Ord som

trestavelset (S. 384), har jeg dog stor Formodning om, at det blot er tostavelset, bör skrives **bàttem**, og følger Hovedregelen; ti det er dannet af Gjerningsordet **b'àdam**, *jeg kommer*, ved en meget begribelig og ikke usædvanlig Omlyd af *'d* til *à* (*oâ* til *oa*), sligt finder også Sted i Böjningen af Gjerningsordet selv, f. E. **bàtta**, *han kommer*, **bodí**, *han kom*. For øvrigt støder man ligesom hver Stavelse ud, og den første stærkest; man kan temmelig sikkert udstrække denne Regel til alle Trestavalses- og Flerstavelses-ord, med Undtagelse måskje af dem, der ere sammensatte med ubetydelige Småord, lig vort *be-tænke*, hvilke dog ere meget sjældne i Lappisk, hvor al Orddannelse skjer ved Endelsens Forandring eller ved Sammensætning eller snarere Sammenstilling af forskjellige selvstændige Ord, hvoraf hvert beholder sit eget Tonefald.

40. For øvrigt vil man af det foregående alt have bemærket, at de her antagne Tonetegn, ligesom i Islandsk, ikke tilkjendegive Tonefaldet eller Tonens Sted i Ordet, men Toneholdet eller Udtalen af Selvlydene; ere altså snarere et Slags Læsetegn, af hvilke (') viser at Selvlyden skal udtrækkes meget langt, omtrent som i vore Ord: *Fa'r, á! í! så!*, (`) at den skal have et Forslag af den nærmest liggende Selvlyd, som derved går over til et Slags svag Medlyd (*j*, *w*, ŏ). Jeg kan her ikke undlade at bemærke, at det forekommer mig rettere, som i Islandsk, overalt at skrive de Tonetegn, som Selvlydene udfordre, hvad enten de slutte Stavelsen eller ej, end med Leem at udelade Længdetegnet, såsnart Selvlyden slutter Stavelsen, f. E. **rágam**, *sprækker*, ikke blot i 3. P. **rákka vĕsam**, *bliver måt*, ikke

blot vĕssa. Således beholdes også *æ*, f. E. rætte, *Læder*, Fl. rætek, så og *ij* (i), f. E. i Ordbogen: lijdne, *Lærred*, lijnek, d. e. lidne, linek.

2. Bogstavforandringer.

41. Af de Ombytninger, som finde Sted i Selvlydene for Böjningens Skyld, kan man især mærke sig:

e til *æ*, så ofte et skarpt og åbent *e* skulde komme til at slutte en Stavelse; f. E. lem, *jeg er*, lek, *du er*, læ, *han er*; Lyden er den samme i alle tre Personer, men den ufuldkomne Rètskrivning fordrer et forandret Tegn, når ingen Medlyd længer følger på. Ligeledes gèrrim, *berömmer*, gærolmas, *berömt*, o. m. a.

o til *å* eller omvendt, i lignende Tilfælde og af lignende Grund som *e* og *æ* afveksle; f. E. bokke, *en Fordybning*, Fl. bågek; ligeledes ålvom, *hyler*, *tuder*, olvvom, *Hylen*. Men det forstår sig at denne Forandring er mekanisk; dog gives der også Tilfælde, som mere ligne andre Sprogs Omlyd:

è til *i*: mèlkke, *Mælk*, H. milkkaj, *i Mælk*; vèlggad, foran No. vilges, *hvidt*; bèjam, bijam, *sætter*.

ò til *u*: bòlv, *et Slægtled*, H. bulvví; sòv, *Røg*, suvví, *røgfuld*; chòrgad, foran No. churges, *grå* (*af Alderdom*); sòlo, *en Ø*, Fl. sullok.

42. Medlydenes Overgange bestå sædvanlig i at fordobles eller forenkles, hvilket ingen videre

Fremstilling behøver; nogle pleje dog heller at forstærkes eller forsvages, således:

m til bm: jamam, *jeg dør,* Nf. jabmet; åbme, *en Ting,* Fl. åmek.
n — dn: anam, *jeg har,* Nf. adnet; ládn, *en Stabel,* Fl. lának.
g̃ — g̃n: ag̃ot, *ludende,* ag̃nom (aggnom), *luder*; jog̃n, *et Tyttebær,* Fl. jog̃ak.
w — f: gowcham, *dækker,* 3. P. gofcha; lafc, *Fløde,* Fl. lawcak.
j — ʒj: lojom, *bliver spag,* 3. P. loʒjo; iʒj, *Nat,* Fl. ijak.
b — pp: cábam, *sönderskærer,* 3. P. cáppa; lup, *en Flok Fugle,* Fl. lubak.
đ — tt: siđam, *jeg vil,* 3. P. sitta; gètta, *en Hånd,* Fl. gèđak.
ʒ — kk: jæʒam, *holder (Vand),* 3. P. jækka; jokka, *en Elv,* Fl. joʒak.
g — kk: jægam, (*siger at*) *jeg agter mig et et Steds hen,* 3 P. jækka; bågostattam, *bringer til at le,* bokkusam, *kommer til at le*; bågan, *et Bælte,* Fl. båkkanak; gĕk, *en Gøg,* Fl. gĕgak.

Men man finder også af nogle af disse en simpel Fordobling; f. E. manam, *farer, drager,* Nf. mannat; åđam, *sover,* Nf. åđđet: ʒ forekommer næppe fordoblet, men vel g, f. E. ågom, *jeg fisker,* Nf. åggot; en Omstændighed, som viser hvor forskjellige disse Bogstaver ere, og hvor nødvendigt det er, at betegne dem med særskilte Tegn.

3. Bogstavovergange.

43. Jo mere delt den lappiske Sprogstamme og Skrivebrug er, des vigtigere er det at mærke sig de sædvanligste Bogstavovergange, for lettere at gjenkjende Ordene i de forskjellige Skikkelser, hvori de forekomme. Vi skulle imidlertid ikke opholde os her ved hvad der hører til Retskrivningsforskjelligheder, da de vigtigste af dem allerede ere omtalte udførlig. M. Lund udelod undertiden Beåndelsesmærket *h* efter (*c*), ʒ og *s*, men da hans Verk er i få Hænder, bliver det af mindre Betydenhed, f. E. olmutz for olmuch, *et Menneske*; kristalaʒ for kristalaʒh, *kristelig*; mangemus for mangemuʒh, *sidst, yderst*.

44. Af Selvlydenes Overgange finder man især ofte

a for *i*: vasshe, *Had*, også visshe (f. viha); harmad eller hirmad, *forfærdelig*, njalssam eller njilssam, *hænger ned* (*ved Siden*); bàlv, *en Sky*, lapl. palva, f. pilvi.

æ — *e*: ællą, *han lever*, Lund élla, og ællem, *Liv*, Lund élem, lapl. elem; mækko, *bræger*, lapl. meko; miél (měl), *Sans*, *Vid*, lapl. miæl, f. mieli. Sajnovics har allerede bemærket denne Afændring i Ordene; stundum ligger den vel blot i Retskrivningen.

wá (*ua*) — *'á* (*oá*): gwasskem eller goásskem, *en Ørn*; gwatte eller goátte, *et Hus*;

gwalkè eller goålkke, *Havblik.* Dette synes at stå i Forbindelse med den dobbelte Udtale af isl. Ord som valk (hvoraf velkja) og volk; Leem anmærker det blot efter *g* i Ordb., men det er troligt at det også findes efter andre Medlyde, f. E. shoålam (eller shwalam), *pludrer*, isl. skvola, og i Örvaroddssaga skvala.

wo (*ò*) for *we:* gwolle, gwelle, *en Fisk*, lapl. qwele; swojnek, *Sko-siv*, i Sprogl. S. 382. swejnek; gwoddet, *at bære*, lapl. qweddet.

Ofte finder man simple Selvlyde for Fjældlappernes kunstige Tvelyde, som: lapl. sjållet (shållet), *kvidre, synge af Glæde*, for nysanførte shoållat, *pladre;* lapl. kåte, f. kota, isl. kot for gwatte, gwåtte, *et Hus;* boallat eller poallat, *frygte*, lapl. pallet; èram (jæram) eller æram, *spörger efter.*

45. Af Medlydenes Overgange mærkes fornemmelig: i Begyndelsen af Ordene:

p for *b:* bæjvve, pæjve, *en Dag*, f. pæjvæ; buttes, puttes, *ren* (jf. lat. *putus purus*); birra, pirra, *omkring.*

f — *v:* fasste, vasste, *hæslig;* facc, vacc, *en Vante*, (isl. vöttr).

t — *d:* dakkat, takkat, *at göre*, lapl. takket; dobbe, tobbe, *dèr*, lapl. tåbbe; don, ton, *du*, lapl. todn.

k — *g:* gafte, *en Kjole*, lapl. kapte, kopto, *en Kofte;* golm, kolm, *tre;* galgam,

kalkam, *jeg skal*, lapl. kalkab; daggar, takkar, *sådan*.

ch — *sh:* chalbme, *et Öje*, shalbme, *et Nåleöje;* chal, *Skrift*, og lapl. tjal, *indskårne Sirater*, isl. skjal, *Dokument, Skrift;* chéram, *afskærer* (*Siv*), isl. sker (*korn*), eng. shear, *klipper* (*Uld*). Omtrent ligeså cëlla, (*Hunden*) *gør*, lapl. tsæla, sv. *skäller;* *ch* og *sh* afveksle også i betingende Datid af mange Gjo., og i Endelsen ach eller ash af Formindskelsesord, f. E. girjach eller kirjash, *én liden Bog;* rokkusach eller rokkusash, *en liden Bön*. Endelsen -ash tilhører især Sølappernes Sprogart.

sp for *sv:* Spejn, *Svend* (Navnet), isl. Sveinn; spídne, *et Svin*.

s — „ sættes foran, som: marrim, *ostes, skilles ad*, også smarrim; spartto, *en Vorte*, isl. varta; gådastam, skådastam, *sætter Foder under*.

„ — En Medlyd af to bortkastes: ratte, *en Tragt*, sv. tratt; rænga, *en Dreng, Karl;* lòkkar, *en Klokker*.

46. I Mitten af Ordene:

b — *v*, *w:* rabastàm, ravastam, *åbner;* dobdam, dowdam, *kjender*, lapl. tåbdåb.

mm — *bm:* immel sige Sølapperne for ibmel, *Gud;* njåbmel, *en Hare*, lapl. njommel.

nn — *dn:* njudne, *Næse*, Sølapperne sige njunne, lapl. njuone; adna, *han har*, Sø-

lapp. anna; overhovedet forsömmes den for Böjningens Skyld anvendte Fordobling eller Forstærkelse (42) næsten bestandig i den laplandske Sprogart.

kt — *ft* } Denne Overgang af *k* til *f* og *g* til *w*
gt — *wt* } findes dog ikke blot foran *t*, men også adskillige andre hårde Medlyde, såsom: bakte, *en Klippe,* for bafte, lapl. pakte; magsam for mawsam, *jeg betaler,* 3. P. maksa eller mafsa; afsho, *en Økse,* også aksho; rèft, rivtes, *ret,* lapl. rekt, rektes; jaft, *en Jagt.*

gg for *ng:* laggo, *en Lange* (*Fisk*); staggo, *en Stang.*

kk — *nk:* lakke, *en Lænke.*

dd — *nd:* valddegodde, *et Rige* (f. valdakunda).

j udelades efter *i:* dam ía for dam ija, (*i*) *den Nat.* I slige Tilfælde synes et Tonetegn höjst nødvendigt.

w udelades efter *u:* búsak for buwsak, *Bukser;* og hos Ganander úsach for uwsach, *Dörre.*

ANDEN AFDELING.

Formlæren.

---

1. Navneordene.

47. Förend vi skride til at fordele Navneordene i Böjningsmåder, og beskrive disse, er det nødvendigt, at betragte Böjningen selv, der i Lappisk bærer mange Spor af en opløst eller misforstået og fordærvet Ordning. *Kön* adskille de finniske Sprog aldeles ikke, uden for såvidt som de naturlige Kön tilkjendegives ved særskilte Ord. *Tallene* ere de sædvanlige to, Entallet og Flertallet. *Forholdsformernes* Antal, Orden og Benævnelse er da den vanskelige Opgave i dette Afsnit af Sproglæren. I Finsk er denne hele Forholdsordning tydeligst udtrykt ved særskilte Endelser; det er følgelig herfra, man skulde hente et klart Begreb om dens Beskaffenhed; men af fem Sproglærde finder jeg ikke to enige i denne Punkt. Uden at indlede Læseren i dette Virvar, vil jeg forsøge at skildre den omtalte Forholdsordning, efter min egen Anskuelse, så kort og tydelig som jeg formår.

48. De finske Forholdsformer udtrykke dels noget som hører til Handling eller Tilstand, dels noget som hører til Bevægelse eller Hvile; det første Slags ere egentlige Forholde, som nærmest ligne andre Tungemåls *casus*, det sidste ere Stedsbestemmelser, som man i andre Sprog sjælden har egne Endelser til; da de sidste imidlertid ere sanseligere, og deres indbyrdes Slægtskab og Orden derfor lettere at bestemme: skulle vi først betragte dem. Disse Stedsbestemmelser ere da atter af en dobbelt Art, nemlig enten på, ved Tingen eller inde i den; i hvert af disse tvende Tilfælde gives der tre For-

holde, som betegnes ved særegne Endelser, nl. en Nærmelse, en Hvile og en Fjærnelse. Jeg mener disse seks Forholde passende kunne benævnes: Tilforholdet, Vedforholdet, Fraforholdet, Indiforholdet, Udiforholdet, Udafforholdet, (på Latin: *allativus*, *adessivus*, *ablativus*, *illativus*, *inessivus*, *elativus* eller *eductivus* [4]). Efter disse ordnes de mere afsondrede, der ligeledes ere af en dobbelt Art, tre dunklere og tre tydeligere og mere overensstemmende med Stedsbestemmelserne. Man kunde kalde dem: Nævneforholdet, Ejeforholdet, Delf., Blivef., Væref., Manglef., (på Latin: *nominativus*, *possessivus*, *partitivus*, *factivus*, *essivus* ell. *nuncupativus*, *defectivus*. Formerne, som udtrykke disse Forholde, benævnes da: Nævneformen, Ejeformen, Delformen, o. s. v.

49. Til lettere Oversigt af denne vidtløftige Forholdsordning vil jeg opstille et Böjningsmönster af Hr. J. Judéns *Finska Grammatik*, Viborg 1818, tilligemed hans korte Eksempler på Formernes Anvendelse, neml. **tòli**, *en Stol*, i Entallet.

Nævnef.	**tòli** on matala, *Stolen er lav;*
Ejef.	**tòlin** jalka, *Stolens Fod, (Ben);*
	tòlin særkeæ, *at sönderslå Stolen;*
Delf.	**tòlia** tehdæ, *göre en Stol;*
Blivef.	**tòliksi** tehdæ, *göre til Stol;*

---

[4]) Det er disse 6 Navne, som Forfatteren af den nyeste finske Ordbog, G. Renvall, har gjort mig den Ære at optage efter mit Forslag, og hvorom han siger i Fort. S. 12: *Denominátiones Casuum, nobis in usu, pleræqvè originem debent Cel. Rask, qvas, qvia potestati cujusqve Casús valde sunt accommodatæ, ineptis Vhaelianis substituendas censuimus.* Dog har han ikke antaget den her angivne Orden af disse Forholde, men en anden vilkårlig, hvorved deres Overensstemmelse med de 6 første fordunkles, og det hele System taber sig.

Væref.	tòlina piṭæ, *holde for en Stol;*
Manglef.	tòlita olla, *være uden Stol;*
Tilf.	tòlille panna, *lægge på Stolen;*
Vedf.	tòlilla istua, *sidde på Stolen;*
	tòlilla on nelja jalká, *St. har 4 Ben;*
	tòlilla lyödæ, *slå med Stolen;*
Fraf.	tòlilda ottá, *tage bort af Stolen;*
Indif.	tòlihin hakata, *hugge i Stolen;*
Udif.	tòlissa on vịka, *der er en Fejl ved Stolen;*
Udaff.	tòlista puhua, *tale om Stolen.*

Man ser at de 6 sidste undertiden også udtrykke afsondrede Begrebsforholde, de første betegne vel også stundum Stedsbestemmelser; men det falder i Öjnene, at Grundbeskaffenheden er som nys angivet, hvorved Inddelingen og Ordenen synes uvilkårlig og uforanderlig bestemt. Endelserne selv bekræfte denne Inddelings Rigtighed, da man let bemærker, at de 6 sidste Former, foruden den allersidste Böjningsendelse, have endnu et Dannelsesbogstav eller Kjendebogstav tilfælles, nl. den 7. 8. og 9. *l*, den 10. 11. og 12. *h* eller *s*, som i utallige Tilfælde ombyttes, altså er næsten det samme. Antager man nu, som synes rimeligt, at sammenstille de Former, der have Kjendebogstav tilfælles, så må nødvendig Endelserne *-lle*, *-lla*, *-lda* (eller *-lta*) følge umiddelbar efter hverandre, ligeledes de næste *-hin*, *-ssa*, *-sta*. Manglef. hjemler sig ligeledes sin Plads ved Böjningsendelsen *-ta*, overensstemmende med Slutningen af Fraf. (*-lta*) og Udaff. (*-sta*), og ved alt dette er den hele Inddeling bestemt.

50. De lappiske Sproglærere ere ligeså langt som de finske fra at have truffet denne Forholdsordning, da de holde sig alt for nöje til den i sig selv fejlagtige Orden, der er sædvanlig i den latinske Sproglære. Til Bevis, at den også har været den oprindelige i Lappisk, må tjene:

Nævnef.	(Ibmel) sadne (*Guds*) *Ord*; sabme, *en Lap*;
Ejef.	sane, *et Ords*; same,
Delf.	sane, *et Ord*; same,
Blivef.	.... samas jorggalam, *oversætter på Lappisk*; davas, *mod Nord*; olgos, *ud*;
Væref.	Ibmel gudnen, *til Guds Ære*; davven, *nordlig*; olggon, *ude*;
Manglef.	Ibmel sanetakka, *uden Guds Ord*;
Tilf.	vare-ala, *op på Bjærget*; davvele, *mod Norden*; vaʒe olggole uwsa! *gå udenfor Dören!*
Vedf.	vare-ald' (aldn), *på Bjærget*; davvelest', *nord på*; olggolest', *uden for*;
Fraf.	vare-ald, *fra Bjærget*; daveld, *norden fra*; olgold, *uden fra*;
Indif.	sadnaj; nakèt gèŏad cháccaj, *stik din Hånd i Vandet*;
Udif.	sanest' (sanestn); dátto mò girkost' goddet, *de vilde dræbe mig i Templet*;
Udaff.	sanest; bæsta min suddost, *den befrier os fra Synden.*

51. Vi skulle nedenfra betragte disse Former i det lappiske endnu en Gang. Endelsen *-st* er den selvsamme som i Finsk, f. E. vajbmo, *et Hjærte;* vajmost bàttek baha jurddagak, *af Hjærtet* (*komme* ell.) *udgå onde Tanker;* ligeledes i Laplandsk, f. E. i det N. T. Matt. 15, 18. mi njalmest ulkos-manna, tat vajmost påta, *hvad der udgår af Munden, det kommer fra Hjærtet.* — Det er Skade at den næste, som udtrykker en Hvile i Tingen, er bleven forblandet dermed; i Laplandsk adskilles de, så at denne bliver *-sne*, eller *-sn*, eller endog blot *-n*, hvilket dog vel burde skrives *-nn*, f. E. kabmak, *en Sko,* kabmakesne (eller kabmaken), *i en Sko.*

I Finmarkisk forestiller jeg mig at denne Endelse oprindelig var *-stn,* og jeg mener man i det mindste burde skrive den *-st'*, hvis Udtalen aldeles ikke tillader *-stn* eller *-sn*; f. E. dam majlmest', *i denne Verden*, lapl. taalats (d. e. tálach) væraldesne, 1. Tim. 6, 17. — Indif. har sin bestemte Endelse *i, aj, oj, uj,* der er den samme i Lapl. og næsten den samme i Finsk; *n* er bortfaldet af Slutningen, og *-ihi* sammentrukket til *-i*; i de fleste finske Sproglærer skrives også *-iin* uden *h*, og L. skriver i Ordbogen ofte *ij*, f. E. nakèt gèđad occí (L. otzij), *stik din Hånd i Barmen.* Disse tre Forholdsformer ere imidlertid hyppig forblandede med de tre foregående, og brugte isteden for dem, f. E. Jesus Oljo-várraj olgos manaj, *Jesus gik ud til Oliebjærget*, hvor Betydningen ikke er *ind i Bjærget*; sarnno doj baftaj, *taler til hin Klippe!* 4. M. B. 20, 8, hvor Betydningen er dativisk; válde dam gæra múst erit, *tag denne Kalk fra mig*, ikke *udaf mig.* Man ser her tillige det sædvanlige Middel, hvorved man adskiller Udaff. fra Udif., nl. erit, *bort,* (jf. Fadervor, S. 24. 25., bahast erit). I Følge heraf fejler man ikke meget ved at benævne disse Forholdsformer med bekjendte Navne: Hensynsf., Stedsf., Fjærnef. (på Lat. *dativus, locativ. ablat.*), og således skulle vi kalde dem i det følgende.

52. De næste tre Former have unægtelig fundet Sted i Sproget, som er indlysende af davvele, davvelest', daveld, men disse Endelser bruges nu, som det synes, kun i nogle gamle No. der ere ufuldstændigen tilovers, som blotte For-

holdsord eller Biord; f. E. baʒje (paʒje), *som er oventil,* haves i disse Former, aldeles overensstemmende med det finske pǽ (pææ), *Hoved,* der også i de samme Former bruges på samme Måde, således: *Finsk.* *Lappisk.*

Tilf.	pǽlle,	baǥjele,	*op over, op på;*
Vedf.	pǽllæ,	baǥjelest',	*oven over, oven på;*
Fraf.	pǽldæ,	bajeld,	*ovenfra, nedenfra.*

Vedf. har i Lappisken fået Endelsen *-st* tilföjet, uden Tvivl i senere Tider, for tydeligere at skjelnes fra Tilf., efter at den strænge finske Adskillelse af Selvlydene *e* og *æ* var bortfalden; dette *-st* synes taget af Stedsf., og bör derfor vist nok skrives *-st'*, i Fald *-stn*, eller *-sn* ikke går an efter Udtalen, for at skilles fra Fjærnefs. Endelse, det virkelige *-st.* Men disse Endelser forekomme, som sagt, kun i nogle enkelte Ord; i de fleste Tilfælde ere de blevne afrevne fra Ordene i en noget forskjellig Form, og betragtede som særegne Forholdsord, hos L. findes kun to sådanne, nl. ala, *hen på, til;* f. E. mon oskom Ibmel acche-ala, *credo in deum patrem, jeg tror på Gud Fader;* og ald, som L. oversætter *på,* fordi han har forstået det som Vedf. Endelse, men det indbefatter tillige Frafs.; i første Betydning burde det dog vist ŋok, overensstemmende med Udif., have et *n* til, og derfor skrives i det mindste *ald',* hvis Udtalen ikke mere tillader *aldn,* eller *aln;* f. E. vaj ednam-ald' gukka ælashik, *ut in terrâ diu vivas.* I sidste Betydning er *ald* den rigtige Form, f. E. væk, *Magt,* væʒ-ald, *med Magt,* (isl. *af afli*); jech, *selv,* jecch-ald-am, *af mig selv.*

Dette bringes til Vished ved Jævnførelse med den lapl. Sprogart, hvor man har tre slige Forholdsord, der kun have fået et *n* endnu foransat, fordi de föjes til E., som i Laplandsk endes på *-n*, hvilket er blevet fordoblet, fordi den foregående Selvlyd er skarp, og endelig adskilt, således at det ene *n* er regnet til Forholdsordet; f. E.

varen-nala valdi so, *in montem duxit eum,* Matt. 4, 8.
varen-naln (naltn) årroj, *in monte mansit,* Luk. 21, 37.
varen-nalde (nalte) lujtati, *monte descendebat,* Lind. & Ø.

Da imidlertid disse Endelser skilles fra Navneordene ved mellemkommende Ejetilsatser, synes det umuligt at forene dem igjen med No., som Endelser, forudsat at slige Udtryk ere rigtige; f. E. i Lidelseshist. Ja son geđge-balkastaga muddost síst erit jecchas ròttí, ja chibbíd-es ala ednamí mòđo-s ala lòjttadí, *og han rev sig fra dem hen ved et Stenkast, og på sine Knæ faldt han mod Jorden på sit Ansigt.* Vi skulle derfor i det følgende udelade disse Forholdsformer af Böjningsmönstrene, uagtet de unægtelig have hørt til den oprindelige Böjningsordning.

53. De foregående tre Former ere heller ikke optagne af L. som Forholdsformer i Sproget: Endelsen *-as* antager han for en Biordsendelse; ligeledes i nogle Tilfælde *-en,* i andre giver han det Navn af *-n paragogicum* (S. 366. fgg.); *-ta, -taʒa* ell. *-takka,* anser han for et eget Forholdsord. Men Endelsen *-as* svarer aldeles til den finske *-eksi,* f. E. sòmeksi, (*at oversætte*) *på Finsk*, og er antaget i Laplandsk af Fjellström, som en Afændring af Dativ, og af Ganander, som en egen For-

holdsform under Navn af *Nuncupativus*; den findes også i en betydelig Del Ord, f. E. jabme, *død*, jamas, *ihjel;* også om Bevægelse til Stedet, som bajas, *op;* vòlas, *ned;* olgos, *ud;* og hvad der især synes at afgöre dens Ret til at gælde for Forholdsendelse, den forekommer under Formen *-ass* bestandig i Forbindelse med Ejetilsatserne, når Hensynsformen skal udtrykkes; hvilket Leem har antaget for et eget Slägs *dativiske Suffikser: -assam, -assad* o. s. v. (S. 116 fgg.); f. E.: mon dagam acchass-am gudne, *jeg gör min Fader Ære;* doj addebete véljass-ædde bòrre raddít, *I (to) give eders Broder gode Råd;* men det er vist at *-assam, -assad, -assædde*, o. s. v. i det mindste ikke oprindelig høre sammen, men at *-ass* er Ordets Forholdsendelse, hvortil ere föjede de sædvanlige Ejetilsatser *-am, -ad, -ædde* o. s. v. At Endelsen har fået en dativisk Betydning isteden for en faktivisk, er vel fordi den også udtrykker en Bevægelse til Stedet, ligesom Tilf., der i Finsk tjener til at udtrykke den latinske Dativ, og ligesom Indiformen, der i Lappisk sædvanlig udgives for Hensynsform. — Endelsen *-en* er optaget i de laplandske Sproglærer som en Forholdsendelse, og kun udelukt af L., fordi han ikke kjendte Finsk, eller havde Begreb om nogen sådan Forholdsform i andre Sprog; men synes ellers at forekomme regelret i alle de Ord, hvor Meningen tillader dens Anvendelse, f. E. acchen, *som Fader*, (lapl. attjen); den er også, ligesom den forrige, den samme som i Finsk, blot med bortkastet Slutnings-*a*; og hvad der er det vigtigste, mod-

tager, ligesom den, Ejetilsatser, f. E. mon logam Ibmel acchen-am, *jeg regner Gud for min Fader;* don logak Ibmel acchen-ad, *du anser Gud for din Fader*, o. s. v. Den anvendes også undertiden isteden for den forrige Endelse (*-as*), når Ordet står uden Ejetilsats; f. E.: Son bajemuʒh bappan vòjddujuvaj, *han blev salvet til Ypperste-prest;* og kan derfor såmeget mindre udelades af Forholdsformernes Antal. — Endelsen *-takka* eller *-ta* er atter den selvsamme som i Finsk (f. E. kala-ta, *uden Fisk*), og udkræves til Ordningens Regelrethed og Fuldstændighed, ligesom dens Overensstemmelse med Fjærneformens Endelse (f. *s-ta*) er umiskjendelig. Den er også i lapl. Sproglærer antaget for en egen *casus privativus* eller *negativus*.

54. Iblandt de tre første vil man undres over, at savne Gjenstandsformen (*accusativus*): L. gav Delf. dette Navn; men man vil af det finske Eksempel (S. 34) have bemærket, at Gjenstanden sættes ofte i E. i disse Sprog, Delf. derimod svarer omtrent til det franske Delingskjendeord (*article partitif*), eller til det, vi betegne med det ubestemte Kjendeord, *et, en,* og dèt hvad enten Ordet står som Grundord (*Subjekt*) eller Gjenstand (*Objekt*) i Sætningen; f. E. som Grundord (Sandbergs Katek. S. 187): son váldí majda gæra, dajherak dam litte, man sist' víne lej, *han tog også Kalken, eller Bægeret, hvori (der) var Vin;* víne er Delf. af vídne, ell. vínne, anvendt her med Rette, fordi Meningen er ubestemt, *noget Vin,* (fr. *du vin*), som Gjenstand

(sst. S. 189): jos gælbolaʒhat borashep ja juʒashep Kristus rubmash ja vàra, *dersom vi værdigen æde og drikke Kristi Legem og Blod;* våra er Delformen af vår eller vårr, *Blod*, f. E. strags efter: dat læ mò vår, *det er mit Blod.* Ligeledes i Flertallet, f. E. (sst. S. 189): mak sanít celkek miʒjídi dam stòrra awke, majt 'áʒʒhop, *hvilke Ord sige os den store Nytte, som vi få,* o. s. v.; sanít er Delf. i Fl. af sadne; men strags efter: dak sanek, *disse Ord;* sanek er N. i Fl., anvendt her fordi Udtrykket er bestemt ved det foransatte dak, ikke på første Sted, fordi der taltes ubestemt, uagtet Ordet i begge Tilfælde er Grundord.

55. Desuden gives der i det lappiske endnu en Forholdsform, som ofte tilkjendegiver en Forbindelse med Tingen, f. E. awftstattum vínín, *forenet med Vinen*, awftanaga lajbín, *tillige med Brødet*, og kunde kaldes Medformen (*mediativus*); men den udtrykker også ofte Redskabet, Middelet, Måden o. desl., såsom: í gælbotes 'ámí gòjm, silbajn ja gollín; mutto basse ja diwrases vårajn ja ansashketta gèrddamushajn ja jabmemínes, *ikke med forkrænkelige Ting, med Sølv eller Guld, men med sit hellige og dyrebare Blod, og med sin uforskyldte Lidelse og Død.* Vi skulle derfor, i Overensstemmelse med de tre sidste Former, benævne den med et bekjendt Ord, Redskabsformen (*instructivus* eller *instrumentalis*), og give den Plads efter de øvrige. Den er også unægtelig samme Forholdsf., som i Finsk plejer at sættes på sidste Plads, og henregnes til Fl., da den der,

som i Lappisk, bestandig hedder ens for begge Tal; f. E. af lejpæ, *Brød*, lejvin. Den ligger udenfor den regelrette Ordning af de tolv Former, og anses stundum som en *adverbialis*, eller et selvstændigt Biord, hvilket den dog i Lappisk ikke kan gælde for.

56. Således blive da de lapp. Navneords Forholdsformer tí; jeg har anset det nødvendigt, at forudskikke denne Udsigt over dem, for at sætte Læseren i Stand til, at forstå Grunden til den antagne Orden og Benævnelse, såvel som Antallet, og Forholdet til det nærmest beslægtede dannede Sprogs, Finskens, Indretning, hvilket har været ganske misforstået af de laplandske Sproglærers Forfattere, som have plaget sig meget, med at bringe de 13 finske Former ud af de 10 lappiske, og ikke mærket, at 3 af Endelserne i dette Sprog ere adskilte fra Ordene, og blevne til selvstændige Forholdsord, hvilket har haft Indflydelse på de tilbageblevnes Betydning og Anvendelse, men at Ordningen, med denne Undtagelse, i begge Sprog er aldeles den samme.

57. Dog er det endnu at mærke, at Væreformen aldrig her, som i Finsk, dannes af Flertallet. L. siger derom S. 370: „at når et Ord „skal have dette *-n*, må det endelig sættes i En„tallet, endskönt Meningen i Dansken udfordrede, „at det skulde stå i Flertallet; men endskönt det „Ord, som haver *-n*, altid står i Ent., kan dog „af Meningen ses, om det förstås om én eller „flere." Da nu, som allerede (55) mældet, Redskabsformen aldrig dannes af Ent., skönt Meningen

udtrykkelig fordrer at den således skal forstås, men ene og alene af Flert., så bliver Antallet af Forholdsformer i hvert Tal dog i intet Tilfælde höjere end ni.

58. Om Udråbsformen (*vocativus*) giver L. den Regel S. 9, at „N. og U. ere i de fleste Ord lige." Dog giver han adskillige Eksempler af Ord, som endes på Selvlyde, og have til Kjendemedlyde *ll*, *rr* eller *dn*, hvor U. antager *l*, *r*, *n*, og altså bliver lig E. og D., men forskjellig fra N. Disse Eksempler: sadne, *et Ord;* mòrra, *et Træ;* gĕlla, *et Sprog*, må imidlertid, i Følge Tingenes Natur, så sjælden forekomme i U., at jeg formoder den hele Bemærkning grunder sig på en Fejltagelse, og navnlig, at det har været Delformen, L. har hørt anvendt som Subjekt eller Grundord (54), hvilket han ikke har kunnet forestille sig muligt, da han gav den Navn af *Accusativus*, han har derfor antaget den i disse Tilfælde for en Afændring af Nævneformen, nemlig den såkaldte Udråbsform. I alt Fald har denne U. aldrig nogen særegen Endelse, men er bestandig, enten, som i Fl. og i de allerfleste Ord i Ent., lig N.; eller, som i de få anførte Tilfælde, lig E. og D.: den bör vel derfor ingenlunde anses for nogen egen Forholdsform i Sproget.

59. Den næste Betragtning bliver at bestemme Böjningsmådernes (Deklinatsionernes) Antal; også herudi ere de finske Lærde meget uenige; Vhael, Judén og Becker, som alle antage trende Böjningsmåder, inddele og adskille dem dog ganske forskjellig. I mit Prisskrift om det isl. Sprogs

Oprindelse S. 97, foreslog jeg en simplere Inddeling i to, som endnu synes mig den ene rigtige, da den grunder sig på den Hovedforskjel, om Ordene endes på en Selvlyd eller en Medlyd, og da Ordene efter dèn klarest og lettest fordeles, således at de, som have samme Böjningsendelser, komme sammen, og de, som have forskjellige, adskilles. Den stemmer også temmelig nöje overens med Vhaels Inddeling, blot at man forener hans to sidste til én. G. Renvall har endelig i Fort. til sin Ordbog S. 9, som det synes ganske uafhængig af mig, fuldkommen antaget min Inddeling, hvilken jeg derved må bestyrkes i at anse for den rigtige. [5]). I Laplandsk antog allerede P. Fjellström 1738 to Böjningsmåder, svarende til de to nysomtalte, skönt af ham grundede på et andet Hensyn, nl. om Ordene i Böjningen beholde eller forøge det Antal af Stavelser, som findes i N. (om de ere *parisyllabica* eller *imparisyllabica* [6]). Men

[5]) Hans Ord ere: ***Finorum Nomina, nobis judicibus, in duas facillime et aptissime coeunt Declinationes, atqve Verba in duas Conjugationes: pluresqve addere vel Declinationes vel Conjugationes, nil prodest.***

[6]) Denne Inddelingsgrund, der er den samme som Laskaris antog for den rigtige Inddeling af de græske Navneord i to Hovedarter, kan også passe på Finsken, når man kun iagttager, at nogle Ord have i senere Tider forandret Nævneformen; f. E. hevojnen, ***en Hest,*** i E. hevojsen, synes at være ***parisyllabicum,*** men den rette gamle N. var hevojs, lapp. hæbosh, hvoraf følger at det hører til ***imparisyllabica.***

Ganander antog tre Böjningsmåder, 1743, af hvilke den første endes på en Selvlyd, den anden på en Medlyd, den tredie sammentrækkes eller forandrer Bogstaverne i Böjningen, uden at mærke det fornuftstridige deri, hvorvel det synes iöjnefaldende, at den tredie også må endes på en Selvlyd eller på en Medlyd, og følgelig nødvendigvis blive at henføre som Underafdeling til én af de to førstnævnte. Lindahl og Øhrling (1780) tale slet ikke om Böjningsmåder, men glemmende den gamle Regel, *qvi bene distingvit bene docet*, lade de sig nöje med at give nogle Böjningsmönstre af Navneord og Tillægsord, på Selvlyde og Medlyde i Flæng. Min eneste Forgænger i det finmarkiske, Leem (1748), har gjort sig skyldig i den samme Fejl, da han antager kun én Böjningsmåde, hvorpå han anfører en Del Eksempler, dog først dem på Selvlydene, siden dem på Medlydene. Det kunde synes, som om han herved af sig selv måtte have truffet den rette Inddeling, som virkelig også omtrent er Tilfældet; men herved er dog at mærke, at mange Ord i Lappisk have en dobbelt N., på en Selvlyd og på en Medlyd, hvilket forårsager en Del Vanskeligheder, så at hvert Ords Böjningsmåde rettest bestemmes efter dets Ejeform.

60. For tydeligere at indse Beskaffenheden af Nos. Böjning i dette Sprog, må man endnu bemærke, at det herved ikke kommer an på Endelsen alene, men også på foregående Medlyd (Kjendebogstavet), som i nogle Ord forstærkes, i andre forsvages under Böjningen; det første skjer fornemmelig i Ordene på en Medlyd, det sidste i

dem på en Selvlyd, og denne Forskjel yder da et vigtigt Hjælpemiddel til Böjningsmådernes rette Adskillelse [7]).

61. I den første Böjningsmåde forandres således:

kk	til	ʒ:	jakke,	*et År,*	Fl. jaʒek;
tt	—	đ:	gètta,	*en Hånd,*	— gèđak;
pp	—	b:	dáppe,	*en Skik,*	— dábek;
vv	—	v:	nævvo,	*et Redskab,*	— nævok;
ll	—	l:	stòllo,	*en Stol,*	— stòlok;
rr	—	r:	sòrre,	*en Kløft,*	— sòrek;
ss	—	s:	rásse,	*Græs,*	— rásek;
ssh	—	sh:	asshe,	*Sag,*	— ashek;
cc	—	c:	chácoe,	*Vand,*	— chácek;
cch	—	ch:	acche,	*Fader,*	— achek;
dn	—	n:	badne,	*en Tand,*	— banek;
bm	—	m:	åbme,	*en Ting,*	— åmek;
ʒj (jgj)	—	j:	dòʒje,	*et Arbejde,*	— dòjek;
g̃n (ggn)	—	g̃:	ag̃no,	*en Åretold,*	— ag̃ok (angok).

En dobbelt Medlyd efter en anden Medlyd forsimples, såsom:

---

[7]) Dette har Renvall også tydelig indset; ti skönt han først adskiller dem efter de ovenanførte Grunde således: Declinationum vero est 1ma parisyllabica, exiens in vocalem, ex. gr. sana, *vocabulum,* et 2da imparisyllabica, exiens in consonantem, ex. gr. rúmis, *corpus,* tilföjer han dog strags S. 9, hvor han giver en Oversigt over disse Forandringer: 1ma Decl. cujus Genit. minuit v. lenit Nominativi Consonantem, e. c. lukku, lukun, *sera;* 2da Decl. cujus Gen. avget v. indurat Nominativi Consonantem, v. c. rakas, rakkahan, *carus,* q. s. v.

kk til k: matkke, *en Rejse*, Fl. matkek;
gg — g: jòlgge, *en Fod*, — jòlgek;
ʒj — j: ch'åwʒje, *en Mave*, — ch'åwjek;
tt — t: haltte, *en Rørepind*, — haltek;
dd — d: n'åjdde, *en Troldkarl*, — n'åjdek;
pp — p: skòrppo, *et Puds*, — skòrpok;
bb — b: lajbbe, *et Brød*, — lajbek;
vv — v: bæjvve, *en Dag*, — bæjvek;
ll — l: chiwlle, *en Blegn*, — chiwlek;
rr — r: jawrre, *en Sø*, — jawrek;
nn (dn) — n: hæwnne, *en Edderkop*, — hæwnek;
mm (bm) — m: njalbme, *en Mund*, — njalmek;
ss — s: g'ålsse, *en And*, — g'ålsek;
ssh — sh: njòrssho, *et Bål*, — njòrshok;
Ligeså stundum en dobbelt Medlyd foran en anden:
sst til st: nasste, *en Stjærne*, Fl. nastek;
ft (kt) — wt (gt): bafte, *en Klippe*, — bawtek;
fs (ks) — ws (gs): ufsa, *en Dör*, — uwsak;
fch — wch: chufcha, *en Urhane*, — chuwchak.

62. I den anden Böjningsmåde blive derimod de dobbelte eller stærke Medlyde uforandrede, såsom: bakkom, *et Bud*, bakkomak; noppal, *en Prop*, noppalak; ibmel, *Gud*, ibmelak; leʒjon, *Løve*, leʒjonak. De svage derimod forstærkes eller fordobles på omvendt Måde af det nysanførte, såsom: hæbosh, *en Hest*, hæppushak; chòđam, *en Vandboble*, chòđđamak; naʒær, *Søvn*, nakkarak; málés, *Måltid*, mállasak; gæres, *en Slæde*, gærresak; gamas, *en Benling*, gabmasak; ganjal, *Tåre*, gadnjalak.

Ligeledes i Sammenstød med flere Medlyde;

gærmash, *en Snog*, **gærbmashak**; **nasker**, *et Vridt*, **nasskerak** (jf. Nr. 42).

63. I Følge disse tvende Inddelingsgrunde, Ejeformens Endelse og Medlydsforandringen, skulle vi da opstille de mærkeligste Eksempler af begge Hovedarter eller Böjningsmåder, som L. angiver, med alle tvivlsomme Former indsluttede i Klammer.

Første Böjningsmåde,

64. indeholdende de åbne Navneord, som i Böjningen forenkle eller forsvage Kjendemedlyden. Til Mönstre kunne tjene: **nævvo**, *et Redskab*; **dòʒje**, *et Arbejde*; **gètta**, *en Hånd*, der böjes således:

Entallet.

N. U.	nævvo,	dòʒje,	gètta,
E. D.	nævo,	dòje,	gèđa,
Bl.	(nævos),	(dòjas),	(gèđas),
V.	nævvon,	dòʒjen,	gèttan,
M.	nævotaʒa,	dòjetaʒa,	gèđataʒa,
H.	nævvoj,	dòʒjaj,	gèttí,
St.	nævost',	dòjest',	gèđast',
Fj.	nævost,	dòjest,	gèđast.

Flertallet.

N. U.	nævok,	dòjek,	gèđak,
E.	nævoj,	dòjí,	gèđaj,
D.	nævojt,	dòjít,	gèđajt,
Bl.	(nævojdas),	(dòjídas),	(gèđajdas),
M.	(nævojtaʒa),	(dòjítaʒa),	(gèđajtaʒa),
H.	nævojdi,	dòjídi,	gèđajdi,
St.	nævojn,	dòjín,	gèđajn,
Fj.	nævojn,	dòjín,	gèđajn,
R.	nævojn,	dòjín,	gèđajn.

Ligeledes böjes:

dakko, ***en Gjerning;*** **nibbe,** ***Kniv;*** **chobma,** ***en Dynge;*** **mafso,** ***Hævn;*** **ajgge,** ***Tid;*** **rokkadussa,** ***en Bön;*** **afsho,** ***en Økse;*** **gifse,** ***Pine;*** **gonagassa,** ***en Konge.*** **Det forstår sig, hvert med sin behørige Forsvagelse af Kjendemedlyden; f. E. i Fl. daʒok, níbek, chåmak, rokkadusak, jf. Nr. 61, hvor mange flere Eksempler forefindes.**

65. Til at antage Bliveformen synes man berettiget dels af olgos, *ud,* (S. 40), dels af Ganandèrs jagas af jagkè (vort jakke), *et År*; Fjellströms gætes af gæt (vort gètta eller gèt) o. s. v.

66. Som Bevis for Væreformen kan anføres: Son addi dam lånastusa makson, *han gav det til en Gjenløsnings Betaling.* Sandbergs Katek. S. 185; de olmuch ælle sjællon shaddaj, *så blev Mennesket en levende Sjæl,* sst. S. 269. Dog har V. her Bls. Betydning, hvilket meget hyppigen er Tilfældet i alle lapp. Sprogarter, og vel især har givet Anledning til Bls. Fortrængelse; såvel som og Bestræbelsen efter at undgå Forveksling med den Skikkelse, Ordene erholde i E. og D., når 3. Persons Ejetilsats *-s, -es* tilföjes (nævo-s, dòje-s, gèða-s).

67. Ms. Endelse angives af Leem (S. 353) for et Forholdsord, der altså må kunne föjes til alle No. uden Betænkning. Ganander anfører også regelret jagetaga, *uden År*, o. s. v. i sine Böjningsmönstre; ligeledes Lindahl og Øhrling: ustotak, *uden Lyst*; akkatak'a, *uden Hustru,* o. s. v.

68. Leem bemærker udtrykkelig S. 11, at Formen på *-st* kan udtrykkes ikke blot ved *af, fra,* men også ved *i, på;* f. E. Ibmel gèðast mi bòk 'åmit 'åcchop, *af Guds Hånd have vi alle Ting;* vòsstegèðagævad Ibmel gèðast båtta, *Gjenvordighed kommer fra Guds Hånd*; men: bòk Ibmel gèðast' chòʒʒho, *alt står i Guds Hånd.* Ligeledes: Ednamest mi shega shaddojt 'åcchop, *af Jor-*

den få vi skönne Frugter; Kristus manaj ednamest albmaj, *Kristus opfór fra Jorden til Himmelen;* men: dallego Kristus 'åjnolazhat lej ednamest', de son birra manaj, ja börre dagaj, *da Kr. var synligen på Jorden, så drog han omkring, og gjorde vel.* Ganander angiver også undertiden *-st*, foruden *-sn*, som Endelsen i *Locativus;* f. E. jagest', *i et År;* puålvasn, puålvast', *i Knæet* (ell. *Slægtleddet*). Lind. og Øhrl. adskille disse Endelser, og anvende *-sne* (eller *-n*) alene i St., og *-st* alene i Fj. som ustosne, *i Lysten;* ustost, *fra Lysten:* alt dette synes at berettige os til at antage disse Former for to forskjellige, og altså til at adskille dem, i det mindste ved (') i St., hvor uden Tvivl et *n* er bortfaldet (51). Dog bör det ikke fordølges, at der foran Ejetilsatserne heller intet Spor af dette *-n* gives, og at følgelig Adskillelsen turde være uigjenkaldelig tabt, f. E. af lònddo, *Natur,* finder jeg kun lòndostæsek, *i deres Natur* (ikke *lòndostn-æsek*); hætte, *Fare,* hæðest-es, *i sin Fare,* og således bestandig.

69. Flertallets Bl. er taget af de hos L. hyppige H. i Fl. med Ets.; f. Ex. vanhemidass-amek *parentibus nostris,* og i Fadervor vælgolazhajdass-amek; men da jeg ikke finder denne Endelse hos de lapl. Sproglæreforfattere, tilstår jeg den er meget tvivlsom, ligesom Ents. Bl. er den dunkleste af alle de Former, vi der have antaget. Fjellström omtaler ikke Bliveformen; Ganander angiver *Factivus* og *Nuncupat.* i Fl. for lige med Ents. V.; men dette gælder egentlig blot *Nuncup.* i Fl., hvorom L. giver samme Regel (57); til Eks. må tjene Udtrykket: gæn nèjdan di lepped shaddam, *hvis Døtre I ere blevne.* Sandb. Katek. 83., hvor nèjdan egentlig er V. i Ent. af nèjd, *Datter,* skönt Meningen udtrykkelig fordrer Fl. I de tvende Ord vèssò, *et Hus,* og lawcha, *en Bræmse,* anfører Ganander dog en egen Form for Fls. V. (og Bl.), nl. vèssòjn, lawchajn; Lind. og Ørhl. angive ligeledes en egen En-

delse for denne Form, i Fl., foruden den som stemmer overens med Ents., f. E. ustojn og uston af usto, *Lyst;* men i det finmarkiske kunde den ikke erholde sådan Skikkelse, uden at falde sammen med St. Fj. R.

70. Ganander danner Flertallets M. således, ved at sætte taga til Flts. E., f. E. jagitaga o. s. v. Da dette stemmer bedst overens med Ents. M. og med Ls. korte Beskrivelse af Endelsen som Fho., har jeg uden Betænkning antaget det. Fjellström såvel som Lind. og Øhrl. påstå, at denne Form fattes i Fl.

71. På næste Endelses bestemte Brug som St. i Fl. have vi alt set et Eks. i Fadervor, nl. almin, *i Himlene.* Ligeledes: dålash ajgin, *i gamle Dage;* bòkaj gèđajn, *i alles Hænder.* Men alle de lapl. Sproglærere give den en egen Skikkelse, overensstemmende med Ents., nl. *-ojsn, isn, -ajsn* o. s. v. Ganander anfører både jagin og jagisn. I Følge dette burde den her være *-ojst', ist', ajst',* men jeg har ingen sikre Spor fundet til den i denne Skikkelse i det finmarkiske.

72. L. adskiller ikke Fjærneformen i Fl. fra den forrige, f. E. Dataka båsto jurd maddages dajn dabin adna, *samme Indbildning har sin Oprindelse af de Skikke.* Sandberg giver den også udtrykkelig samme Endelse, f. E. S. 187. Dam mon dèđam Jesus sanin, *det véd jeg af Jesu Ord.* Men alle de lapl. Sproglærde give den *ojst; ist* o. s. v., og dette synes (ligesom i forrige Tilfælde *-ojsn, isn*) at fordres af den almindelige Overensstemmelse imellem begge Tals Former i de finniske Sprog, der dog efter L. er næsten ganske forstyrret i det finmarkiske.

73. V. og H. ere, som man ser, de eneste, der beholde den stærke eller dobbelte Medlyd; i øvrigt dannes alle Forholdsformer mekanisk efter Böjningsmönstrene. Kun af acche, *Fader,* findes, foruden V. acchen (S. 40), og H. acchaj,

som er regelret, også E. og D. acche, samt Fj. acchest o. s. v. med hårdt *cch;* f. E. Sandbergs Katek. Ibmel acche bòrredakko, *Gud Faders Velgjerning*, S. 113; gíttet jòkke ajge Ibmel ja Acche! *takker altid Gud og Faderen!* S. 247; atte acchest læ rèʒadam, *at han er født af Faderen*, S. 121. Ligeledes Formindskelsesordet acchash-æmek, *vor (lille) Fader!* S. 39; og Tillægsordet acchalaʒh, *faderlig*, S. 26; så og i Ordb. 2, 73., men sst. 1, 55. skrives dog regelret i Fl. achek, Formindsk. achach, og To. achalaʒh. Noget uregelret er der dog vist nok ved dette Ord, da også Lund giver det den hårde Medlyd overalt i Ent.

74. De på *a* er det, som ofte afkortes, så at *a* bortfalder af N. og U., uden at den øvrige Böjning derved i nogen Måde forandres, altså siges og: gèt, rokkadus, jok, gonagas, o. desl., men ligefuldt i E. gonagasa, H. gonagassí o. s. v. Ejeformen på *a* udviser dog tydelig nok, at de høre til første Böjnm.

75. Afledsord på *-vòta* eller *-vòt*, gå som gètta, kun at de ikke fordoble *t*, ej heller gjerne bruges i Flertallet; f. E. ollesvòt, *Fuldkommenhed*, E. ollesvòđa, H. ollesvòtí; chéʒosvòt, *en Hemmelighed*, Fl. chéʒosvòđak; Sandb. skriver dog V. -vòttan, H. -vòttí.

76. Afledsord på *-dak* synes ikke at forekomme med Endelsen *-dakka*, men blot afkortede i N. og U., for øvrigt gå de regelret, som gèt; f. E. addaldak, *en Gave*, E. og D. addaldaga, V. adđaldakkan, Fj. addaldagast, Flert. addaldagak o. s. v.; hærgadak, *en Rénstuds*

Hud, Fl. hærgadagak; berjedak, *Fredag*; berjedagak; gappalak, *et Stykke*, gappalagak. Så og overhovedet Trestavelsesord på *-k*.

77. De No. af denne Böjningsmåde, som have til Kjendemedlyd *rr*, *ll*, *dn*, danne, i Følge Leem, U. lig E. og D., ikke lig N.; til Eksempler anføres mòrra (mòrr), *et Træ*; gĕlla (gĕl), *et Sprog*; sadne, *et Òrd*, der gå således i de af L. bemærkede Former:

Ent. N.	mòrra	gĕlla	sadne
U. E. D.	mòra	gĕla	sane
H.	mòrrí	gĕllí	sadnaj
St. Fj.	mòrast	gĕlast	sanest
Fl. N. U.	mòrak	gĕlak	sanek
E.	mòraj	gĕlaj	saní
D.	mòrajt	gĕlajt	saním
H.	mòrajdi	gĕlajdi	sanídi
St. Fj. R.	mörajn	gĕlajn	sanín.

Men at denne fra N. forskjellige U. rimeligvis grunder sig på en misforstået Iagttagelse, er ovenfor (58) anført.

78. Nogle No. af denne Böjningsm. forenkle eller forandre ikke Medlyden, f. E. suddo, *Synd*; biru, *Djævel*; spiri, *Dyr*.

Ent. N. E. D.	suddo	biru	spiri
H.	suddoj	biruj	spirí
St. Fj.	suddost	birust	spirist
Flert. N.	suddok	biruk	spirik
E.	suddoj	biruj	spirí
D.	suddojt	birujt	spirít
H.	suddojdi	birujdi	spirídi
St. Fj. R.	suddojn	birujn	spirín.

Således gå en Del fremmede Ord, som **Herra**, *Herre;* **bokka**, *en Buk;* Fl. **bokkak**; **ratte**, *en Tragt* (af sv. *tratt*), Fl. **rattek**; **sivlle**, *en Mast* (isl. **sigla**), Fl. **sivllek**; **gissto**, *en Ligkiste*, Fl. **gisstok**.[8]) Ligeledes nogle, hvor den dobbelte Medlyd er opkommen ved Sammensmæltning af tvende forskjellige, f. E. **rajdde** *et Bryst* (f. **rinda**), Fl. **rajddek**; **lodde**, *en Fugl* (f. **lindu**), Fl. **loddek**. Så og **gadde-k**, *Strand-bræd-der*; **bæsse-k**, *Næver;* **ædne-k**, *Moder;* **smakko-k**, *Spån-er;* **boddo-k**, *Timer;* **skåddo-k**, *Regnbyge-r*. Endelig alle Afledsord på *-ezje;* f. E. **ænostezje-k**, *Proféter;* **sivnedezje-k**, *Skaber-e*, og nogle, hvis Kjendemedlyde ikke høre til dem som forandres; f. E. **girje-k**, *en Bog, Bøger;* **bælje-k**, *Øre-r.*

79. Langt sjældnere ere nogle Tilfælde, hvor Medlyden forstærkes eller Omlyd finder Sted; f. E. **sòlo**, *en Ø*, Fl. **sullok**; **båro**, *en Bræms*, (på Norsk *Klæg*), Fl. **borruk**; **mèlkke**, *Mælk*, H. **milkkaj**, men i Fl. **mèlkek**.

80. Nogle ere uregelrette deri, at de have fået en Medlyd tilföjet i N. og U. De mærkeligste af disse ere: **olmaj**, *en Mand;* **chælkes**, *en Tejste*; **olmuch**, *et Menneske*, der gå således:

Ent. N. U.	olmaj	chælkes	olmuch
E. D.	olma	chælka	olmu
H.	olmaj	chælkaj	olmuj
St. Fj.	olmast	chælkast	olmust

[8]) M. Lund forenklede også i flere af disse Medlyden, f. E. **sudojt**, **Herast** o. s. v. men det synes at være en Fejl, dog findes **hærast**, Ordb. S. 1404.

Fl. *N. U.*	olmak	chælkak	olmuk
E.	olmaj	chælkaj	olmuj
D.	olmajt	chælkajt	olmujt
H.	olmajdi	chælkajdi	olmujdi
St. Fj. R.	olmajn	chælkajn	olmujn.

Som V. af olmaj, findes olmajen, f. E. shegi olmajen sú anam, *jeg anser ham for en brav Mand*, Ordb. S. 41. Nogle flere følge vel chælkes, som: balges, *en Gangsti*, balgak; règges, *en Ring, Kreds*, règgak; vònses, *et Höns*, vònsak.

Anden Böjningsmåde,

81. indeholdende de lukte No., som i Böjningen fordoble eller forstærke Kjendemedlyden, hvis den var svag, men beholde den, hvis den var stærk. Til Eksempel må tjene: ussteb, *en Ven*; laďas, *et Led*, (*articulus*); málés, *et Mål, Måltid.*

Entallet.

N. E. D.	ussteb	laďas	málés
V.	(ussteben)	(laďďasen)	(mállasen)
H.	usstebí	laďďasí	mállasí
St. Fj.	usstebest	laďďasest	mállasest.

Flertallet.

N.	usstebak	laďďasak	mállasak
E.	usstebí	laďďasí	mállasí
D.	usstebít	laďďasít	mállasít
H.	usstebídi	laďďasídi	mállasídi
St. Fj. R.	usstebín	laďďasín	mállasín.

Som ussteb går en stor Mængde No. af lignende Beskaffenhed, med allehånde forskjellige Slutningsmedlyde. L. anfører følgende med fuld-

stændig Opregnelse af alles Forholdsformer, såvidt som han har kjendt og antaget dem: varredak, *en bred og flad Sten på Strandbrædden, som går dybt ned i Sandet, og oventil er omgiven med mindre Stene;* ortok, *en Stúd eller Okse, imellem ét og to År gammel;* g'åppel, *en Urhöne* (på Norsk *Röj*), Hunnen af chufcha (chufch); bakkom, *et Bud;* gaccip, *en Mosvit;* bostis, *et Skjeæmne, en ophugget Skje;* gocchus, *en Befaling, Ordre:* altså i E. og D. gocchus, (V. gocchusen), H. gocchusí o. s. v. [9]). — Fremdeles nogle med enkelte eller svage Medlyde, som dog beholdes uforandrede, f. E. rèban-ak, *Ræv-e;* mòker-ak, *Ædderfugleunge-r, som har fået Fjedre,* (i Sprogl. S. 5 skriver L. mokker-ak); væjek-ak (væijek-ak), *Forelle-r;* vovérs, *en tre Års Rénstud*, Fl. voversak.

Som lađas gå Tostavelsesord på *-as* o. desl. f. E. vånas, *en Båd*, Fl. vodnasak; bawchas, *Smærte*, Fl. bafchasak; ch'årvos, *et Par Horn, siddende i en afhugget Hovedpande,* Fl. ch'årvvosak, som L. opstiller S. 6, uden at be-

---

[9]) M. Lund forsimplede undertiden de hårde Medlyde i disse Ord, f. E. ròbmash, *Legeme*, og i den tredie Artikkel: mon jakam ròmash bajaschoʒʒhelæme, *jeg tror Legemets Opstandelse;* men det synes at grunde sig på en fejlagtig Forblandelse af de to Böjnmr. Leem og Sandberg böje vist nok rettere dette Ord således: rumash, ròmash (og rubmash), E. rubmash, V. rubmashen, H. rubmashi o. s. v. Ligesom hæbosh (S. 48), E. hæppush, Fl. hæppushak.

mærke Fordoblingen; vòskon, *en Aborre*, vòsskonak; hirs, *en Tömmerstok*, hirssak. Stundum fordobles Medlyden ikke, f. E. vòras, *en Ældste*, *en Olding*, vòrasák.

Som málés gå en Del Tostavelsesord på *-es;* f. E. biwtes, *Klædebon*, biftasak; undertiden kan Medlyden ikke forandres, som varres, *en Han*, varrasak.

82. Vèlpes, *en Hvalp*, følger vel egentlig chælkes af 1. Böjnm., men i Følge Ordb. erholder det dog i Fl. vèlppak med fordoblet Medlyd, efter denne; ligeledes gæpes, *Lunge*, Fl. gæppak; gæsés, *en Rensdyr-sele*, *et Åg*, Fl. gæssak, galés, *en gammel Mand*, Fl. gallak.

83. Nogle synes at forsvage Medlyden i visse Tilfælde, isteden for at forstærke den, altså at være hvad man kalder *heteroclita*, eller at følge den ene Böjnm. i nogle, den anden i andre Tilfælde. Af sådanne forefindes hos L. hirratas, *en Kile*; gwasskemach, *en liden Ørn*; lajbach, *et lidet Brød*.

Entallet.

N. E. D.	hirratas	gwasskemach	lajbach
V.	(hirratassan)	(gwasskemacchan)	lajbachen
H.	hirratassi	gwåsskèmacchi	lajbachi
St. Fj.	hirratasast	gwasskemachast	lajbachest

Flertallet.

N.	hirratasak	gwasskemachak	lajbachak
E.	hirratasaj	gwasskemachaj	lajbáchi
D.	hirratasajt	gwasskemachajt	lajbachit
H.	hirratasajdi	gwasskemachajdi	lajbachidi
St. Fj. R.	hirratasaju	gwasskemachaju	lajbachin.

Som **hirratas** gå også andre Trestavelsesord på *-as*.

Som **gwasskemach** böjes også andre Formindskelsesord på tre Stavelser.

Som **lajbach** gå Formindskelsesord af to Stavelser; så og de af fire Stavelser, som **ågotasach**, *et lidet Rensdyrbælte*; samt en Del andre No. på *-ch*, af to eller tre Stavelser, som: **bichuch**, *en Brokfugl;* **åttamach**, *Findelön.*

84. L. skriver i N. E. og D. **guasskematzh**, d. e. **gwasskemacch**; men jeg skönner ikke rettere, end at dette er den Nr. 35 omtalte tvivlsomme Fordobling af Slutningsmedlyden, der, når den skulde antages, nødvendig vilde forudsætte, at man ligeledes skrev **hirratass**, i samme tre Tilfælde, **gonagass** i N. og U. o. s. v. Jeg har derfor troet at burde forandre denne Fordobling (*cch*), heller end forstyrre den iöjnefaldende Overensstemmelse imellem de fremsatte Ord. Efter den her antagne Skrivebrug ser man, at de blot i E. og D. bestemt tilhøre denne Böjningsm., da N. kunde antages for afkortet af **hirratassa**, **gwasskemaccha**, og de øvrige Former aldeles stemme overens med **gèt**.

85. **Lajbach** skriver L. ligeledes med fordoblet Slutningsmedlyd **lajbatzh**, d. e. **lajbacch**, og dets Særegenhed, i Følge ham, består da blot deri, at denne Slutningsmedlyd forenkles i V. (S. 368) H. og de følgende Forholdsformer; men da en sådan Forsvagelse af Endebogstavet ikke synes at have nogen Grund i denne Böjnms. Natur, og intet Spor gives dertil i den

lapl. Sprogart (35), har jeg heller ikke her taget i Betænkning, at forkaste Fordoblingen. Den sidste Stavelses Selvlyd bliver alligevel kort uden samme, og er vist nok ligeledes kort i de øvrige Former; ved denne Rettelse blive da de mange Ord, som følge dette Mönster, aldeles regelrette og overensstemmende med ussteb. Man vil ligeledes her bemærke, at den sidste Stavelse udtales lidt hårdere, sålænge den endes på Medlyden -*b*, end når dette falder over på en efterfølgende Selvlyd; men dette berettiger os ikke til at skrive usstebb, ussteben, da det er en mekanisk og ubetydelig Forskjel.

86. Nogle ere uregelrette deri, at det sidste af Endelsen bortfalder i N. og U.; men kommer tilbage under Böjningen. Til Eksempler anfører L.

Ent.	*N. U.*	jurd, *en Tanke;*	chál, *Skrift;*
	E. D.	jurddag	chállag.
	V.	(jurddagen)	(chállagen)
	H.	jurddagi	chállagi
	St. Fj.	jurddagest	chállagest
Flert.	*N.*	jurddagak	chállagak
	E.	jurddagi	chállagi
	D.	jurddagit	chállagit
	H.	jurddagidi	chállagidi
	St. Fj. R.	jurddagin	chállagin.

Således gå og:

chod-dagak[10]), *Svælg-et;* vòd-dagak, *Skotvenge;*
vod-dagak, *åbent Sted i Skoven;* mad-dagak, *Herkomst;*

---

[10]) chowd, *en Nøgel,* skrives chowdag-ak oftere i Ordbogen; man skulde ellers (i Følge 61. 62) formode chowddag, og chowddagak, og dette turde alligevel være rettest.

lat-tagak, *Præde;*
mòt-tagak, *Sne;*
rav-vagak, *Befaling;*
gaw, gapagak, *Hustru;*
aj, agjagak, *Kilde;*
bows, bofsamak, *Læbe;*
njòwch, njòfchamak, *Tunge;*
cheg-gamak, *magert Ben;*
gám, gábmagak, *Sko;*
bæn, bædnagak, *Hund;*
lawl-lagak, *Sang;*
chor-ragak, *Rensdyrflok;*
gask, gasskamak, *Fyrstål;*
vòne, vòdnemak, *Svigermoder;*
cháre, -rramak, *Töndestav.*

Undertiden findes dog af nogle af disse en fuldstændigere N., som lapl. kabmak for gám (S. 36); pædnak for bæn hos Leem S. 321.

87. M. synes i denne Böjningsmåde at have en egen Dannelse, i det mindste finder jeg hos L. gábmagketta, *uden Sko;* vahagketta, *uskadt;* dette synes dannet af Flertallet, ved en Sammentrækning af *-ak;* det er derfor troligt, at der i slige Tilfælde ingen Forskjel göres på Ents. og Fls. M. (jf. 70); Ganander har dog kabmagetta som M. i Ent. og kabmagítta i Fl. Lind. og Øhrl. have kabmakatta ell. kabmaketta, som M. i Ent., men anmærke, at denne Form fattes i Fl. L. skriver også i Ordb. gábmaketta, og sst. 2, 357. gamaketta, hvilket sidste dog vel er fejlagtigt.

88. Egenskabers, Dyders og Lasters Navne forekomme sjælden i Flertallet; hertil høre især de afledte på *-vòta,* ell. *-vòt* (75), så og de fleste af Gjo. dannede på *-m,* f. E. lokkam, *Læsning;* chállem, *Skriven,* o. desl. — Derimod bruge Lapperne mange Ord i Fl., som hos os ganske savne dette Tal; især Navne på flydende Ting, på ubestemt begrændsede Masser, som Metaller o. desl., samt på Korn o. desl., der

andre denne Endelse til *-tes*, f. E. **ashetebme**, *uskyldig;* men **ashetes olmaj**, *en uskyldig Mand.*

92. De på *oj*, *uj*, *í* (ell. *ij*) erholde sædvanlig i vedf. Form *os*, *us*, *is*, og de på *aj* få *as*, såsom:

saddoj, *sandig*, men: saddos bajke, *et sandigt Sted;*
ramppuj, *stortalende*, — ramppus d'årro-olmaj, *en stort Soldat;*
didí, *overtroisk*, — dídis olmuch, *et overtr. Menneske;*
assaj, *tyk*, — assas mòrra, *et tykt Træ;*
sn'ållaj, *utugtig*, — sn'ållas nisson, *en utugtig Kvinde.*

I Sproglæren giver L. (S. 21) den Regel, at de på *aj*, forandre dette til *-es*, f. E. **asses mòrra**; og S. 24 tilföjer han, at nogle forandre atter dette *-es* til *-as* foran No. i Fl., såsom: **sn'ålles nisson-olmuch**, *et utugtigt Kvindfolk*, men: **sn'ållas nisson-olmuk**, *utugtige Kvindfolk;* men i Ordb. finder jeg kun anført som vedföjet Form af disse Ord: **assas**, **sn'ållas**, uden al videre Anmærkning; jeg formoder derfor, at de anførte Steder i Sprogl., hvorved disse Ord vilde blive besynderlig uregelrette, grunde sig på en Fejltagelse.

93. De på *k*, *c*, *sh*, *ch* blive uforandrede, som:

alek, *blå-t*, og: alek ivnne, *blå Farve;*
haréc, *snarfodet*, — harée olmuch, *et sn. Menneske;*
erinåmach, *besynderlig*, — erinåmach 'åbme, *en bes. Ting;*
morrish, *drvågen*, — morrish igja-gocce, *en drv. Vægter.*

Såog alle afledte To. på *-lazh*, *-sazh* og *-vazh*, f. E. **bæjvalazh lajbbe** (S. 24); **jòkkebæjvasazh lajbbe** (sst.); **gíttovazh**, *taknemmeligt*, og **gíttovazh vajbmo**, *et taknemmeligt Hjærte.* L. tilföjer endnu dem på *-m* (rettere *-om*) og *-os*, f. E. **gòratalamettom**, *uransage-*

lig, og **I b m e l g ò r a t a l a m e t t o m** dakko, *Guds uransagelige Gjerning*; **g í t t o m e t t o s**, *utaknemmelig,* og **g í t t o m e t t o s g ò s s e**, *en utaknemmelig Gæst*: men han anmærker selv ved det første Eksempel, at „sådanne To. på *-mettom* endes og på *-mettos*"; man finder derfor i Ordb. såvel **g ò r a t a l a m e t t o s**, som **g í t t o m e t t o m**; og Overensstemmelsen med de nægtende To. på *-tebmė* (91) synes at vise, at Endelsen *-mettom* egentlig burde tilhøre den enestående, og *-mettos* den vedföjede, Form, skönt det er vel muligt, de i skødeløs Tale kunne forblandes.* Derimod gives der andre på *-os*, der ikke have *-om*, men nöje svare til Regelen, som: **c h é ʒ o s**, *hemmelig,* og **c h é ʒ o s g e j d n o**, *hemmelig Vej, Löngang.*

94. Andre på *-aʒh*, så og de på *-ad*, ombytte disse Endelser med *-es*, f. E.

vòllegaʒh, *lav-t,* vòlleges mòrra, *et lavt Træ;*
'ånekaʒh, *kort,* 'ånekes bæjvve, *en kort Dag;*
lossad, *tung-t,* losses nagær, *en tung Søvn;*
chấppad, *sort,* chấppes laѣѣe, *sort Klæde;*
vèlggad, *hvid-t,* vilges vejkke, *Messing* (S. 4);
chòrgad, *gråhærdet,* churges olmaj, *en gråh. Mand;*
chòwggad, *lys-t,* chuwges bæjvve, *en klar Dag;*
sh'åwkkad, *bleg-t,* showkkes alv, *gusten Ansigtsfarve.*

Man finder også nogle afvigende, som:

gòwgad, foran No. guwgis, *blakket* (om Ræve);
gòrgad, — — gurgis, *blakket* (om samme);
vòkkad, — — vukkis, *lådden-t, tykhåret;*
'åjggad, — — ojggis, *ærlig-t, oprigtig-t.*

Dog ligger det vel mest i den vaklende Udtale eller Retskrivning, om man siger *-es* eller *-is*, ligesom og den ulige Medlydsfordobling; man skulde

nemlig vænte: chòrggad, gòwggad, gòrggad (jf. Anm. 10, S. 60), eller og: vèlgad, chòwgad, sh'åwkad, hvilket måskje er rettere i N.; men de findes, som ovenfor angivet, i begge Dele af Ordbogen; jeg har derfor ikke vovet at forandre dem. Under vòjggad, *lige*, har L. i Ordb. først vòjges gejdno, *en lige Vej*; derpå „foran No. vujgis."

Af gojkad, *tör-t*, er den vedf. Form gojk ell. gojke; man finder også af dette Ord Formen gojkes. Af vòbmad, *bred-t* (*Töj*), vòbmades; og af gèppad, *let*, gèppades.

95. De på *-ag* bortkaste i Følge Leems Regel *-g*; men de synes, ligesom de på *-k*, temmelig uregelrette; til Eksempler må tjene:

allag, *höj-t*, alla várre, *et höjt Bjærg*;
gassag, *tyk-t*, gassa nisson, *et korpulent Fruentimmer*;
gowdag, *bred-t*, gowdes m'ékke, *et bredt Sværd*;
muddag, *mådelig-t*, muddages jurdashæbme, *mådelig Eftertanke*;
b'årk, *barsk*, b'årkes ished, *en barsk Husbonde*.

Men bòk, *al-t*, bliver uforandret, f. E. bòk olmuj, *alle Menneskers*.

96. De på *-l* og *-r* tage *-es* til sig, som:

chokkal, *spids*, chokkales chòld, *en Pyramide* (*Obelisk?*)
gavvel, *listig*, gavveles rèban, *en listig Ræv*;
naggar, *påstående*, naggares olmaj, *en påst. Mand*;
anger, *nidkær*, angeres Ibmel, *en nidkær Gud*.

L. anfører også kèwr, *stærk*, kèwres dach[11].

---

[11]) Dette er det rette Navn på de egentlige *Danske* i Danmark, hvoraf Russerne, med en hos dem sædvanlig Endelse, sige dach-anin, *en Dansker*; måskje Ordet darosh derimod egentlig betegner *Nordmændene*.

en stærk Dansker (ell. *Nordmand*); men i Ordb. gives kèwr i den vedf. Form kèwras. Ligeledes jal, *tåbelig*, jallas.

97. De på *-as* og *-es* blive dels uforandrede, dels ombytte de disse Endelser med *-a*, f. E.

våras, *fersk*, våras gòlle, *fersk Fisk;*
oððas, *ny-t*, oððа g'åtte, *et nyt Hus;*
garas, *hård-t*, garra bèg, *en hård Storm;*
chælgas, *klar-t*, chælgga gornek, *rent Korn;*
buttes, *ren-t*, buttes gètta, *en ren Hånd;*
b'årés, *gammel-t*, b'årés dáppe, *en gammel Skik;*
chábbes, *smuk-t*, chaba mánna, *et kônt Barn;*
stòrés, *stor-t*, stòrra g'åsskem, *en stor Ørn.*

Men af 'åmas, *gammelt*, *forslidt*, findes i Ordb. 'åbme biwtes, *et forslidt Klædningsstykke*; og af verés, *fremmed* (*for*), finder jeg hos Sandberg veris ibmelak, *fremmede Guder.*

98. Den vedföjede Form, hvis Forhold til den enestående vi nu have beskrevet, bruges da uforandret foran alle Ents. og Fls. Former af Navneordene, være sig lig den enestående, eller forskjellig fra den, f. E.

Entallet.

E. newres 'åse dáfhoj, *i Henseende til Vanlykken;*
D. dam stòrra awke, *den store Nytte* (S. 42);
(*Bl.*) såmalaʒh balvalæbmass-es, *til sin sömmelige Dyrkelse;*
V. goccho sin cháppes bæjvven, *de kaldte dem sorte Dage;*
M. bòk m'élalaʒh arvadusatakka, *uden al rimelig Forstand;*
H. iftalaʒh mujttalussi, *til stedscvarende Erindring;*
St. gojk ednamest, *på det törre Land;*
Fj. alla maddagest règadam, *født af höj Herkomst.*

Flertallet.

N. baha jurddagak, *onde Tanker* (S. 36);
E. gælbotes 'åmí gòjm, *med forfængelige Ting* (S. 4[illegible]
D. addebete bòrre raðit, *I* (*to*) *give gode Råd* (S. 4[illegible]
Bl. *H.* majnolmas asatusajdass-es dam læ lasetam, *sine berömmelige Indretninger har han lagt dè[illegible]* bàtte ajgídi, *til de kommende Tider;*
St. basse lagajn-es, *i sine hellige Love;*
Fj. dajn ibmelaʒh chállin, *af de guddoml. Skribent[illegible]*
R. 'åsalaʒh loftujumin krunijuvvat, *krones med lykkelig Fuldendelse.*

99. Efter Navneordene, som Omsagn til de[illegible] bruges den enestående Form af To., men uf[illegible] andret, ligesom i Tysk; f. E. hejos olmuch, *skrøbeligt Menneske;* jòkke olmuch læ heʒjo, *[illegible] hvert Menneske er skrøbeligt;* manak læk heʒ[illegible] *Börn ere skrøbelige;* ajgek læk paha, *Tiderne [illegible] onde;* daggar jurddagak læk slejddoj, *slige Tank[illegible] ere ublu;* newret baʒaduvvum manak læk sn'åll[illegible] *ilde opdragne Börn ere utugtige;* dat olmaj [illegible] sheʒast ramppuj, *den Mand er meget stortalend[illegible]* mòđak læk varrí, *Ansigterne ere blodrige;* [illegible] nèjd læ harée, *min Datter er snarfodet;* olmu[illegible] berre let dòđalaʒh, *et Menneske bör være san[illegible] dru;* sú sárnek læk arvedmettom, *hans Taler [illegible] uforstådelige;* dín akak læk gassag, *eders K[illegible] ere føre;* dak bajkek, gost mí orrop, læk jalgg[illegible] *de Steder, hvor vi bo, ere jævne;* dak b'årés [illegible] mak læk sheʒast naggar, *disse gamle Mænd [illegible] meget påstående;* dawtek læk garas, *Benene [illegible] hårde.*

100. Nogle To. kunne dog i denne Stilli[illegible] erholde Endelsen *-ak*, når Navneordene, hvo[illegible]

de svare, stå i Flertallet; man kan således også sige: ajgek læk bahak, og vi have alt set et andet Eksempel: rajddek súst læk newrek (88).

101. Af Tillægsordenes *første Hovedart*, eller dem, som i den selvstændige Form endes på en Selvlyd, anfører L., med Opregnelse af de forskjellige Forholdsformer, de tre Eksempler u ʒ j o, *undseelig-t*; b ò r r e, *god-t*; b a h a, *ond-t*, som egentlig ere uregelrette; men da de regelrette følge Nos. alt fremsatte 1. Böjnm., kunne vi her lade os nöje med de samme.

Entallet.

N. U.	uʒjo	bòrre	baha
E. D.	uʒjo	bòrre	baha
V.	(uʒjon)	bòrren	bahan
H.	uʒjoj	bòrraj	bahaj
St. Fj.	uʒjost	bòrrest	bahast

Flertallet.

N.	uʒjok	bòrrek	bahak
E.	uʒjoj	búrí	bahaj
D.	uʒjojt	búrít	bahajt
H.	uʒjojdi	búrídi	bahajdi
St. Fj. R.	uʒjojn	búrín	bahajn.

Ved u ʒ j o er det især mærkeligt, at Medlyden ikke forsvages i Böjningen, uagtet dette skjer i den vedf. Form og i de höjere Grader. Ligeså går h e ʒ j o, *skrøbelig-t*, o. desl.

Som b ò r r e går næppe noget andet To.; b ò r e l d, *med det gode*, er den gamle Fraform (52); Biordet b ú r i s t, *vel*, er ud. Tv. den gamle Fj. i Flert. (*a bonis*, i. e. *bene*), jf. Nr. 72. Lind. og Øhrl. skrive p ò r e s t, som er ligefrem Ents. Fj.,

vort **hòrrest**; **basse**, *hellig-t*, synes at være re gelret, V. **bassen**, Fl. **basek**. Regelrette er også de talrige nægtende To. på *-tebme*; kun s de, når Medlyden forsvages, antage *æ* isteden fo *e*; f. E. **ashetebme**, *uskyldig-t*, V. **ashetebmen**, Fl. **ashetæmek**; **åsetebme**, *ulykkelig-t* V. **åsetebmen**, o. s. v. — De på **-eʒje**, o lignende Tillægsformer, forsvage ikke Medlyder men ere i øvrigt regelrette; f. E. **jaketeʒje** *troværdig-t*, V. **jaketeʒjen**, Fl. **jaketeʒjè** o. s. v.; **ælle**, *levende*, V. **ællen**, Fls. D. dòmi shet ællít ja jabmít, *til at dömme levende og døde* Fj. dajn jabmín erit, *fra de døde*.

Baha adskiller sig fra **gèttą** deri, at de beholder *a* i alle Endelser.

102. Om Tos. *anden Hovedart*, eller den som endes på en Medlyd i den enestående Form bemærker L. allerførst, at de på *oj*, *aj*, *uj* og (ɔ: *ij*) ikke gjerne böjes i de forskjellige Forholde, da det vilde falde noget hårdt, og at de følgelig ikke vel kunne stå alene, uden som Omsagn men foran No. bruges de naturligvis ubehindret.

103. De øvrige stemme overens med de anden Böjningsmåde af Navneordene, til Eksempel må tjene: **vèlggad**, *hvid-t*; **garas**, *hård-t* **hanés**, *gjerrig-t*, der gå således.

Entallet.

N.	vèlggad	garas	hanés
E. D.	vèlggad	garas	hanés
V.	vèlggaden	garrasen	(hadnesen
H.	vèlggadí	garrasí	hadnasí
St. Fj.	vèlggadest	garrasest	hadnasest

Flertallet.

N.	vèlggadak	garrasak	hadnasak
E.	vèlggadí	garrasí	hadnasí
D.	vèlggadít	garrasít	hadnasít
H.	vèlggadídi	garrasídi	hadnasídi
St. Fj. R.	vèlggadín	garrasín	hadnasín.

Som vèlggad, gå ikke blot de øvrige på *-ad*, som lössad, *tung-t*, lossaden, lossadí, lossadest o. s. v.; chòwggad, *lys-t*, chòwggaden; sèwdnjad, *mörk-t*, sewdnjaden o. s. v., men også en stor Mængde med allehånde andre Endelser. L. anfører, med Opregnelse af alle Forholdsformer, følgende: allag, *höj-t*; alek, *blå-t*; harèc, *snarfodet*; gíttomettos, *utaknemmelig-t*, der dog rettere anses for den vedföjede Form af gíttomettom (jf. 93), altså bedre gíttomettomen, gíttomettomí o. s. v., lig gòratalamettom, -omen, -omí o. s. v., fremdeles: gavvel, *listig-t*; dàbmer, *hurtig-t*; borish, *grådig-t*. Man kan tilföje dárbash, *fornøden-t*, V. dárbashen, Fl. dárbashak.

Som garas gå lignende Tostavelsesord på *-as*, som amas, *fremmed*; dærvas, *sund, frisk*.

Som hanés gå, i Følge Leems Regel, andre To. på *-es*, der også i vedf. Form beholde dette *-es*; nogle kunne ikke videre forstærke Medlyden, som buttes, *ren-t*, buttasí o. s. v. de synes ikke, som No., at forandre *-es* til *-as* i V.; f. E. ranés, *grå-t*, radnesen orro, *den ser grå ud*; — Trestavelsesord på *-es* fordoble derimod stundum *s*, hvor Tonefaldet fordrer det; f. E. dèttelеs, *bekjendt, vitterligt*, V. dèttelessen; van-

hurskes, *retfærdig-t*, V. vanhurskesen, men i Fls. R. vanhurskasín.

104. Firstavélsesord på *-ach*, skrives af L. i N. E. og D. med *-atzh*, d. e. *-acch*, men når denne Retskrivning tilsidesættes (35. 85), blive disse Ord aldeles regelrette efter vèlggad, eller ussteb; i ethvert Tilfælde stemme de fuldkommen overens med lajbach; f. E. eȝinåmach, *besynderlig-t*.

105. Trestavelsesord på *-as*, gå som hirratas, f. E. 'åȝjebas, *sikker*, H. 'åȝjebassí, St. 'åȝjebasast, Fl. 'åȝjebasak; awdogas, *salig-t*, V. awdogassan, H. awdogassí, Fl awdogasak; disse Ord bruges også ofte som virkelige No., f. E. suddogas, *Synder*, men suddolaȝh, *syndig-t*

106. De afledte på *-laȝh, -saȝh, -vaȝh*, så og Tostavelsesord på *-es*, som forandre dette til *-a* foran No., afvige, i Følge Leem, fra den sædvanlige Böjning. Til Eksempler må tjene væȝalaȝh, *mægtig-t*; njalges, *sød-t*.

Ent. N. U.	væȝalaȝh	njalges, (*vedf.* njalgga)
E. D.	væȝalaȝh	njalgga
V.	væȝalaȝhan	(njalgesen)
H.	væȝalaȝhí	njalgasí
St. Fj.	væȝalaȝhast	njalggast, njalgasest
Flert. N.	væȝalaȝhak	njalggak, njalgasak
E.	væȝalaȝhaj	njalggaj, njalgasí
D.	væȝalaȝhajt	njalggajt, njalgasít
H.	væȝalaȝhajdi	njalggajdi, njalgasídi
St. Fj. R.	væȝalaȝhajn	njalggajn, njalgasín.

De på *-aȝh*, skrives af L. med *dȝh*, ɔ: *ȝȝh*

i alle Forholdsformer; i N. U. E. og D. går det ikke an efter vor almindelige Regel, fordi *ʒh* der står i Slutningen; men i de Tilfælde, hvor en Stavelse kommer til, er det vel muligt at Slutningsmedlyden burde fordobles, og man følgelig burde skrive væʒalaʒʒhan, væʒalaʒʒhak o. s. v., da Selvlyden i Stavelsen *-laʒh* åbenbare er skarp, og synes, i Følge sin Plads i Ordet, at erholde betydelig Vægt, der også af L. og Sandb. bestandig skrives *dʒh*. Imidlertid var det og muligt, at disse Ord burde gå som gwasskemach, og følgelig Fordoblingen blot finde Sted i Ents. V. og H. Jeg har ikke vovet at afgöre dette på egen Hånd, og derfor ladet *ʒh* blive uforandret i alle Forholde, hvilket i alt Fald stemmer overens med den lapl. og finske Brug.

På samme Måde gå ellers: awkalaʒh, *nyttig-t*; åsalaʒh, *lykkelig-t*; uccekaʒh, *liden, små*; awftjakasaʒh, *enårig-t*; bizovaʒh, *bestandig-t*; ofte bruges disse Ord som No., f. E. ròttelaʒh, *svensk*, *en Svensker*; romalaʒh, *rommersk*, *en Rommer*; judalaʒh, *jødisk*, *en Jøde*; henoglaʒh, *en Hedning*; arbolaʒh, *en Arving*; vòlebuʒh, *underdanig*, *en Undersåt*.

L. har ikke bemærket Fordoblingen i njalgga i sin Sprogl.; jeg har derfor antaget den efter Rimelighed ved Hjælp af nogle Former i Ordb., hvor man finder vedf. njalgga, og i Fl. njalggak, samt af det overensstemmende Ord stòrés, *stor*, hvoraf man, foruden den vedf. Form stòrra, finder Fls. E. stòrraj S. 1404, og V.

störesen S. 1291. Ligeledes finder jeg af rigges, *rig-t*, i V. riggesen, og i Fls. D. riggajt.

Gradforhöjningen.

107. *Den höjere Grad* endes på *-b*, f. E. bahab, *værre*; og er uforanderlig, når den vedföjes et Navneord, men går som ussteb, når den står alene. Hvorved dog er at mærke, at når Endelsen *-ab* bliver den tredie Stavelse i Ordet, får den et betydeligt Tonefald, en skarp Bitone, som forårsager at *b* fordobles i Böjningen, og V. antager *-an* isteden for *-en*; f. E. ånekab, *kortere*, ånekabban. Ligeledes chælggaseb, *renere*, chælggasebben.

108. *Den höjeste Grad* endes sædvanligvis på *-mus*, f. E. bahamus, *værst*; i nogle afvigende Ord, eller uegentlige To., på *-muʒh*, f. E. vòsstemuʒh, *allerførst*; den bliver ligeledes uforandret i vedf. Form, men går i første Tilfælde som hirratas, i sidste som væʒalaʒh, når den står alene. Står den efter No., som Omsagn, kan den enten blive uforandret eller i Fl. modtage Endelsen *-ak*, forudsat den derved ikke bliver mer end firstavelset: denne Endelse *-ak* synes dog at göre Udtrykket mere bestemt, og omtrent erstatte vort Kjendeord; f. E. dak daʒok læk bahamus, ell. bahamusak, *dé Handlinger ere værst, de værste*; dak bapak læk bajemuʒh, ell. bajemuʒhak, *disse Prester ere ypperst, de ypperste.*

109. Men i Henseende til Gradernes Dannelse eller Endelsernes Forbindelse med første Grad (Roden af Ordene) er endnu meget at iagttage.

De To. på *o*, *e*, *a* föje *-b* og *-mus* til sin enestående Form, dog med forsvaget Medlyd, således:

uggjo	*vf.*	ujos,	ujo-b,	ujo-mus;
heggjo	-	hejos,	hejo-b,	hejo-mus;
bòrre	-	bòrre	bòre-b,	bòre-mus;
basse	-	basse,	base-b,	base-mus;
arge	-	arges,	arge-b,	arge-mus;
b'ånda	-	b'åndas,	b'ånda-b,	b'ånda-mus.

110. De på *oj*, *uj*, *aj* bortkaste *j*, og de på *i* Tonetegnet, som er isteden for *j*, för de antage Endelserne *-b* og *-mus*:

saddoj	*vf.*	saddos,	saddo-b,	saddo-mus;
ramppuj	-	ramppus,	ramppu-b,	ramppu-mus;
assaj	-	assas	assa-b,	assa-mus;
sn'ållaj	-	sn'ållas	sn'ålla-b,	sn'ålla-mus;
didi	-	didis,	didi-b,	didi-mus.

Man kunde også danne de höjere Grader i disse Tilfælde af den vedf. Form, ved at bortkaste *-s*, og derefter tilföje de behørige Endelser.

111. Tillægsord på *c*, *sh*, *ch*, tage *-eb*, *-amus* til sig; ligeledes de på *l*, *r* og *-os*, såsom:

harèc (S. 64),	harec-eb,	harec-amus;
dárbash (S. 71),	dárbash-eb,	dárbash-amus;
morrish (S. 64),	morrish-eb,	morrish-amus;
vacich, *letfærdig*,	vacich-eb,	vacich-amus;
chokkal *vf.* chokkales,	chokkal-eb,	chokkal-amus;
gavvel - gavveles,	gavvel-eb,	gavvel-amus;
naggar - naggares,	naggar-eb,	naggar-amus;
anger - angeres,	anger-eb,	anger-amus;
alvos, *fæl-t*,	alvos-eb,	alvos-amus;
vavos, *sælsom-t*,	vavos-eb,	vavos-amus.

112. Ligeledes de på *-as* og *-es*, kun at de sædvanlig forstærke Medlyden imellem de to Sta-

velser, hvoraf de bestå, og at de på *-es* desuden forandre dette til *-as*, f. E.

våras (S. 67),	vorras-eb,	vorras-amus;
vòȢas, *bekvem-t*,	vòkkas-eb,	vòkkas-amus;
ođas, *vf.* ođđa,	ođđas-eb,	ođđas-amus;
'åmas, - 'åbme,	'åbmas-eb,	'åbmas-amus;
garas, - garra,	garras-eb,	garras-amus;
buttes, - buttes,	buttas-eb,	buttas-amus;
rigges (S. 74),	riggas-eb,	riggas-amus;
vanhurskes (S. 72),	vanhurskas-eb,	vanhurskas-amus;
hanés (S. 70),	hadnas-eb,	hadnas-amus;
dimés, *blød-t*,	dibmas-eb,	dibmas-amus;
gojkes, *tör-t*,	gojkkas-eb,	gojkkas-amus;
b'årés (S. 67)	b'årras-eb,	b'årras-amus;
hiđes, *sendrægtig-t*,	hiđđas-eb,	hiđđas-amus;
chábbes *vf.* chába,	chábbas-eb,	chábbas-amus;
njalges - njalgga,	njalggas-eb,	njalggas-amus;
men stòrés - stòrra,	stòr-ab,	stòr-amus.

Ordet l a đ é s, *mild-t*, fordobler ikke đ, hverken i Böjningen eller Gradforhöjningen; det får altså i Fl. l a đ a s a k, og i de höjere Grader l a đ a s - e b, l a đ a s - a m u s.

113. Trestavelsesord på *-as*, fordoble dette sidste *s* i höjeste Grad, således:

'åȢjebas (105),	'åȢjebas-eb,	'åȢjebassamus;
arbmogas, *nådig-t*,	arbmogas-eb,	arbmogassamus.

114. De på *-ad* föje regelret *-eb* og *-amus* til sin enestående Form, såsom:

cháppad *vf.* cháppes,	cháppad-eb,	cháppad-amus;
vèlggad - vilges,	vèlggad-eb,	vèlggad-amus;
chòrgad - churges,	chòrgad-eb,	chòrgad-amus;
chòwggad - chuwges,	chòwggad-eb,	chòwggad-amus;
gòrgad - gurgis,	gòrggad-eb,	gòrggad-amus;
'åjggad - ojggis,	'åjggad-eb,	'åjggad-amus;

gojkad	*vf.* gojk,	gojkkad-eb,	gojkkad-amus;
sh'åwkkad	- showkkes,	sh'åwkkad-eb,	sh'åwkkad-amus;
vòkkad	- vukkis,	vòkkad-eb,	vòkkad-amus;
vòbmad	- vòbmades,	vòbmad-eb,	vòbmad-amus;
gèppad	- gèppades,	gèppad-eb,	gèppad-amus;
men lossad	- losses,	los-eb,	los-emus.

115. Om To. på *-g* giver L. den Regel S. 31, at de tage *-eb* og *-emus* til sig, men anfører intet Eksempel, uden af dem på *-ag*, som tilforn miste dette *-ag*, og forsvage Medlyden, således:

allag	*vf.* alla,	al-eb,	al-emus;
gassag	- gassa,	gas-eb,	gas-emus;
gowdag	- gowdes,	gowd-eb,	gowd-emus.

Ligeledes de på *-om;* f. E. ibmelmettom v. ibmelmettos, *ugudelig-t*, -mettom-eb, -mettom-emus; man finder også den vedföjede Form anvendt i de höjere Grader, som: dèttemettom, *uvitterlig-t*, vf. -mettos, dèttemettoseb, o. s. v.

116. De på *-laʒh*, *-saʒh*, *-vaʒh* tage *-ab*, *-amus* til sig, f. E.

vægalaʒh (S. 72),	vægalaʒhab,	vægalaʒhamus;
gittovaʒh (S. 64),	gittovaʒhab,	gittovaʒhamus;

men hvis *ʒh* burde fordobles i Böjningen, burde det vist også fordobles i Gradforhöjningen, altså vægalaʒʒhab, vægalaʒʒhamus (106).

117. De på *-kaʒh* forandre *-aʒh* til *-ab*, *-amus*, og de på *-gaʒh*, til *-eb*, *-emus*, f. E.

'ånekaʒh	*vf.* 'ånekes,	'ånekab,	'ånekamus;
vòllegaʒh	- vòlleges,	vòllegeb,	vòllegemus.

118. Enstavelsesord erholde *-ab*, *-amus*, f. E.

dòt	*vf.* dòt,	dòŏ-ab,	dòŏ-amus;
b'årk	- b'årkas,	b'årk-ab,	b'årk-amus;
kèwr	- kèwras,	kèwr-ab,	kèwr-amus;
'jal	- jallas,	jall-ab,	jall-amus.

Uregelrette ere (jf. 86):

gòcc, *rådden-t,*	gòcc-ageb,	gòcc-agamus;
bocch, *bitter-t,*	bocch-ageb,	bocch-agamus.

119. Af de ufuldstændige, som have *-mu3h* i höjeste Grad, ere de vigtigste, jeg har fundet, følgende:

àwde-,	*for-,*	awdeb,	awdemu3h,	*forrest;*
mange-,	*bag-,*	mangeb,	mangemu3h,	*bagerst;*
bagje,	*oven til,*	bajeb,	bajemu3h,	*øverst;*
vòle,	*ned bag,*	vòleb,	vòlemu3h,	*nederst;*
sisa,	*ind,*	siskeb,	siskemu3h,	*inderst;*
olggo,	*udvendig,*	olgob,	olgomu3h,	*yderst;*
gask,	*Mellemrum,*	—	gaskamu3h,	*mellemst;*
lakka,	*nær ved,*	lagab,	lagamu3h,	*nærmest;*
dabe,	*her,*	dabeb,	dabemu3h,	*nærmest;*
dobbe,	*der,*	dåbeb,	dåbemu3h,	*fjærnest;*
davvé,	*Norden,*	daveb,	davemu3h,	*nordligst;*
'årjes,	*sydlig,*	'årjeb,	('årjemu3h?)	*sydligst;*
vòstes,	*den første,*	—	vòstemu3h,	*allerførst.*

'Å r j e s er muligvis regelret; men jeg har ikke kunnet finde den höjeste Grad deraf; for a w d e - m u 3 h findes og a w d e m u s, men det er vel en falsk Form.

120. De på *-e3je,* og lignende Ord, så og egentlige Tillægsformer, modtage ingen Gradforhöjning uden ved Biordene e m b o, *mere,* æ n e - m u s a t, *mest;* f. E. a r v e d a t t e, *forstdelig-t;* j a k e t e 3 j e, *trolig-t;* b à t t e, *tilkommende;* v a l - l i j u v v u m, *udvalgt.* Altså: embo jakete3je, *troværdigere,* ænemusat jakete3je, *troværdigst,* som forekommer i Talen fra 1758. Ligeledes de nægtende på *-tebme,* som g æ l b o t e b m e, *uden Værd, forfængelig-t;* og de höjere Grader af dem på *-mettom* forekomme ligeledes såre sjælden.

Stedordene.

121. De tre *personlige Stedord* stemme indbyrdes meget overens; de adskille ligeså lidet som No. eller To. Kön; men have derimod trende Talformer, *Entallet*, *Totallet* og *Flertallet*. Böjningen er som følger:

	1. *Person.*	2. *Person.*	3. *Person.*
Ent. N. U.	mon	don	son
E. D.	mò	dú	sú
H.	mudnji	dudnji	sudnji
St. Fj.	múst	dúst	súst
R.	mujn	dujn	sujn
Tot. N. U.	moj	doj	soj
E. D.	modno	dodno	sodno
H.	modnojde	dodnojde	sodnojde
St. Fj.	modnost	dodnost	sodnost
R.	modnojn	dodnojn	sodnojn
Flert. N. U.	mí	dí	sí
E. D.	mín	dín	sín
H.	miʒjídi	diʒjídi	siʒjídi
St. Fj.	míst	díst	síst.

122. *Mærk.* For mò findes også mow (mou) i de ældre Arbejder, og for mudnji findes mujdngji, ligeledes dujdngji, sujdngji, eller mudngji o. s. v.; men da man ellers ingensteds finder to fordoblede eller forstærkede Medlyde umiddelbar efter hinanden, som dette vilde være (*dn*, *gj*), så har jeg foretrukket den simplere Form, som også er den sædvanlige i Ordbogen. Fls. H. skrives sædvanlig migjidi, digjidi, sigjidi; men det er vel efter den tavst antagne Regel, at en Selvlyd, som ender Stavelsen er lang, uden videre at betegnes som sådan. I Ordb. finder jeg

dog migjijdi o. s. v., jeg har derfor troet at Tonetègnet burde anvendes, for at forebygge den Udtale, som vi give Ordene: *billige*, *sildige*, og vise at Tonefaldet snarere er omtrent som i: *Fjældside*, *vedblive*, *ulige*.

123. Den 3. Pers. Sto. son, betyder både *han* og *hun*, ja endog undertiden *det*, hvilket må skjelnes af Sammenhængen eller af tilföjede udtrykkelige No.

124. *Ejestedord* (possessiva) har dette Sprog aldeles ikke. Man betjener sig i det Sted af de personlige Stedords Ejeformer; f. E. mò ròmash, *mit Legeme*; dú vélj eller vĕlj, *din Broder*; dín ednamest, *i* ell. *fra eders Land*; sú sarnne, *hans* (*hendes*) *Tale*, o. s. v. Men er samme Person, som Tingen tilhører, Grundord (Subjekt) i Sætningen, og Ejestedordet altså *tilbagevisende* (reflexivum), så bruger man isteden for Ejeformerne følgende *Ejetilsatser*, (suffixa), som hæftes bag ved No.

	1. *Person.*	2. *Person.*	3. *Person.*
Ent.	-am	-ad	-es
Tot.	-æme	-ædde	-esga
Flert.	-æmek	-æddek	-æsek.

125. Af nys bemærkede følger, at disse Ejetilsatser ikke föjes til No. i N., men kun i E. D. eller de øvrige afhængige Forholde. Således bruges de virkelig af L. og Sandberg, men jeg formoder, at de dog også kunne bruges ved Nævneformene, i det mindste når tillige E. af det behørige persl. Sto. forudskikkes, og at altså M. Lunds Udtryk dú dáttod, *voluntas tua;* dú valddegoddad, *regnum tuum;* dú nabmad *nomen tuum;* ere rigtige; da dette stemmer overens med den rette

finske Brug, og næppe vilde have faldet nogen Missionær ind, med mindre han udtrykkelig havde hørt Folk i Landet sige det således. Imidlertid ville vi her lade os nöje med det af L. antagne og bemærkede.

126. **Når disse Ejetsr. föjes til No. på** *-o*, *-a*, **beholdes dette** *-o* **eller** *-a*, **og Ets. første Selvlyd bortkastes; hvis Hovedtonen eller Bitonen falder på No. selv, bortfalder tillige Fordoblingen af** *d* **i Ets., således:**

Ent.	suddo-m,	suddo-d,	suddo-s,
Tot.	suddo-me,	suddo-de,	suddo-sga,
Flert.	suddo-mek,	suddo-dek,	suddo-sek;
Ent.	rokkadusa-m,	rokkadusa-d,	rokkadusa-s,
Tot.	rokkadusa-me,	rokkadusa-de,	rokkadusa-sga,
Flert.	rokkadusa-mek,	rokkadusa-dek,	rokkadusa-sek.

Man ser let at Tonefaldet i suddomek er ligt det, som findes i Ordet *Hovedet*, **og at derimod Tonefaldet i rokkadusamek stemmer overens med dèt i** *Rokkehovedet.*

127. Samme Skikkelse måttè Ets. upåtvivlelig også erholde, når de föjedes til Mangleformen på *-taʒa;* men skönt denne Form selv forekommer temmelig hyppig, som: chácetaʒa, *uden Vand;* mæretaʒa, *uden Måde;* hættijumetaʒa, *uden at (det) forhindres;* níbetaʒa, *uden Kniv;* ashetaʒa, *uden Årsag,* o. desl.; så mindes jeg dog ikke at have fundet slige Udtryk med Ets.. Sprogrigtigt vilde det dog vel være, at sige: (*han gjorde det*) níbetaʒa-s, *uden sin Kniv;* (*jeg lider det*) ashetaʒa-m, *uden min Skyld,* o. s. v. Tonefaldet er åbenbare det samme som i rokkadusam, og at Endelsen *-taʒa* virkelig ikke er noget selvstændigt Forholdsord, skönnes

alene deraf, at intet Ord i Sproget begynder med *t*, hvorfor også L., der antog den for et eget Ord, dog har glemt at anføre dette Ord i Ordb., efterdi der slet intet Afsnit findes for T.

128. Når No. endes på *-e*, synes derimod rettest at antage, at dette *e* bortfalder foran Ets., dog så at Ets., hvis det nysbeskrevne Tonefald finder Sted, forandrer sit *æ* til *e*, og forenkler sit *d*, således:

Ent.	lajb-am,	lajb-ad,	lajb-es,
Tot.	lajb-eme,	lajb-ede,	lajb-esga,
Flert.	lajb-emek;	lajb-edek,	lajb-esek.

Dette lajbam betyder da *panis mei*, ell. *panem meum*, ikke *panis meus*.

Samme Form erholde Ejetilsatserne, når No. endes på en Medlyd, og er enstavelset eller trestavelset, så at nysomtalte Tonefald finder Sted, f. E.

Ent.	vélj-am,	vélj-ad,	vélj-es,
Tot.	vélj-eme,	vélj-ede,	vélj-esga,
Flert.	vélj-emek,	vélj-edek,	vélj-esek.

Ligeledes når No. af 2den Böjnm. stå i St. eller Fj. som ikke adskilles (68); f. E. tempelest-ad, *i dit Tempel;* chòʒjamest-es, *i sin Klang*; shaddo-eɖnamest-esek, *i sit (deres) Fædreneland;* vèkkamest-esek, *i sit (deres) Løb*, o. desl.

129. De af Gjerningsord afledte No. på *-æbme*, som i Böjningen regelret følge dòʒje, miste vel og sit *e*, når Ets. tilföjes, men fordre derimod, at disse overalt skulle begynde med *a*, og ikke fordoble *d;* f. E. baʒadæbme, *Undervisning*,

af mon bazadam, i E. og D. bazadæme, med Ets.

Ent.	bagadæm-am,	bagadæm-ad,	bagadæm-as,
Tot.	bagadæm-ame,	bagadæm-ade,	bagadæm-asga,
Flt.	bagadæm-amek,	bagadæm-adek,	bagadæm-asek.

Årsagen er vel, at man søger Afveksling i Stavelsernes Lyd. Det er ellers vel at mærke, at disse Ord blot bruges handlende, og i Dansken sædvanlig omskrives med Gjerningsordet i Handleformen, således: son ravví bazadæmad, *han befalede din Undervisen, d. e. han lod sige, at du skulde undervise*; mon gocchom sú bazadæmas, *jeg beordrede ham (om) hans Undervisen*, d. e. *gav ham Ordre til at undervise.*

130. Er derimod No., som endes på en Medlyd, tostavelset eller firstavelset, så beholde Etsrne. sin oprindelige Sikkelse (124), f. E. addem, *Given.*

Ent.	addem-am,	addem-ad,	addem-es,
Tot.	addem-æme,	addem-ædde,	addem-esga,
Flert.	addem-æmek,	addem-æddek,	addem-æsek. [12])

Den lapp. Ordföjning er nemlig, f. E. olmaj modno rokkadalaj addemæme sudnji lajbe; *Manden bad os (to) om vor (vores begges) Given til ham et Brød*, eller *om en Given af os (to) til ham (af) et Brød*, hvor det let skönnes, at addem er Gjenstand for Gjerningsordet.

---

[12]) Det forstår sig, også når Ordet endes på *ch, ʒh, sh, sh*, da Leems Indskyden af *j* i slige Tilfælde blot grunder sig på en fejlagtig Retskrivning, altså lajbach-am, rubmash-ad, ikke lajbatzhiam, ell. rubmashjad (27).

Samme Form beholde Etsrne., når No. af 1. Böjnm. stå i V., som endes på *-n*, **såsom:**

Ent.	acchen-am,	acchen-ad,	acchen-es,
Tot.	acchen-æme,	acchen-ædde,	acchen-esga,
Flert.	acchen-æmack,	acchen-æddek,	acchen-æsek.

Ligeledes i St. og Fj., som ikke adskilles (68), altså: vajmost-am, *i mit Hjærte;* **ármost-ad,** *af din Nåde;* **ivnest-es,** *af sin Farve* **(ivnne,** *Farve*); **manast-æme,** *i, af vort Barn;* **lòndost-æmek,** *i vor Natur*; **bargost-æsek,** *af sit* (*deres*) *Árbejde*, **(barggo,** *Arbejde*).

131. Når No. af 1. Böjnm. stå i H., endes de ligeledes på en Medlyd, og have to Stavelser, Ets. beholde følgelig også her sin oprindelige Skikkelse, men derved er at mærke, at *-oj* **og** *-aj* **i Forvejen ombyttes med** *-os*, *-as*, **og at det sidste** *s* **fordobles, når Ets. tilföjes, efterdi Selvlyden (***o*, *a***) er kort og skarp; til Eksempel må tjene, acche,** *en Fader*, **H. acchaj, med Ets.**

Ent.	acchass-am,	acchass-ad,	acchass-es,
Tot.	acchass-æme,	acchass-ædde,	acchass-esga,
Flert.	acchass-æmek,	acchass-æddek,	acchass-æsek.

Ligeledes fidno, *Arbejde*, **fidnoss-es, (***dulig***)** *til sit Arbejde* **o. s. v. — De No., som endes på** *-a*, **eller ere afkortede, ombytte først Hensynsendelsen** *-i* **med** *-ass*, **når Ets. tilföjes, f. E. gèttass-ad,** *i din Hånd;* **gælbolaȝh balkk-ass-es,** *værdig til sin Lön*, **balkka,** *Lön;* **fidnomussh-ass-æsek råppadam læk,** *de have begyndt på sin* (*derès*) *Gjerning* (*Forretning*), **fidnomussha, eller fidnomush er** *noget som Tjenestefolk have at göre.* **— Man ville dog bemærke, at**

Hs. stærke eller dobbelte Medlyd altid beholdes, hvilket måskje noget vil svække den ovenfor (S. 40) fremsatte Formodning, at det egentlig skulde være den gamle Bliveforms Endelse *-as*, som her har antaget Hs. Betydning; ti Bl. i denne Böjnm. har altid den svage eller enkelte Medlyd, så at f. E. (*jeg gjorde det*) *til min Hånd* skulde hedde g è đ a s s - a m; men (*jeg tog det*) *i min Hånd* g è t t a s s - a m. Overensstemmelsen med To. på *-oj*, *-aj* (92) synes også at vise, at Forandringen af *oj* til *os*, og *aj* til *as* ikke er usædvanlig, når noget følger efter, som nöje er forbundet med Ordet. Besynderligere er Forandringen af *i* (*ij*) til *ass*, som jeg virkelig ikke véd at forklare, med mindre man vil antage, det egentlig burde være *-is*, ligesom i To. på *i* (92), men at dette *-is*, i Følge Overgangsregelen *a* for *i* (44), er blevet til *as*. De virkelige Bl. d a v a s, o l g o s, s a m a s, j a m a s, o. s. v. har jeg ikke fundet med Etsr., da Tanken kun yderst sjælden kan fordre eller tillade det.

132. N. i Flert. forkommer ikke med Ets., fordi den som Grundord ikke kan være tilbagevisende; men E. i Fl. forbindes som sædvanlig med Ets. i deres oprindelige Skikkelse; kun at den først falder aldeles sammen med D., ved at indskyde et *-t*, som dog atter foran Ets. i begge Tilfælde forandres til *d*, for den lettere Udtales Skyld[13]), så at: m a n a j d - a m betyder *liberorum*

---

[13]) L. antog i Ordb. *-ojd*, *-ajd* o. s. v. med *d* for *t* i Fls. D., derved vilde da Forandringen af *t* til *d*

meorum og *liberos meos*, gèđajd-es, *manuum suarum* og *manús suas*, vanhemíd-æmek, *parentum nostrorum* og *parentes nostros*, (aldri manaj-am, gèđaj-es, vanhemí-æmek el desl.), aldeles som i Ent. rubmash-es betyde *sit Legemes* og *sit Legeme*; namà-s *sit Navn* og *sit Navn*; f. E. af girje, *en Bog*.

Ent.	girjid-am,	girjid-ad,	girjíd-es,
Tot.	girjid-æme,	girjid-ædde,	girjid-esga,
Flert.	girjid-æmek,	girjid-æddek,	girjid-æsek.

Samme Skikkelse beholde Ets., når de föjes til Flerts. St. Fj. eller til R., der naturligvis endnu mindre adskilles her, altså: bòk ællem-bæjvín-am, *alle mine Livs Dage*; gèđajn-ad, *i dine Hænder*; balvaleʒjín-es, *med sin Tjener*; sud-dojn-æmek, *fra vore Synder*; gèđajn-æsek *i sine* (*deres*) *Hænder*.

133. H. i Flert. forbindes også med Etsrne, men forandrer altid først sit Slutnings-*i* til -*a*, som er dèt, vi (53. 69) have formodet at være den ellers forsvundne gamle Bliveform; denne Endelses Slutningsbogstav *s* fordobles desuden, som i Ent., når Etsrne. tilföjes, men disse antage her *a* isteden for *e*, i -*esga*, således:

Ent.	véljajdass-am,	véljajdass-ad,	véljajdass-es,
Tot.	véljajdass-ame,	véljajdass-ade,	véljajdass-asga,
Flert.	véljajdass-amek,	véljajdass-adek,	véljajdass-asek.

Det er besynderligt, at den tredie P. i Ent. alene skulde beholde *e*, men således anføres den u-

---

foran Etsrne. bortfalde; men da jeg ikke finder dette i nogen Bog, ej heller i Laplandsk, har jeg stor Tvivl om Rigtigheden deraf.

trykkelig af L. S. 117., så og i Ordb. S. 41. Josef v ĕ l j a j d a s s - e s **amastalaj,** *Josef anstillede sig fremmed for sine Brødre.*

134. Om den afsondrede Form (v é l j a j d a s) antages for den gamle Bliveform eller ej, gör ikke stor Forskjel, når man blot erindrer, at den ikke forekommer alene, ej heller i anden Betydning end den her angivne, og Fls. H. heller ikke på nogen anden Måde forbindes med Etsrne.; men besynderligt er det, hvorledes Endelsen *-as* her ellers kan være opstået, da det *i*, som den træder isteden for, synes at være kort; i Ordb. findes dog S. 1303 b è r g o j d i j (jf. S. 85, L. 13 fgg.). I alt Fald er det klart, at Ls. Forestilling om *assam, assad* o. s. v. som et eget Slags Etsr. bestemte for H. (Suffixa dativi) er urigtig, da mange (de seks) af dem hedde forskjellig, i Ent. og Flert., hvilket har sin Grund deri, at Flerts. H. har en Stavelse fler end Ents.; g'é l l a s s - æ m e k, *til vort Sprog,* beholder da *æ*, ligesom g'é l a s t - æ m e k; *i, af vort Sprog;* g'é l a j d - æ m e k, *vore Sprogs;* g'é l a j n - æ m e k, *med vort Sprog* (130. 132); men v é l j a j d a s s - a m e k erholder *a* ligesom b á g a d æ m - a m e k (129); hvorimod det, hvis *assam* o. s. v. hørte sammen, som en enkelt Ets., vilde være uforklarligt, at man i nogle Tilfælde skulde sige a s s æ m e k, i andre a s s a m e k, da der ellers ikke gives nogen Forskjel imellem Etsrne. til Ent. og Flert. Det er derfor en meget fejlagtig Artikkel, L. har indført i Ordb. under A s s a m.

135. At M. i Fl. ikke forekommer med Ets., er begribeligt, da Formen selv sjælden findes i de få Bøger, som haves i dette Sprog. Sandb. har S. 377 m o r r a - s h i - t a g a, *uden Sorger.* Det må også bemærkes, at denne Form, i Følge Lind. og Øhrl., ikke findes med Ets. hverken i Ent. ell. Fl. i det laplandske, men Ganander har den dog med Ets. i begge Tal.

136. Förend vi forlade denne vanskelige Lære om Ejetilsatserne, vil jeg endnu opstille et

Pår No. i alle de sikre Forh. med 1. Person Ets., for at lette Oversigten. Til Eksempler m tjene barggo, *Arbejde;* balkka, *Lön.*

Ent.	*N.*	(barggo-m?)	(balkka-m?)
	E. D.	bargo-m	balka-m
	V.	barggon-am	balkkan-am
	M.	(bargotaga-m?)	(balkataga-m?)
	H.	barggoss-am	balkkass-am
	St. Fj.	bargost-am	balkast-am
Flerts.	*N.*	- - - -	- - - - -
	E. D.	bargojd-am	balkajd-am
	H.	bargojdass-am	balkajdass-am
	St. Fj. R.	bargojn-am	balkajn-am.

137. Ligesom de nu afhandlede Ejetilsats egentlig ere bestemte til at udtrykke Ejeforhold af de persl. Sto., når Begrebet er tilbagevisend og just derved forskjellige fra de simple Ejeforme som bruges når en anden P. er Grundord; såled gives der også i Lappisken en egen Måde, at u trykke Delformen eller Gjenstandsformen af persl. St. på, når Begrebet er *tilbagevisende,* fo skjellig fra de simple Delformer, der blot bruge når en anden Person er Grundord i Sætninge Hertil tjener Ordet jecch, *selv,* der til den E de forbindes med Etsrne. således (jf. 126):

Ent.	jeccha-m,	jecha-d,	jecha-s,
Tot.	jeccha-me,	jecha-de,	jecha-sga,
Flert.	jeccha-mek,	jecha-dek,	jecha-sek.

Dette udtrykker altså vort *mig, dig,* (eller *m selv*) o. s. v., såsnart samme P. (*jeg, du, han, hu* er Grundord i Sætningen, og adskilles nöje f mò, dú, sú, som anvendes, når en anden Pe son er Grundord. Da imidlertid D. i Ent. elle

altid er lig E. i dette Sprog, så er det naturligt, at også denne tilbagevisende Delform udtrykker et tilbv. Ejeforhold, kun med noget mere Eftertryk, omtrent som vort *mit eget*, *min egen*, *dit eget*, *sit eget* o. s. v., så at jechas både betyder *sig selv* og *sit eget*, jechas ællo, *sin egen Formue, Ejendom*, o. s. v. Når det er Ejeforholdet, som udtrykkes, kan man også tilföje samme Persons E. foran jecch; f. E. jeccham famost eller mò jeccham famost, *af min egen Kraft*; jechad famost eller dú jeçhad famost, *af din egen Kraft*, o. s. v.

138. Ordet jecch forekommer også i flere Forholdsformer, og deriblandt måskje i den gamle Fraform, jecchald, dog næppe uden i Forbindelse med Etsrne., således (jf. 132):

Ent.	jecchald-am,	jecchald-ad,	jecchald-es,
Tot.	jecchald-æme,	jecchald-ædde,	jecchald-esga,
Flert.	jecchald-æmek,	jecchald-æddek,	jecchald-æsek.

Dette udtrykker altså *af mig selv*, *af dig selv*, o. s. v., im majdege jecchaldam dakkat mate, *jeg kan intet göre af mig selv*, ell. *ved mig selv.*

139. I Flert. har jecch uden Tvivl haft E. jechaj og D. jechajt, men da disse Former blot bruges med Ets., ere de faldne sammen (132), således:

Tot.	jechajd-æme,	jechajd-ædde,	jechajd-esga,
Flert.	jechajd-æmek,	jechajd-æddek,	jechajd-æsek.

Ents. Etsr. kan det efter sin Natur ikke modtage, når det står i Fl., men disse Former, som det modtager, tilkjendegive da *os selv*, *eder selv*, o. s. v. eller og: *vort eget*, *eders eget*, o. s. v. aldeles

enstydigt med **jecchame**, **jechade** o. s. v. (137), hvor Totals eller Flertals Begrebet medbringes af Etsrne. alene.

140. Endnu har dette Ord en R. **jechajn**, der, ligesom i No., tilhører begge Tal, følgelig kan modtage såvel Ents. som Tots. og Flts. Etsr. (jf. 132), men dog næppe forekommer uden med et nyt foransat **jecch** i N., således:

Ent. jecchjechajnam, jecchjechajnad, jecchjechajnes,
Tot. jecchjechajnæme, jecchjechajnædde, jecchjechajnesga,
Fl. jecchjechajnæmek, jecchjechajnæddek, jecchjechajnæsek.

Betydningen heraf er *ved, med sig selv;* f. E. ja gæčch! muttomak chál-'åppavazhajn jecchjechajnæsek cælkke, *og se! nogle af de Skriftlærde sagde ved sig selv.*

141. Endnu et andet mangelfuldt No. eller bestemmende Sto. gives der i Lappisk, som tjener til at udtrykke de tilbagevisende Forholdsformer af de tre Personer; jeg formoder at N., som fattes, kan have været **al**, der muligen har betydet *Person,* eller *dèn* (pegende på én), og at det står i Forbindelse med det tartariske og tyrkiske **ol**, *han, hun, den*, måskje også med det bekjendte arab. Kjendeord **el-**, **al-**, (f. E. al-qorán, *Koran-en*). Af dette Ord anfører L. Formen **ald**, som E.; f. E. **ald akka**, *hans Kone;* Ganander angiver også **alde**, *ejus, suus.* Dette er dog næppe oprindeligvis E., men snarere Fraformen (overensstemmende med **væzald**, og lapl. varen-nalde, 52), dog er det let begribeligt at disse Former kunde forblandes, f. E. (*det er*) *Datteren af* (*fra*) *Manden* kunde blive det samme som (*det er*) *Mandens Datter.*

142. Dette ald, hvad enten man nu vil anse det for Fraform eller Ejeform, danner en egen *tilbagevisende Fraform* (Ablat. reflex.) af alle 3 Personer, når det forbindes med Ets. som et andet Enstavelsesord (jf. 128), således:

Ent.	ald-am,	ald-ad,	ald-es,
Tot.	ald-eme,	ald-ede,	ald-esga,
Flert.	ald-emek,	ald-edek,	ald-esek.

Betydningen af disse Udtryk er da: *af mig* (ell. *af min Person*), *af dig* (ell. *af din Person*), *af sig*, o. s. v. (à memet &c.)

Det er værd at bemærke, at jecchaldam o. s. v. (138) vel muligen turde være en Sammensætning af jecch og dette ald-am, altså egentlig betyde *af min Person selv* o. s. v., ligesom jecchjechajnam o. s. v. (140) åbenbare er sammensat af jecch og jechajn-am. I så Fald bortfalder vel den ovenomtalte Forklaring af -ald i jecchald, som den gamle Fraforms Endelse af jecch, men denne Endelses Virkelighed i Sproget hæves ikke derved i nogen Måde, da den forekommer i så mange andre Ord, som bewchald, *fra Østen*, af bewcha; daveld af davve, væʒald af væk, olgold af olggo, bajeld af baʒje, bæld, *fra Siden, på Siden af* (à latere), af bælle, og selve dette ald af det gamle al eller måskje alle.

143. Ganander angiver fremdeles blandt andet heraf en H. allí, *ei*, og med Ets. allasim, *mihi ipsi*; allas-id, *tibi ipsi*, eller sammentrukket altʒim, altʒid, altʒes, o. s. v. En sådan *tilbagevisende H.* af de tre Personer dannes også i det finmarkiske. L. skrev i sin

Sprogl. alʒem o. s. v., men i sin Ordb. ald-ʒem, formodentlig for at tilkjendegive Oprindelsen af ald; men da det synes ligeså vigtigt, at tilkjendegive dette ʒ's Oprindelse af Hs. sædvanlige Endelse foran Ets. *-ass* (131), så mener jeg det er endnu rettere, at skrive aldsem, hvilket jeg også finder Ordb. S. 732, hvorved disse Former blive følgende:

Ent.	**alds-em,**	**alds-ed,**	**alds-es,**
Tot.	**alds-eme,**	**alds-ede,**	**alds-esga,**
Flert.	**alds-emek,**	**alds-edek,**	**alds-esek.**

144. Til Oversigt af alle disse tilbagevisende Stedord må tjene følgende:

	1. *Person.*	2. *Person.*	3. *Person.*
		Entallet.	
N.	mon-jecch,	(don-jecch),	son-jecch,
E. D.	-am *ell.* jeccham,	-ad, jechad,	-es, jechas,
Fr.	aldam, jecchaldam,	aldad, jecchaldad,	aldes, jecchaldes,
H.	aldsem,	aldsed,	aldses,
R.	jecchjechajnam,	jecchjechajnad;	jecchjechajnes,
		Totallet.	
N.	- - - -	- - - -	- - - -
E. D.	-æme {jecchame, jechajdæme,	-ædde {jechade, jechajdædde,	-esga {jechasga, jechajdesga,
Fr.	aldeme, jecchaldæme,	aldede, jecchaldædde,	aldesga, jecchaldesga,
H.	aldseme,	aldsede,	aldsesga,
R.	jecchjechajnæme,	jecchjechajnædde,	jecchjechajnesga,
		Flertallet.	
N.	- - - -	- - - -	- - - -
E. D.	-æmek {jecchamek, jechajdæmek,	-æddek {jechadek, jechajdæddek,	-æsek {jechasek, jechajdæsek,
Fr.	aldemek,	aldedek,	aldesek,
H.	aldsemek,	aldsedek,	aldsesek,
R.	jecchjechajnæmek,	jecchjechajnæddek,	jecchjechajnæsek.

Hvilket alt beløber sig til tre Ting: Ejetilsatserne med nogen Afændring i Skikkelse, samt Ordene jecch og ald i følgende nogenlunde sikre Former:

Ent.	*N.*	jecch,	*Ent.*	(*E.*	ald?)
	E. D.	(jeccha), jecha,		*Fr.*	ald,
Flert.	*E.*	jechaj,		*H.*	alds.
	D.	jechajt,			
	R.	jechajn;			

Bestemmende Stedord.

145. Dette Sprog har intet *Kjendeord* (Artikkel), men to egentlige best. Sto., nemlig dat, *dette, denne*, og dot, *hint, hin*, der både kunne stå alene og vedföjes Navneordene, men i sidste Tilfælde böjes noget simplere i Ent., således:

		enest.	*vedf.*	*enest.*	*vedf.*
Ent.	*N.*	dat,	dat,	dot,	dot,
	E. D.	dam,	dam,	dom,	dom,
	H.	dasa,	dam,	dåsa,	dom,
	St. Fj.	dast,	dam,	dost,	dom,
Flert.	*N.*	dak,	dak,	dåk,	dåk,
	E.	daj,	daj,	doj,	doj,
	D. H.	dajt,	dajt,	dojt,	dojt,
	St. Fj. R.	dajn,	dajn;	dojn,	dojn.

Man finder vel også dam-takka, *uden dette*; dam-ala, *på dette;* men da dam er altfor kjendelig E. af Ordet, frygter jeg disse Former ere selvgjorte af de skrivende Udlændere, i den Forudsætning at *-takka* såvel som *ala* vare virkelige Forholdsord.

146. Af dat dannes atter dataka, *den samme*, og datanaga, *den selv samme;* disses Böjning består blot i at hæfte *-aka* og *-anaga* til

første bruges efter sin Natur kun i Ent., og bliver uböjeligt, når det vedföjes et No., sånær som i R.; f. E. gwabba olmast, *af hvilken Mand (af to)?* men gwabbajn olmajn, *med hvilken Mand (af to)?* men böjes som baha (101), når det står alene, nl. N. E. D. gwabba, H. gwabbaj, Fj. gwabbast, R. gwabbajn. Guttemuʒh får i E. og alle øvrige Forholde i begge Tal guđemuʒh, når det vedföjes et No., men modtager, foruden denne Forandring, den sædvanlige Böjning som væʒalaʒh (106) i begge Tal, når det står alene, således:

Ent.	*N.*	guttemuʒh	*Flert. N.*	guđemuʒhak
	E. D.	guđemuʒh	*E.*	guđemuʒhaj
	H.	guđemuʒhí	*D.*	guđemuʒhajt
	St. Fj.	guđemuʒhast	*H.*	guđemuʒhajdi
	Ents. R. og Fls. St. Fj. og R.			guđemuʒhajn.

Men hvis *ʒh* bör fordobles i væʒalaʒh, bör det vist nok også her i Böjningen göres til *ʒʒh*, f. E. guđemuʒʒhí o. s. v. Her kan man endnu mærke sig maggar, *hvordant,-dan?* galle *hvor mange?* det forbindes med No. i Ent. som galle gærde? *hvor mange Gange?* galle lajbe ăʒʒhom lek? *hvormange Brød fik du?*

152. Ligesom de best. Sto. modtage Tillæg af *-aka*, *-anaga*, således föjes til de henvisende Endelsen *-ikkenes,* for at udtrykke vort foransatte *i-* eller bagtilsatte *som helst,* altså: miikkenes, *ihvad, hvad som helst;* gíikkenes, *hvo som helst;* gutteikkenes, *hvilket, hvilken som helst;* gwabbaikkenes, *hvilken som helst af to, ihvilket af Delene.*

153. Med Styrelsen af miikkenes forhol-

der det sig som Nr. 149 er anmærket om mi: f. E. don galgak suddo vashotet, miikkenes suddojt dat læʒʒha, *du skal hade Synden, ihvad Synd det være må;* makikkenes suddogasajt værredaʒojdæsek gáttek, ja ibmelest ármo ádnok, 'äʒʒhok ibmelest suddojdæsek andagassí, *hvilke som helst Syndere, der fortryde sine Misgjerninger, og bede Gud om Nåde, erholde sine Synders Forladelse af Gud.* Men i H. manikkenes bajkkaj mon b'ädam, mon ibmel awdolaʒh daʒojt 'äjnam, *på hvilket som helst Sted jeg kommer, ser jeg Guds underlige Gjerninger;* og således videre i de øvrige Forholdsformer.

154. **Gíikkenes**, **gænikkenes** o. s. v. bruges om Personer, men blot enestående; **gutteikkenes** bruges som vedf. Form deraf, men også enestående i N. og D., samt i Fls. N., såsom: awftebòk gíikkenes (ell. gutteikkenes) dam dakka, *ligemeget ihvem* (*hvilken som helst*) *der gör det;* valddos mèldes gænikkenes (ell. guđeikkenes) son jecch datto, *lad ham tage med sig hvilken han vil;* gækikkenes (ell. guđeikkenes) nut mænnodek, berrick ranggastuvvat, *hvilke som helst* (ɔ: *alle de*), *der handle således, bör straffes.* Vedföjet bruges **guđeikkenes** i ligeså mange Forholde som **guđe**, stundum også om Ting, som: mana guđeikkenes vânas mèld, jecch datok, *far med hvilken Båd, du selv vil.*

155. **Gwabbaikkenes** går som **gwabba** (151), såvel enestående som vedföjet; f. E. **gwabbaikkenes** olmast, *af hvilken som helst Mand* (*af*

to); men **gwabbajnikkènes** olmajn, *med hvilken som helst Mand* (*af to*).

Svarende of ubestemte Stedord.

156. De fleste af disse dannes af de spörgende, ved Tilsætning af en eller flere uböjelige Stavelser (ligesom i Latin *qvisqve, qvidam* o. desl.), foran hvilke Stamordets Böjning beholdes; således dannes: **mige**, eller **mikkege**, *noget, nogen* (*Ting*); **gíge**, *nogen;* **guttege**, *noget, nogen.* De to første böjes noget forskjellig, som følger;

		enest.	vedf.	enest.	vedf.
Ent.	*N.*	mige	(mikkege)	gíge	guttege
	E.	mange	mange	gænge	gudege
	D.	majdege	(majdege)	gænge	gudege
	H.	masage	mange	gæsage	gudege
	St. Fj.	mastege	mange	gestege	gudege.
Flert.	*N.*	makge	(makkege)	gækge	
	E.	majge	majge	gejge	
	D. H.	majdege	majdege	gejtge	
	St. Fj. R.	majnage,	majnage;	gejnge,	

157. Det første bruges egentlig ikke vedföjet i Ents. N. og D. samt i Fls. N., da det her fordrer No. sat i Fls. D., ligesom Stamordet (149), f. E. **mikkege** (ell. **mige**) **'åmít**, *nogen Ting;* **majdege 'åmít**, **makkege 'åmít**; men derimod E. **mange 'åme**, *nogen Tings;* H. **mange 'åbmaj** o. s. v. — L. gör den Bemærkning, at ved Gjo., som betyde at skatte, vurdere o. desl. hedder D. af **mige** ikke **majdege** men **mange**, f. E. **í sòn ane bazadezjes mange**, *han agter ikke sin Lærer for noget:* men det falder i Öjne-

nene, at det ikke er D. men E., her anvendes, ligesom man i Latin ikke siger *magnum* men *magni facere aliqvem.* — Desuden anmærker L., at mikkege undertiden forbindes med et No. i V., såsom: lægo dúst alter sakramentast mikkege awken, *har du nogen Nytte af Alterens Sakrament?* Men også dette forekommer mig at være en forfejlet Iagttagelse, og Meningen ordret at være: *er vel for dig af A. S. noget til Nytte;* så at mikkege, *noget,* her tænkes i N. som Grundord til læ, *er.* Betydningen af disse Ord udtrykkes ikke så bestemt ved det danske *noget, nogen* (*som helst*), som ved det engelske *any*, *anything*, *anybody*, lat. *qvicqvam*, *qvisqvam;* f. E. læʒʒhago son majdege spirít 'äjnnam, dallego son lej mæcest? *mon han har set nogen Dyr, da han var* (*ude*) *i Marken?* lekgo don guđege daggar lajkes guldaleʒjít 'äjnnam, go dak de læk? *har du nogensinde set så forsömmelige Tilhørere, som disse ere?*

158. Man siger også gwabbage, *ét, én af to, én af Delene;* og dette böjes som gwabba (151) både eneståenede og vedföjet. Endelsen *-ge* eller *-ege* föjes til end flere Ord, som awft, *ét, én;* awftege, *noget, nogen eneste;* gallege, *nok så mange, aldrig så mange;* suttage, d. s.; f. E. i dat barnne ællemgèrdes bòred, josdadded suttage gèrde sú cabmashik, *den Sön* (*Yngling*) *forbedrer ikke sit Levnet* (*Forhold*), *om du end slog ham aldrig så mange Gange.*

159. Disse Ord tjene også til at udtrykke andre Sprogs nægtende Sto. *intet, ingen* o. desl., når et nægtende Småord forudskikkes, især et

Slags nægtende personlige Sto., hvorom mere ved Gjerningsordene; f. E. mi lej? í lem'mige (ell. mikkege), *hvad var det? det var* (*intet*) *ikke noget*; í mikkege 'åmít lek Ibmelí dokkalaȝhab go oskolaȝh vajbmo, *ikke nogen* (ɔ: *ingen*) *Ting er Gud behageligere, end et troende Hjærte;* gí læ døbbe? í guttege, *hvem er der? ikke nogen* (*ingen*); im mon guđege olma m'årest båla, *jeg frygter ikke noget* (*intet*) *Menneskes Vrede;* í awftege, *ingen* (*eneste*), *slet ingen*, bruges fornemmelig når intet No. på Personen vedföjes, dog og undertiden guttege eller gíge, dersom det står i N. eller D., som: í son 'valddam guđege mèld-æs, dallego son vúlgí, *han tog ingen med sig, da han rejste;* flere Forholdsformer har guttege ikke, når det er eneståendc, i de øvrige anvendes også gíge, f. E. í son gestege dajt saȝajt gullam, *disse Tidender* (*denne Snak*) *har han ikke hørt af nogen.* Ligeledes í gwabbage, *intet, ingen af to;* í galles, *ikke ret mange*, f. E. í galles olmuch daggar ȝjermalaȝh lek go dat olmaj, *der ere ikke mange Mennesker så forstandige som den Mand.*

160. Der gives endnu en Endelse, *-ag*, som föjes til ét eller to af disse Ord, nl. gíag, *hver især, hver for sig*, vedf. gutteg, der begge fattes Flert., og gå i Ent. som følger:

N.	gíag	gutteg
D. E.	gænag	guđeg
H.	gæsag	guđeg
St. Fj.	gestag	guđeg
R.	gejnag,	guđeg.

Gutteg i N. og guđeg i E. og D. kan også bruges eneståendc.

Man kan også endnu föje jecch for til disse Ord, når de stå alene: dette forandrer ikke deres Böjning, men synes at göre Betydningen lidt bestemtere eller eftertrykkeligere, således:

jecchgiag, jecchgutteg, *hver og én for sig;*
jecchgænag *o. s. v.* jecchguðeg.

161. Nogle ubest. Sto. ere Stamord, som:

jecha, *et andet, en anden,* lat. *aliud,* som er den vedf. Form, der ikke böjes; f. E. jecha girje, *en anden Bog;* jecha bajkkaj, *til et andet Sted;* jecha bajkest, *på et andet Sted;* jecha bajkín, *på andre Steder;* den enestående Form er jecchasak, *andre,* E. jecchasí, D. jecchasít o. s. v.

ærés, *andet, anden,* lat. *aliud,* ligner mere et To., vedf. findes æra, f. E. æra lakaj, *på anden Måde,* (rettere måskje ærra lig stòrés, stòrra, 97). I höjere Grad findes æreb, der dog mere bruges som Fho. i Betydning af *foruden,* lat. *præter,* f. E. æreb dam, *foruden det.*

nubbe — nubbe, *den ene — den anden,* når der tales om to, svarer til det lat. *alter — alter:* f. E. nubbe lej vèlggad, nubbe cháppad, *den ene var hvid, den anden sort;* nubbe nubbe sajest, *det ene isteden for det andet.*

Hinanden og *hverandre* udtrykkes, næsten som i de semittiske Sprog, med No. gòjbme, *Stalbroder,* som gjentages, således at det første Gang afkortes til gòjm, anden Gang sættes i den behørige Forholdsform af Ent. eller Fl., hvilket er ligegyldigt, og forsynes med Ejetilsats af Totallet

når *hinanden*, men af Flert. når *hverandre* skal udtrykkes; således:

Moj gòjm gòjmeme (gòjmidæme) mattatedne, ***vi*** (*to*) ***undervise hinanden;***

doj bagadeppe gòjm gòjmede (gòjmidædde), ***I*** (*to*) ***oplære hinanden;***

soj harjetæba gòjm gòjmesga (gòjmideʒga), ***de*** (*to*) ***øve hinanden.***

Mi mattatep gòjm gòjmidæmek (gòjmemæk), ***vi*** (*flere*) ***undervise hverandre;***

di bagadepped gòjm gòjmidæddek (gòjmedek), ***I oplære hverandre;***

si harjetek gòjm gòjmidæsek (gòjmesek), ***de øve hverandre.***

I disse Eksempler står det sidste gòjbme i D. (af Ent. ell. Fl.), fordi Gjo. mattatet, bagadet, harjetet styre denne Forholdsf.; men det kan også sættes i H. af Ent. ell. Fl. uden Forskjel, når Ordföjningen fordrer det, som:

moj lædne gòjm gòjmassæme (gòjmidassame) vòlebuʒhak, ***vi*** (*to*) ***ere hinanden underdanige;***

mi lep gòjm gòjmidassamek (gòjmassæmek) vòlebuʒhak, ***vi*** (*flere*) ***ere hverandre underdanige.***

Ligeledes i Fj. af Ent. ell. Fl. uden Forskjel, såsom:

Moj orro gukèn gòjm gòjmestæme (gòjminæme), ***vi*** (*to*) ***bo langt fra hinanden;***

doj bàlajde gòjm gòjmestædde (gòjminædde), ***I*** (*to*) ***frygtede for*** (egentl. *af*) ***hinanden;***

soj ærranadajga gòjm gòjmestesga (gòjminesga), ***de to skiltes fra hinanden.***

Mi orrop gukèn gòjm gòjminæmek (gòjmestæmek), ***vi*** (*flere*) ***bo langt fra hverandre;***

di bàlajdek gòjm gòjminæddek (gòjmestæddek), ***I*** (*flere*) ***frygtede for*** (*af*) ***hverandre;***

si ærranadde gòjm gòjminæsek (gòjmestæsek), ***de*** (*flere*) ***skiltes fra hverandre.***

162. Der gives endelig også nogle oprindelige ubestemte Talord, såsom:

m u t t o m, *noget*, *nogen*, *adskillige*, bliver uböjeligt foran No., men böjes som v è l g g a d, når det står alene; dette Ord svarer til det eng. *some*, *something*, *somebody*, lat. *aliqvid*, *aliqvis*, f. E. muttom gappalagajt Katekismusast son chælggaset í mattam, *nogle Stykker i Katekismus kunde han ikke til Gavns;* son váldí muttomít mèldes, *han tog adskillige med sig* (forstå: *og lod nogle blive tilbage*).

m'ä d d e, *nogle få*, lat. *aliqvot;* f. E. m'ädde lajbe 'äʒʒhom, *jeg fik nogle Brød;* son m'ädde sane sárnoj, ja de son múst ærraní, *han sagde nogle Ord, og så skiltes han fra mig;* son váldí m'ädde mèldes, *han tog nogle* (*enkelte Stykker*) *med sig.* Man ser at dette Ord tager No. til sig i Ent., dog i den Forholdsf., som Gjo. styrer. Det samme er Tilfældet med de egentlige Talord eller tællende Sto.

j ò j d a, *noget*, anføres i Ordbogen.

u c c a n, *få*, kan betragtes som et To.

æ d n a k (e d n a k), *mange*, er uböjeligt foran No., som æ d n a k b a j k í n, *på mange Steder;* men når det står alene, modtager det de sædvanlige Endelser i Fl., som: E. ædnakí njalmín gullujuvvum, *hørt af manges Munde*; V. atte Ibmel gonagasa jaʒít huj ædnaken daʒashí, *at Gud vil göre Kongens År såre mange*; o. s. v. — Man finder også en höjere Grad af dette Ord, nemlig æ n e b, *flere*, også e m b o, hvilket sidste vel egentlig synes bestemt til Biord *mer;* men findes også

böjet ved de sædvanlige Endelser, som: E. emboj birra, *om flere* (i Talen fra 1758, S. 24). — Den höjeste Gr. ænemus, *mest, flest*, er regelret.

jòkke, *ethvert, enhver*, bruges vedf. og uböjeligt; jòkkrach (jòkkach?) er den enest. Form, som böjes.

bòk, *al-t*, er omtalt Nr. 95. Når det står alene, böjes det i Fl. således: E. bòkaj, D. bòkajt, H. bòkajdi, St. Fj. R. bòkajn.

De tællende og ordnende Stedord,

163. eller de såkaldte Mængdetal og Ordenstal ere i det lappiske yderst simple og regelrette. De enkelte ere følgende:

tællende:	*ordnende:*
awft, *ét, én;*	vòstes, *første;*
gowft (gòft), *to;*	nubbe, *andet, -en;*
golm, *tre;*	g'ålmad, *tredie;*
nèlj (nèlja), *fire;*	nèljad, *fjerde;*
vit (vitta), *fem;*	viðad, *femte;*
gut, *seks;*	guðad, *sjette;*
chécch (chécha), *syv;*	checchad, *syvende;*
gawtse, *ötte;*	gawtsad, *ottende;*
awtse[14]), *ni;*	awtsad[14]), *niende;*
(lokke) låge, *ti;*	lågad, *tiende;*
chòtte, chòðe, *Hundrede;*	chòðad, *hundrede.*
duhat, *Tusende.*	

---

[14]) L. skriver i Ordb. *auze, auzad*, men i Sprogl. *autze, autzad*, overensstemmende med *kautze, kautzad*; disse Ord skrives også overensstemmende i Lapl. og Finsk; jeg mener awtse, gawtse med *ts* er rettest, da de klarligen ere dannede af gowft og awft, ligesom: *to fra 10, én fra 10.*

De øvrige dannes ved mekanisk Sammenstilling, overensstemmende med den norske Tællemåde, således:

gowft låge, *tyve;*	gowft lågad, *tyvende;*
golm låge, *tretti;*	golm lågad, 30*te;*
nèlj låge, *fyrti;*	nèlj lågad, 40*de;*
vit låge, *femti;*	vit lågad, 50*de;*
gut låge, *seksti;*	gut lågad, 60*de;*
chécch låge, *syvti;*	chécch lågad, 70*de;*
gawtse låge, *åtti;*	gawtse lågad, 80*de;*
awtse låge, *nitti;*	awtse lågad, 90*de.*

Ligeledes: gowft chòtte, **200**, gowft chòđad, **200***de*, gowft duhat, **2000**, o. s. v.

De øvrige Enheder over de særskilte Tiere udtrykkes, om muligt, endnu simplere, samt i alle Tilfælde ensformig og regelret, således:

awft nubbe lokkaj, *elleve;*	vòstes nubbe lokkaj, 11*te;*
gowft nubbe lokkaj, *tolv;*	nubbe nubbe lokkaj, 12*te;*
golm g'ålmad lokkaj, 23;	g'ålmad g'ålmad lokkaj, 23*de;*
nèlj g'ålmad lokkaj, 24;	nèljad g'ålmad lokkaj, 24*de;*
vit nèljad lokkaj, 35;	viđad nèljad lokkaj, 35*te;*

d. e. ét på det andet Tí, første på andet Tí; to på andet Tí, andet på andet Tí; tre på tredie Tí, tredie på tredie Tí (altså over de to fulde Tier); og således videre til awtse låʒad lokkaj, **99**, egentlig *ni på det tíende Tí*, og awtsad låʒad lokkaj, **99***de*, egentl. *niende på tíende Tí.*

164. I Henseende til Böjningen blive både de tællende og ordnende uforandrede, når de vedföjes et No., på R. nær, hvor de tæll., ligesom g w a b b a (151), modtage Endelsen *-ajn;* i det mindste finder jeg i Orđb. S. 26. a w t a j n n j a l m í n, *med én Mund;* men stå de alene, modtage de den sædvanlige Böjning, således:

N.	awft	nèlj	vit	gawste
E. D.	awft	nèlja	viđa	gawtse
H.	awftí	nèljí	vittí	gawtsaj
St. Fj.	awtast	nèljast	viđast	gawtsest
R.	awtàjn	nèljajn	viđajn	gawtsín.

Gowft og golm böjes som awft; chĕcch og gut som nèlj eller vit; awtse som gawtse; låʒe og chòtte som dòʒje, undtagen for såvidt låʒe synes at have tabt sin regelrette N. lokke, der dog findes i det laplandske; duhat går som ussteb.

165. Ved gowft må desuden mærkes, at det har en egen Totalsform gowfto, som dog næppe forekommer uden i denne ene Skikkelse, og bruges isteden for vort *og*, når man taler om to Personer, imellem de Udtryk, hvormed man betegner dem, være sig Egennavne eller Embedsnavne ell. desl., således at det første sættes i den Forholdsf., som Meningen udkræver, det sidste i R.; f. E. Hans gowfto Nikkolasín váldíga gawnídesga ja vúlgíga erit, *Hans og Njels toge sine Sager, og rejste bort.* Valdde gowfto chállín ravvíga almug shettalaʒhat ællet, *Fogden og Skriveren formanede Almuen at leve samdrægtig.* Mak olmajt váldde gowfto chállín nubbe diggesajest nubbe diggesaʒjaj sátte, *hvilke Mænd skydsede (befordrede) Fogden og Skriveren fra det ene Tingsted til det andet?* Mon ojnnim bapa gowfto Kristjanín, dalleko soj girkkoj lejga manname, *jeg så Presten og Kristjan, da de gik (rejste) til Kirke*; egentlig: *Hans, de to med Njels*; *Fogden, de to med Skriveren*; *Presten, de to med Kristjan.*

Når det kan forudsættes bekjendt, hvem det var, som fulgdes med den førstnævnte, kan man også udelade det Navn eller No., som skulde betegne den anden af de to, således: gosa Hans gowfto shaddajga? *hvor blev Hans og den anden af?* egentlig: *Hans*, *de to*, d. e. *Hans og Njels, som du véd, var med ham.*

166. Vòstes går som hanés eller buttes, nubbe som bòrre; g'ålmad og de følgende som ussteb.

167. Af de tællende Sto. fra 2 til 6 dannes et Slags No. med Endelsen *-as*, således: gowtas, golmas, nèljas, viđas, guđas. Disse Ord bruges, i Følge L., ikke ved No. men ved Sto., f. E. mí golmas, *vi tre;* dak nèljas, *de fire;* mak viđas, *hvilke fem;* guđas sí lezje, *de vare seks.* De modtage den sædvanlige Böjning, kun synes det underligt at gowtas forstærker Medlyden (som lađas) men viđas og guđas ikke (i Følge L. S. 56), således:

H.	gowftasí	viđasí
St. Fj.	gowftasest	viđåsest
R.	gowftasín	viđasín.

168. Der gives også flere af de tæll. Sto. afledte No., såsom: g'ålmag, *en Båd med tre Par Årer;* nèljag, *én med fire Par Årer.* Ligeledes af de ordnende, såsom: g'ålmadas, *en Trediedel;* nèljadas, *en Fjerdedel;* viđadas, *en Femtedel*; guđadas, *en Sjettedel*, så og Gjo., som g'ålmadam, *tredeler;* nèljadam *firdeler;* o. desl.; men som det mere tilhører Orddanelseslæren at omtale, da de ikke kunne henregnes til Stedordene, skönt dannede af dem.

Tal af byd. Nut.; men da begge disse lid. Tidsformer anføres regelret og fuldstændigen af Lind. og Øhrl. i det laplandske, er det rimeligvis blot en Mangel i Ls. Iagttagelser, hvad deraf forbigås i det finmarkiske.

Man skulde endnu kunne henføre hertil en *Handlingsform* (nomen actionis), som også har en tilsvarende *Lidelsesform*, samt en *Handlersform*, som betegner den handlende Person (nomen agentis); dog kunne disse også, som hos L., anses for selvstændige No. og To.

171. Desuden udtrykkes både Handleformen og Lideformen, i det lappiske som i det finkse, også, ved en egen Böjning, *nægtende*; dog adskille Gjo. i denne nægtende Böjning ikke Personerne ved Endelser, men blot ved nogle foransatte nægtende Personord, som ere de samme for frems. og bet. Måde, men særegne for byd. M., og endnu et tredie Slags for Gjerningsformen (Infinitivus), som derfor synes at have noget af et Hjælpegjerningsords Natur i sig, kunne også, ligesom Gjo., tage de sædvanlige personlige Sto. til sig, hvilket er Årsagen, hvorfor jeg ikke som Leem har afhandlet dem under Sto. men gjemt dem til Gjo., hvortil de også pleje at henføres i de finske Sproglærer. Nægt. Afledsformer gives der ikke.

172. De lapp. Gjo. henføres af L. til fem såkaldte Konjugatsioner, der ordnes efter den første Persons Endelser: *-am*, *-im*, *-om*, dog så at de på *-am* atter deles i tre; men de henføres vist nok rettere, ligesom No., til to Hovedarter eller Böjningsmåder, den første indbefattende de

åbne, eller dem, som slutte Roden med en Selvlyd, den anden de lukte, eller dem, som slutte Roden med en Medlyd. Den første forstærker 1. og 2. Persons Kjendemedlyd i det øvrige af Nutiden og en Del andre Tilfælde, eller måskje rettere forsvager 3. Persons Kjm. i de to første Personer; den anden forandrer ikke Kjm. Begge deles for øvrigt i flere Underklasser, den første efter Ordets sidste Selvlyd, den sidste efter den næst forangående Medlyd: den første indeholder da fire Klasser, efter som den sidste Selvlyd er *o*, *a*, *e*, eller *i*, af den anden anfører L. kun ét Mönsterord, med Kjm. *d*.

173. Af de mange Former må man, for at kunne danne de øvrige, og adskille de forskjellige Klasser, i Følge L., ved ethvert Gjo. mærke sig tre, nemlig Nuts. 1. P., sammes 3. P. og byd. Ms. 2. P., man kunde hertil föje Nf., da man dog i de fleste gamle såvel som nyere Sprog fornemmelig spörger efter den. Måskje det ellers endnu var rettere, som i de østerlandske Sprog, at foretrække den 3. P. i Nut. og den 3. i Dat., samt den 2. i byd. M. og endelig Nf.; dog skulle vi her holde os til Ls. Former, da Ordb. er indrettet derefter. I disse Hovedformer bliver da Gjerningsordenes Beskaffenhed følgende:

Første Böjningsmåde.

	Nuts. 1. *P.*	3. *P.*	*byd. M.*	*Nf.*	
1. Klasse	chòrvom,	chòrvvo,	chòrvo,	chòrvvot,	*råber;*
2. —	gulam,	gulla,	gula,	gullat,	*hører;*
3. —	æcam,	æcca,	æce,	æccet,	*elsker;*
4. —	mojvvim,	mojvve,	mojvve,	mojvvit,	*forvirrer,*

Anden Böjningsmåde.

1. Klasse vastedam, vasteda, vasted, vastedet, *svarer;*
lassanam, lassana, lassan, lassanet, - *tiltager.*

174. Om Tidernes Dannelse er for øvrigt ikke meget at bemærke, den uddrages lettest af Böjningsmönstrene. Kun må det i Almindelighed bemærkes, at ingen Medlydsforstærkelse finder Sted uden i de tre første Kl. af første Böjnm. I disse synes den derimod regelret at findes i alle Ord, med Undtagelse af dem alene, som i 1. P. allerede have en dobbelt eller stærk Medlyd, f. E. shaddam, *bliver*, shaddat; addam, *giver*, addet.

175. Frems. Dat. adskilles ikke fra Nut. ved noget som helst Kjendebogstav, således som i de gotiske Sprogs 1. Böjnm., hvor *d* eller *t* indskydes; men blot ved Egenheder i Endelserne og i deres Forbindelse med Roden samt Forskjellighed i foregående Medlyds Forstærkelse: da Nut. blot beholder den svage Medlyd i 1. og 2. P., men antager den stærke i alle de øvrige; Dat. derimod forstærker Medlyden i 1. og 2. P. i Ent. samt 3. P. i Flert., men beholder den svage, som synes at være den oprindelige, i alle de øvrige. Dats. Endelse i 1. P. er ellers i 1. Kl. *-om*, 2. og 3. *-im*, 4. *-ʒjim*, og i 2. Böjnm. *-im*, f. E. chòrvvom, *jeg råbte*; gullim, *hørte*; æccim, *elskede*, og addim, *gav*; mojvviʒjim, *forstyrrede*; samt vastedim, *svarede*, og lassanim, *tiltog*.

176. Bet. Måde har derimod sine egne indskudte Kjendebogstaver, og adskiller desuden Nut. fra Dat. dels ved foregående Selvlyd dels især

ved efterfølgende Endelser, men forstærker i intet Tilfælde Medlyden. Bet. Nut. har således overalt Endelsen *-am*, *-ak* o. s. v., og foran samme i 1. Kl. *-osh*, 2. *-ash*, 3. *-ish*, (4. har jeg ikke fundet), og i 2. Böjnm. *-ezzh*; f. E. chòrvosham, gulasham, æcisham, og vastedezzham, lassanezzham. Bet. Dat. har derimod overalt *-im*, *-ik* o. s. v., samt foran Endelsen i 1. Kl. *-osh*, i 2. og 3. *-ash*, i 4. *-ish*, og i 2den Böjnm. *-ifch*; f. E. chòrvoshim, gulashim, æcashim, mojvvishim, samt vastedifchim, lassanifchim.

177. Byd. Nut. udmærker sig blot ved egne Endelser, og ved Medlydens Forstærkelse i alle Tilfælde, så nær som i 2. P. af Ent., hvilken i 1. 2. og 3. Kl. endes på Ordenes oprindelige Slutningsselvlyd, i 4. Kl. på *-e* (for *-i*), og i 2den Böjnm. på Ordenes oprindelige Slutningsmedlyd, som ses af Tabellen Nr. 173.

178. Navneformen (*Infinitivus*) dannes ved at föje *-t* til 3. P. af Nut. i 1. og 2. Klasse, i 3. og 4. antages, för man tilföjer *-t*, den oprindelige Kjendeselvlyd *e* og *i*; i 2den Böjnm. kan den dannes af 3. P., ved at forandre *-a* til *-et*, eller måskje simplere af 2. P. i byd. M., ved at tilföje *-et*, som ses af Tabellen Nr. 173.

Denne Nf. er uden Tvivl ligesom den finske egentlig D. af et No., men i Lappisk findes ingen flere Forholdsformer af dette No., med mindre man dertil vil henregne *b*) den såkaldte Udførelsesform (*Gerundium*), der synes at være et Slags V. eller R., skönt uregelret dannet. I

første Böjnm. erholdes den af 2. P. byd. M. ved at tilföje *-dædín*, i 2den af samme Stamform, ved at tilföje *-ædín*, f. E. chòrvodædín, guladædín, æcedædín, mojvvedædín; samt vastedædín, lassanædín. Denne Udførelsesf. modtager også Etsr., ligesom de regelrette Værefr. af No. (130); f. E. ælam, *lever*, æle, *lev!* ællet, *at leve*, æledædín-es, *i sit levende Live.*

c) Undladelsesformen (*omissivus*), dannes ved at sætte *-ketta* isteden for *dædín*, i første Böjnm. og isteden for *-ædín* i anden, og skönnes således lettelig at være en simpel M. hertil, og at danne en egen Treform med Nf. og Udførelsesf., overenstemmende med Navneordenes i lutter Treheder afdelte Forholdsformer (48—54).

179. Hensigtsformen (*Supinum*) synes bekvemmest at dannes i 1. Böjnm. af bet. Dat., ved at forandre Endelsen *-im* til *-et*, i 2. Böjnm. af bet. Nut. ved at forandre *-am* til *-et*, således: chòrvoshet, gulashet, æcashet, mojvvishet, samt vastadeʒʒhet, lassaneʒʒhet.

180. Den S. 110 omtalte *Handlingsform*, som i dette Sprog ikke vel kan skilles fra Gjo., dannes af Nf., i 1. Böjnm. ved at forandre *-t* til *-m*, i 2. Böjnm. ved at forandre *-et* til *-æbme*, således: chòrvvom, *Råben;* gullam, *Høren;* ællem, *Liv,* og addem, *Given* (130); mojvvim, *Forstyrrelse,* samt vastedæbme, *Svaren;* lassanæbme, *Tiltagende* (129). Denne Hlf. böjes regelret i Ent. og modtager Etsr., som dòʒje og lignende No., men forekommer sjælden i Fl.

181. Nuts. Tillægsf. (*præs. participii*) sy-

nes lettest at dannes af Nf., ved at forandre *-t* til *-me* i 1. 2. og 3. Kl., men i 4. Kl. *-it* til *-eme*, og i 2. Böjnm. *-et* til *-æme*, såsom: chòrvvome, gullame, æcceme, mojvveme, og vastedæme, lassanæme. Den tilkjendegiver én, som er i Begreb med at udføre Handlingen, f. E. ælleme, *i Live*, d. e. *levende*.

182. Forts. Tf. kan dannes af 3. P. i Nut., blot at man i 4. Kl. isteden for *e* gjenindsætter den oprindelige Selvlyd *i*, således: chòrvvom, gullam, æccam, mojvvim, samt vastedam, lassanam. Man ser da at den i de to første Klasser bliver lig Handlingsf.; i 4. Kl. og 2den Böjnm., derimod lig 1. P. i Nut.; men det må især bemærkes, at den ligesom Nuts. Tf. (181) og Handlingsf. (180. jf. 129), blot bruges handlende; f. E. mon lem ælleme, *jeg er levende*; mon lem vastedam, *jeg har svaret;* don lek lassanam, *du har forøget;* son læ varjelam, *han har beskjermet* o. s. v. ingenlunde lidende, f. E. i Udtrykkene: *der blev svaret, det er forøget*, o. desl.

183. Handlersformen (*nomen agentis*) bruges så ofte som Tillægsord, og styrende samme Forholdsform som Gjo., at den ikke bekvemt adskilles fra dette. L. har også i 2. og 3. Kl. henregnet den dertil under Navn af *præs. partic. prius*, men den bruges også ofte som No. Den dannes af 3. P. i Nut., som i 1. Kl. beholdes ligefrem, i 2. og 3. Kl. forandrer *a* til *e;* i 4. Kl. antager *-iezje* isteden for *e*, og i 2den Böjnm. *-ezje* (Sandb. skriver *æzje* i 2. Del af Ordb.) isteden for *a*, såsom: chòrvvo, gulle, æcce, mojvvi-

eʒje, og vastedeʒje, lassaneʒje. Denne Handlersf. böjes regelret i begge Tal, når den står alene, dog uden at forsvage Medlyden (S. 70).

184. I den *nægtende Böjning* er frems. Nut., eller rettere her *benægtende Nut.*, altid lig 2. P. af byd. M., og frems. Dat., rettere *benægt. Dat.*, altid overenstemmende med Forts. Tf.

185. Bet. Nut. af den nægt. Böjning, eller kortere *afbeting. Nut.*, har jeg ikke fundet, den findes dog vist nok i Sproget, og dannes rimeligvis af bet. Nut. i den bekræftende Böjning, ved at bortkaste *-am*, overensstemmende med Dat., som dannes af bet. Dat., ved at bortkaste *-im*, så nær som i 2den Böjnm., hvor blot *-m* bortkastes, rimeligvis fordi *-ifch* vilde blive vel hårdt i Enden af Ordene; f. E. chòrvosh, gulash, æcash, mojvvish, og vastadifchi, lassanifchi.

186. Byd. Nut. i nægtende Böjning, som rettere kaldes *forbydende Nut.*, har i 1. Böjnm. tvende Former: den ene, for 2. P. i alle tre Tal, er lig den bekræftende 2. P. i byd. M.; den anden, for de øvrige Personer, er i 1. Kl. lig 3. P. af frems. Nut. i 2. og 3. Kl. ligeledes, blot med Forandring af Slutningsselvlyden *a* til *o*, i 4. Kl. med Forandring af *e* til *io*. I 2den Böjnm. har forbyd. Nut. kun én Form, lig den byd., således: chòrvo, chòrvvo; gula, gullo; æce, æcco; mojvve, mojvvio, og vasted, lassan. Men det må bemærkes, at alle disse nægtende Böjningsformer først erholde Betydning, når de nægtende Hjælpeord sættes foran.

187. Af nægtende Afledsformer omtaler L. blot Nf., som er lig den bekræftende, men göres

nægtende ved nogle foransatte nægtende Hjælpeord, som tillige adskille Personer; samt en nægt. Tf. (*partic. neg.*) på *-ketta;* f. E. chòrvoketta, gulaketta, æceketta, mojvveketta, så og vastedketta, lassanketta. Disse nægt. Tfr. tillægges af L. såvel som af Lind. og Øhrl. både handlende og lidende Betydning; jeg formoder dog, som allerede ytret (178), at de ikke egentlig ere Tfr., men blot uregelret dannede Mangleformer af Nf. (jf. 87), altså rettest at oversætte: *uden at råbe, uden at høre, uden at elske* o. s. v. Formen etset-kenna hos Lind. og Øhrl. (vort æceketta) synes at sætte dette uden for al Tvivl.

188. Lidende Form (*passivum*) dannes overalt af 3. P. i Nut. ved samme Endelser, som 2. Klasses handl. Form, med foransat *-uv-*, nemlig i frems. Nut. *-uvam, -uvak, -uvva,* o. s. v. med *vv;* i Dat. *-uvvim, -uvvik, -uvaj* o. s. v. med *v*, indtil 3. P. i Fl., som atter får *vv;* i bet. Nut. (rimeligvis *-uvacham* eller *-uvasham*)*;* i Dat. *-ufchim;* i byd. Nut. 1. P. Tot. *-uvvo;* i Nf. *-uvvat,* i Hensigtsf. *-uvachet;* i Fortidens Tf. *-uvvum,* eller sammentrukket *-um.* — Den nægtende Böjning adskiller heller ikke i Lideformen Personer, men erholder i benægt. Nut. Endelsen *-uvvo;* i Dat. *-uvvam;* i afbeting. Nut. (muligen *-uvach*)*;* i Dat. *-ufchi;* i forbyd. Nut. *-uvvo;* Afledsformerne bruges (i Følge 187) også nægtende blot med foransatte nægtende Ord. I 1. Böjnm. må endnu *-uv-* adskilles fra Kjendeselvlyden ved foransat *j*, og foran dette *j* bliver Kjsl. i 1. 2. og 3. Kl. forandret til *u*, men i 4. Kl. uforandret *i*, altså hele Endelsen *-ujuvam, -ijuvam.*

Første Böj-

189. ***Første Klasse***, **eller de Gjo., hvis Kjen-**

Handleformen.

fremsættende

Nut.	*Ent.*	1. lånom,	2. lånok,	3. lodno,
	Tot.	1. lodno,	2. lodnobete,	3. lodnoba,
	Flert.	1. lodnop,	2. lodnobetet,	3. lodnok;
Dat.	*Ent.*	1. lodnom,	2. lodnok,	3. lånoj,
	Tot.	1. lånojme,	2. lånojde,	3. lånojga,
	Flert.	1. lånojmek,	2. lånojdek,	3. lodno;

betingende

Nut.	*Ent.*	1. lånosham,	2. lånoshak,	3. lånosha,
	Tot.	1. (lånoshedne,	2. lånosheppe,	3. lånoshæba,
	Flert.	1. lånoshep,	2. lånoshepped,	3. lånoshek);
Dat.	*Ent.*	1. lånoshim,	2. lånoshik,	3. lånoshi,
	Tot.	1. lånoshíme,	2. lånoshíde,	3. lånoshíga,
	Flert.	1. lånoshímek,	2. lånoshídek,	3. lånoshí;

bydende

Nut.	*Ent.*	1. (*fattes*)	2. låno,	3. lodnos,
	Tot.	1. lodno,	2. lodno,	3. lodnosga,
	Flert.	1. lodnop,	2. lodnot,	3. lodnosak;

benægtende

Nut. - - - låno,
Dat. - - - lodnom;

afbetingende

Nut. - - - (lånosh?),
Dat. - - - lånosh;

forbydende

Nut. 2. - - - låno,
1. 3. - - - lodno;

Afledsformer:

Nf.	lodnot,
Udff.	lånodædín,
Undlf.	lånoketta,
Hensigtsf.	lånoshet,
Handlingsf.	lodnom;
Nuts. Tf.	lodnome,
Forts. Tf.	lodnom,
Handlersf.	lodno.

Således

årom, orrot, *være, blive;*
båsom, bossot, *blæse;*
datom, dattot, *ville;*
åʒhom, åʒʒhot, *få;*
bizom, bizzot, *bestå;*
bakom, bakkot, *befale;*
divom, divvot, *istandsætte;*
lamom, labmot, *trylle;*

ningsmåde.

debogstav er -*o*, gå som lånom, *jeg indløser.*

Lideformen.

fremsættende

	1. P.	2. P.	3. P.
Nut.			
Ent.	lodnujuvam,	lodnujuvak,	lodnujuvva,
Tot.	lodnujuvve,	lodnujuvvabete,	lodnujuvvæba,
Flert.	lodnujuvvap,	lodnujuvvabetet,	lodnujuvvek;
Dat. Ent.	lodnujuvvim,	lodnujuvvik,	lodnujuvaj,
Tot.	lodnujuvajme,	lodnujuvajde,	lodnujuvajga,
Fl.	lodnujuvajmek,	lodnujuvajdek,	lodnujuwve.

betingende

	1. P.	2. P.	3. P.
Nut.			
Ent.	(lodnujuvacham,	lodnujuvachak,	*o. s. v.?*)
Dat. Ent.	lodnujufchim,	lodnujufchik,	lodnujufchi,
Tot.	lodnujufchime,	lodnujufchide,	lodnujufchiga,
Fl.	lodnujufchimek,	lodnujufchidek,	lodnujufchi;

bydende

	1. P.	2. P.	3. P.
Nut.			
Ent.	(*fattes*)	(lodnujuva),	lodnujuvvos,
Tot.	lodnujuvvo,	(lodnujuvve),	lodnujuvvosga,
Flert.	lodnujuvvop,	(lodnujnvvat),	lodnujuvvosak;

benægtende

Nut. --- lodnujuvvo, lodnu,
Dat. --- lodnujuvvam;

afbetingende

Nut. --- (lodnujuvach?),
Dat. --- lodnujufchi;

forbydende

Nut. --- lokkujuvvo, (lodnu);

Afledsformer:

Nf. lodnnjuvvat, *ell.* lodnut,
Hsf. lodnujuvachet,
Lidsf. lodnujubme;
Forts. Tf. lodnujuvvum, *ell.* lodnum.

gå også:

ajgom, ajggot, *ville, agte;*
d'ājvom, d'ājvvot, *håbe;*
vænsom, venssot, *vrænge;*
sárnom, sarnnot, *tale;*
báltom, balttot, *skræmmes;*
áppom, áppot, *omfatte;*
gocchom, gocchot, *kalde;*
d'ārjom, d'ārjot, *støtte.*

og overhovedet alle de der endes på *-om*; nogle bruges som Hjælpeord, især årom og ajgom, nogle ere gjenstandsløse, og modtage følgelig ingen Lideform, men ere for øvrigt aldeles regelrette.

190. I Ordbogen skriver L. i 3. P. lodnno, ligeledes i de øvrige med forstærket Medlyd dannede Former, som: Nf. lodnnot, Handlingsf. lodnnom; men dette synes at være en falsk Skrivemåde, grundet på en overdreven Ængstelighed for at betegne Udtalen, da det vilde være en dobbelt Forstærkelse af Medlyden, som ingen Grund vides at have i Sprogets Natur. På samme Måde findes også *ttzhj* som Forstærkelse af *tshj*, hvor jeg har anset *cch* af *ch* for tilstrækkeligt: ligesom og *jgj* af *ij*, hvilket jeg ligeledes har forkastet, og erstattet med *gj* af *j* (12): og stundum *jdngj*, hvilket dog i Ordb. er rettet til *dnj* af *nj*; f. E. i Håndbogen gajdngjalak for gadnjalak, *Tårer*, af ganjal, mujdngji for mudnji, *mig* (*mihi*), jfr. Nr. 122. — Mærkeligere er det, at man undertiden finder *-ochet* for *-osket* i Hsf.; f. E. 'ågochet, *til* ell. *for at fiske*, af 'ågom, 'åggo, *fisker*, Ordb. S. 799.

191. I denne Klasse forefalder næppe nogen anden Uregelrethed, end den höjst naturlige, at de, som allerede i 1. P. have en dobbelt eller stærk Medlyd, beholde den overalt uforandret, som *gocchom*, og *øppom*, hvilket også gælder for 2. og 3. Klasse af denne Böjningsmåde, hvor dog adskillige Uregelretheder finde Sted i slige Ord, som jeg intet Spor har fundet til i denne Klasse. Her er blot endnu at mærke ved disse Ord, at den Selvlyd, som de have i 1. P., være sig lang eller kort, beholdes overalt, også i 3. P. o. s. v. Dette synes L. at have villet tilkjendegive ved et Tonetegn i visse Ord, som doaarjom, *støtter*, 3. P. doaàrjo; men da *d*, såsnart det forkortes, foran et sådant Sammenstød af Medlyde, efter Ls. egen Regel, forandres til *o* (lånom, lodno); så bör det vel kunne forudsættes, at hvor det

beholdes, der beholdes også dets lange ejendommelige Lyd, og ethvert nyt Mærke derpå bliver at anse som overflødigt, og følgelig fejlagtigt. — Den Omlyd, som her finder Sted, er også blot den mekaniske (41), *á* til *o*, *á* til *a*, *æ* til *e*, som næppe fortjener Navn af Omlyd, da den egentlig blot består i en Forkortelse af samme Lyde.

192. Bet. Nut. endes måskje rettere på *-ocham*, *-ochak* o. s. v. i Overensstemmelse med Hensigtsf. på *-ochet* (190); i så Fald vilde den afbeting. Nut. komme til at endes på *-och*, hvorved den kunde adskilles fra afbet. Dat. på *-osh*; men da jeg ikke har fundet noget Eksempel på afbet. Nut., og kun få på betingende, og disse med *-osham*, så har jeg ikke vovet at indføre Endelserne *-ocham*, *-och*, *-ochet* i Böjningsmönstret. — Om Endelserne i Tot. og Flert. af bet. Nut. kunde tvivles, jeg har antaget dem, som tilhøre 2. Böjnm., da Ordene ved det indskudte *sh* (eller *ch*) synes at antage de lukte Gjerningsords Natur; men herom mere ved næste Klasse (S. 125).

193. Lind. og Øhrl., som antage 1. P. i byd. Nut., danne den med Endelsen *-om*, således orrom, *jeg blive*, orro, *du blive*, orros, *han blive* o. s. v.; men da de i Almindelighed ikke forsvage Medlyden, så burde det vel efter vor Sprogart hedde: årom, åro, orros, altså lånom, låno, lodnos o. s. v. I Lideformen derimod give de anførte Forfattere denne P. Endelsen *-ovob*; men da disse Former ikke forekomme hos Ganander, kan man vel antage, at de heller ikke tilhøre vor finmarkiske Sprogart. — Den 2. P. i alle tre Tal af Lideformens byd. M. har jeg givet de Endelser, som tilhøre 2. Klasses Handleform i samme Personer, på Grund af den imellem denne Klasse og Lideformen bestående Overensstemmelse i de fleste øvrige Dele af det egentlige Gjerningsord (188).

194. *Anden Klasse* **indeholder de Gjo., hvis eller af Nf.*; Ls. Böjningsmönster er lozȧm,** *læ-*

Handleformen.

fremsættende

Nut.	*Ent.*	1. logam,	2. logak,	3. lokka,
	Tot.	1. lokke,	2. lokkabete,	3. lokkaba,
	Flert.	1. lokkap,	2. lokkabetet,	3. lokkek;
Dat.	*Ent.*	1. lokkim,	2. lokkik,	3. logaj,
	Tot.	1. logajme,	2. logajde,	3. logajgȧ,
	Flert.	1. logajmek,	2. logajdek,	3. lokke;

betingende

Nut.	*Ent.*	1. logasham,	2. logashak,	3. logasha,
	Tot.	1. (logashedne,	2. logasheppe,	3. logashæba,
	Flert.	1. logashep,	2. logashepped,	3. logashek);
Dat.	*Ent.*	1. logashim,	2. logashik,	3. logashí,
	Tot.	1. logashíme,	2. logashíde,	3. logashíga,
	Flert.	1. logashímek,	2. logashídek,	3. logashí;

bydende

Nut.	*Ent.*	1. (*fattes*)	2. loga,	3. lokkos,
	Tot.	1. lokko,	2. lokke,	3. lokkosga,
	Flert.	1. lokkop,	2. lokkat,	3. lokkosak;

benægtende

Nut. --- loga,
Dat. --- lokkam;

afbetingende

Nut. --- (logash?),
Dat. --- logash;

forbydende

Nut. 2. --- loga,
1. 3. --- lokko;

Afledsformer:

Nf.	lokkat,
Udf.	logadædín,
Uudlf.	logaketta,
Hsf.	logashet,
Hlf.	lokkam;
Nuts. Tf.	lokkame,
Dats. Tf.	lokkam,
Handlersf.	lokke.

Således

dagam, dakkat, *göre;*
bėjam, bėgjat, *sætte;*
labam, láppa, *slippe;*
chòppam, chòppat, *skære;*
bėmam, bėbmat, *nære;*
manam, mannat, *fare;*
bàlam, bàllat, *frygte;*
c'ėlam, c'ėllat, *gø;*

sidste Selvlyd er *a*, som skönnes af 2. P. byd. M. *ser*, der böjes således:

Lideformen.

fremsættende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	lokkujuvam,	lokkujuvak,	lokkujuvva,
Tot.	lokkujuvve,	lokkujuvvabete,	lokkujuvvæba,
Flert.	lokknjuvvap,	lokkujuvvabetet,	lokkujuvvek;
Dat. Ent.	lokkujuvvim,	lokkujuvvik,	lokkujuvaj,
Tot.	lokkujuvajme,	lokkujuvajde,	lokkujnvajga,
Fl.	lokkujuvajmek,	lokkujuvajdek,	lokkujuvve;

betingende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	(lokkujuvacham,	lokkujuvachak,	*o. s. v.?*)
Dat. Ent.	lokkujufchim,	lokkujufchik,	lokkujufchí,
Tot.	lokkujufchíme,	lokkujufchíde,	lokkujufchíga,
Fl.	lokkujufchímek,	lokkujufchídek,	lokkujufchi;

bydende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	- - - -	(lokkujuva),	lokkujuvvos,
Tot.	lokkujuvvo,	(lokkujuvve),	lokkujuvvosga,
Flert.	lokkujuvvop,	(lokkujuvvat),	lokkujuvvosak;

benægtende

Nut.	---	lokkujuvvo, *ell.* lokku,
Dat.	---	lokkujuvvam;

afbetingende

Nut.	---	(lokkujuvach),
Dat.	---	lokkujufchi;

forbydende

Nut. --- lokkujuvvo, lokku;

Afledsformer:

Nf.	lokkujuvvat, lokkut,
Hsf.	lokkujuvachet,
Lidelsf.	lokkujubme;
Fts. Tf.	lokkujuvvum, lokkum.

gå også:

g'æcham, g'æcchat, *se*;
gaðam, gáttat, *angre*;
lajtam, lajttat, *holde op*;
chewcham, chefchat, *sparke*;
cholgam, cholggat, *spytte*;
g'ærdam, gèrddat, *lide*;
shaddam, shaddat, *blive, skje*;
gillam, gillat, *lide*;

samt overhovedet alle Tostavelsesord på -*am*, hvis 2. P. byd. M. endes på -*a*, eller, som er ligså sikkert et Mærke, hvis Nf. endes på -*at*. Så og én stor Mængde dobbelt afledte Gjo. på -*adam*, (-*alam*,) -*uvam*, med følgende Endelser:

-*madam*:	njalgasmadam,	-maddat,	*blive mere og mere sød;*
-*nadam*:	chokkanadam,	-naddat,	*sætte sig nogle Gange;*
-*ladam*:	dakkaladam,	-laddat,	*udrette oftere lidt;*
-*sadam*:	rattasadam,	-saddat,	*løbe op nogle Steder;*
-*dadam*:	bakadadam,	-daddat,	*søge at varme;*
-*dalam*:	bakadalam,	-dallat,	
-*tadam*:	logatadam,	-taddat,	*øve oftere i at læse;*
-*talam*:	logatalam,	-tallat,	
	cabmatadam,	-taddat,	*få Hug;*
	cabmatalam,	-tallat,	
-*stadam*:	samastadam,	-staddat,	*tale Lappisk imellemstunder;*
-*stalam*:	samastalam,	-stallat,	
-*luvam*:	gojkkaluvam,	-luvvat,	*tørste;*
-*stuvam*:	borastuvam,	-stuvvat,	*hungre.*

Men det forstår sig, at de allerfleste af disse, som *gjenstandsløse* (nevtrale) Gjo., ikke kunne bruges lidende. — I Sprogl. skriver L. i 1. P. -*maddam*, -*naddam*, -*laddam*, -*saddam*, (-*daddam*), -*taddam*, -*staddam*, en Fejltagelse, som formodentlig grunder sig derpå, at disse Ord sædvanligst høres i 3. P., hvor Medlyden virkelig fordobles, eller og derpå, at de have hårdt -*d*, ikke *đ*. Af dem på -*stuvam* anfører L. S. 301—309 et fuldstændigt Mönsterord, nl. anestuvam, *jeg begjerer, vil have*; men da det ikke afviger fra logam, synes dènne Vidtløftighed til slet ingen Nytte. Dén eneste Ejendommelighed er i Hlf., som endes på -*ubme*, f. E. anestubme, *Begjeren, Forlangende.* Tfrne. ere regelrette: anestuvvame, anestuvvam, anestuvve.

195. Bet. Nut. af 1. og 2. Kl. kan så meget mindre drages i Tvivl, som man virkelig finder

hos Sandb. af gocchom, *kalder*, i 2. P. gocchoshak S. 361. og af chéʒam, *skjuler*, chéʒashak S. 271. — Endelserne i Tot. og Flert. har jeg ikke fundet, men antaget efter Rimelighed, og efter Ganånders Opgivende, som bestyrkes ved Overensstemmelsen med frems. Nut. af vòʒjam (197), på 1. P. af Tot. nær, hvor det bliver trestavelset. Man ville nemlig bemærke, at ligesom ved Ejetilsatserne, så og ved Gjerningsordenes Endelser, forårsager Tonefaldet, som igjen afhænger af Stavelsernes Antal, en Del Forandringer, hvorimod Forskjellen imellem Måderne ingen Indflydelse synes at have. Ved 1. P. i Tot. har jeg været uvis om Endelsen burde være *-e* eller *-edne*, da jeg hos Ganander finder spörgende: manacednigos? *eamus-ne?* af manam, *går;* men i hans Böjningsmönstre molsuʒʒe af molsòm, *forandrer;* så og lid. molsojuvòʒʒè; da han imidlertid også i 2. Böjnm. skriver *-e* i frems. M. (jákkache for jakatedne, *vi* (*to*) *bringe til at tro*, af jákkacham, vort jakatam), så har jeg anset dette for en Forskjellighed i Sprogarten, og formodet *-edne* at være det rigtige, f. E. manashedne (ell. manachedne), *eamus nos duo*, o. s. v. — En ubetydelig Forskjel i Udtalen synes det derimod at være, at Sandb. giver 1. og 2. Klasse i bet. Dat. *ei* for *i;* f. E. af juʒam, *drikker*, 2. P. i Fl. juʒashejdek, og boram, *spiser*, borashejdek, S. 271, samt shaddam, vaj shaddashejdek, *at I kunde vokse*, S. 9. ligeledes åroshejdek, S. 319. o. s. v.

196. Til denne Klasse hører også det ufuld-

stændige Gjo. **galgam**, *jeg skal*, der bruges som Hjælpeord, til at udtrykke Fremtiden, og derfor såmeget mere fortjener at opstilles her, skönt ganske regelret i de Former, det kan modtage.

fremsættende

		1. P.	2. P.	3. P.
Nut.	*Ent.*	galgam,	galgak,	galgga,
	Tot.	galgge,	galggabete,	galggaba,
	Flert.	galggap,	galggabetet,	galggek;
Dat.	*Ent.*	galggim,	galggik,	galgaj,
	Tot.	galgajme,	galgajde,	galgåjga,
	Flert.	galgajmek,	galgajdek,	galgge;

betingende

		1. P.	2. P.	3. P.
Nut.	*Ent.*	galgasham,	galgashak,	galgasha,
	Tot.	(galgashedne,	galgasheppe,	galgashæba,
	Flert.	galgashep,	galgashepped,	galgashek);
Dat.	*Ent.*	galgashim,	galgashik,	galgashi,
	Tot.	galgashime,	galgashide,	galgashiga,
	Flert.	galgashimek,	galgashidek,	galgashi;

benægtende — *Afledsformer:*

Nut. --- galga, — *Nf.* galggat.

Dat. --- galggam;

afbetingende

Nut. --- (galgash?)

Dat. --- galgash;

Lidende bruges det naturligvis ikke.

197. En egen afvigende Underafdeling af denne Kl. danne de fleste Ord, som have dobbelt eller stærk Medlyd allerede i 1. P. i Nut., hvilke i mange Tilfælde indskyde ʒj i frems. og byd. Måde, og derved gå over til den 2den Böjnms. Natur. Til Eksempel anfører L. **vòʒjam**, *jeg giver mig til at age*, der går således:

fremsættende

	1. P.	2. P.	3. P.
Nut. Ent.	vògjam,	vògjak,	vògja,
Tot.	vògjagje,	vògjagjeppe,	vògjagjæba,
Flert.	vògjagjep,	vògjagjepped,	vògjagjek;
Dat. Ent.	vògjagjim,	vògjagjik,	vògjaj,
Tot.	vògjajme,	vògjajde,	vògjajga,
Flert.	vògjajmek,	vògjajdek,	vògjagje;

betingende

	1. P.	2. P.	3. P.
Nut. Ent.	(vògjasham,	vògjashak,	vògjasha, *o. s. v.?*)
Dat. Ent.	vògjashim,	vògjashik,	vògjashí, *o. s. v.*

bydende

	1. P.	2. P.	3. P.
Nut. Ent.	- - - -	vògja,	vògjagjos,
Tot.	vògjagjo,	vògjagje,	vògjagjosga,
Flert.	vògjagjop,	vògjagjet,	vògjagjosak;

Afledsformer:

Nf. vògjat, *o. s. v.*
Nuts, Tf. vògjame, *o. s. v.*

Således gå også:

vægjam, vægjat, *få Overhånd*; chokkam, chokkat, *sidde*; mattam, mattat, *lære* (*selv*); stawrram, stawrrat, *stå opret*; g'ærram, g'ærrat, *braske*; ceggam, ceggat, *stå lige op*; njafcham, njafchat, *hælde tilbage*; goccam, goccat, *vågne*; og ud. Tv. en Del flere Ord af lignende Beskaffenhed. I Sprogl. anfører L. ikke flere end vògjam alene; og i Ordb. anmærker han blot ved nogle, at de afvige fra den sædvanlige Böjning af Gjo. på *-am*; men såvidt jeg har optegnet de forekommende Former af disse Ord, henhøre de alle til nysfremsatte Egenheder; f. E. baldalagaj chokkagjei *vi to sidde ved Siden af hinanden*; ja si dobbe chokkagje, *og de sade der*, den lapp. Håndbog, Gjet-kirjatch, 1824. S. 61; chácek vægjagjek, *Vandene fik Overhånd*. Ordb. 1320.

198. *Tredie Klasse* indbefatter de Gjo., hvis den i Böjningen ofte ombyttet med *a* og *i*. Til Böj-

Handleformen.

fremsættende

Nut.	*Ent.*	1. anam,	2. anak,	3. adna,
	Tot.	1. adne,	2. adnebete,	3. adnæba,
	Flert.	1. adnep,	2. adnebetet,	3. adnek;
Dat.	*Ent.*	1. adnim,	2. adnik,	3. ani,
	Tot.	1. anime,	2. aníde,	3. aníga,
	Flert.	1. anímek,	2. anídek,	3. adne;

betingende

Nut.	*Ent.*	1. anisham,	2. anishak,	3. anisha,
	Tot.	(1. anishedne,	2. anisheppe,	3. anishæba,
	Flert.	1. anishep,	2. anishepped,	3. anishek);
Dat.	*Ent.*	1. anashim,	2. anashik,	3. anashi,
	Tot.	1. anashíme,	2. anashíde,	3. anashíga,
	Flert.	1. anashímek,	2. anashídek,	3. anashi;

bydende

Nut.	*Ent.*	1. - - -	2. ane,	3. adnos,
	Tot.	1. adno,	2. adne,	3. adnosga,
	Flert.	1. adnop,	2. adnet,	3. adnósak;

benægtende

Nut.	- - -	ane,
Dat.	- - -	adnam;

afbetingende

Nut.	- - -	(anish?)
Dat.	- - -	anash;

forbydende

Nut.	- - -	2. ane,
	1.	3. adno;

Afledsformer:

Nf.	adnet,
Udff.	anedædín,
Undlf.	aneketta,
Hsf.	anashet,
Hlf.	adnem;
Nuts. Tf.	adneme,
Dats. Tf.	adnam,
Handlersf.	adne.

Således

matam, mattet, *kunne*;
chálam, chállet, *skrive*;
ælam, ællet, *leve*;
jamam, jabmet, *dø*;

váldam, valddet, *tage*;
åstam, osstet, *købe*;
bælkam, belkket, *kives*;
cælkam, celkket, *sige*.

Kjendeselvlyd er *e*, som ses af 2. P. byd. M., skönt ningsmönster anfører L. anam, *jeg har, bruger:*

Lideformen.

fremsættende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	adnujuvam,	adnujuvak,	adnujuvva,
Tot.	adnujuvve,	adnujuvvabete,	adnujuvvæba,
Fl.	adnujuvvap,	adnujuvvabetet,	adnujuvvek;
Dat. Ent.	adnujuvvim,	adnujuvvik,	adnujuvaj,
Tot.	adnujuvajme,	adnujuvajde,	adnujuvajga,
Fl.	adnujuvajmek,	adnujuvajdek,	adnujuvve;

betingende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	(adnujuvacham,	adnujuvachak,	*o. s. v. ?*)
Dat. Ent.	adnujufchim,	adnujufchik,	adnujufchí,
Tot.	adnujufchime,	adnujufchide,	adnujufchiga,
Fl.	adnujufchimek,	adnujufchidek,	adnujufchi;

bydende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	- - - -	(adnujuva),	adnujuvvos,
Tot.	adnujuvvo,	(adnujuvve),	adnujuvvosga,
Fl.	adnujuvvop,	(adnujuvvat),	adnujuvvosak;

benægtende

Nut. --- adnujuvvo (adnu),
Dat. --- adnujuvvam;

afbetingende

Nut. --- (adnujuvvach?),
Dat. --- adnujufchi;

forbydende

Nut. --- adnujuvvo (adnu);

Afledsformer:

Nf. adnujuvvat *ell.* adnut,
Hsf. adnujuvachet,
Lidelsf. adnujubme,
Forts. Tf. adnujuvvum, *ell.* adnum.

gå også:

ålam, ollet, *nd;*
g'ældam, gèlddet, *formene;*
shòkam, shòkket, *sukke;*
òjtam, lòjttet, *slippe;*
gitam, gittet, *takke;*
goðam, goððet, *væve;*
goddam, goddet, *dræbe;*
addam, addet, *give;*

samt en stor Mængde lignende Stamord på to Stavelser, så og dobbelt afledte Gjø. på *-attam*, *-æstam*, med følgende Endelser:

-mattam:	njalgasmattam,	-mattet,	*forsøde;*
-sattam:	rattasattam,	-sattet,	*bringe til at løbe op;*
-gattam:	bawchagattam,	-gattet,	*tilföje Smerte;*
-dattam:	vèlggodattam,	-dattet,	*hvidgöre;*
-skattam:	vashaskattam,	-skattet,	*fortörne;*
-stattam:	birrastattam,	-stattet,	*omgive;*
-læstam:	vazzelæstam,	-læstet,	*gå lidt i en Hast;*
-tæstam:	vashotæstam,	-tæstet,	*hade en kort Tid;*
-stæstam:	årostæstam,	-stæstet,	*standse lidt;*

af hvilke dog især de sidste (på *-æstam*) ikke gjerne bruges i Lideformen. — Derimod synes disse og andre af denne Klasse, som have dobbelt Kjendemedlyd i 1. P., ikke, som de fleste lignende af 2. Kl. (197), at være uregelrette, efterdi L. hverken i Sprogl. eller Ordb. gör nogen Anmærkning derom, men begge Steder ligefrem henfører dem til dette Böjningsmönster. Tostavelsesordene af samme Beskaffenhed synes også i denne Klasse ganske regelrette; i det mindste har a d d a m, *jeg giver*, i 3. P. a d d a; i Dat. a d d i m, 3. P. i Fl. a d d e, byd. Nut. 2. P. a d d e, Nf. a d d e t, Forts. Tf. a d d a m.

199. Den 3. P. af bet. Nut. på *-isha* afkortes ofte af Sandberg til *-ish*, f. E. a n i s h S. 13 å j n i s h S. 255; men dels strider dette imod de to foregående Personer, der ikke afkortes, f. E. å j n i s h a k S. 251. og v á l d i s h a k S. 271., dels kan det lettelig afstedkomme Forveksling med den benægtende Nut., som næppe kan have anden Form; det synes derfor ikke at anbefale.

200. Bet. Dat. får atter her *ej* for *i* hos Sandb.; som i 1. P. Fl. m a t a s h e j m e k S. 13; æ c a s h e j m e k S. 377; 2. P. æ c a s h e j d e k S. 7 o. s. v.

201. I Ordb. anfører L. Formen adnuket-
a, *ubrugt*, *ubrugeligt*, *inusitatus*, som kunde
ynes at have en lidende Dannelse, og altså at
estyrke de Sproglærdes Mening om denne Form,
t den var en Tf., og det både af handl. og lid.
emærkelse. Men dette adnuketta er dog vel
gentlig M. af adno, *Brug*, altså at oversætte
den Brug, skönt dette No. (adno) ikke findes i
rdb.; ti at det er til, er klart af det deraf sam-
ensatte adno-hærgge, såvel som af dets med
ange andre Ord overensstemmende Dannelse.
en Gjerningsordet anam tilhørende Form på
etta, fordrer derimod forsvaget Medlyd, og Or-
ets Kjendeselvlyd *e* antagen foran Endelsen, bli-
er altså aneketta, og anføres således to Gange
f L. i Sprogl., først som præs. partic. neg. ac-
vi, *ikke brugende* S. 212, og siden som præter.
art. neg. pass. *ubrugt* S. 216.

202. Også af denne Klasse gives der en min-
re regelret Underafdeling, som især udmærker
ig ved Omlyd i Datiden foran Endelser, som
egynde med *i*. L. anfører i Sprogl. S. 295 fg.
ksemplet vòjam, *ager*, der går således:

fremsættende

ut.	*Ent.*	1. vòjam,	2. vòjak,	3. vògja, [15])
	Tot.	1. vògje,	2. vògjebete,	3. vògjæba,
	Flert.	1. vògjep,	2. vògjebetet,	3. vògjek;
at.	*Ent.*	1. vògjim,	2. vògjik,	3. vúji,
	Tot.	1. vújime,	2. vújide,	3. vújiga,
	Flert.	1. vújimek,	2. vújidek,	3. vògje;

[15]) L. skriver i Sprogl. S. 295. vòja (vuoija), med den svage Medlyd, formodentlig af overdreven Omhu,

(9*)

betingende

Nut.	*Ent.*	(1. vòjisham,	2. vòjishak, *o. s. v.* [16])	
Dat.	*Ent.*	1. vòjashim,	2. vòjashik,	3. vòjashi,
	Tot.	1. vòjashime,	2. vòjashide,	3. vòjashiga,
	Flert.	1. vòjashimek,	2. vòjashidek,	3. vòjashi;

bydende

Nut.	*Ent.*	1. - - -	2. vòje,	3. vògjos,
	Tot.	1. vògjo,	2. vògje,	3. vògjosga,
	Flert.	1. vògjop,	2. vògjet,	3. vògjosak.

Afledsformer:

Nf.	vògjet, *o. s. v.*	*Nuts. Tf.*	vògjeme,
Hsf.	(vòjashet),	*Dats. Tf.*	(vògjam),
Hlf.	vògjem,	*Handlersf.*	vògje.

Således gå også:

vòlgam, vòlgget, *drage bort,* 3. P. i Dat. vúlgí;
gòdam, gòddet, *angive,* - - - - - gúdí;
vòwsam, vòfset, *kaste op, spy,* - - - vúwsí;

og rimeligvis mange flere lignende Ord, såsom: vòwdam, vòwddet, *sælge, uddele*; vòwʒam, vòwʒʒet, *udvide,* o. desl.; men da L. ikke anfører den 3. P. af Dat. i Ordb., og slet ingen flere Ord med Omlyd end vòjam omtaler i Sprogl., er det mig umuligt at bestemme. Kun vúlgí forekommer i Ordb. S. 181, forskjelligt fra 1. P. mon vòlggim, Sandb. i Fortal.; gúdí Sprogl. S. 370; vúwsí Ordb. S. 791. L. har overhovedet slet ikke bekymret sig om Omlyden, og kun anført vòjam selv, for at skille det fra vògjam, vògjat (197).

203. En anden Omlyd, nl. `á til *o*, findes især i begyndende Gjo. (*verba inchoativa*) på *-g`ádam,*

for at skille det fra 3. P. af vògjam, men i Ordb. findes den rette Form.

[16]) Den bet. Nuts. Form er mere uvis i disse Ord, end i de regelrette, da man også kunde gætte på vújisham, vújishak, o. s. v., og jeg ikke mindes at have truffet noget Eksempel i de trykte Bøger, som kunde afgöre det.

hvoraf L. (S. 284-295) opstiller til Mönster **lokkagʼâdam** eller **logasgʼâdam**, *jeg begynder at læse.*

fremsættende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	lokkagʼâdam,	lokkagʼâdak,	lokkagʼâtta,
Tot.	lokkagʼâtte,	lokkagʼâttebete,	lokkagʼâttæba,
Flert.	lokkagʼâttep,	lokkagʼâttebetet,	lokkagʼâttek;
Dat. Ent.	lokkagottim,	lokkagottik,	lokkagodi,
Tot.	lokkagodime,	lokkagodide,	lokkagodiga,
Flert.	lokkagodimek,	lokkagodidek,	lokkagotte[17]);

betingende

Nut. Ent.	(lokkagʼâdisham *o. s. v.*? [18])		
Dat. Ent.	lokkagʼâdashim,	-gʼâdashik,	-gʼâdashi,
Tot.	lokkagʼâdashime,	-gʼâdashide,	-gʼâdashiga,
Flert.	lokkagʼâdashimek,	-gʼâdashidek,	-gʼâdashi;

bydende

Nut. Ent.	- - - -	lokkagʼâde[19]),	lokkagʼâttos,
Tot.	lokkagʼâtto,	lokkagʼâtte,	lokkagʼâttosga,
Flert.	lokkagʼâttop,	lokkagʼâttet,	lokkagʼâttosak.

benægtende

Nut. --- lokkagʼâde,
Dat. --- lokkagʼâttam;

afbetingende

Nut. --- (lokkagʼâdish?),
Dat. --- lokkagʼâdash;

forbydende

Nut. 2. --- lokkagʼâde,
1. 3. --- lokkagʼâtto;

Afledsformer:

Nf.	lokkagʼâttet,
Hsf.	(lokkagʼâdashet),
Hlf.	(lokkagʼâttem),
Nuts. Tf.	(lokkagʼâtteme),
Dats. Tf.	lokkagʼâttam,
Handlersf.	(lokkagʼâtte) [20]).

---

[17]) Man skulde her vænte **lokkagʼâtte**, ligesom i Nuts. 1. P. Tot., og ligesom Nf. har **lokkagʼâttet**; men L. skriver udtrykkelig **lokkagotte** og **logasgotte** S. 286.

[18]) Denne Tidsform er atter her uvis, da man også kunde tænke på at forme den med Omlyd: **lokkagodisham, lokkagodishak** o. s. v., formedelst det påfølgende *i* (jf. Anmærkn. 16).

204. Uregelret er **b'ådam**, *jeg kommer.*

fremsættende

Nut.	*Ent.*	1. b'ådam,	2. b'ådak,	3. båtta,
	Tot.	1. botte,	2. båttebete,	3. båttæba,
	Flert.	1. båttep,	2. båttebetet,	3. bottek; [21]
Dat.	*Ent.*	1. bottim,	2. bottik,	3. bodí,
	Tot.	1. bodíme,	2. bodíde,	3. bodíga,
	Flert.	1. bodímek,	2. bodídek,	3. botte;

betingende

Nut.	*Ent.*	1. (b'ådisham?) *o. s. v.* [22]		
Dat.	*Ent.*	1. b'ådashim,	2. b'ådashik,	3. b'ådashí,
	Tot.	1. b'ådashíme,	2. b'ådashíde,	3. b'ådashíga,
	Flert.	1. b'ådashímek,	2. b'ådashídek,	3. b'ådashí;

bydende

Nut.	*Ent.*	1. ----	2. b'åde,	3. båttos,
	Tot.	1. båtto,	2. båtte,	3. båttosga,
	Flert.	1. båttop,	2. båttet,	3. båttosak;

benægtende

Nut. --- b'åde (Ordb. 140.)
Dat. --- båttam;

afbetingende

Nut. --- (b'ådish),
Dat. --- b'ådash (Ordb. 933);

forbydende

Nut. 2. --- b'åde,
1. 3. --- båtto;

Afledsformer:

Nf.	båttet,
Udff.	b'ådedædín,
Undlf.	(b'ådeketta),
Hensigtsf.	b'ådashet,
Hlf.	båttem,
Nuts. Tf.	båtteme,
Dats. Tf.	båttam,
Handlersf.	båtte.

---

19) At denne Pers. udelades hos L. synes at være en blot Skødesløshed, da den tilsvarende nægtende udtrykkelig anføres S. 292: **æle lokkag'åde** eller **æle logasg'åde**, *begynd ikke at læse.*

20) Det synes ligeledes at være en blot Forglemmelse, at denne og de øvrige i Klammer indsluttede Afledsformer udelades hos L., da han også udelader Dats. Tf., skönt han selv regelret har anvendt den ved alle Pers. i de omskrevne Tidsformer.

21) Sandb. S. 271 skriver **båttek**, og S. 369 i bet. Dats. 3. P. i Fl. **bådashi**; ligeledes S. 363 **borragåt-**

205. Mindre uregelret er måskje 'åjnam, *jeg ser*, 3. P. 'åjnna, og Nf. 'åjnnet (Ordb. 235); men i Dat. ojnnim (Ordb. 92), ojnnik (Ordb. 308), ojní (1342); 3. P. i Fl. er dog 'åjnne, (Ordb. 729), og selv i 1. og 2. P. i Ent. er Omlyden usikker, således findes i Ordb. S. 522 'åjnnim. Nærheden af Lydene *'åj* og *oj* har nemlig gjort, at man først silde er bleven opmærksom på Omlyden i dette Ord, som i alle ældre Verker skrives med *oj* overalt, ojnam, ojnak o. s. v.

206. Til denne Klasse hører endnu det ufuldstændige Hjælpeord dajdam, *jeg måskje* (sv. *jag lärer*), som blot bruges i følgende Former:

fremsættende

Nut.	*Ent.*	1. dajdam,	2. dajdak,	3. dajdda,
	Tot.	1. dajdde,	2. dajddebete,	3. dajddæba,
	Flert.	1. dajddep,	2. dajddebetet,	3. dajddek;
Dat.	*Ent.*	1. dajddim,	2. dajddik,	3. dajdi,
	Tot.	1. dajdime,	2. dajdide,	3. dajdiga,
	Flert.	1. dajdimek,	2. dajdidek,	3. dajdde;

benægtende

Nut. --- dajde,
Dat. --- dajddam.

Dette er dog vel intet andet end det regelrette Gjo. dajdam, *jeg véd* (*Vejen, Måden*), med en særegen Anvendelse i disse Tidsformer, altså dajdam nut dakkat, *jeg gör måskje så*, egentlig: *jeg véd at göre, kàn göre, så*, (*om jeg vil*, eller *om det så kan falde sig*).

---

tek, *de begynde at spise*; men dette synes at være Sprogartsforskjellighed.

22) Man kan atter her være uvis, om Nut. er b'ådisham eller bodisham med Omlyd, samt afbet. Nut. b'ådish eller bodish. Et eneste Eksempel, som måtte kunne findes, vilde afgöre Sagen.

207. *Den fjerde Klasse* indbefatter Gjerningsført **ravvim**, *byder, befaler, anbefaler,* der går

Handleformen.

fremsættende

Nut.	*Ent.*	1. ravvim,	2. ravvik,	3. ravve,
	Tot.	1. ravvijedne,	2. ravvebete,	3. ravveba,
	Fl.	1. ravvip,	2. ravvebetet,	3. ravvijek;
Dat.	*Ent.*	1. ravvigjim,	2. ravvigjik,	3. ravví,
	Tot.	1. ravvíme,	2. ravvíde,	3. ravvíga,
	Fl.	1. ravvímek,	2. ravvídek,	3. ravvigje;

betingende

Nut.	*Ent.*	(1. ravvisham,	2. ravvishak,	3. ravvisha,
	Tot.	1. ravvishedne,	2. ravvisheppe,	3. ravvishæba,
	Fl.	1. ravvishep,	2. ravvishepped,	3. ravvishek;)
Dat.	*Ent.*	1. ravvishim,	2. ravvishik,	3. ravvishí,
	Tot.	1. ravvishíme,	2. ravvishíde,	3. vavvishíga,
	Fl.	1. ravvishímek,	2. ravvishídek,	3. ravvishí;

bydende

Nut.	*Ent.*	1. ----	2. ravve,	3. ravvijos,
	Tot.	1. ravvijo,	2. ravvije,	3. ravvijosga,
	Fl.	1. ravvijop,	2. ravvijet,	3. ravvijosak;

benægtende

Nut. --- ravve,
Dat. --- ravvim;

afbetingende

Nut. --- (ravvish?),
Dat. --- ravvish;

forbydende

Nut. 2. --- ravve,
1. 3. --- ravvijo;

Afledsformer:

Nf.	ravvit,
Udf.	ravvedædín,
Undlf.	ravveketta,
Hensf.	ravvishet,
Hlf.	ravvim,
Nuts. Tf.	ravveme,
Forts. Tf.	ravvim,
Hlersf.	ravvijegje.

Således

lakkim, lakkit, *slukke;*
sògjim, sògjit, *give Læ;*
jeððim, jeððit, *trøste;*
suppim, suppit, *forkaste;*
lattim, lattit, *lade som;*
laddim, laddit, *lande;*
stòllim, stòllit, *ruske* (*Tang*);
lånim, lånit, *låne;*

ordene på -*åm*. Til Böjningsmönster har L. anså ledes:

Lidéformen.

fremsættende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	ravvijuvam,	ravvijuvak,	ravvijuvva,
Tot.	ravvijuvve,	ravvijuvvabete,	ravvijuvvæba,
Fl.	ravvijuvvap,	ravvijuvvabetet,	ravvijuvvek;
Dat. Ent.	ravvijuvvim,	ravvijuvvik,	ravvijuvaj,
Tot.	ravvijuvajme,	ravvijuvajde,	ravvijuvajga,
Fl.	ravvijuvajmek,	ravvijuvajdek,	ravvijuvve;

betingende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	(ravvijuvacham,	ravvijuvachak *o. s. v.?*)	
Dat. Ent.	ravvijufchim,	ravvijufchik,	ravvijufchi,
Tot.	ravvijufchime,	ravvijufchide,	ravvijufchiga,
Fl.	ravvijufchimek,	ravvijufchidek,	ravvijufchi;

bydende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	- - - -	ravvijuva,	ravvijuvvos,
Tot.	ravvijuvvo,	ravvijuvve,	ravvijuvvosga,
Fl.	ravvijuvvop,	ravvijuvvat,	ravvijuvvosak;

benægtende

Nut. --- ravvijuvvo,
Dat. --- ravvijuvvam;

afbetingende

Nut. --- (ravvijuvach?)
Dat. --- ravvijufchi;

forbydende

Nut. --- ravvijuvvo;

Afledsformer:

Nf. ravvijuvvat,
Hsf. ravvijuvachet,
Lidsf. ravvijubme;
Forts. Tf. ravvijuvvum, *ell.* ravvijum.

g å o g s å:

lajddim, lajddit, *lede;*
stulljim, stulljit, *plaske;*
skilkkim, skilkkit, *spotte;*
siftim, siftit, *sigte;*
firrim, firrit, *røre om;*
fewllim, fewllit, *dukke op;*
cujggim, cujggit, *pdmindc;*
cuwkkim, cuwkkit, *sönderslå;*

så og alle øvrige Gjo. på *-im*, der for det allermeste ere afledte af andre No. eller Gjo., og ved denne Afledning have fået forstærket Medlyd; men der gives dog også af denne Klasse en Del oprindelige Gjo. med enkelt eller svag Medlyd i 1. og 2. P., der forstærke den i samme Tilfælde, som lignende Ord af de andre Klasser af denne Böjnm., såsom:

fatim, fattit, *få fat på;* lánim,ládnit, *stable op;*
fidnim, fiddnit, *erholde;* længim, længgit, *brodere;*

Disse har L. ikke omtalt i Sproglæren, skönt de egentlig ere de regelretteste Ord af denne Kl., da ravvim og alle lignende, formedelst denne dobbelte Medlyd, svare til den afvigende Underafdeling af 2den Kl. vò-gjam (197). Da imidlertid de allerfleste på *-im* ere af denne Beskaffenhed, har L. vel gjort ret i at vælge Böjningsmönstret af dem; men Læseren bedes at rette Nr. 174 efter denne Bemærkning.

208. Denne Klasses Retskrivning har jeg forandret en Del i Forbindelsen af Endelserne med Roden; den går nemlig (ligesom den latinske Kl. på *-io*) halv over til den anden Böjnm. formedelst et svagt *j*, som gjerne løber med *i*, når det står foran en Selvlyd, og som altså gör, at Ordene i slige Tilfælde høre til de lukte Gjo. (*verba impura*); jeg har troet at dette *j* burde skrives, for at vise, hvorledes den 2den Böjnms Endelser komme ind i denne Klasse, der dog regnes til den 1ste Böjnm.; f. E. frems. Nuts. 1. P. i Tot. ravvij-edne = bagad-edne; da den, hvis intet *j* fandtes der, måtte hedde ravvé = adne. L. skrev ravviedne, hvorved denne Klasse bliver tilsyneladende grundløst uregelret. I Latinen skrives vel *avdiam* for *avdij-am* = *leg-am*, da det dog, hvis intet *j* fandtes der, burde hedde *avdi-bo* = *monc-bo*; men Årsagen til denne Skrivebrug i Lat. er, at man i gamle Dage intet *j* havde for *i consonans*, og ikke kunde skrive *ii* for *ij*, uden at vække Formodning om at Stavelsen var lang, altså vildlede

Læseren. Men da *j* nu haves i Lappisk, såvel som i alle de omgivende Sprog, synes det urimeligt, på Grund af en fejlagtig Brug i Latinen, at udelade det her, hvor det er så nødvendigt til at vise Sprogets Regelrethed, og Grunden til de forskjellige Endelsers Anvendelse. — Kun i Ents. 1. og 2. P. samt Flts. 3. P. af Datiden indskyder L. i Sprogl. et *j*, og skriver altså ravvijim, ravvijik, ravvije; men jeg har troet at her burde være *gj*, da betydelig Tone falder på Stavelsen *igj*, og da den öjensynlige Overensstemmelse med vògjam ellers vilde forsvinde. Man finder også i Ordb. S. 680. si lattigje dego ajrrasak lifchi, *de gave sig ud for Sendebude.*

209. Sandberg giver denne Klasse (ravviep d. e.) ravvijep i 1. P. i Fl. af frems. Nut., f. E. i Katek. S. 263, men det synes at være en ubetydelig Forskjellighed i Sprogarten, der vel desuden må betragtes som urigtig. Man ville nemlig bemærke, at denne P. i alle øvrige Klasser af denne Böjnm. indeholder den blotte Kjendeselvlyd foran *p* (lodno-p, lokka-p, adne-p), hvilket derimod ikke altid er Tilfældet med den 1. P. i Tot. Besynderligt nok, at Fls. 1. P. også i Latinen i alle åbne Gjo. (*verba pura*) indeholder den blotte Kjendeselvlyd foran Endelsen *-mus*, såsom: *lavda-mus*, *stone-mus*, *avdi-mus*.

210. Til denne Klasse hører endnu det ufuldstændige Hjælpeord mon ferttim, *jeg må, kommer til, nødes til*, der går som følger:

fremsættende

Nut.	*Ent.*	1. ferttim,	2. ferttik,	3. fertte,
	Tot.	1. ferttijedne,	2. ferttebete,	3. ferttebа,
	Fl.	1. ferttip,	2. ferttebetet,	3. fertijek;
Dat.	*Ent.*	1. ferttigjim,	2. ferttigjik,	3. fertti,
	Tot.	1. ferttime,	2. ferttide,	3. ferttiga,
	Fl.	1. ferttimek,	2. ferttidek,	3. ferttigje.

benægtende

Nut. --- fertte,
Dat. --- ferttim.

Anden Böj-

211. Denne Böjnm. indeholder alle de lukte mönster baʒadam, *underviser*, *optugter*, der

Handleformen.

fremsættende

Nut.	*Ent.*	1. bagadam,	2. bagadak,	3. bagada,
	Tot.	1. bagadedne,	2. bagadeppe,	3. bagadæba,
	Fl.	1. bagadep,	2. bagadepped,	3. bagadek;
Dat.	*Ent.*	1. bagadim,	2. bagadik,	3. bagadi,
	Tot.	1. bagadime,	2. bagadide,	3. bagadiga,
	Fl.	1. bagadimek,	2. bagadidek,	3. bagadigje;

betingende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	bagadeʒʒham,	bagadeʒʒhak,	bagadeʒʒha,
Tot.	(bagadeʒʒhe,	bagadeʒʒhabete,	bagadeʒʒhæba,)
Fl.	bagadeʒʒhep,	(bagadeʒʒhabetet,)	bagadeʒʒhek;
Dat. Ent.	bagadifchim,	bagadifchik,	bagadifchi,
Tot.	bagadifchime,	bagadifchide,	bagadifchiga,
Fl.	bagadifchimek,	bagadifchidek,	bagadifchi;

bydende

Nut.	*Ent.*	1. ----	2. bagad,	3. bagados,
	Tot.	1. bagadedno,	2. bagadedne,	3. bagadosga,
	Fl.	1. bagadop,	2. bagadet,	3. bagadosak;

benægtende

Nut. --- bagad,

Dat. --- bagadam;

afbetingende

Nut. --- bagadeʒʒha,

Dat. --- bagadifchi;

forbydende

Nut. 2. --- bagad,

1. 3. --- bagad;

Afledsformer:

Nf.	bagadet,
Udff.	bagadædin,
Undlf.	bagadketta,
Hsf.	bagadeʒʒhet,
Hlingsf.	bagadæbme;
Nuts. Tf.	bagadæme,
Forts. Tf.	bagadam,
Hlersf.	bagadegje.

Således

arvedam, arvedet, *begribe*; hævvanam, hævvanet, *forgå*;
garrodam, garrodet, *bande*; rabastam, rabastet, *åbne*;
vaggjolam, vaggjolet, *vandre*; fastasham, fastashet, *afsky*;

n i n g s m å d e.

Gjerningsord. **L. anfører kun det ene Böjnings-**
går således:

Lideformen.

fremsættende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	bagaduvam,	bagaduvak,	bagaduvva,
Tot.	bagaduvve,	bagaduvvabete,	bagaduvvæba,
Fl.	bagaduvvap,	bagaduvvabetet,	bagaduvvek;
Dat. Ent.	bagaduvvim,	bagaduvvik,	bagaduvaj,
Tot.	bagaduvajme,	bagaduvajde,	bagaduvajga,
Fl.	bagaduvajmek,	bagaduvajdek,	bagaduvve;

betingende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	(bagaduvacham,	bagaduvachak,	*o. s. v.?*)
Dat. Ent.	bagadufchim,	bagadufchik,	bagadufchi,
Tot.	bagadufchime,	bagadufchide,	bagadufchiga,
Fl.	bagadufchimek,	bagadufchidek,	bagadufchi;

bydende

Nut.	1. P.	2. P.	3. P.
Ent.	----	(bagaduva),	bagaduvvos,
Tot.	bagaduvvo,	(bagaduvve),	bagaduvvosga,
Fl.	bagaduvvop,	(bagaduvvat),	bagaduvvosak;

benægtende

Nut. --- bagaduvvo,
Dat. --- bagaduvvam;

afbetingende

Nut. --- (bagaduvach?),
Dat. --- bagadufchi;

forbydende

Nut. --- bagaduvvo;

Afledsformer:

Nf. bagaduvvat,
Hlf. bagaduvachet,
Lidelsf. (bagadubme),
Forts. Tf. bagaduvvum, *ell.* bagadum.

g å o g s å:

boratam, boratet, *bespise;*
chajetam, chajetet, *vise;*
vajnotam, vajnotet, *attrå;*
dokkitam, dokkitet, *bifalde;*
bateram, bateret, *flygte;*
chavvasam, chavvaset, *løbe i;*

samt en stor Mængde enkelt afledte Gjo. af tre Stavelser med følgende Endelser:

-*mam:* njalgasmam, njalgasmet, *blive sød;*
-*ńam:* chokkanam, chokkanet, *sætte sig;*
-*lam:* dakkalam, dakkalet, *forrette lidt;*
vaʒʒelam, vaʒʒelet, *gå i en Hast;*
-*sam:* rattasam, rattaset, *løbe op (i Sömmen);*
-*dam:* bakadam, bakadet, *varme;*
moridam, moridet, *vågne;*
vèlggodam, vèlggodet, } *hvidne;*
vèlggudam, vèlggudet, }
-*tam:* logatam, logatet, *lade læse, lade sig læse;*
vashotam, vashotet, *hade;*
cháletam, cháletet, *lade skrive, l. sig skrive;*
-*stam:* samastam, samastet, *tale Lappisk;*
årostam, årostet, *standse;*
-*gam:* bawchagam, bawchaget, *føle Smærte;*
-*skam:* vashaskam, vashasket, *vredes;*
-*sham:* vaʒasham, vaʒashet, *spadsere.*

Kun forstår det sig, at de mange af disse, som ere gjenstandsløse (nevtrale) ikke modtage nogen Lideform. L. giver den Regel, at de på -*tam* bruges i begge Former; de på -*lam*, -*dam*, -*stam*, som udledes af andre Gjo., fordrage ikke vel, at man sætter dem i Lideformen; de på -*asmam*, -*anam*, -*sam*, -*odam*, -*idam*, -*gam*, -*skam* ere gjenstandsløse, og böjes derfor ikkun i Handleformen.

212. Man finder atter her adskillige Forskjelligheder i Endelserne, dels hos Sandb., dels hos L. selv, såsom: den 3. P. i Ent. af frems. Nut. afkortes hos Sandb., så at den bliver lig 2. P. af byd. Nut. samt benægt. Nut.; f. E. S. 355 go son idedest bágjan, *når han står op om Morgenen;* S. 367 rabast geđas, *han oplader sin Hånd;* sst. i, son gallet bòk hægalaʒʒhajt, *nej, han mætter alle Kreaturer,* hvor det let kunde volde Tvetydighed; da hele Meningen berot på Sætningstegnet (,) efter *i.* — Den 2. P. i Fl. får un-

dertiden hos Sandb. Endelsen *-æpet* isteden for *-epped*, f. E. S. 5 vajnotæpet, *I tragte efter*, af vajnotam, *attrår*. — I 1. P. i Fl. af Dat. findes Endelsen *-imik*; f. E. Ordb. 1169 rabastimik, *vi lukte op*. — I 3. P. i Fl. af samme Tid har L. i Sprogl. blot anført Endelsen *-e*, nl. S. 160 „bagade, *de underviste*", men overalt i de lapp. Bøger findes *-igje*; f. E. bagjanigje, *de kom op*, Ordb. 763; vastedigje, *de svarede*; Håndbogen S. 45; si vashotigje, *de hadede*, Ordb. 275; baterigje, *de flyede*, Håndb. 48; erit-vòjetigje, *de bortdreve*, Talen af 1758, S. 42. Jeg har derfor ikke vovet at beholde hint bagade i Böjningsmönstret, da jeg er uvis om det virkelig bruges. — Handlersf. endes i 2den Del af Ordb. på *-ægje*, som: bagadægje, S. 481.

213. Bet. Nuts. Virkelighed er atter her fuldkommen sikker, da man finder i 2. P. arvedeʒʒhak, *du forstår*, Sandb. **367**; og i 3. P. dokkiteʒʒha, *har Behagelighed til*, sst. **373**; 1. P. i Fl. dárbasheʒʒhep, *vi kunne behøve*, sst. **305**; 3. P. i Fl. dorvasteʒʒhek, *de forlade sig på*, sst. **375**; foruden de ovenfor (S. **109**) anførte Eksempler. Ikke desmindre ere Totallets og de to første af Flerts. Personer mig endnu dunkle. Böjningen synes nemlig at ligne Hjælpeordets (læʒʒham o. s. v.), og dette retter sig efter Nut. af loʒam, men i så Fald skulde man vænte Endelsen *-ap*, i 1. P. i Fl., og dog skriver Sandb. udtrykkelig darbashjedʒhjep; jeg har holdt mig til dette, som det virkelig forefundne, der måskje også kan forsvares med én eller anden Overensstemmelse med vòʒjam (197).

214. Lidelsesf. af denne Böjnm. forekommer yderst sjælden; imidlertid findes dog i Ordb.

af chajetam, *jeg viser*, Hlf. chajetæbme, og Lidsf. chajetubme; jeg har derfor troet ikke at burde udelukke denne Form af Böjningsmönstret.

215. Til denne Böjnm. hører Hjælpeordet lem, *jeg er*, der dog har nogle Uregelretheder, da Roden snart synes at være blot *l*, snart *le* eller *læ*; det böjes således:

fremsættende

Nut.	*Ent.*	1. lem,	2. lek,	3. læ,
	Tot.	1. lædne,	2. leppe,	3. læba,
	Flert.	1. lep,	2. lepped,	3. læk;
Dat.	*Ent.*	1. legjim,	2. legjik,	3. lej,
	Tot.	1. lejme,	2. lejde,	3. lejga,
	Flert.	1. lejmek,	2. lejdek,	3. legje;

betingende

Nut.	*Ent.*	1. læʒʒham,	2. læʒʒhak,	3. læʒʒha,
	Tot.	1. læʒʒhe,	2. læʒʒhabete,	3. læʒʒhæba,
	Flert.	1. læʒʒhap,	2. læʒʒhabetet,	3. læʒʒhek;
Dat.	*Ent.*	1. lifchim,	2. lifchik,	3. lifchi,
	Tot.	1. lifchime,	2. lifchide,	3. lifchiga,
	Flert.	1. lifchime,	2. lifchidek,	3. lifchi;

bydende

Nut.	*Ent.*	1. ----	2. læge,	3. lækkos,
	Tot.	1. lædno,	2. lække,	3. lækkosga,
	Flert.	1. lækkop,	2. lækked,	3. lækkosak;

benægtende

Nut. --- lek;
Dat. --- lem;

afbetingende

Nut. læʒʒha,
Dat. lifchi;

forbydende

Nut. --- 2. læge, (1. 3. lække)

Afledsformer:

Nf. let,
Hlingsf. læme,
Forts. Tf. (lem), læmach,
Hlersf. (legje),

216. For lækkos i 3. P. Ent. byd. M. skriver L. i Sprogl. S. 249 lækos to Gange; men da det strider imod Sprogets almindelige Lighedsregler, der overalt

ellers fordrer den forstærkede Medlyd i denne Pers., og da Ganander også har den forstærkede Medlyd her, så har jeg anset dette lækos for en Skødesløshed hos L., som ikke burde optages eller efterlignes. — For lækked i 2. P. af Flert. skriver Sandb. lækkèt, S. 249. — Den forbyd. Form for 1. og 3. P. har jeg ikke fundet; men antaget efter Overensstemmelse med andre Gjo. og med Ganandèrs Angivende. Den 2. Ps. Form anføres heller ikke af L. i Sprogl., men forekommer i Håndb. S. 16. ællet læge, *værer ikke!* — Forts. Tf. lem har jeg anført efter Ganander; den synes desuden at følge af 1. P. i Nut. efter Regelen Nr. 182, samt af benægt. Dat. lem, efter Regelen Nr. 184, og forudsættes nødvendig til Dannelsen af læmach, som består af dette lem, med tilföjet Endelse *-ach*, ligesom i Sto. daggar-ach, maggar-ach, o. desl. — Handlersf. legje har jeg ligeledes antaget efter Ganander, og efter Sprogets almindelige Lighedsregler, uden at have fundet den.

Gjerningsordenes Hjælpeord.

217. I Almindelighed kan man om Gjos. Böjning mærke sig, at de både kunne modtage og undvære de persl. Sto., så at man f. E. både kan sige matam og mon matam, *jeg kan;* matak og don matak, *du kan*, o. s. v. Egentlig burde vel Sto. ikke tilföjes, uden når der lægges Vægt på Personen, eller en Modsætning mod andre Personer skal udtrykkes; f. E. mon lem Herra dú Ibmel, *jeg er Herren din Gud;* men ikke ellers i daglig Tale, f. E. mú erteg nordaj, *han stødte mig i Siden*; válde såbad, *tag din Kjep.* Da imidlertid Sto. sjælden kunne udelades i Dansk, vil man ofte finde dem anbragte af Missionærerne

i Lappisk, hvor de synes ganske overflødige og höjst slæbende.

218. Af alle Hjælpeord, som föjes til Gjo., ere de ovenomtalte *nægtende* Personord de allervigtigste, fordi Gjos. nægtende Former slet ikke kunne bruges uden dem. De ere af en dobbelt Art, eller kunne betragtes som et ufuldstændigt nægt. Gjo. med tvende Måder, af hvilke den ene anvendes foran alle fire Tider af benægt. og afbet. Måde, den anden blot foran forbyd. Nut., således:

benægt. og afbeting.

Ent.	1. im,	2. ik,	3. i,
Tot.	1. em,	2. eppe,	3. æba,
Flert.	1. ep,	2. epped,	3. ej;

forbydende

Ent.	1. ---	2. æle,	3. ællos,
Tot.	1. ællo,	2. ælle,	3. ællosga,
Flert.	1. ællop,	2. ællet,	3. ællosak.

De sættes mekanisk foran de nægtende Former af Gjo., såsom:

benægt. *Nut.* im låno, *jeg indløser ikke;*
ep låno, *vi indløse ikke;*
Dat. em lokkam, *vi to læste ikke;*
ej lokkam, *de læste ikke;*
afbeting. *Nut.* (ik anish?), (*at*) *du ikke har, bruger;*
(i anish?) (*at*) *han ikke har;*
Dat. æba bagadifchi, (*at*) *de to ikke oplærte;*
epped bagadifchi, (*at*) *I ikke oplærte;*
forbyd. *Nut.* æle ravve, *befal ikke;*
ællop ravvijo, *lad os ikke befale.*

Så og i Lideformen; f. E.

benægt. *Nut.* im lodnujuvvo, ell. lodnu, *jeg indløses ikke;*
Dat. im lokkujuvvam, *jeg læstes ikke;*
forbyd. *Nut.* ællos adnujuvvo, *lad ham ikke haves, bruges.*

Ligeledes foran Hjælpeordet, såsom:

benægt.	*Nut.*	im lek, *jeg er ikke;*
	Dat.	ik lem, *du var ikke;*
afbet.	*Nut.*	i læʒʒha, (*at*) *han ikke er;*
	Dat.	em lifchi, (*at*) *vi to ikke vare;*
forbyd.	*Nut.*	æle læge, *vær ikke!*
		(ællos lækko), *han være ikke!* o. s. v.

219. Man kan også desuden tilföje de persl. Sto. efter dette nægtende Hjælpeord, således:

im loga *ell.* im mon loga, *jeg læser ikke;*
ik lokkujuvvo — ik don lokkujuvvo, } *du læses ikke;*
ik lokku — ik don lokku, } *du læses ikke;*
æle ane — æle don ane, *brug* (*du*) *ikke;*
ællos ravvijuvvo — ællos son ravvijuvvo, *lad ham ikke befales,* o. s. v.;

hvilket synes at antyde, at disse nægtende Udtryk oprindelig høre til Gjerningsordene og ikke til Stedordene.

220. Endnu have vi her at mærke os de ovenfor (171. 187) omtalte Personord, der sættes foran Nf., skönt det synes at L. har taget fejl af deres Natur og Bestemmelse, og at de slet ikke høre til samme Art, som de nys anførte; de ere følgende:

Ent.	1. amam,	2. amad,	3. amas,
Tot.	1. amame,	2. amade,	3. amasga,
Flert.	1. amamek,	2. amadek,	3. amasak.

De sættes foran den sædvanlige bekræftende Nf. således:

varjel mú, amam gacchat suddoj, *bevar mig, at jeg ikke skal falde i Synd;*

varot jechad, amad gacchat, *vogt dig, at du ej skal falde;*

d'årjo mu, amas gacchat, *hold (på) ham, at han ikke skal falde;*
mi fertip chábbashi vazzet, amamek gacchat, *vi må gå langsomt, at vi ikke skulle falde;*
varotet jechajdæddek, amadek gacchat, *tager eder Vare, at I ikke skulle falde;*
d'årjo sin, amasek gacchat, *hold (på) dem, at de ikke skulle falde.*

221. I Følge en udtrykkelig Regel hos L. (S. 133 og 134) kan man også efter disse Udtryk tilföje de persl. Sto.; f. E. moj fertijedne cháb-bashí vazzet, amame gacchat, eller amame moj gacchat, *vi (to) må gå varlig, at vi ikke skulle falde;* hvilket sidste dog synes aldeles overflødigt, og höjst slæbende, om ikke fejlagtigt. — Brugen af disse Småord indskrænkes dog af L. (S. 132) til de Tilfælde, hvor Udtrykket *at ikke* kan forklares ved *for at ikke, på det at ikke,* eller hvor Ordet *forbyder,* undertiden også *beder,* går foran; da man ellers bör bruge Bindeordene vaj, atte, go, ell. desl. med benægt. eller afbeting. M.; f. E. dòstakgo celkket atte ik lek ashalazh dam værredakkoj? *tör du sige, at du ikke er skyldig i den Misgjerning?* — De svare altså ikke egentlig til vore Udtryk, *at jeg ikke, at du ikke,* o. s. v.; ere heller ikke oprindelig bestemte til at göre Nf. nægtende; meget mere formoder jeg, at de ere blotte Sammensætninger af Biordet ama, *næsten, nær ved,* og de personl. Ejetsr. (126), og at der følgelig slet ingen Nægtelse ligger i disse Udtryk i og for sig selv; men at de ovenanførte Sætninger ere at forklare således: *bevar mig, jeg kunde let falde i Synd;*

vogt dig, du er nær ved at falde; hold (på) ham, han er nær ved at falde; o. s. v. Nf. göres derimod næppe nægtende på anden Måde, end ved foransat *í*, efter Gananders såvel som Lind. og Øhrls. Ángivende; f. E. í let, *ikke være.*

222. De øvrige egentlige Hjælpeord i Lappisk ere lem og galgam, ferttim og dajdam, hvis Böjning allerede er beskreven på behørige Steder, og hvis Anvendelse til at omskrive de manglende Tider altså er det eneste, vi her have at mærke os.

Lem tjener til at omskrive de manglende forbigangne Tider, navnlig *Förnutiden* (præteritum perfectum) og *Fördatiden* (præteritum plusqvamperfectum) såvel frems. som beting., og det handlende, når det forbindes med handl. Forts. Tf.; lidende, når det föjes til lidende Forts. Tf., ved hvilke dobbelte Tf. Lappisken adskiller sig fra alle got. og romanske Sprog, hvor Tf. er den samme, men Hjælpeordet forskjelligt, f. E. i Dansk er Tf. den samme i *jeg har elsket,* som i *jeg er bleven elsket,* og i Italiænsk den samme i *ho amato* som i *sono stato amato*, men Hjo. *har* og *er bleven, ho* og *sono stato* ere forskjellige. Lem udtrykker også hvad man kunde kalde *Efterdatiden*, (men som L. kalder præter. plusqvampf. posterius, i Modsætning til hint, som han kalder præt. plusqv. prius), når det forbindes med Nf. Denne Efterdatid omtales ikke uden af L., og af ham kun i Handleformens fremsætt. og benægt. M., skönt den synes med selvsamme Ret at kunne dannes af Lideformen, således:

Handleformen.

fremsættende

Förnut. lem lokkam, *jeg har læst;*
Fördat. legjim lokkam, *jeg havde læst;*
Efterdat. legjim lokkat, *jeg skulde have læst;*

betingende

Förnut. læʒʒham lokkam, *légerim;*
Fördat. lifchim lokkam, *légissem;*
(*Efterdat.* lifchim lokkat?), *lecturus fuissem;*

benægtende

Förnut. im lek lokkam, *jeg har ikke læst;*
Fördat. im lem lokkam, *jeg havde ikke læst;*
Efterdat. im lem lokkat, *jeg skulde ikke have læst;*

afbetingende

Förnut. im læʒʒha lokkam, *non legerim;*
Fördat. im lifchi lokkam, *non legissem;*
(*Efterdat.* im lifchi lokkat?), *lecturus non fuissem;*

Lideformen.

fremsættende

Förnut. lem lokkujuvvum (lokkum), *jeg er læst;*
Fördat. legjim lokkujuvvum (lokkúm), *jeg vàr læst;*
(*Efterdat.* legjim lokkujuvvat (lokkut)?), *jeg havde bleven læst;*

betingende

Förnut. læʒʒham lokkujuvvum (lokkum), *lectus fuerim;*
Fördat. lifchim lokkujuvvum (lokkum), *lectus fuissem;*
(*Efterdat.* lifchim lokkujuvvat (lokkut)?) *legendus fuissem;*

benægtende

Förnut. im lek lokkujuvvum, *jeg er ikke læst;*
Fördat. im lem lokkujuvvum, *jeg var ikke læst;*
(*Efterdat.* im lem lokkujuvvat?) *jeg var ikke til at læse;*

afbetingende

Förnut. im læʒʒha lokkujuvvum, *lectus non fuerim;*
Fördat. im lifchi lokkujuvvum, *lectus non fuissem;*
(*Efterdat.* im lifchi lokkujuvvat?) *legendus non fuissem.*

223. De her opstillede betingende og afbeting. Tider af Lideformen har jeg selv dannet således, dels efter Overensstemmelsen med frems. og benægt. Mådes, dels efter Gananders samt Lind. og Øhrls. Opgivende. L. indskyder i disse Tilfælde endnu læmach således:

læʒʒham læmach lokkujuvvum (*ell.* lokkum),
lifchim læmach lokkujuvvum (— lokkum),
im læʒʒha læmach lokkujuvvum (— lokkum),
im lifchi læmach lokkujuvvum (— lokkum);

men dette læmach synes overflødigt, ja fejlagtig indskudt her, al den Stund det ikke findes i frems. og benægt. Måde, og forekommer mig som om man i Dansk vilde sige *jeg havde været bleven læst*, isteden for *jeg (min Bog) havde været læst.*

224. Samme Omskrivninger anvendes ved gjenstandsløse Gjo., hvor vi bruge *er*, *var*, såsom:

Förnut. lem båttam, *jeg er kommen;*
Fördat. legjim båttam, *jeg var kommen;*
Efterdat. legjim båttet, *jeg havde kommet*, o. s. v.

225. L. beskriver Forskjellen imellem Fördat. og Efterdat. således, at Fördat. bruges hvor kun en enkelt Sætning har den omskrevne Tidsform, såsom: fidnojdes son lej loftam, dallego mon bottim, *han havde fuldendt sit Arbejde, da jeg kom;* og betingende: vare son lifchí fidnojdes loftam! *gid han havde fuldendt sit Arbejde!* Ligeledes i to ved forenende Bindeord sammenföjede Sætninger. Hvor derimod to sådanne efter hinanden følgende Sætninger forbindes ved *dersom* i Dansken, der sætter man den første i Efterdat., den anden i Fördat. (Det er at sige, den betingede i Efterdat., den betingende i Fördat.); f. E. í son fidnojdes lem loftet, jos mon im lifchi sudnji vækèn båttam, *han skulde ikke have fuldendt*

sit Arbejde (ell. *havde ikke fået det fuldendt*), *dersom jeg ikke var kommen ham til Hjælp*, af Gjo. lowtam, *jeg fuldender*, *slutter*. De her valgte danske Navne synes at göre Tingen meget klar; ti omtalte Person havde ikke sit Arbejde færdigt, *da* jeg kom ham til Hjælp, men fik det færdigt *efter* den Tid; og følgelig kom jeg til Hjælp, *för* han fik det færdigt. Med et almindeligt Udtryk: den betingede Gjerning må indtræffe *efter* at Betingelsen har fundet Sted, og Betingelsen må indtræffe *för* den betingede Gjerning kan udføres; skönt begge Dele (Betingelsen og Gjerningen) ere forbigangne, i det jeg omtaler dem. Heraf følger tillige, efter Ls. Opgivende, at Efterdatiden altid må være fremsættende og ikke betingende, med mindre et forangående Bindeord eller Sætningernes Afhængighed i det hele Sammenhør, måskje kunde udfordre bet. Mådes Anvendelse.

226. En anden Omskrivning derimod, som udtrykker en *varende Nut. og Dat.* ligesom det engelske *I am writing*, *I was writing*, (jeg er, var, i Færd med at skrive), dannes ved en Forbindelse af dette lem med Nuts. Tf. Disse Tider anføres vel ikke af L., fordi de ikke udtrykkes så bestemt og kort i Dansk eller Latin, men af Gan. såvel som af Lind. og Øhrl. ere de bemærkede, ja endog indførte i de regelrette Böjningsmönstre (tillige med Förnut. og Fördat.) under Navn af *præsens secundum* og *imperfectum secundum*, således:

lem lokkame, *jeg læser just;*
legjim lokkame, *jeg læste just;*
læʒʒham lokkame, (*at*) *jeg er i Færd med at læse;*
lifchim lokkame, (*at*) *jeg var i Færd med at læse,* o. s. v.

Ganander lader denne Tf. ende sig på *-men*, f. E. læm jákkemen, *jeg er troende, sum in credendo;* så og Lind. og Øhrl.; f. E. leb eccemen, *in eo sum ut amem, in amando occupatus sum;* men da de ved en synderlig Uagtsomhed ikke anføre den iblandt de øvrige Tfr., så ser man ikke om de have betragtet denne Form som N. eller V. af Leems Nuts. Tf. jakkeme, æcceme, eller måskje endog som V. af Handlingsf. jakkem, æccem, hvilken heller ikke anføres i deres Böjningsmönstre. Jeg har troet at burde danne den således, som jeg har forefundet den tilfældig dannet hos L., f. E. lem ælleme, *jeg er levende;* men ellers forekommer denne Tf. også hos de finmarkiske Forfattere i V., såsom: ja son 'åjnish ('åjnisha) gòjmes dam dárbashæmen, *og han kan se sin Broder trængende dertil,* Sandb. S. 255.

227. Galgam omskriver Fremtiden, når det forbindes med Nf. af Gjo.; dog, besynderlig nok, blot i frems. og benægt. Måde, både hos L. og Gan. Jeg mener at det også må kunne anvendes i bet. og afbet. Måde; ja ikke alene til at udtrykke Fremt., men, når det sættes i Dat., til at danne hvad man kunde kalde *Efternutiden* eller blot *Eftertiden*, således:

fremsættende

Fremt. galgam lodnot, *jeg skal indløse;*
Eftert. galggim lodnot, *jeg skulde indløse;*

betingende

Fremt. galgasham lodnot, (*at*) *jeg skal indløse;*
Eftert. galgashim lodnot, (*at*) *jeg skulde indløse;*

benægtende

Fremt. im galga lodnot, *jeg skal ikke indløse;*
Eftert. im galggam lodnot, *jeg skulde ikke indløse;*

afbetingende

Fremt. (im galgash lodnot?) (*at*) *jeg ikke skal indl.;*
Eftert. im galgash lodnot, (*at*) *jeg ikke skulde indl.*

Ligeledes i Lideformen, blot at den lid. Nf. sættes isteden for den handlende. Den her såkaldte Efternutid mener jeg måtte bruges i betingede Sætninger, når Betingelsen udtrykkes i Dat., svarende til Efterdatiden, som bruges, når Betingelsen står i Fördat.; f. E. *jeg skulde* snart *fuldende* mit Arbejde, *dersom han kom* mig til Hjælp. Sammenstillingen forekommer hos Lind. og Øhrl., f. E. mon kalkib orrot, men oversættes ikke; at det henføres til bet. Måde er åbenbar urigtigt, da kalkib (ɔ: galggim) aldrig kan blive bet. M., men er en Følge deraf, at man i Svensk og Dansk plejer at omskrive den manglende bet. M. med *skulde;* man kan altså trygt oversætte det *jeg skulde være* (ell. *blive* o. s. v.) Bet. Fremt. forekommer rigtig som *Futurum conjunctivi* hos Lind. og Øhrl., f. E. kalkachab orrot (ɔ: galgasham orrot), men oversættes, uheldig nok, ved *fuero*, isteden for *futurus sim.*

228. Omtrent svarende hertil bruges ajgom, *jeg vil*, i det mindste i Nut., som ligeledes for-

bindes med Nf. af Gjo.; f. E. jos vòjĝam rottit galgam, de mon Jesusam churvvit ajgom, *når jeg skal opgive min Ånd, så vil jeg råbe til min Jesus,* Håndb. 108; dastgo Herra dam ajgo ranggastet, *ti Herren vil straffe dette,* Sandb. 255. — Der gives endnu to andre Ord på *vil,* nemlig datom og siđam, hvilket sidste synes at foretrækkes i den af Ganander beskrevne Sprogart, skönt det ikke anføres i Böjningsmönstrene, som noget Middel at danne Fremtiden med.

229. Ferttim, *jeg må,* tjener til at udtrykke en Nødvendighed, og forbindes med Nf., således: mon ferttim bàllat, *jeg må frygte.*

230. Dajdam, *måskje jeg,* er på en Måde ferttim modsat, og udtrykker en blot Mulighed eller Tilfældighed; det forbindes ligeledes med Nf. af Gjo.; f. E. dajdam nut dakkat, *måskje jeg gör så;* í dajde nut dakkat, *han gör måskje ikke så;* dajddebete ranggastuvvat, *måskje I (to) blive straffede.* — Når Hovedordet hos os sættes i Dat., forbliver det hos Làpperne i Nf., men Hjælpeordet sættes i Dat., f. E. daiddik nut dakkat, *måskje du gjorde så;* ik dajddam ranggastuvvat, *måskje du ikke blev straffet.*

231. Ligeså i Følge Ls. udtrykkelige Regel, som oplyses med mangfoldig gjentagne Eksempler (Sprogl. S. 261 og 262), når Hovedordet i Dansken står i handl. Förnutid, f. E. dajddik nut dakkat, *måskje du har gjort så;* í dajddam nut dakkat, *han har måskje ikke gjort så;* o. s. v. Står Hovedordet derimod i lid. Förnut. hos os, så sættes det ikke længer i lid. Nfs. Nut. hos

Lapperne, men i hvad man med stor Föje kan kalde lid. Nfs. Förnutid, der omskrives hel naturlig med Hjo. let og lid. Forts. Tf., men ved en Uagtsomhed er udeladt i alle Ls. Böjningsmönstre, som om den alene forekom i Forbindelse med Hjo. dajdam; f. E. dajdak let gocchujuvvum, *måskje du er* (*bleven*) *beordret;* æba dajde let gocchujuvvum, *de* (*tö*) *ere måskje ikke beordrede.* Jeg formoder at dette sidste er rigtigt, da let gocchujuvvum, *at være beordret*, er en såre naturlig Förnut. af lid. Nf. (*præt. perf. infin. pass.*); men at den foregående Bemærkning om den handl. Förnutids Oversættelse ved Datiden er urigtig, og grundet på en Forblandelse af Tiderne, af hvilke det vel er rimeligt, at Dat., som enkelt, forekommer hyppigere end Förnut., der må omskrives, ligesom vi i Dansken ofte kunne sige: *måskje du ikke gjorde det*, isteden for *måskje du ikke har gjort det*, uden at den sidste Udtryksmåde derfor savnes i vort Sprog; samt at den handl. Förnutid, overensstemmende med den lidende, rigtigst udtrykkes i Lappisk ved Förnut. af handl. Nf. (*præt. perf. infin. act.*) og Hjælpeordet i Nut. således: dajdak nut let dakkam, *måskje du har gjort så*; i dajde let lokkam, *måskje han ikke har læst;* dajdak let gocchom, *måskje du har beordret* (ell. *budet* o. s. v.); æba dajde let gocchom, *de* (*to*) *have måskje ikke befalet.* — Denne Formodning bestyrkes meget af Regelen hos L. (S. 265) for de Tilfælde, når Hovedordet hos os sættes i Fördat., hvorpå følger endnu en Sætning med Gjo. i Fördat., som forbindes med

den foregående ved Bindeordet *dersom;* ti også her forbliver Hovedordet i Förnut. af handl. Nf., men Hjo. d a j d a m sættes i Dat.; f. E. dajddim let gocchom dam olma, jos ishedam lifchi baʒjam, *måskje jeg havde budet den Mand, dersom min Husbonde havde tilladt det;* ik dajddam let gocchom dam olma, jos ishedad í lifchi baʒjam, *du havde vel ikke budet den Mand, hvis din Husbonde ikke havde tilladt det*; o. s. v. L. gör vel en tilsyneladende fin Adskillelse i denne Regel, i det han (S. 263 og 264) lærer, at hvis den følgende Sætning ikke indeholder et Gjo. i Fördat., så indrettes Udtrykket ligesom når Hovedordet står i Dat. (230); f. E. dajddim sú gocchot, awdelgo mon dú gocchom, *måskje jeg havde budet ham, förend jeg bød dig;* ej dajddam mú gocchot awdelgo sí dú goccho, *de havde måskje ikke budet mig, förend de bød dig.* Men jeg formoder at dette atter er urigtig oversat; da de danske Sætninger nødvendig fordre et Tillæg i Fördat., begyndende med *dersom*; f. E. *dersom jeg havde formodet, han brød sig noget derom; dersom de havde tænkt, du vilde tage det ilde op,* ell. desl., følgelig burde de, som det synes, just have været udtrykte i det Lappiske efter Hovedregelen; men den rette Mening af de her anførte lapp. Sætninger er vel blot: *måskje jeg bød ham, förend dig,* (forstå: *jeg husker det nu ikke så bestemt*); *måskje de ikke bød mig, förend de bød dig*, (forstå: *jeg véd det ikke så nöje*). For de Tilfælde, når Hovedordet hos os sættes i lid. Fördat., gör L. ingen sådan Undtagelse, men siger ligefrem

(S. 267), at de udtrykkes ved at sætte Hovedordet i lid. Nfs. Förnut. og Hjo. i Dat. således: dajddik let gocchujuvvum, *du var måskje beordret;* í dajddam let gocchujuvvum, *han var måskje ikke befalet;* o. s. v.

232. Står Hovedordet i Fremtiden, da er Regelen meget simpel, at Hjo. styrer galgam i Nf., og dette atter Hovedordet i Nf., som sædvanlig; f. E. dajdam nut galggat dakkat, *måskje jeg skal göre så;* dajdak galggat ranggastuvvat, *måskje du skal straffes;* í dajde nut galggat dakkat, *måskje han ikke skal göre så;* í dajde galggat ranggastuvvat, *han skal måskje ikke straffes.* L. omtaler ikke den danske Omskrivning med *skulde,* hvad vi ovenfor have kaldet Efternutiden, men det synes klart af Sprogets almindelige Ligheds-regler, at den må udtrykkes som Fremt., blot med den Forskjel, at Hjo. sættes i Dat.; f. E. dajddim nut galggat dakkat, *måskje jeg skulde göre så* (forstå: *hvis der var nogen Mulighed*). — Samme simple Regel gælder også om man sætter et andet Gjo. isteden for galgam, nemlig at det styrer Hovedordet i Nf., og styres selv i Nf. af dajdam; men på dette adskilles Nut. og Dat.; f. E. med matam, *jeg kan;* dajdam mattet nut dakkat, *måskje jeg kan göre så;* dajdak mattet ranggastuvvat, *måskje du kan straffes;* í dajde mattet nut dakkat, *måskje han ikke kan göre så;* í dajde mattet ranggastuvvat, *han kan måskje ikke straffes;* og i Datiden: dajddim mattet nut dakkat, *måskje jeg kunde göre så;* dajddim mattet ranggastuvvat, *måskje jeg kunde straffes;* dajdde mat-

tet nut dakkat, *måskje de kunde göre så;* ej dajddam mattet nut dakkat, *måskje de ikke kunde göre så;* dajdde mattet ranggastuvat, *måskje de kunde straffes;* ej dajddam mattet ranggastuvvat, *måskje de ikke kunde straffes.*

233. Reglerne for de Tilfælde, når Hovedordet står i Förnut. eller Fördat. (**231**), gælde også, om endnu et Gjo. tilföjes i handl. eller lid. Nf., til hvilket dèt, som ellers var Hovedord, nu bliver ligesom et Slags Hjælpeord. Her gjentager L. da, hvad vi dog have formodet at være urigtigt, at hvis det mellemste Gjo., som ellers var Hovedord, står i handl. Förnut.; så skal det i Oversættelsen ligefrem sættes i Nf., og blot dajdam i Dat.; f. E. dajddim mattet nut dakkat, *måskje jeg har kunnet göre så;* dajddim mattet ranggastuvvat, *måskje jeg har kunnet straffes,* som jeg formener rettere oversættes: *måskje jeg kunde göre således, måskje jeg kunde straffes;* hvorimod hine danske Sætninger synes at burde gives: dajdam let mattam nut dakkat, dajdam let mattam ranggastuvvat, skönt de, efter sin Natur, vist nok kun sjælden kunne forekomme, være sig i Dansk eller Lappisk. Men hvis det mellemste Gjo. er i lid. Förnut., sættes det i Oversættelsen i lid. Nfs. Förnut., og d a j d a m i Nut.; f. E. dajdak let gocchujuvvum dam dakkat, *måskje du er befalet at göre dette;* í dajde let gocchujuvvum dam dakkat, *måskje han ikke er befalet at göre dette.* Ligeså når det mellemste Gjo. står i Fördat., være sig i handl. eller lid., blot at d a j d a m i så Fald sættes i Dat.; f. E. dajddim let gocchom dam olma

dék båttet, jos ishedam lifchi bazjam, *måskje jeg havde budet den Mand at komme hid, hvis min Husbonde havde tilladt det;* dajddik let gocchujuvvum vazzet, *måskje du var befalet at gå;* ep dajddam let gocchujuvvum vazzet, *vi våre måskje ikke befalede at gå.* L. indskrænker dog atter her Regelen til de Tilfælde, hvor en Sætning med Gjo. i Fördat. forbindes med det mellemste Gjo. ved *dersom,* eller og dette mellemste Gjo. står i lid. Förnut. Også gjentager han den ovenfor omtalte Undtagelse, at hvis det mellemste Gjo. står i handl. Fördat., men dertil endnu föjes en Sætning med Gjò. i Dat.; så sættes det mellemste Gjo. i Nuts. Nf., og blot dajdam i Dat., som om det hele Udtryk stod i Datiden; f. E. dajddik dam olma gocchot dék båttet, awdelgo don mú gocchok, *måskje du havde budet den Mand at komme hid, förend du bød mig;* i dajddam dam olma gocchot dék båttet, awdelgo son dú gocchoj, *måskje han ikke havde budet den Mand, at komme hid, förend han bød dig.* Det synes atter her, at den nöjagtige Oversættelse vilde være: *måskje du bød den Mand förend mig at komme hid; måskje han ikke bød den Mand förend dig, at komme hid;* hvorved det heller ikke i Dansken kommer til at henhøre til Fördat. eller og det hele måtte indskrænkes til en Bemærkning om Ordföjnings Forskjellighed imellem Sprogene; men selv dette synes næppe antageligt, da der dog altid derved vilde blive en spidsfindig og unyttig Forskjel tilbage i det lappiske imellem Anvendelsen af Handleformens og Lideformens

Omskrivninger, som ikke kan formodes at finde Sted i et Sprog, der så ganske er overladt den mundtlige Tale.

234. Af de mange Regler for Anvendelsen af Hjo. dajdam, og vidtløftige Eksempler på samme, der hos L. fylde 22 Sider, ses imidlertid biløbig, at også Nf., såvel den handl. som lid., har sine Omskrivninger, bestemte til at adskille Tiderne, og at den enkelte Nf. egentlig blot gælder for Nut. og Dat., med andre Ord, svarer til de enkelte Tider af frems. og bet. Måde. Disse Omskrivninger af Nf. ere:

handlende

Förnut. og Fördat.	let gocchom; *at have budet*;
Fremt. og Eftert.	galggat dakkat, *at skulle göre*;

lidende

Förnut. og Fördat.	let gocchujuvvum, *at være befalet*;
Fremt. og Eftert.	galggat ranggastuvvat, *at skulle straffes.*

Lind. og Øhrl. anføre i Handlef. kun Fremt., men i Lidef. begge de samme Omskrivninger, som vi her have forefundet i det finmarkiske, kun danne de Förnut. og Fördat. med orrot (af årom, *bliver*), isteden for let, og sætte Hjo. på sidste Plads, således:

perf. & plusqv.	eccetovum orrot,[23])
futur.	eccetovet kalket.

---

[23]) At der i det eneste Böjningsmönster, de opstille fuldstændig, S. 71, står etsetowum orrom, er vel en blot Trykfejl, skönt den ikke er rettet på Trykfejlslisten, hvor overhovedet kun Fejlene i Latinen synes ænsede.

235. För vi forlade Læren om Hjælpeordene, vil det måskje være Læseren behageligt, at forefinde en Tabel over de omskrevne Tider af Gjo. lem i 1. P.; disse ere da følgende:

fremsættende

Förnut.	lem læmach,	*jeg har været;*
Fördat.	legjim læmach,	*jeg havde været;*
(*Efterdat.*	legjim let?),	*jeg havde blevet;*
Fremt.	galgam let,	*jeg skal være, blive;*
Eftert.	galggim let,	*jeg skulde være, blive;*

betingende

Förnut.	læʒʒham læmach,	isl.	*eg hafi verið;*
Fördat.	lifchim læmach,	—	*eg hefði verið;*
Fremt.	galgasham let,	—	*eg skuli vera;*
Eftert.	galgashim let,	—	*eg skyldi vera;*

benægtende

Förnut.	im lek læmach,	*jeg har ikke været;*
Fördat.	im lem læmach,	*jeg havde ikke været;*
Fremt.	im galga let,	*jeg skal ikke være;*
Eftert.	im galggam let,	*jeg skulde ikke være;*

afbetingende

Förnut.	im læʒʒha læmach,	isl.	*eg hafi eigi verið;*
Fördat.	im lifchi læmach,	—	*eg hefði eigi verið;*
Fremt.	(im galgash let?),	—	*eg skuli eigi vera;*
Eftert.	im galgash let,	—	*eg skyldi eigi vera;*

Navneformer

Förnut. } *Fördat.* }	let læmach,	*at have været;*
Fremt. } *Eftert.* }	galggat let,	*at skulle være.*

5. Småordene

236. kunne henføres til de samme Klasser her som i andre Sprog, nl. *Forholdsord* (præpo-

sitiones), *Biord* (adverbia), *Bindeord* (conjunctiones) og *Udråbsord* (interjectiones); men de kunne ikke så ganske udelukkes af Formlæren her, som ellers. De to først anførte især ere for det allermeste et Slags No. eller To., eller dog Lævninger af forældede No. eller To., som endnu adskille flere Forholdsformer eller Grader.

237. At *Forholdsordene* egentlig ere No. skönnes dels deraf, at de alle styre Ejeformen, dels deraf, at mange af dem böjes ved Forholdsformer, dels endelig deraf, at de modtage Ejetilsatser, isteden for at forbindes med E. af Stedordene. Af Forholdsfr. er det især H. og St. (samt Fj.), de modtage, og således udtrykke Lapperne ved Böjning af Fho., hvad Latinerne adskille ved deres forskjellige Styrelse, eller ved Böjning af Navneordene.

238. Om Forholdsordenes Böjning er allerede talt ovenfor (51—53). De böjes kun for så vidt de ere oprindelige No. eller afrevne Endelser af No., og Hensigten med Böjningen er sædvanlig at udtrykke forskjellige Stedsforholde, såsom Bevægelse til Stedet, Hvile eller Bevægelse på Stedet; sjælden Bevægelse fra Stedet. De vigtigste af disse Fho. ere følgende:

til Stedet	*på Stedet*	*fra Stedet*
ala, *op på*,	ald', *på*,	(ald, *ned af*, 52);
vòllaj, *hen under*,	vòld', *under*,	(lapl. vòlde, *under fra*),
vòle, *ned bag*,	(vòllen, *nede bag?*);	
vòllele, *neden for*,	vòllelest', *nedenfor*,	(vòleld, *neden fra*);
bagjeli, *op*, *over*,	{ bagjel, *oven over*,	(bajeld, *af Hovedet*),
	{ bagjelest', *oven på*,	bagjelest erit;
awddi, (*hen*) *for*,	awdest', *for* (*ved*);	

til Stedet	*på Stedet*	*fra Stedet*
mangaj, *efter,*	mangest, *bag efter* (*pone*),	
dòkkaj, *hen bag,*	dòkken, *bag ved,*	
bællaj, *ved Siden af,*	bæld', *ved Siden af,*	(bæld, *fra... Side*)
baldí, (*hen*) *ved,*	baldest', *ved Siden af,*	baldel, *forbi ved,*
gasskí, (*ind*) *imellem,*	gaskast', *imellem,*	gasskal, d. s.
lusa, (*hen*) *hos,*	lut', *hos,*	lut erit, *fra,*
sisa, *ind i,*	sist', *i;*	
sisskele, *inden for,*	sisskelest', *indenfor,*	(siskeld, *indenfra*),
olggole, *uden for,*	olggolest', *udenfor,*	(olgold, *uden fra*),
davvele, (*hen*) *norden for,*	davvelest', *norden for,*	(daveld, *norden fra.*)

Samt udelukkende om Tiden:

awddel, *för,*	awddelest', *nærmest för;*
mangel, *efter,*	mangelest', *strags efter.*

Gaskast bruges også om Tiden; f. E. galle jage lej dáj dapatusaj gaskast? *hvormange År vare der imellem de Begivenheder?* men gasskal blot om Stedet.

I èn enkelt Forholdsf. anføres:

gúwlloj, *hen imod, hen ad ... til; i ... Mening;* af gowllo, *Kant, Egn.* Dog kan vel og gowlost, *fra ... Kant af, fra ... Side,* bruges som Fho.
dáfhoj, *i Henseende til,* dáfhost, (*på Grund af?*);
sæftoj, *i Sammenligning med;*
vufshuj, *efter, i Følge* (*secundum*);
d'èti, *for ... Skyld, formedelst;*
villaj, *for* (min) *Skyld gjerne, for* (mig) *nok,* jf. tysk (meinet-)*willen;*
vòsstàj, *imod,* der dog sædvanlig skrives vòssta.
sajest', *isteden for,* f. E. ache sajest, *isteden for Fader, i Faders Sted;* nubbe nubbe sajest, *isteden for hinanden,* af sagje, *Sted;* man finder dog og brugt sagjaj på samme Måde, når Talen er om at *sætte* isteden for noget, eller i en andens Sted.

239. De øvrige ere måskje oprindelige Fho.
gòjm, *med, tilligemed;* mèld, *overensstemmende med;*

birra, *om, omkring*; lakka, *nær ved*; mædda, *forbi*; mètta, *helt over*; chaða, *igjennem*; boft, *ved, formedelst*; gojgu, *til*; várra, *omtrent*; gawto, *lige med*; bòtta, *lige over for*; rassta, *tvært over*; sækka, *iblandt*; shilla, *med, efter*; gidda, *indtil*.

240. Det sidste, nl. gidda, er det eneste, som forbindes med nogen anden Fhf. end E.; det fordrer nemlig Hensynsformen, og sættes foran, som: gidda gàlmad ja nèljad såkkí, *indtil tredie og fjerde Slægt*. Det er vel derfor næppe at anse som Fho.; men snarere som Biord, *lige hen, tæt hen*, eller blot *lige* (*ind-*, isl. *enda*, lat. *usqve*); da Begrebet af *til* (*ad*) i det lappiske er udtrykt ved H., hvori No. sættes. Ordene gàlmad ja nèljad såkkí betyde nemlig: *til tredie og fjerde Slægt*, og gidda tjener altså blot til at forstærke Hensynsformens Betydning, ligesom vort *ind-*, *lige*, ell. desl. forstærker vort Fho. *til*, uden selv at være noget Fho. Endnu mindre kan dog Bi. erit, *bort*, gælde for sådant, da det blot tilföjes Fj., for at adskille den fra St.; f. E. bahast erit (51), síst erit (52), og derfor også föjes til Fho. på-Stedet, for at udtrykke samme Bestemmelse; f. E. son vaʒí vĕso lut erit, *han gik bort fra Huset*; son jorggala bòk bahajt mú baʒjelest erit, *han afvender alt ondt fra* (*over*) *mig*. Mangleformens Endelse -takka, -taʒa ell. -ta henregnes også höjst urigtig af L. til Forholdsordene (53. 67. 127).

241. Nogle af Fho. ere virkelige No., der også forekomme i N. og andre Forholdsfr., som dòkkaj er H. af dòkke, *Bag*, dòkken er V.;

bællaj er H. af bælle, *Side*; gasskí af gask, *Mellemrum*, o. s. v.; andre henhøre tydelig til bestemte, skönt ubrugelige, Nævneformer, som: vòle er D. og vòllaj H. af et ubrugeligt vòlle. I Henseende til Brugen er intet videre at erindre, end at disse Ord, foruden de sanselige Stedsforholde, tillige tjene til at udtrykke mangehånde afsondrede Begrebsforholde, hvilke må læres af en Ordbog eller ved Øvelse; f. E. siwnedæme birra, *om Skabelsen*; sú ala dorvastet, *forlade sig på ham*; Glossarium, man ala bargaj, *et Gloss., hvorpå han arbejdede*; chælggim daj saní baʒjel, *en Forklaring over disse Ord*; gæn mí berrip gíttet daggar stòrra awke awdest? *hvem have vi at takke for sådan vigtig Nytte?* mak læk gask'åmek, maj gòjm son dòʒjo ja bizota osko mín sisa? *hvilke ere de Midler, hvormed han fremvirker og befæster Troen i os*; majt mí galggap dakkat ja lòjttet Ibmel, jecchamek ja laʒamuʒhamek vòssta, *hvad vi skulle göre og lade imod Gud, os selv og vor Næste.*

242. Angående Forholdsordenes Forbindelse med Ejetilsatser isteden for med E. af de pers. Sto. er kun lidet at erindre, da den foregår omtrent på samme Måde som Forbindelsen med No., der ovenfor udførlig er beskreven (124—136). Til Eksempler må tjene:

Ent.	sist-am,	awdest-am (130),	birra-m (126),
	sist-ad,	awdest-ad,	birra-d,
	sist-es,	awdest-es,	birra-s,
Tot.	sist-æme,	awdest-æme,	birra-me,
	sist-æde,	awdest-ædde,	birra-de,
	sist-èsga,	awdest-esga,	birra-sga,

Flert.	sist-emek,	awdest-æmek,	birra-mek,
	sist-edek,	awdest-æddek,	birra-dek,
	sist-esek;	awdest-æsek;	birra-sek.

243. Som sist-am, *i mig*, gå også de andre Enstavelsesord, som: vòld-am, *under mig*, mèld-am, *med mig*; såog Trestavelsesord, som: bagjelest-am, *på mig*, bagjelest-æme, *på os to*, bagjelest-æde, *på eder to*, o. s. v. Disse Fho. afvige altså i 1. og 2. P. af Tot. fra No. (128).

244. Som awdest-am, *for mig*, gå også de andre Tostavelsesord på *-st*, som mangest-am, *efter mig*, så og de på *-i*, *-aj*, der egentlig ere Hensynsformer, for såvidt de udgöre to Stavelser; hvorved dog er at mærke, at de, ligesom de fuldstændige No. (131), forandre Endelserne *i* og *aj* til *-ass-*, för Ejetils. tilföjes, som: awdass-am, (*hen*) *for mig*, vòlass-am, (*ned*) *under mig*, o. s. v.

245. Trestavelsesord, der egentlig ere Hensynsformer, antage derimod Ejetsrne i den samme Skikkelse, som Flertallets Hr. af de fuldstændige No. (133); f. E. bagjelass-am, (*hen*) *på mig*, bagjelass-es, (*hen*) *på ham*, bagjelass-áme, (*hen*) *på os to*, bagjelass-ade, (*hen*) *på eder to*, o. s. v.

246. I Henseende til Brugen af disse Forbindelser gjentager L. udtrykkelig den ved No. (124 og 125) givne Regel, at man især bruger dem tilbagevisende, d. e. hvor samme Person er Grundord i Sætningen; men derimod helst betjener sig af de selvstændige Ejeformer af de persl. Sto., hvor en anden P. er Grundord; f. E.

(mon) dòlje vòld-am anam, *jeg har en Renhud under mig*; (son) dòlje vòld-es adna, *han har en R. under sig*, men mon d'ällim dòlje sú vòld, *jeg holdt en R. under ham.*

247. Mange *Biord* ere også oprindelige No., To. ell. Sto. Ligesom Fho. især antage H., St.

og Fj., så er det fornemmelig Bl. V. og M. samt de gamle Tilf. Vedf. og Fraf., der ère bevarede i Biordene. Det vilde blive alt for vidtløftigt her at opregne alle slige Biord, som bære Spor af Böjning, vi skulle derfor blot anføre nogle Eksempler på de forskjellige Fhfr.

Bl. bajas, vòlas, davas, samas, olgas (50. 53);
V. bagjen, *oppe,* vòllen, *nede,* davven, olggon (50);
M. bàlotaga, *uden Frygt*; mæretaga, *uden Måde*;
Tilf. vòllele, *længer ned*; olggole (238);
Vedf. vòllelest, *længer nede*; olggolest' —
Fraf. vòleld, *neden fra, til*; olgold —
H. gosa? *hvorhen?* dasa, *herhen* (145);
St. gost'? *hvor?* dast', *her;*
Fj. gost? *hvorfra?* dast, *herfra.*

248. Væref. på *-n* antager i Følge L. også Frafs. Betydning, som: S. 333 davven, *i Nord,* og S. 334 davven, *norden fra;* ligeledes: son bagjen ælí vit jaze, *han levede oppe* (*blandt Fjældlapperne*) *fem År;* vòsarg accham bagjen bodí, *i Mandags kom min Fader oppe fra Fjældet.* — Omvendt forblandes Fraf. ofte med Væref. hos L., f. E. S. 334 daveld, *fra Nordkanten,* S. 333 olgold, *uden til.*

249. Man ser ellers at mange af disse Former ere både Fho. og Biord; især synes dog Tilf. Vedf. og Fraf. kun uegentlig at bruges som Fho. ligesom de tilsvarende for det meste sammenstillede Udtryk i andre Sprog.

250. Biordenes *Gradforhöjning* er meget regelret; i Almindelighed dannes den første Grad af Tillægsordenes første Grad ved at tilföje *-t* eller *-et,* den 2den af Tos. höjere Gr. ved at til-

föje *-ut*, den 3die af Tos. höjeste Gr. ved at tilföje *-at*; dog fordobles undertiden *-b* i höjere Grad, når Tonefaldet fordrer det; således:

1ste Gr.	*2den Gr.*	*3die Gr.*
(bòrre) búrist, *vel*,	bòreb-ut,	bòremus-at;
baha-st, *ilde*,	bahab-ut,	bahamus-at;
dawja, *ofte*,	dawjabut,	dawjamusat;
sagga, *sdre*,	saggabut,	saggamusat;
(garas, 13) garraset,	garrasebbut,	garrasamusat;
visshal-et, *flittigen*,	visshalebbut,	visshalamusat;
jottel-et, *hastigen*,	jottelebbut,	jottelamusat;
vanhurskes, (S. 72. 76.) vanhurskaset,	-sebbut,	-samusat;
smittaskas-at, *kløgtigen*,	-skaseb-ut,	-skassamus-at;
vægalaʒh-at, *mægtigen*,	-laʒhab-ut,	-laʒhamus-at;
mange (119),	mangebut,	mangemuʒhat;
olggo (119),	olgobut,	olgomuʒhat.

Dog er det muligt, at man burde skrive: mangemuʒʒhat, olgomuʒʒhat (jf. 106. 116), ligesom og: vægalaʒʒhat, -laʒʒhabut, -laʒʒhamusat, med fordoblet ʒh. For øvrigt findes også Endelsen *-musta* for -muʒhat, som mangemusta, olgomusta.

251. Det er mærkeligt, at den höjere Grads Endelse *-but* undertiden böjes på ny i D. og St., for at udtrykke en Bevægelse til, eller en Hvile på Stedet; f. E. laʒabut, *nærmere*, olmaj laʒabujt sirdí, *Manden flyttede til nærmere liggende Steder;* dak olmuk laʒabujn årodiʒje, *de Mennesker opholdt sig på nærmere liggende Steder;* i höjeste Grad laʒamuʒhat eller laʒamusta. Ligeledes dobbe, *hisset*, dåbeb-ut, dåbebujt, dåbebujn, i höjeste Gr. dåbemuʒhat eller dåbemusta. Endelsen *-et*, *-ut*, *-at* eller *-ta* selv synes at være et Slags forældet

Forholdsform, nemlig Mådeform eller Biform (*adverbialis*), svarende til den finske Endelse *-ti*, f. E. vísaset, *viseligen*, f. vísásti; ilolazhamusat, *glædeligst*, f. ilojsimmasti.

252. Egentlig uregelrette gives næppe flere end det alt (120) omtalte ædnaset, *meget*, embo (for æn'bo), ænemusat, af hvilket den höjere Gr. også böjes som No. (162). Meget få To. bruges uforandrede i første Gr. som Biord, f. E. sagga, *heftig*, der ikke blot findes i 1. Gr. som To. i Ordb., men også i höjere Gr. saggab, Håndb. S. 59. I höjere Gr. findes som Biord, uden Endelsen *-ut:* bòreb, *heller*; æreb, *uden* (161).

253. De lange Biord, som dannes af sammensatte To., ligeledes de nægtende på *-mettoset*, *-tæmet*, *-ketta* o. desl., modtage ingen Gradforhöjning ved Endelser.

TREDIE AFDELING.

Orddannelseslære.

254. Orddannelsen i Lappisk er meget rig og fri, og, som det synes, mindre forstyrret, end Böjningen af Ordene; den er derfor at anse som Sprogets störste Herlighed, og bör ingenlunde forbigås i Sproglæren. L. har også samlet rige Materialier dertil, skönt ikke ordnet dem i et eget Afsnit, men fordelt dem iblandt den øvrige Materie, hvorved Oversigten tabes.

1. Afledningen.

Forstavelser.

255. Ved den lappiske Afledning er det særegne, at Forstavelserne ere meget få eller slet ingen; af hursskes, *kræsen-t*, synes at komme vanhurskes, *retfærdig-t*, så meget mere som *retfærdigt* på Finsk kaldes *hurskas* alene, men hvorfra Stavelsen *van-* er kommen, eller hvorledes den har bevirket en så betydelig Forandring i Meningen, ses ikke, ej heller vides den at forekomme i andre Ord. Man kan derfor blot formode, at den er lånt af det oldnordiske vandr, *nöjeregnende, kræsen*, hvoraf også vandaðr, *stræng sædelig, retskaffen;* i alt Fald kan man ikke regne dette *van-* for nogen Afledsstavelse i Lappisk.

Bagstavelser.

256. Des mangfoldigere ere Bagstavelserne, de må derfor nødvendigvis afdeles efter de forskjellige Ordklasser, hvortil Ordene ved dem henføres, og atter underafdeles efter de forskjellige Arter af Begrebsbestemmelser, som ved dem föjes til Stamordets Betydning.

1. Navneord.

Den handlende Person

257. betegnes ved de ovenfor såkaldte Handlersformer af Gjo., hvis Dannelse alt er beskreven (183), og her så meget mindre behøver at gjentages, som de overalt ere anførte i de fuldstændige Böjningsmönstre af alle Gjos. Klasser. Her blot nogle Eksempler: 'åggo, *en Fisker*, af 'ågom (190); værredakke, *Misdæder*, af daʒam, dakkat (194); rađđe-adde, *Rådgiver*, af addam, addet (198). Heraf måskje den oldnordiske Endelse *-i* ell. *-e*, som: ráðgjafi. I Lappisk anvendes den sjælden uden ved Gjo., som: gòjbme, *en Stalbroder*, af gòjm, *med*, eller måskje omvendt dette af E. D. gòjme.

Ligeledes: lånijeʒje, *Låner*, af lånim (207); — awdestvastedeʒje (ell. -dæʒje), *en Forsvarer*, af vastedam (173); guldaleʒje (-læʒje), *en Tilhører*, af guldalam, *hører på;* ænosteʒje (-tæʒje), *en Profét*, *Spåmand*, af ænostam, *spår;* o. s. v. Denne Form bruges i begge Skikkelser også ofte som Tf. eller To.; f. E. ælle, *levende;* jabme, *død-t;* lattijeʒje, *forstilt;* dárbasheʒje, *trængende.*

258. *-ar*, synes at være lånt af det oldnord. *-ari;* f. E. dòbmar, *Dommer*, isl. dómari; rèvvar, *Røver*, isl. raufari, reyfari. Dog forekommer det også i nogle oprindelig lap. Ord, som: dòʒjar, *en Håndverksmand*, af dòʒje (64); nælggar, *én der sulter sig af Karrighed*, af nælgge, *Sult.* Denne Endelse danner også stundum To., som: naggar (96. 111), af naggim, *påstår, trænger på.*

259. *-ak*, eller *-k*, tjener også til at danne No., der betegne Personer, eller især Dyr, sjældnere livløse Ting, som njòrak, *en svag Person*, af njòras, *svag-t, veg-t;* bòrak, *en dygtig én* (især Ren), af bòrre (101); sewdnjadak, *mörkt Vejr*, af sewdnjad, *mörk-t;* sejbek, *et Dyr med lang Hale*, (f. E. Ulv), af sejbbe, *en lang Hale;* garék, *en Renokse*, *som har fældet Enden af Hårene på Halsen*, af garam, *fælder Spidsen af Hårene på Halsen;* galdok, *en Gilding*, af galddim, *gilder;* vèlgok, *et hvidagtigt Dyr* (Ræv ell. desl.), af vèlgam, *ser hvid ud;* gállok, *en Sko med Såle af et Rensdyrs Pandehud*, af gállo, *Pande;* uwsuk, *en Teltdör*, af ufsa (61).

260. Til Personsendelserne kunne henregnes adskillige, som danne Udtryk for Slægtskabsbestemmelser, af hvilke nogle ere höjst besynderlige, såsom:

-b: akkob, *Sönne-* ell. *Datter-sön*, kun således kaldet af akko, *Bedstemoder;* aʒjob, *Sönne-* ell. *Datter-sön*, af aʒja, *Bedstefader;* chæceb, *ældre Broders Barn*, af chæcce, *Farbro-*

må blive bange for, af bàldam, *skrækker;* rogganas, *et Stikkejærn*, (roggam, *udgraver*); vòjnganas, *Ånde*; bosso-nas, *Blæsen med Munden.*

-atas: bàldatas, *noget til at skræmme med;* mèđatas, *et Følge;* còwkatas, *en Stump, Smule.*

264. En blot Afændring af nysanførte er måskje Endelsen: *-ish:* awdish, *Huden på et Dyrs Forfod, Forbenling;* mangish, *en Hælekappe.*

-osh: b'åjmosh, *Fuglekro;* båđosh, *Fuglehale;* mèđosh, *Medgift.*

-ush, -lush, -rush: 'åjvush, *en Elvs Udspring;* jòlgush, *Udløb;* siskelush, *Indvold;* ålelush, *Kød under Halsen af et Dyr;* 'åjvverush, *Hovedgærde*; jòlggerush, *Fodskammel.*

265. *-dak* (*-adak*): bæjvadak, *Solskin;* uwsadak, *den Del af Gulvet*, *som er nærmest Dören;* hærgadak (76), af hærgge, *en Renstud;* aldodak, *Huden af en Renko* ell. *Simle* (alddo); uccudak, *Lidenhed;* newrudak, *Armod.*

-tak (*-atak*): gámatak, *det smalle af Benet;* 'åjvatak, *et Nöglę;* suddatak, *en bar Plet på en snebedækket Mark;* årotak, *et Sted man har beboet;* ælatak, *et Sted, hvor Rensdyr have levet;* ròtatak, *en Vej på Sneen efter en Kørsel i fuldt Firspring;* njåbatak, *et sådánt Snéføre, at dèr er glat Is under Sneen;* lòdotak, *en Splint*, (lòdom, *kløver*).

266. *-gat*, *-kat* synes at være en blot Omsætning af *-dak*, *-tak* for Velklangens Skyld; den

bruges især til at betegne Dyrs Huder, såsom: vònjalgat, *Huden af en to Års Simle* (vònjal); sarvaskat, *Huden af en Renokse*; voverskat, *Huden af en tre Års Renstud* (81).

267. *-ag:* væjag, *Tillæg til den lettere Byrde (på en Kløvsadel), at den kan veje op imod den tungere*; gòsstag, *klart Vejr med Frost* (om Foråret); gàlmag, o. desl. (168).

268. Desforuden forekomme en Del enkelte Ord, der ere tydelig afledte, men hvis Endelser dog ikke synes at have været i nogen bestemt eller regelmæssig Brug; f. E. færrol, *en Grydekje*, *Rørepind*, af færom, *rører om*; vògjom, *Kærnemælk*, af vògj, *Smör*, o. desl. askadas, *et Skød fuldt, så meget én kan bære i sit Skød*, af aske, *Skød*; njamakas, *et diende Barn*, af njamam, *dier*.

Egenskabers Navne.

269. Til at betegne Egenskaber og Beskaffenheder, har Sproget fornemmelig to Endelser; den sædvanligste er *-vòt* (*-vòtta*); den föjes mekanisk til de To., der endes på Selvlyde, såsom: bàndavòt, *Velhavenhed*; bòrrevòt, *Godhed*; gòjbmevòt, *Stalbroderskab*; dídívòt, *Hengivenhed til Overtro*; jállovòt, *Dristighed.* De der forandre Endelse foran No., kunne undertiden også sætte den forandrede Endelse foran *-vòt*, og således erholde en dobbelt Skikkelse, som: newrrevòt, newresvòt, *Usselhed, Fattigdom*; heʒjovòt og hejosvòt, *Skrøbelighed*; men den første synes dog at være den sædvanligste.

De To. (ell. No.), som endes på Medlyde, og have kun én Form, ligeledes de på *g*, *l*, *r*, *s* og *sh*,

tilföje *-vòt* uden al Forandring, som: ussteb-vòt, *Venskab*; jewd-vòt, *Lighed*; dòtvòt, *Sandhed*; bòkvæʒalaʒhvòt, *Almægtighed*; yæjolaʒhvòt, *Mulighed*; alſagvòt, *Höjhed*, uagtet vedf. Form alla (95); gavvelvòt, *Snuhed, Træskhed*; angęrvòt, *Nidkærhed*; garasvòt, *Hårdhed*; buttesvòt, *Renhed*; bårésvòt, *Alderdom*; morrishvòt, *Årvågenhed*. Men de i Overensstemmelse med Nr. 74 afkortede modtage den længere Form, som vel og er den ældre, foran denne Endelse, som: nòr, *ung-t*, nòrravòt, *Ungdom*; jal, *tåbelig-t*, jallavòt, *Tåbelighed*. De på *-ad, ed*, som i vedf. Form tilföje *-es*, eller antage Omlyd, blive også her uforandrede, som gèppadvòt, *Lethed*; vækadvòt, *Kraftighed*; vèlggadvòt, *Hvidhed*; sh'åwkkad-vòt, *Bleghed*; lashmedvòt, *Ledmyghed*. De øvrige, hvis vedf. Form hverken antager Omlyd, ej heller flere Stavelser end den eneståede, erholde for det meste en dobbelt Skikkelse, som: vòllegaʒhvòt og vòllegesvòt, *Ydmyghed*; hilbbadvòt, ell. hilbbesvòt, *Skalkagtighed*. Den sidste Form findes dog ikke i Ordbogen. De på *aj, oj, uj*, vedf. *-as, -os, -us*, bortkaste dog undertiden *j*; f. E. assavòt, *Tykked*; buzzavòt, *Sendrægtighed*; men sædvanlig blive de uforandrede, i Følge Ordbogen, som: sn'ållajvòt, *Utugtighed*; saddojvòt, *Sandighed*; ramppujvòt, *Stortalenhed*. De nægtende på *-tebme* og *-mettom* anvende alene den vedf. Form på *-tes, -mettos* i denne Forbindelse, som: væʒatesvòt, *Kraftesløshed, Afmægtighed*, af væʒatebme,

kraftesløs-t; ashetesvòt, *Uskyldighed;* gittomettosvòt, *Utaknemmelighed;* væʒjemettosvòt, *Umulighed.*

270. Når Tingenes Egenskaber tænkes selvstændigere, og jævnføres indbyrdes eller måles, anvender man undertiden en anden Endelse, nemlig *-o*, der omtrent svarer til vort *-de*, såsom: alo, *Höjde;* gaso, *Tykkelse;* gukko, *Længde;* gowddo, *Bredde.* Dog anføres ikke en Gang alle disse i Ordbogen.

Når et Rum af en vis Udstrækning skal tilkjendegives, tilföjes endnu *-dak*, som: gukkodak ell. gukkudak, gowdodak.

Endelsen *-dak* synes ellers også at tilkjendegive en Egenskab eller Tilstand, når den föjes til To., som: uccudak, *Lidenhed;* fasstudak, *Vederstyggelighed* (265).

-alvas, f. E. bòcalvas, *Sygdom,* af bòcam, *er syg,* hører til de sjældnere Endelser.

Gjerningers Navne.

271. Gjerninger, det er hvad der göres eller skjer, bestå i Handling eller Lidelse, det er at sige, udføres enten af Grundvæsenet (*Subjektet*) eller og på dette Væsen; man har hertil i det Lappiske to både med Hensyn til Betydning og Dannelse meget nöje adskilte og bestemte Former af ethvert Gjo., som vi derfor i det foregående have henført til Gjo., som Dele af samme, under Navn af *Handlingsform* og *Lidelsesform.*

Handlingsformens yderlig simple og lette Dannelse er beskreven Nr. 180, og Lidelsesformen

dannes endnu mere mekanisk, ved at forandre den lid. Nfs. Endelse *-vvat* til *-bme*, i enhver Klasse og ethvert Tilfælde, hvor Ordets Betydning og Brugen tåler denne Form. Da begge ere optagne i alle Böjningsmönstre af de regelrette Klasser af Gjo., skulle vi blot her endnu anføre nogle Eksempler: bakkom, *Befaling, Bud;* chærrom, *Græden, Gråd;* gaccham, *Spörgen;* vòʒjam, *Svömning*, af vòjam, vòʒjat; chállem, *Skrivning;* vòʒjem, *Agen, Kørsel* (**202**); lajddim, *Leden, Ledsagelse*; chælggim, *Oplysning;* ærotæbme, *Adskillelse, Afsondren;* lånestæbme, *Indløsen, det at løse, forløse;* anestubme, *Begjering;* borastubme, *Hungren.* — dòʒjujubme, *Forarbejdelse;* gocchujubme, *Kaldelse;* huđkkujubme, *Optænkelse, Opfindelse;* dakkujubme, *Görelse, Udførelse;* f. E. im mon buwte dam bargo dakkujubmaj, *jeg får ikke det Arbejde bragt til Udførelse* (*til Ende*); chállujubme, *Opskrivelse, Optegnelse;* jòkkujubme, *Deling;* suppijubme, *Forkastelse;* lajddijubme, *Ledelse, det at ledes;* almotubme, *Røbelse, Opdagelse;* lånestubme, *Forløsning, Gjenløsning.* Mange af disse Lidelsesformer ere forsömte at anføres i Ordbogen; f. E. ærotubme, *Fraskillelse*, uagtet det forekommer i Sammensætning, som: ærotumebæjvve, *Adskillelsesdag;* men de gjenstandsløse Gjo., som ingen Lideform have, kunne naturligvis heller ikke modtage denne Afledning, som: huppanæbme, *Undergang* (men intet huppanubme).

272. For en mere selvstændig tænkt Gjer-ing har man andre Endelser, svarende til vore ꞉nstavelsesno., eller til Endelsen *-dom*, ell. desl., åsom: *-o:* dátto (38) af datom; d'äjvvo, *Ідåb* (d'äjvom); álggo, *Begyndelse* (álgam); arggo (136); dakko (64); bàllo, *Frygt*; ıujtto, *Erindring*; mafso (64); biwddo, *Jagt.* ꞌette *-o* anvendes især ved Gjo. af 1. Böjnms. 2. og . Klasse. — Mujtto-dak, *Minde* (jf. 270).

273. *-us* (ell. *-ussa*): gocchus, *en Befa-ng*; rokkus ell. rokkadus, *en Bön*; verda-us, *en Lignelse* (*Parabel*); siwnadus, *en* ꞌ*kabning* (*Kreatur*); ajatus, *Forsinkelse*; æra-us, *Forskjel*; jeđđitus, *Trøst*; ænostus, ꞌ*pådom*; mujttalus, *Fortælling.*

-ush: vaȝȝush, *Gang*; er vel en blot Af-ꞌndring i Udtalen af *-us* (jf. 264).

274. *-ldak:* addaldak, *en Gave*; gacchal-ak, *et Spörgsmål*; savaldak, *et Önske* (for-kjelligt fra savvam, *Önsken*); dappaldak, *ıukke, Lukkelse*; båsaldak, *en Karklud*; gòc-oldak, *Bebrejdelse*; luskuldak, *Flosning.*

-ldas bruges stundum i samme Tilfælde, som: ddaldas, gacchaldas.

-astak: balkastak, *et Kast*; chògga-tak, *en Prik*; bivastak, *Sved*; skèrrastak, *ı Dvergbirkeskov*; — gocchostak, *et Bud* *Opvarter*); boȝustak, *en Stymper, én som må* ɔ*lde Lyset.*

275. *-mush* (ell. *mussha*): borramush, ꞌ*pise* (d. e. noget til at spise); jukkamush, ꞌ*rikke*; fidnomush, *Arbejde*, (d. e. noget at

bestille); sárnnomush, *noget at tale om;* ællemush, *noget at leve af;* mafsemush, *noget at betale med;* gáttamush, *Anger, Fortrydelse,* gèrddamush, *Lidelse.*

-muʒh: dakkamuʒh, *Forretning;* hættimuʒh, *Forhindring;* er vel en blot Afændring i Udtalen af *-mush.*

2. Tillægsord.

Disse Ords Afledning foregår ved mangfoldige Endelser, hvoraf de vigtigste ere:

276. Endelsen *-j,* der tilföjes således, at hvis Stamordet endes på *e,* forandres dette til *a,* men *o* beholdes undertiden, og forandres undertiden til *u;* hvis Stamordet endes på en Medlyd, tilföjes *-í;* den udtrykker sædvanlig en Rigdom eller Overflødighed.

-aj: geđggaj, *stenig-t;* gifsaj, *pinagtig-t.*

-í (for *-ij*): gèdní (ědní), *höjtlydende;* vuʒjí, *olieagtig-t.*

-oj: æđkoj, *mörk-t.* (Vejr); saddoj (92).

-uj: bárruj, *bølget;* bargguj, *arbejdsom-t.*

277. *-as:* gallas, *mæt;* mèđemanas, *villig;* gástas, *våd-t.*

-es: suddes, *åben-t* (Vand); vòlles, *tjenstagtig;* olgoldes, *udvendig-t, udvortes;* siskeldes, *indvendig, indvortes;* idedes, *som hører til Morgen,* (*matutinum, us, a*); ækedes, *som hører til Aften,* (*verspertinum, us, a*); mèđés, *følgagtig-t;* hivés, *selsom-t.*

-os: alvos, *fæl-t, grim-t;* dowdos, *bekjendt;* věsos, *træt.*

278. *-ash:* ivtash, *som hører til i Går* (iftí); itash, *som hører til i Morgen* (itten).

-ish: bulish, *som brænder vel;* 'åđish, *søvnagtig;* chalmish, *skarpsynet;* bæljish, *lydhør;* njudnish, *som lugter skarpt.*

-osh: ròđosh, *veltalende;* r'ådosh, *ærværdig-t;* darosh, *norsk, Nordmand.*

279. *-ʒh:* usteb-aʒh, *venlig-t;* vòleb-uʒh (106); hører til de sjældnere Endelser.

280. *-laʒh* er derimod én af de allersædvanligste Endelser; f. E. 'åsalaʒh (106); gòjmelaʒh, *stalbroderlig-t;* lòndolaʒh, ell. lundulaʒh, *naturlig-t;* bahaluondolaʒh, *vanartig-t,* (eng. *illnatured);* dòđalaʒh, *sanddru;* gukkalaʒh, *langvarig-t;* gulolaʒh, *hørig-t, lydig-t;* såmalaʒh (98), væjolaʒh, væjulaʒh, *mulig-t;* 'åjnolaʒh, *synlig-t;* æccalaʒh, *elskelig-t.* — Danner også mange No., som: arbolaʒh, *Arving;* daʒolaʒh, *Gjerningsmand;* og især en Del Folkenavne, der både ere No. og To.; f. E. Ròttelaʒh, Rómalaʒh, Júdalaʒh (106), o. desl.

De danske To. på *-ligt*, som tilkjendegive en lidende Mulighed, eller en Modtagelighed for Handlingen, udtrykkes ellers sædvanligt ved Handlersf. af afledte Gjo., der betegne en Modtagelighed, som: dòđastatte, *bevislig-t,* af dòđastattam, *kan bevises;* jaketegje, *trolig-t.* Undertiden findes Endelsen *-atte* i denne Bemærkelse, uden at noget Gjo. på *-attam* anføres; f. E. dagatatte, *görlig-t;* vaʒetatte, (en Vej) *som lader sig gå;* men man bruger heller vaʒetegje, hvorvel disse Former på *-tegje* ofte ere tvetydige; dagategje f. E. kan både betyde *som lader göre* og *som lader sig*

göre, i Følge den dobbelte Betydning, som ligger i Gjerningsordet dagatam.

281. *-vazh:* gíttovazh, *taknemmelig-t*; bizovazh (106); 'åppavazh, *lærd.*

282. *-sazh* bruges især til at danne sammensatte To. af to forskjellige Ord, som uden denne Endelse ikke vilde udgöre nogen Sammensætning, (omtrent som det danske *hånd-gribeligt*), såsom: garralíkkasazh, *hårdhudet*; gukèsvòftasazh, *langhåret*; awftjakkasazh (106); gowftbæjvvasazh, *to Dages*; golmgèrddasazh, *tredobbelt*; dín-ajggasazh, *på eders Tid værende, i eders Tid indtræffende.* Yderst sjælden föjes den til et enkelt Ord uden slig Sammensætning, som: awftasazh, *fælles*; ajggasazh, *gammel-t, fra gamle Tider.*

283. *-kazh, -gazh:* 'ånekazh (117), uccekazh (106), gulokazh, *navnkundig-t*; vòllegazh (117), forekomme kun i enkelte Ord.

284. *-ach*, samme Endelse som danner Formindskelsesord både af No. og To., hvorom allerede er talt; undertiden tjener den også til at danne sædvanlige To. af Sto. og især af Biord, såsom: jòkhach (162); daggarach (147); maggarach, *hvordan-t*; odnach, *som hører til i Dag* (odne); dímach, *som var i Fjor* (díbma); 'åbmedach, *som var for lang Tid siden* ('åbmed); dalach, *nuværende* (dal, *nu*); mannamach, *forleden, forgangen*; men dålash, *fordums* (dåla, *fordum*). Denne Endelse blandes nemlig undertiden med *-ash* (278); i Sproglæren skriver L. således odnash; den anvendes sjælden

ved Gjo., som: gáđach, *fortrydelig over, misundelig*, af gáđam, *fortryder.* — Af No. lakè, *Måde, Vis, Art*, dannes med denne Stavelse en længre Afledsendelse -laʒach, omtrent svarende til vort *-agtig-t, -artet* o. desl., såsom: aleklaʒach, *blålig-t, blåagtigt*; riwteslaʒach, *retskikket*; damakalaʒach, *ligedan-t, ligeartet*; ædnaklagach, *mangfoldig-t, mangehånde*; nubbelaʒach, *af andet Slags, forskjelligartet*, og m. desl.

285. *-ich:* gajmich, *som har Navn tilfælles* (gajbme, *en Navne*); gaļich-ak, *Ægtefæller.*

286. *-ad:* vækad, *kraftig-t*; hertil hører også de ordnende Sto., som ere anførte Nr. 163.

287. *-ag:* muddàg, *mådelig-t, til Pas*; men især bruges denne Endelse til at danne sammensatte To., som: golm'àjvag, *trehovedet*; bæljebælag, *énøret*; gètbælag, *énhåndet*, (bælle, *Side*).

288. *-ogas:* arbmogas, *nådig-t*; læppogas, *gunstig-t*; suddogas, *syndig-t*; vælgogas, *skyldig, i Gæld*; valljogas, *overflødig-t*; awdogas, *salig-t.* Disse Ord bruges stundum som No. (105), men Endelsen er vel dog den samme som oldnord. *-ugr, -ogr*, f. E. syndugr, auðugr.

-skas: vajmoskas, *behjærtet*; smittaskas (250); awftaskas, *énlig.*

289. *-akès* föjes til 3. P. i Ent. af Trestavelsesgjo. på *-dam, -tam, -stam*, og tjener til at betegne en Tilböjelighed, såsom: olvvodakès,

tilböjelig til at hyle, tude; bòcadakès, *skrantevorren*; båʒostakès, *lattermild*. Undertiden skrives også *-akkes*, *-akkès*, som: håveldakkès, *sladervorren*; budaldakkès, *sendrægtig*.

-agges anvendes ved Trestavelsesgjo. på *-sam*, og er en blot Afændring i Udtalen af den foregående, som: hæppanagges, *blufærdig*. Dog iagttages den forskjellige Anvendelse ikke nöje, f. E. doppedagges, *rapsevorren*.

290. *-las* er af lignende Betydning, som: bælkalas, *kivagtig*; gásskalas, *bidsk*; dårolas, *stridbar*; sarnolas, *snaksom*; chærrolas, *grædenæm*.

291. *-olmas* (*-almas*): majnolmas, *berömt*; gènolmas, *meget róst*; guloimas, *navnkundig*; bæggalmas, *vel bekjendt, meget omtalt*.

-alvas: juʒalvas, *drikfældig*.

292. Endelsen *-l* tilkjendegiver en fysisk Egenskab, såsom:

-al: chokkal, *spids-t*; bivval, *mildt* (*Vejr*);

-el: mujttel, *mindsom*, *næm*; gèrddel (14); vajmel, *begjerlig efter*, (af vajbmo, *Hjærte*, *Lyst*); dowddel, *snild til at kjende igjen*; bisstel, *varig-t*.

-ol: bizzol, *som står fast på det slibrige*. Denne Endelse synes at indeholde Oprindelsen til det oldnord. *-all*, *-ill*, *-ull*, eller *-oll*.

293. *-tebme*, danner nægtende To. af No. og To., svarer altså ofte til vort Endetillæg *-løs-t*, stundum til vore Forsatser *van-*, *u-*, såsom: gĕlatebme, *målløs*; væʒatebme, *kraftesløs*, *afmægtig*; ashetebme, *skyldfri*, *uskyldig*; ár-

m o t e b m e, *unådig-t*; a s e t e b m e, *tynd-t*; b a-s e t e b m e, *vanhellig-t*.

294. *-mettom*, danner nægtende To. af Gjo., svarer altså til vor dobbelte Afledning med foransat *u-* og bagtilsat *-eligt*, såsom: v e r d e d - m e t-t o m, *uforlignelig-t*; 'å j n n e m e t t o m, *usynlig-t*; v æ ʒ j e m e t t o m, *umulig-t*; c æ l k k e m e t t o m, *usigelig-t*; yderst sjælden föjes den til No., som: i b m e l m e t t o m, *ugudelig-t*.

295. Desuden gives der en Del andre sjældnere Endelser, som kun forekomme i enkelte Ord, og som det derfor skulde blive for vidtløftigt at beskrive udførlig; til Eksempler kunne tjene: a w d e s u, *fòrlastet*; m a n g e s u, *baglastet*; d è t t e l e s, *bekjendt*; s ò l e m e s, *hemmelig-t*; v i s h a g e s, *önskelig-t*, *lystelig-t*; a s e-t a c h, *tynd-t*, af a s s a j, *tyk-t*; den sidste Endelse *-tach*, synes sammensat af *-tebme* (293) og *-ach* (261. 284), altså: a s e - t - a c h, bogstavelig: *lidt-u-tykt*.

3. G j e r n i n g s o r d.

296. Denne Ordklasses Afledning er så rig, at Sproget heri ud. Tv. langt overgår det græske og hvilket som helst andet japetisk (kavkasisk) Tungemål. Imidlertid udfolder denne Rigdom sig ikke hos nogen Forfatter i Liv og Fylde, men må udpilles af Lems Sproglære og Ordbog samt Missionærernes små og ringe Arbejder. I disse synes dog kun de stærkest påfaldende, og til andre Sprogs mest svarende, Afledsformer at være anvendte, og dette næppe altid nöjagtigen i de dem tilkommende Bemærkelser; i Ordbogen derimod anføres vel mangfoldige Former, men alt for ofte gives ingen anden Forklaring end det lat. *idem*; f. E. af gá-

gam, *løsgör og løfter Kanten af en stór Sten med Løftestang*, komme først fire afledte Gjo., så og gággalam, (diminut.) *løfter lidt* (på nysomtalte Måde), derpå anføres: gággalæstam, *idem*; gágastam, *idem*; gágastæstam, *idem*; fremdeles gággaladam (dim. freqv.), *løfter lidt på bemældte Måde nogle Gange*, hvorpå atter følger et gágastalam ell. gágastadam, *idem*. Et Ord af denne Famlie er også gágatæstam, *lader løfte lidt*, hvorpå endnu følger gágastattam, *idem*. Men ved at betragte denne Ordfamilie noget nöjere, opdager man let, at de her anvendte Endelser ere indbyrdes beslægtede og afledede, samt stå i et klart og skönt Forhold til hverandre, og kunne følgelig ikke formodes at være ensbetydende; da så mange af dem i det Tilfælde vilde være overflødige, og som sådanne for længe siden være glemte og bortfaldne af Spoget; således:

gága-tam, *lader løfte*,	gága-stam,
gága-t-æstam, *l. l. lidt*,	gága-st-æstam,
gágga-lam, *løfter lidt*,	gága-st-attam,
gágga-l-æstam, — —	gága-st-alam,
gágga-l-adam, *ell.*	gága-st-adam.

Det falder i Öjnene at gágast-æstam er dannet af gágastam på samme Måde som gágatæstam af gágatam; men da nu gágatæstam ikke er det samme som gágatam, så synes det urigtigt at antage gágastæstam for det samme som gágastam. Således kan sluttes i flere og vel i de fleste Tilfælde; men hvori de fine Forskjelligheder da bestå, er os ofte vanskeligt eller

umuligt at bestemme, formedelst Mangel på indfødte Forfattere, som have forstået at håndtere Sproget. Vi skulle derfor lade os nöje, med at omtale de vigtigste Afledsendelser, og oplyse deres Bemærkelser ved behørige Eksempler.

297. De blotte Endelser af Gjo. danne ikke blot som Böjningsendelser oprindelige Gjo., men også, som det synes, korte afledte Gjo. af To., såsom: gojk-am, *törres, bliver tör-t*, (gojkad, gojk); vèlgam, *ser hvid ud* (vèlggad); — mòwjom, *bliver mörkegul* (mòwj); cháppom, *bliver sort*, forskjelligt fra cháppam, *ser sort ud* (cháppad); sægom, *bliver smal, tynd* (sæggè).

298. Undertiden dannes begyndende Gjo. af andre ved at forstærke Medlyden, som: vòjam, *ager*, voʒjam, *begiver mig til at age*; væjam, *formår*, væʒjam, *kommer til at formå*; — ligeledes dàlam, *holder*, dollim, *begynder at holde*; chòrvom, *råber nogle Gange*, churvvim, *råber én Gang*; rægom, *føler Stikken eller Prikken*, ræggim, *stikker, sårer*.

299. *-uvam* (*-uvvat*) giver en gjenstandsløs Bemærkelse, og tilkjendegiver især at man modtager en Indvirkning; f. E. ræggashuvam, *såres og derved skræmmes bort*; saraduvam, *får Sprækker*; gòlgatuvam, *bliver håret, får Hår på Klæderne*. Sædvanligst forbindes denne Endelse med den nægtende Tillægsordsendelse *-tebme* (293), hvoraf dog kun *-t* beholdes (jf. 295); det således sammensatte *-t-uvam* danner *mistende* Gjo., såsom: boʒʒatuvam, *bliver fjederløs* (boʒ-

ʒatebme); **arbetuvam**, *bliver arveløs* (arbetebme); **ivnetuvam**, *mister Farven, falmer.*

300. *-stuvam* (*-stuvvat*, 194) danner *tilstundende* Gjo. (Desiderativa), og föjes til Roden i den svagere Form, eller til 2. P. af byd. M. i den første Böjnm., som: **sárnostuvam**, *vil til at tale* (sárne!); **divostuvam**, *vil til at istandsætte* (divo!); **juʒastuvam**, *vil drikke, er tørstig* (juʒa!); **borastuvam**, *vil spise, er hungrig* (bora!); **jamestuvam**, *skal til at dø, drages med Døden* (jame! *dø!*); **mòtestuvva**, *det vil til at sne* (mòte!); **lakkestuvam**, *agter at slukke* (lakke! *sluk nu Ilden!*); **jeđđestuvam**, *søger at trøste* (jeđđe!); **lanestuvam**, *agter at stable.* Ved Gjo. af 2den Böjnm. anvendes denne Endelse næppe; men vel ved enkelte længere Afledsord af 1ste Böjnms. 2den Kl., såsom: **hæppanushastuvam**, *er nær ved at skamme mig*, af **hæppanusham**, **hæppanusshat**, *skamme sig.*

301. *-g'áđam*, (*-g'áttet*, 203) tilkjendegiver at man begynder på Handlingen (danner *Inchoativa*), og fordrer den forstærkede Medlyd i Roden, med andre Ord, sættes isteden for *t* i Nf. af Stamordet (jf. 293) ved de tre første Klasser af Gjo.; f. E. **gassog'áđam**, *begynder at blive tyk ell. før*, af **gassot**, *være tyk, før*; **heibbog'áđam**, *begynder at brydes* (heibbot); **mannag'áđam**, *begynder at færdes* (mannat); **jukkag'áđam**, *begynder at drikke* (jukkat); **chállег'áđam**, *begynder at skrive* (chállet); **harddeg'áđam**, *begynder at opirre* (harddet). De længere Ord af 2den

Klasse beholde dog den svage Medlyd, men antage derimod et *sh* foran *g'ádam*, således: **hæppanushashg'ádam**, *beg. at skamme mig* (hæppanusshat); **rokkadalashg'ádam**, *beg. at bede.* Ved den fjerde Klasse forandres *-t* til *sh* foran Endelsen *g'ádam*, således: **jeddishg'ádam**, *beg. at trøste* (jeddit); **skilkkishg'ádam**, *beg. at spotte med éns Ord* (skilkkit). Ved Ordene af 2den Böjnm. forandres Nfs. Endelse *-et* til *-ish* foran *g'ádam*, således: **garrodishg'ádam**, *begynder at bande* (garrodet); **håveldishg'ádam**, *beg. at sladre* (håveldet); **harjatishg'ádam**, *beg. at vænne til* (harjatet); **harjanishg'ádam**, *beg. at vænnes* (harjanet); **hejosmishg'ádam**, *beg. at blive skrøbelig.*

Således dannes disse Ord i Ordbogen for det allermeste; i Sproglæren derimod og på de første Ark af Ordb. forekommer desuden også ved de kortere Ord af 1. 2. og 3. Kl. den svagere Form med indskudt *s*, som: lånosg'áđam, *beg. at bytte;* logasg'áđam, *beg. at læse;* anesg'áđam, *beg. at have, bruge;* samt ved den 4de Kl. *e* eller *es*, og i 2den Böjnm. bestandig *-es-* isteden for *-ish-* foran g'áđam, som: ravveg'áđam ell. ravvesg'áđam, *beg. at formane;* dobdastesg'áđam, *beg. at bekjende;* foruden lodnog'áđam, lokkag'áđam, adneg'áđam, og isteden for ravvishg'áđam, dowdastishg'áđam; men denne Dannelsesmåde synes blot at grunde sig på en unöjagtig Opfatning af Lydene, hvorved *s* og *sh* ere blevne forblandede. Kun i ét Tilfælde har jeg bemærket den stærkere Medlyd og desuden *sh* indskudt, nl. i Ordbogen S. 252, dowddashg'áđam, *beg. at kjende, mærke;* men det synes at være en blot Skødesløshed for dowddag'áđam, ell. dowdashg'áđam.

302. *-stam* (*-stet*) danner Formindskelsesgjo., og föjes til 2. P. af byd. M. i 1ste Böjnm., fordrer altså den svagere Medlyd i Roden, såsom: årostam, *standser, opholder mig lidt,* af årom, *bliver, opholder mig;* iskastam, *bespejder lidt* (af iska!); gágastam, *løfter lidt* (296); bordestam, *læsser lidt* (borde!); oldestam *styrer lidt* (olde!); ravvestam, *befaler lidt;* jeđđestam, *trøster lidt, korteligen;* lakkestam, *slukker i en Hast.* Ved den 2den Böjnm. föjes *-æstam* til 2. P. af byd. M., såsom: baʒadæstam, *tugter, lærer lidt;* ravastæstam, *åbner lidt.* Mange Ord modtage en dobbelt Formindskelse, som: oldestæstam, *styrer en lille Smule;* iskástæstam, *bespejder lidt et Öjeblik.*

Undertiden synes den at antage en noget forskjellig Betydning, nemlig at man udfører Handlingen en enkelt Gang, så og en noget forskjellig Form, da Rodens Kjendebogstav *o, a* i disse Tilfælde forandres til *e;* f. E. lånestam, *løser, forsoner,* af lånom, *indløser, udveksler;* juʒestam, *drikker én Gang* (af juʒam, jukkat). Undertiden tilkjendegiver den blot, at man udfører en Handling, som: dorvastam, *forlader mig på* (dorvvo, *Tillid*); sòjvanastam, *overskygger* (sòjvvan, *Skygge*); dowdastam, *bekjender* (dowdam, *kjender*).

303. *-sham* (*-shet*) danner ligeledes et Slags Formindskelsesord, men synes at formindske svagere, og udtrykker mere en Langsomhed i Handlingens Udførelse; f. E. vaʒasham, *går smått, spadserer;* ælasham, *lever nogenledes,* chála-

sham, *skriver i Mag, efterhånden*; bowtasham, *vækker sagtelig;* oldasham, *styrer i nogen Tid;* gáskasham, *bider, gnaver her og der.* — Når denne Endelse föjes til No., bliver Betydningen undertiden blot, at man udfører en vis Handling; f. E. fidnnusham, *arbejder, bestiller,* af fidnno, *Arbejde;* gástasham, *døber,* af gást, *Dåb*; gawpasham, *købslår, driver Handel;* mærkasham, *mærker, tegner;* undertiden at man anser en Ting for så eller så beskaffen, som: awdosham, *undrer mig, anser for et Under* (awdo); vava'sham, *forundrer mig, anser for underligt* (vavos); 'ånasham, *holder for at være (for) kort;* gasasham, *anser for vel tykt;* fastasham, *afskyer, anser for stygt, hæsligt,* (fasste).

Denne Endelse kan også fordobles, og modtage Tilsætning af adskillige andre, når den ikke selv er sat til et andet kortere Gjo., såsom:

awdo-shes-g'äðam, *begynder at undres;*
awdo-sh-æstam, *forundrer mig lidt;*
fast-ash-asham, *har Afsky for;*
gawp-ash-adam, *købslår ofte* (305);
gawp-ash-attam, *bringer til at handle* (308).

304. *-usham* (*-usshat*) er muligen oprindeligvis sammensat af *-om* (297. 298) eller *-uvam* (299) og *-sham* (303); den anvendes ved No. eller ved Stamord af 2. Böjnm., og udtrykker blot at man udfører en vis Handling, eller følger en vis Handlemåde, såsom: 'áfferusham, *ofrer*; ch'ággausham, *forsamler mig;* hæppanusham

(300); **hilbbusham**, *øver Skalkestykker;* **gavvelusham**, *taler eller handler træskelig, snedig.*

At denne Endelse kan forbindes med andre have vi alt set, såsom:

hæppanushastuvam (300),
hæppanushashg'åðam (301).

305. *-dam* (*-det*) udtrykker derimod at man gör Handlingen i Mag, uden at skynde sig, og følgelig adskillige Gange, af og til, eller ligesom arbejder derpå i længre Tid; den forbindes med Roden i den svagere Form., såsom: **lubudam**, *udbreder i Mag*, af **lòbom**, *udbreder, slår ud;* så og **lubbedam**, *udbreder én Ting alene i Mag*, af **lubbim**, *udbreder en enkelt Ting;* **lawludam**, *synger med lav Røst, synger nu og da*, af **lawlom**, *synger;* **lawkudam**, *går langsomt, med mange, lange Skridt*, af **lawkom**, *gör mange lange Skridt;* hvorimod **lawkkolam** betyder *jeg gör mange lange Skridt hastig på hverandre;* **nokkadam**, *falder i Søvn* (nokkam) *en og anden Gang;* **olledam**, *fuldbringer* (ollim) *flere Ting efter hverandre;* **maccadam**, *går bort, vender tilbage* (macam) *én efter anden;* **alodam**, *nedsætter mig et Steds*, om flere Personer, af **alom**, *bosætter mig;* **vajnodam**, *kriger, fører Krig.*

En blot Udtaleforskjel eller Velklangsregel synes det at være, at man undertiden finder *-alam* isteden for *-adam*, f. E. **boftalam**, *arbejder på at vække*, som ikke må blandes med **boftelam** (310). Denne Skikkelse (*-alam*) har Endelsen især når den står sidst i Sammensætning med andre,

f. E. gunostalam (ell. gunostadam), *galopperer*. Slige Sammensætninger høre til 1. Böjnms. 2. Klasse.

-ldam, -rdam ere vel blotte Afændringer heraf, som: buđaldam, *nøler*, *er langsom;* mullardam, *mumler*.

Undertiden giver denne Endelse også en indvirkende Betydning, som: olgodam, *bringer længre bort;* lossodam, *tynger*, *gör tung*, af losom, *bliver tung;* mowjodam, *gör mörkegul;* ođđadam, *fornyer;* bòredam, *forbedrer;* bajedam, *løfter*.

Når disse Ord ere afledte af No. eller To., eller have indvirkende Betydning, kunne de modtage Tilsætning af en Del andre Endelser, således:

bòre-dish-gåđam, *begynder at forbedre;*
dewk-od-æstam, *bliver lidt mörk, dunkel;*
dewk-od-adam, *bliver dunklere og dunklere;*
dewk-od-attam, *gör (kan göres) dunkel;*
vajn-od-attam, *bevæger til at krige;*
loss-od-attam, *lader göre tung*.

306. *-ídam (-ídet)* tilkjendegiver at Grundvæsenet har eller får en vis Beskaffenhed; den forbindes med den svage Form af Roden, såsom: gucídam, *har en rådden Lugt*, af gòc, *rådden, forfulnet;* losídam, *bliver tung, tiltager (i Heftighed)*, i Følge Ordb. det samme som losom (305); lubídam, *sagtes, aftager (i Heftighed);* af lubbim, *udfolder en enkelt Ting;* morídam, *opvågner, frembryder;* luđkídam, *udredes*, forskjelligt fra luđkkedam, *udreder i Mag*, (dannet efter 305).

Når en Selvlyd går foran, bliver denne Endelses *i* til *j*, som: gumajdam, *giver en hul Gjenlyd*, af gumam; julajdam, *bruser med en dump Lyd*, af julam; jumajdam, *brager*, af jumam.

Den forbindes hyppig med andre Endelser, såsom:

los-id-æstam, *bliver lidt tungere;*
los-id-adam, *bliver tungere og tungere;*
los-id-attam, *bringer til at blive tung.*

307. *-etam* (*-etet*) danner gjenstandsløse Gjo., og medbringer sædvanlig det Bibegreb, at Gjerningen skjer én Gang pludselig; f. E. gòjketam, *drypper én Gang*, af gòjkom, *drypper;* gòsketam, *kommer én Gang til at vedrøre* (gòskam); vèlgetam, *én Gang pludselig ser hvid ud* (vèlgam 297); — mèđetam, *følger med*, af mèđés (277); m'åratam, *bliver vred* (m'årraj); helkkitam, *bliver hastig bange ved noget pludselig påkommende;* áldagas-tam, *lyner;* bawchas-tam, *føler Smærte.*

Denne Endelse synes at stå i et vist Forhold til *-dam* (305), og især at være bestemt til at betegne, at Handlingen kun skjer en enkelt Gang, ligesom *-dam* til at vise, at den gjentages; f. E. rægudàm ell. rægodam, *føler flere Stik*, ell. *stikkende Smærte nu og da;* rægetam, *føler Stikken én Gang* (rægom 298). Undertiden forsvinder dog, som man ser, dette Enkelthedsbegreb, især når den forbindes med To. ell. No.; i slige Tilfælde antager den også andre Bindeselvlyde end *e*, eller udelader dette aldeles.

Den modtager også Sammensætning med andre Endelser, såsom:

mèđetæstam, *følger med lidt i Hast;*

mèđatalam, } *følger med én efter en anden;*
mèđatadam, }

mèđetattam, *bringer til at følge med.*

308. *-tam* (*-tet*) föjes til **2. P.** i byd. **M.** af Stamordet, når dette er af **1.** Böjnm., d. e. fordrer den svage Medlyd i Roden, og beholder dennes Kjendeselvlyd; den tilkjendegiver dels *a*) at man lader Handlingen göre, foranstalter eller forårsager at den skjer, dels *b*) fornemmelig i **3. P.**, at Handlingen kan göres, eller i Almindelighed at dens Udførelse er mulig; til Eksempler må tjene, blandt utallige, følgende:

gòjko-tam, *lader dryppe, l. sig bringe til at dr.* (gòjkom);
gòsa-tam, *bringer til at snuble,* (*her*) *lader sig sn.* (gòsam);
olde-tam, *lader styre, kan styres* (oldam);
lakki-tam, *lader slukke, l. sig slukke* (lakkim).

Man må vel adskille denne Endelse fra den forrige; f. E. ræggitam, *bringer til at stikke,* er forskjelligt fra rægetam (307). Den forbindes også undertiden med To., og tilkjendegiver da at man meddeler Gjenstanden en eller anden Beskaffenhed, såsom:

almos-tam, *åbenbarer,* almos, *åbenbart;*
ravastam, *åbner, oplukker,* ravas, *åbent.*

Med No. forbindes den undertiden i meddelende Betydning, som: mèđosh-tam, *giver Medgift;* sjælden i berøvende, som: alos-tam, *afskraber den indre Bark* (alos).

Den modtager Tilsætning af adskillige andre Endelser, således:

hæva-tish-g'åđam, *begynder at ødelægge;*
olde-t-æstam, *lader styre lidt;*
almos-t-adam, } *åbenbarer adskillige Gange;*
almos-t-alam, }
ravas-t-attam, *lader oplukke.*

Undertiden fordobles denne Endelses -*t*, hvilket skjer især når den föjes til andre; de således dannede Gjo. henføres til 1ste Böjnms. 3die Klasse; der fremkomme da følgende Endelser:

-ettam: gudnjettam, *ærer,* af gudne, *Ære.*
-attam: olgos-attam, *udspreder,* af olgos (53);
lakke-st-attam, *lader slukke i en Hast* (302);
jug-est-attam, *lader drikke én Gang;*
gásta-sh-attam, *lader døbe* (303);
gòjk-et-attam, *lader dryppe én Gang.*
-uttam: ræggash-u-ttam, *sårer og skræmmer* (299);
gòlgat-u-ttam, *smitter med Hår;*
arbe-t-u-ttam, *gör arveløs;*
ivne-t-u-ttam, *berøver Farven.*

309. Således svarer et *görende* (faktivisk) Gjo. på *-uttam,* til ethvert *blivende* (evasivisk) på *-uvam,* ligeså nöje som den lidende Form til den handlende af de sædvanlige Gjo.; f. E. gawjaluvam, *bliver til Støv,* gawjaluttam, *gör til Støv;* gojkkaluvam, *er tørstig,* gojkkaluttam, *gör tørstig, forårsager Tørst.* Årsagen til den tilsyneladende stridige Betydning i nogle af disse Ord (da f. E. gòlgatuttam betyder *sætter Hår på,* men ivnetúttam, *tager Farven fra*) er den forskjellige Sammensætning af Endelsen i Ordene på *-tuvam,* hvoraf disse ere dannede. I nogle synes det nemlig at være Engangsendelsen *-tam* (307), hvoraf det *t* er taget, som er sat foran *-uvam;* f. E. 'årbes-t-uvam, *bliver forældreløs,* hvilket kun skjer én Gang; 'årnje-t-uvam, *bliver mismodig;* i andre er det derimod den nægtende Endelse *-tebme* (293. 295), hvoraf det foran-

satte *t* er taget; f. E. arbe-t-uvam, *bliver arveløs* (arbe-tebme); bozza-t-uvam, *bliver fjederløs* (bozza-tebme), o. desl. Men den Betydning, som i Følge Sammensætningens Natur ligger i *-tuvam*, bliver naturligvis ved at ligge til Grund i den tredobbelt sammensatte Endelse *-t-u-ttam* (d. e. *berøvet-blive-lader*).

310. *-lam* (*-let*) danner Formindskelsesord, men udtrykker tillige at Handlingen udføres i Hast; den fordrer den stærke Medlyd i Stamordet, såsom: gassolam, *bliver lidt førere,* (gasom, *bliver før*); mòwjolam, *bliver lidt mörkegul* (mòwjom 297); murnnolam, *brøler lidt* (murnom); dakkalam (211); jubmalam, *brager lidt*; boftelam, *vækker som snarest* (bowtam); oldelam, *styrer lidt, et Öjeblik.*

I Betydning er denne Endelse vel ikke meget forskjellig fra *-stam* (302), uden måskje i Hastighedsbegrebet; men det synes som de anvendes ved forskjellige Stamord, *-lam* fornemmelig ved Gjo. af 1. Böjnm., *-stam* ved dem af anden. *-lam* kan ellers også forbindes med *-æstam,* og udtrykker da en större Formindskelse, eller at Handlingen skjer i Hast og i det små; f. E. gassolæstam, murnnolæstam, dakkalæstam, jubmalæstam, bóftelæstam, olddelæstam, vazzelæstam (198).

Når den forbindes med *-dam* (305), forandres gjerne det foran *l* gående *e* til *a,* som: olddaladam, *styrer nogle Gange lidt i en Hast*; boftaladam, *vækker skyndsomt nogle Gange,* hvilket altså henføres til boftelam, og ikke til boftalam (305).

Med *-tam* eller *-attam* (308) forøges den ikke gjerne, ti jorgg-al-attam, *lader over-sætte*, synes at være af en anden Afledsendelse *-alam*; jorggalam, *vender*, *oversætter*, er nemlig forskjelligt fra jorggolam, *krænger*, *vender lidt i Hast*. — Sidst i den dobbelte Sammensætning sættes *-lam* heller ikke; det *-lam*, som hyppig findes i *-d-alam*, *-st-alam*, o. desl. er isteden for *-dam* (205).

311. *-mam* (*-met*) tilkjendegiver at man bliver noget, erholder en vis Beskaffenhed; den föjes til den svagere Form af Roden, og forbindes gjerne med foransat *l*, *s*, hvilket dog hidrører fra Tillægsordenes Endelse, som den vedhæftes, ved andre Ordklasser bruges den næppe; f. E. bastalmam, *bliver hvas* (bastel); hejosmam, *bliver skrøbelig*; gòråsmam, *bliver tom* (gòrås); 'åmasmam, *forældes*; ch'åwdasmam, *bliver hel-t* (ch'åwdes).

Den forbindes med de sædvanlige Sutningsendelser, som:

hejosmishg'åđam, *begynder at blive skrøbelig*;
hejosmæstam, *bliver lidt skrøbelig*;
hejosmadam, *bliver mer og mer skrøbelig*;
hejosmattam, *svækker*, *kan svækkes*.

312. *-nam* (*-net*) tilkjendegiver at Grundvæsenet kommer i en vis Tilstand, ell. begynder at blive noget; den fordrer den stærkere Form af Roden, således: olggonam, *kommer længre ud, hen*: lòddanam, *kløves*, *sprænges*; 'ådnanam, *forkortes*; lossanam, *bliver tungt*, efter Ordb. d. s. s. losídam (306); hævvanam, *omkommer*, *forgår*; chokkanam (211).

Den forbindes med de samme fire Tilsætninger som næstforegående, således:

hævvanishg'āðam, *begynder at forgå;*
hævvanæstam, *går til Grunde i Hast;*
hævvanadam, *går til Grunde* (om flere);
hævvanattam, *bringer i Undergang.*

313. *-sam* (*-set*) har en lignende Betydning og Dannelsesmåde, såsom: mozjusam, *begynder at smile* (mozjam); rappasam, *åbner mig, går op* (ravas, *åbent*); njòttasam, *klæber ved* (njòđam); rattasam (211).

Modtager også Tilsætninger, som:

mogjusæstam, *begynder at smile lidt;*
mogjusadam, *begynder oftere at smile;*
mogjusattam, *bringer til at begynde at smile.*

314. *-gam* (*-get*) föjes til Roden i den svagere Form, og tilkjendegiver at man gjeråder i en vis Tilstand; f. E. gasagam, *bliver tyk-t;* lunkagam, *bliver nedhængende;* föjes også til To., som gòccagam, *får en rådden Lugt;* og til No., som bawchagam (211).

-lgam: jamalgam, *besvimer,* er en sjælden forekommende Afændring af denne Endelse.

Sammensætninger deraf ere:

jam-algish-g'āðam, *begynder at besvime;*
jam-alg-æstam, *besvimer lidt;*
jam-alg-adam, *besvimer oftere;*
jam-alg-ada-stuvam, *er nær ved at besvime;*
jam-alg-attam, *forårsager Besvimelse.*

315. *-skam* (*-sket*) er vel ligeledes en blot Afændring af *-gam,* som: vajmoskam, *fatter Mod* (vajbmo); ælaskam, *kommer til Live;* va-

shaskəm (211); **arvaskam**, *bliver Regnvejr* (arvve); **almaskam**, *bliver Snefog* (albme).

Sammensætninger heraf ere:

vajmoskæstam, *fatter lidt Mod;*
vajmoskadam, *fatter efterhånden Mod;*
vajmoskattam, *giver Mod, sætter Mod i.*

316. *-kam* (*-kkat*), forekommer kun sjælden, men synes dog at være en tydelig Afledsendelse i Ordet **hajkam**, *råber haj*, og kan sammenlignes med den isl. Endelse *-ka* i: **hækka**, **lækka**, **fækka**, **stækka** o. desl.

Heraf findes følgende ny Afledninger:

hajkastuvam, *vil til at råbe haj;*
hajkkag'åðam, *begynder at råbe haj;*
hajketam, *råber én Gang haj;*
hajketattam, *bringer til at råbe haj én Gang;*
hajkatalam, hajkatadam, } *råber nogle Gange haj.*

317. Den störste Rigdom på afledte Gjo. erholder Sproget ved disse Endelsers Sammensætning, hvorved fremkommer den dobbelte eller tredobbelte Afledning, som oftere er omtalt og fremstillet i Eksempler. Man har her vel at mærke, hvilke Endelser det er, hvoraf den første og vigtigste Del af Sammensætningen tages, og hvilke det er, som tilföjes sidst, og indeholde den sidste Bibestemmelse. De første ere fornemmelig: *stam*, *sham*, *dam*, *idam*, *etam*, *lam*, *mam*, *nam*, *sam*, *gam*, *skam*, disse tilföjes ikke lettelig efter nogen anden Afledsendelse; de sidste: *uvam*, (*uttam*), *stuvam*, *g'åðam*, *æstam*, *adam*, *attam*.

Da nu næsten ethvert oprindeligt Gjo. kan modtage 5 til 6 af hine Hovedafledninger, og hver

disse 4 til 5 Biafledninger, så er det ikke sjæl-
en Tilfældet, at der fra én Rod udspire 20 til
) Gjerningsord. Til Eksempel på denne Frugt-
arhed må tjene l'åȝhés, *slap, løs* (om et Reb
l. desl.), hvoraf der anføres i Ordb.

l'åȝhom, *slappes;*
l'åȝȝholam, *slappes i Hast;*
l'åȝȝholæstam, *sl. lidt i Hast;*
l'åȝȝholadam, *sl. lidt efterhånden;*
l'åȝhotam, *bringer til at blive slap;*
l'åȝhotæstam, *bringer til at blive lidt slap;*
l'åȝȝhodam, *gör slap;*
l'åȝȝhodæstam, *gör lidt slap;*
l'åȝȝhodadam, *slapper oftere;*
l'åȝȝhodattam, *lade göre (kan göres) slap;*

loȝȝhim, *slapper;*
loȝȝhestuvam, *vil til at slappe;*
loȝȝhishg'åʋam, *begynder at slappe;*
loȝȝhitam, *lader slappe;*
loȝȝhitæstam, *lader slappe lidt;*
loȝȝhestam, *gör lidt slap;*
loȝȝhestæstam, *slapper en lille Smule;*
loȝȝhestalam, loȝȝhestadam, } *slapper lidt nogle Gange;*
loȝȝhestattam, *lader göre lidt slap;*
loȝȝhedam, *slapper nu og da, ét og andet Reb;*
loȝȝhedalam, loȝȝhedadam, } *arbejder på at göre slap;*
loȝȝhedattam, *lader göre slap nu og da;*
l'åȝhetam, *pludselig sagtnes, stiller af;*
l'åȝhetæstam, *pludselig sagtnes lidt;*
l'åȝhatalam, l'åȝhatadam, } *sagtnes pludselig én og anden Gang;*
l'åȝhetattam, *bringer til at sagtnes pludselig;*

låʒhidam, *slappes, sagtnes noget*;
låʒhidæstam, *slappes, sagtnes lidt*;
låʒhidadam, *slappes mer og mer*;
låʒhidattam, *bringer til at slappes, sagtnes*;
l'åʒʒhanam, *bliver slap*;
l'åʒʒhanæstam, *bliver lidt slap*;
l'åʒʒhanadam, *bliver slappere og slappere*;
l'åʒʒhanattam, *bringer til at blive slap*.

I alt 34 forskjellige Gjo. af én Rod, hvilket Antal uden Tvivl endnu skulde kunne forøges, da der intet synes at være i Vejen for at sige: loʒʒhedæstam, loʒʒhitalam, o. desl. Ved mange findes i Ordb. angivne over 20; f. E. ved jorgom, *krænger, vender*, findes 27, ved bàlam, *frygter*, 24, ved bivam, *er varm*, 23, ved flere anføres vel over 10 end derunder; men da det, som man let skönner af Oversættelsen i nysanførte Tilfælde, ikke er muligt af de forhåndenværende Hjælpemidler at bestemme de små Forskjelligheder imellem disse Afledsformers Bemærkelser, skulle vi ikke opholde os længer ved at opregne dem.

4. Stedord og Biord.

318. Stedordenes Afledning er hidtil forbigået, dels fordi den i sig selv er ubetydelig, da den hele Ordklasse er en af de mindst talrige; dels fordi den for det meste består i Tilföjelse af uböjelige Stavelser (omtrent som *-dem*, *-qve* o. desl. i Latinen), der egentlig høre til de uböjelige Ordklasser og navnlig til Biordene, i hvis Dannelse de også anvendes. Her bliver da først at betragte de Endetillæg, der ere tilfælles for begge Ordklasser.

319. *-aka* bruges vel ikke uden i det ene

Ord **d a t - a k a**, *samme*, og dets Forholdsformer (146); de øvrige Tilfælde, hvor det kunde ventes, udtrykkes ved Omskrivning, som:

H. damaka bajkkaj, *sammesteds hen*;
St. damaka bajkest', *sammesteds*;
Fj. damaka bajkest, *sammesteds fra.*

320. *-anaȝa,* bruges dels ved Sto., som **d a t a n a ȝ a**, *selvsamme* (146); dels til at danne Biord, som: **o b b a n a ȝ a**, *helt og holdent*; **a w f t a n a ȝ a**, *tillige, på én Gang*; **d a l l a n a ȝ a**, *i samme Öjeblik* (dalle, *da*).

321. *-ge, -ege,* svarer til eng. *any*, *nogen*, og danner dels Sto. som **m i g e**, *noget;* **g í g e**, *nogen;* **g u t t e g e**, *nogen* (156); **g w a b b a g e**, *nogen af Delene;* **a w f t e g e**; **g a l l e g e**, **s u t t a g e** (158. 159): dels Biord, som: **g o s a g e**, *nogensteds hen;* **g o s t e g e**, *nogensteds;* **g'å s s e g e**, *nogensinde;* **m o w f t e g e**, *på nogen Måde.*

Den föjes også som et Ordet selv uvedkommende *Vedhæng* (particula enclitica) til det nægtende Gjo. i allehånde Personer; f. E. **i m g e**, *ikke heller jeg;* **i k g e**, *ikke heller du*, o. s. v.; **í g e**, i 3. Pers. i Ent., er det sædvanligste Udtryk for *ikke heller*, da Talen som oftest er i tredie Person. Den kan også skilles fra disse nægtende Personer og föjes til allehånde andre mellemkommende Ord, som: im uccemusge lek 'åȝȝhom, *jeg har ikke fået det allermindste;* im sú 'åjdnamge, *jeg så ham ikke en Gang.*

-gen, -egen, som Sandberg undertiden skriver, synes at være det samme, f. E. **j e c c h g e n**, S. 255, **g e s t e g e n**, S. 257.

322. *-ag, -eg,* svarer til det lat. *qve, qvoqve,* som: monag, *jeg også;* dakag, *disse også;* de henvisende Sto. erholde derved Betydningen *enhver,* som: gíag, *qvisqve;* jecchgíag, gutteg, jecchgutteg, (160).

Den danner også mange Biord, som udtrykke Tid eller Måde, såsom: dal-ag, *nu for Tiden;* giddag, *om Foråret;* dalvveg, *om Vinteren;* dajeg, *i År;* chofchog, *om Høsten;* awjog, *på Æggen* (faldt Kniven); alug, *med Hus og Bohave;* gæcchag, *på Odden;* majnag, *berömmeligen.*

323. *-gis* udtrykker vort *også,* med betydeligt Eftertryk; f. E. dongis, *også du;* dígis, *også I;* står en Nægtelse hos, blive begge at oversætte *heller ikke* (t. *auch nicht*); f. E. ællet dí dubme, de dígis epped galgashí dubmijuvvat, *dömmer ikke, så I heller ikke skulde dömmes.*

324. *-ikkenes,* udtrykker vort *som helst,* dels ved Sto., som: miikkenes, gíikkenes, gutteikkenes, gwabbaikkenes (152—155); dels ved Biö., som:

gosaikkenes, *hvorhen som helst;*
gostikkenes, *hvor (hvorfra) som helst;*
gås-ikkenes, *når som helst;*
mowft-ikkenes, *ihvorledes end.*

325. *-rak,* svarer omtrent til vort *ganske, aldeles,* det er et Vedhæng, som næppe forekommer ved Sto., men især ved Bio. og undertiden ved To., som: saggarak, *såre meget;* masarak, *næsten ganske så;* awdolaʒʒhatrak, *hel forunderligen;* bòrrerak, *ganske god, ret god.*

326. *-go* er et spörgende Vedhæng, især til Gjo., svarende omtrent til vort *mon*; det danner ikke egentlig noget nyt Ord, men föjes til enhver Form af et andet Ord, hvorom der spörges; f. E. Pèttargo dobbe lej? *var det Peder, som var der?* Lejgo Pèttar dobbe? *var Peder der?* (*eller ikke*); Dobbego Pèttar lej, *var P. der?* (*eller noget andet Steds*); gallego læ? *er det nok?* galggapgo? *skulle vi?* lækgo? *ere de?* eppedgo dĕde? *vide I ikke?* (*monne I ikke vide?*)

Forskjelligt herfra er det selvstændige Biord go, *da, end, som* (t. *als*), *at*, hvilket også forekommer i Sammensætning, men ingenlunde medfører noget Spörgsmålsbegreb, som: dallego, *den Gang da*; nuftgo, *således som*, d. e. *ligesom*; dastgo, *for det at*, d. e. *fordi, ti.* Man må derfor vel vogte sig for at blande disse Ord med de nysanførte.

327. For øvrigt dannes egentlig Biord af No. og enestående To. så og Sto., ved at sætte dem i en vis Forholdsform, som allerede er omtalt (247. 248).

-í ell. *-j* betegner ikke alene *til et Sted,* men anvendes også *om Tiden,* som: g'àssachí, *hvorlænge?* dasachí, *sålænge*; og andre Ting, som: hæggusí, *til Live*; jechalakaj, æralakaj, *på anden Måde, anderledes*; dòđaj, *i Sandhed*; awftí, *én Gang*, o. s. v. (169).

-est betegner ikke blot *fra et Sted,* men også *fra en Tid*, som: dalachest, *fra nu af*; itashest, *fra i Morgen*; — samt *-est'* ikke blot *på et Sted,* men også *på en Tid,* som: idedest', *om Morgenen*; iwtash ækèdest', *i Går Aftes*; muttomín, *undertiden*, er St. i Flt.

Overhovedet bruges alle de afhængige (oblikve) Forholdsformers Endelser som Biord, f. E. æska, *nys*, er E. eller D. af et No., hvoraf H. esskí, ellers også betyder *nylig*; på de øvrige findes Eksempler Nr. 247.

328. Man kan tilföje at N. også bruges som Biord, nl. af To., hvilket da kan sammenlignes med den i andre Sprog bekjendte Brug af To. i Intetkönnet som Biord; f. E. sagga (252); galle, *nok*; daggar, *sd*.

329. Den sædvanligste Endelse, hvorved Biord, som udtrykke en Måde, dannes af allehånde To. er dog *-t*; f. E. hejot, *skrøbeligen*; ujot, *undseeligen*; rampput, *stortalende*; hervvit, *herligen*; vikkat, *med Lyde*, *Fejl* (af vikkaj, *lydefuld*); usstebaʒʒhat, *venligen*; væjolaʒʒhat, *muligen*; vòsstemuʒʒhat, *først*; allag-et., *höjt*; sæggèt, *smalt*, *tyndt*; visshalet (250); lossadet, *tungt*; almoset, *åbenbarligen*; ibmelmettomet, ibmelmettoset, *ugudeligen*; mæretæmet, *umådeligen*; erinámachet, *besynderligen*. To. på *-as*, som bestå af 3 Stavelser tilföje *-at*, som: varrogasat, *vårligen*; smittaskasat (250); men de som bestå af to Stavelser forstærke Medlyden, og tilföje *-et*, som: garraset, *hårdt*. To. på *-es* af tre Stavelser forandre *-es* til *-aset*, som: vanhurskaset, *retfærdigen*; de af to Stavelser forstærke desuden Medlyden, som hadnaset, *gjerrigen*.

Biordenes Gradforhöjning foregår også ved at föje Endelsen *-ut* i höjere, og *-at* i höjeste Grad

til Tos. Gradendelser, hvorved blot er at mærke, at når Tillægsordets höjere Grad på *-eb* er trestavelset, fordobles *b*, og hele Endelsen bliver *-ebbut*, ligeledes når den er firstavelset (*-aseb*) og kommet af en første Grad på *-es* (*-asebbut*), hvorom se Nr. **250.**

-ot danner også Biord, som udtrykke en Stilling, af mange Gjo., som: **a͠got**, *ludende*; **chokkot**, *siddende*; **chòʒʒhot**, *stående*.

330. *-ekka*, *-lekka* danner Formindskelsesord af Steds og Tids Biord, såsom: **davvelekka**, *lidt længer mod Nord*; **fawllelekka**, *lidt længre fra Land*; **olggolekka**, *lidt længre borte*; **mangellekka**, *lidt senere, kort efter*; **awdelekka**, *lidt för*.

331. *-ketta*, (*-kenna*) danner nægtende Biord af Gjo., som: **vælteketta**, *ufejlbarlig*; **vækètketta**, *uden at hjælpe*; **aʒjanketta**, *ufortøvet*. Men da disse, under Navn af Undladelsesform, ere omtalte ved Gjos. Böjning, skulle vi ikke her opholde os derved; men blot anmærke at de, uden Tvivl med Urette, undertiden af L. betragtes som To.

332. Desuden gives der nogle Endelser, som kun forekomme i enkelte Biord, og derfor ere mindre betydelige, såsom:

-ko, *-kå*: **ikko**, *om Natten*, **dåkkå**, *hid*;
-go: **goggo**, *hvor hen ad* (*qvå*)? **doggo**, *der hen ad*;
-le, *-li*: **dalle**, *den Gang*; **dulli**, *forleden*;
-ðe: **maðe**, *jo*; **daðe**, *des*;
-o: **dasto**, *derefter*, og desl.

333. Fho. have ingen særegen Dannelse, men

dannes undertiden på samme Måde som Bio. (238. 241); ofte er det her som i andre Sprog de samme Ord, der bruges på begge Måder, snart som Fho. snart som Bio. (249). Dette gælder især om Tilf., Vedf., og Fraf. og om den som det synes dertil hørende Endelse *-ekka* (330); f. E. bagjelekka, *lidt höjere oppe end, lidt oven for*; awdelekka, *lidt for* (Påske f. E.). Dog bruges også No. i H. og Fj. som Fho., såsom ragje, *Mål, Grændse*; vòsstes álgo rajest, *fra förste Begyndelse.*

2. Sammensætningen.

334. Den lappiske Sammensætning er vel meget fri, dog står den uden Tvivl tilbage for Afledningen i at bidrage til Sprogets Rigdom og Fuldkommenhed. Den er for det meste ganske mekanisk, som: sadnelassko, *et Ordsprog;* bòrredakko, *Velgjerning;* vajbmolađés, *harmhjærtig;* jechchòʒje, *selvlydende;* búristsiwnedam, *velsigner;* vòlasmanam, *nedstiger;* vòsstaváldam, *modtager;* dastmangelest', *derefter.*

335. Gjerningsord sættes ikke i Nf., når de skulle stå først i Sammensætning med No., som i de danske Ord *Legetöj, Spillesyge, Regnebog, Løbebane* o. desl.; men i den såkaldte Handlingsform, som: rakkimníbbe, *Rageknív*; ællemgèrdde, *Levemåde, Levnet;* jabmembæjvve, *Dødsdag;* věkkamjalggadas, *Løbebane;* orromsaʒje, *Opholdssted, Bopæl.*

336. Undertiden afkortes dog den første Del til et enstavelset No., der ikke forekommer

udenfor Sammensætning, som: luchmòrjek, *Lakserepiller*; af luchom, *har tyndt Liv;* garchællo, *Liggendefæ,* af gárcham, *gjemmer.*

337. De længere Handlingsformer på *-æbme* af 2den Böjnm. forkorte denne Endelse i slige Tilfælde til *-em*, som vòjngadembæjvve, *Hvi-ledag*, af vòjngadæbme, *Hvile*; rèʒadembæjvve, *Fødselsdag*, af rèʒadæbme, *Fødsel*; ramedemsarnne, *Lovtale*, af ramedæbme, *Berömmelse.* Lignende Forkortelser foregå med enkelte andre No., som: vanés, *Mangel*; vadne-visshe, *som ikke gider, træg, lad*; bælle, *Hælfte,* bæl-gålmad, *halvtredie.*

338. Undertiden styres den første Del i en eller anden Forholdsform af den sidste; f. E. dolalitte, *Fyrfad*, af dol, ell. dolla, *Ild*, som styres i E. af det tilsatte No. litte, *Kar*; bassendakkujubme, *Helliggörelse.* Når Gjo. stå sidst i slige Forbindelser kunne de dog næppe, uden i enkelte Tilfælde anses for sammensatte; de synes blot at være sammenstillede, og det tilföjede at betragte som et særskilt Biord, der også ofte kan sættes bag efter; f. E. awftí bèʒjat, *at lægge sammen;* dĕttevassí addam, *giver tilkjende;* lòjtam andagassí, *tilgiver, forlader*; boraketta orrom, *Faste;* men bajaschòʒʒhelæbme, *Opstandelse.*

339. Vore sammensatte Biord med *hvor-* og *der-* udtrykkes i det Lappiske uden Sammensætning med det behørige Sto., som styres af et efterfølgende Fho., såsom: man boft, *hvorved, ved hvilket*, men maj boft, *hvorved, ved hvilke*;

dam ditti, *derfore*, og æreb dam, *desforuden*. Ligeledes i de Tilfælde, hvor vi have et Fho. foran et No., hvilke nogle pleje at sammenskrive i ét Ord; f. E. dam ija, *i Nat;* også dam ija go, *den Nat da;* dam bæjve, *denne Dag;* undertiden haves egne enkelte Biord, som: ikti, *i Går;* odne, *i Dag;* itten, *i Morgen.*

340. Undertiden skjer Sammensætningen ved Hjælp af en ny Endelse til sidste Del, uden hvilken det øvrige ikke vilde høre sammen til at udgöre ét Ord; f. E. mĕttegĕđagævad, *Medgang;* vòsstagèđagævad, *Modgang;* af mètte, *med,* vòssta, *imod,* gèt, *Hånd* og gævam, *går vel* eller *ilde,* uagtet gævad ellers ikke findes. — *-ad, -d* har dog rimeligvis været en gammel Afledsendelse til No., til hvilken f. E. også æled, *Livstid, Levetid,* turde være at henføre. Lignende Endelser i To. ere *-sazh* (282) og *-ack* (284).

341. De hos os så hyppige Sammensætninger af Fho. med Gjo. findes så godt som slet ikke i det Lappiske, men adskilles enten aldeles ikke fra det usammensatte Gjo., eller udtrykkes dels med egne ny Ord, dels med Afledsendelser, f. E. dubmim, *dömmer* og *for-dömmer;* caggam, *støtter,* men dårjom eller caggastam, *under-støtter;* balvalam, *tjener,* men ansasham, *for-tjener;* bodnjalam, *om-vender,* af bånjam, *vender, drejer, snor;* undertiden også med Omskrivninger, som: bòrebun anam, *holder for bedre,* d. e. *foretrækker;* sistes dålla, *holder i sig,* d. e. *indeholder* (338). Undertiden sættes vel et Biord

eller Fho. foran, men dog, som det synes, ganske løst og snarere ligt en Sammenstilling end en Sammensætning; f. E. erit-váldam, *fratager;* vòssta-chòʒʒhom, *modstår;* awdast-chòʒʒhom, *forestår;* baʒjel-gæccham, *overser, foragter.*

342. De vigtigste Ord, som stilles foran i Sammensætning, ere følgende:

eppe- giver et modsat eller nægtende Begreb, som: eppeibmel, *Afgud;* eppeossko, *Vantro;* eppedajddo, *Vankundighed;* eppegullo, *ulydig.* Ordet forekommer vel næppe uden for Sammensætning, men er dog vistnok det samme som oldnordisk ef, efi, *Tvivl,* og Stamord til eppedam, *tvivler;*

værre- forværrer Begrebet, og svarer omtrent til vort *mis-*, som: værredakke, *Misdæder;* værreàpateʒje, *Vranglærer.* Ordet indeholder vel Oprindelsen til den oldnord. Forstavelse *var-* i vargefin o. desl.

bòk- *alt*, f. E. bòkdĕtte, *alvidende;* bòkvæʒalaʒh, *almægtig.*

al- (af allag, vedf. alla, *höjt*), som: algælbolaʒh, *höjværdig, höjanseelig;* algonagaslaʒh, *höjkongelig.*

ligge- svarer undertiden til vort *bi-*, som: líggenabm, *Binavn;* líggeakka, *Medhustru;* líggechál, *Afskrift.*

mæcce- Mark, Ørk, bemærker i Sammensætning undertiden *vild,* som: mæccespídne, *et Vildsvin;* mæccesáppan, *en Markmus.*

343. **Sidst i Sammensætning anvendes fornemmelig følgende No.**

-ednam, Land, som: Sameednam, *Finmarken;* Dáchednam, *Danmark;* Ægyptednam, *Ægypten*; Fælajednam, *Nordlandene*, (i Norge).

-godde (en Samling, finsk *-kunda*): bærregodde, *en Familie, Slægt;* servvegodde, *Menighed;* valddegodde, *Rige.*

-chæppe, Smed, bruges om enhver Håndverksmand eller Kunstner, som: gollechæppe, *Guldsmed;* lawllomchæppe, *Sanger.*

-bælle, Hælfte, bruges dels egentlig, som: jakkebælle, *et Halvår;* dels om et Sidestykke, det ene Stykke af et Par, eller desl.; f. E. gisstabælle, *en* (*enkelt*) *Handske;* chalbmebælle, *det ene Öje;* olbmabælle, *Mandkön*; nissonbælle, *Kvindekön*; acchebælle, *Stedfader*; barnnebælle, *Stedsön.*

Om Mennesker i adskillige Stillinger og Forholde bruges undertiden *-olmaj*, Mand, *-nisson*, Kvinde, *-mánna*, Barn, som: skúlolmaj, *Skolemester*; skúlmánna, *Skolebarn*; undertiden bruges *-ædne*, Moder, om Fruentimre, som: sælggeædne, *Jordemoder*; gapishædne, *Spåkvinde.*

Om Dyr bruges end hyppigere *-varres* om Hannen, *-njidnjalas* om Hunnen, og *-chuwg* om Ungen, som: vònsavarres, *en Hane*; vònsanjidnjalas, *en Höne*; vònsachuwg, *en Kylling*; uagtet man ofte lader sig nöje med det almindelige Slægtnavn, uden at adskille Könnet, som: vònses (*et*) *Höns.*

Undertiden sætter man også varres og njidnjales foran, som selvstændige To., f. E. njidnjales spidne, *en So*, njidnjales hævosh, *en Hoppe*.

344. Uegentlige Sammensætninger eller blotte Sammenstillinger ere vel alle de Tilfælde, hvor et Gjo. indtager den sidste Plads, som: vale-daʒam, *gör Ed*; fŏl-anam, *har Omsorg for*; javotaʒa-årom, *tier*; boraketta-årom, *faster*; jask-årom, *er stille*; alo-njadam, *smager af (den indre) Bark* (alos); mèlkkenjadda, *smager af Mælk*; fakkonjadam, *smager af Fiskeødd*, uagtet njadam, 3. P. njadda, ikke findes alene.

FJERDE AFDELING.

Ordföjningslære.

345. Så vigtig som denne Lære er, især i et så fremmed og vanskeligt Sprog, kan den dog ikke her udføres i videnskabeligt Sammenhæng. L. har ikke en Gang noget Afsnit derom i sin Sproglære, og da der heller ingen eneste indfødt Forfatter gives, hvoraf den med tålelig Sikkerhed kunde uddrages; så vil den gunstige Læser indse, at nogle løse Bemærkninger, uddragne af Leems ofte höjst kjedsommelige Eksempler, og ordnede efter Materiens naturlige Følge, er alt hvad man her kan vænte sig.

1. Navneordene.

346. Om Betydningen af Forholdsformerne, der ere temmelig forskjellige fra de latinske, er det nødvendigste alt bemærket Nr. 51. 53. 54. 55. 57, ja endog tildels gjentaget Nr. 66. 68. 69. 71. 72, og oplyst med Eksempler: vi skulle da ikke oftere gjentage dette, men blot tilföje nogle enkelte ny Bemærkninger.

347. I Følge en Bemærkning af L. (S. 318) synes det som E. bruges til Navne på Legemsdele, ist. f. vort *med*, *i Henseende til*, ell. desl., f. E.: im 'åʒʒhom bácchet, dastgo spiri vòstas chalmí åroj, *jeg fik ikke skyde, fordi Dyret stod lige imod mig med Öjnene.* — Vigtigere er det

dog at mærke, at Tidens Navn sættes i E. både på det Spörgsmål *når?* og *hvorlænge?* f. E. dam ija, *i Nat*; dam boddo go, *sålænge som*; ja dat dapatuvaj dajaka bejví, atte gocchom olgos manaj Gæjsarest Awgustusest, atte bòk majlmme chállujufchí værroj, *og det skjede i de samme Dage, at der udgik en Befaling fra Kejser Avgust, at al Verden skulde indskrives til Skat.* Mattæus Evangelium-girje awtsad loʒost mí lokkap nisson birra, gutte gòft nubbe lokkaj jaʒe varradawda lej adnam, *i Matt. Evangeliebogs 9de Kap. læse vi om en Kvinde, som 12 År havde haft Blodsot.*

348. Ellers står Tidens Navn dog egentlig i St. på det Spörgsmål *når?* som: dam idedboddost', *i denne Morgenstund*; hertil høre Biord, som dastmangelest', *derefter*, og Udtryk som idedest', iwtash ækèdest' (327). Ligeledes i Fl., som: ijajn, *om Nætterne*; dålash ajgín, *i gamle Dage (Tider)*; bòk ællembæjvínam, (*i*) *alle mine Livs-Dage.*

349. Dog forefindes også Lævninger af den finske Brug, at sætte Tidens Navn i V. på det Spörgsmål *når?* såsom: gòfsòn, *i Dagningen*; æle sewdnjaden mana, *gå ikke i Mörket* ell. *når det er mörkt.* Men man ville bemærke, at dette bruges især, hvor man tænker mere på Lejlighedens Beskaffenhed, end på nogen egentlig Tidsbestemmelse.

350. Når Spörgsmålet er *til hvilken Tid?* anvendes H.; f. E. Dalkkè lej newrre, dast son í mattam asatuvvum ajggaj bàttet, *Vejret var slemt,*

derfor kunde han ikke komme til bestemte Tid. Dasachí go, *indtil* (*at*); gåssachí (327).

351. Byers og Stæders Navne stå i H. uden Fho. på det Spörgsmål *hvorhen?* f. E. ásatuvaj atte son galgaj Rom-gawpugí mannat, *der bestemtes at han skulde rejse til Rom.* I Overensstemmelse hermed anvendes H. ved Gjo. som betegne at noget *tilbydes, ydes, tilkommer, tilhører én* ell. desl.; f. E. moj darashíme sídgòjmassæme ravhe, *vi* (*to*) *tilbøde vore Naboer Fred;* don dadded dam miʒjídí nawdok, *du tilbyder os det* (*den*) *alligevel;* dat arbbe mudnjí berre, *den Arv tilkommer* (*tilfalder*) *mig;* samt ved mange andre Gjo., hvor vi bruge allehånde Fho., især *til* ell. *i*, hvilke da udelades i Lappisk, såsom: balvaleʒjaj chaskí, *han slog* (*til*) *Tjeneren*, dat sadne vòkkaset dam åbmaj hejvve, *dette Ord passer bekvemt til denne Ting;* gæn dòđastæbmaj lem råpadam, *som jeg har begyndt på Bevisførelsen for* (*af*); mon ajgom rèftaj mannat dín gòjm Hærra mòđo awdast, *jeg vil gå i Rette med eder for Herrens Åsyn;* don lek diftam dam chælgga Evangelium chòwgas miʒjídí chòwggat, *du har ladet det rene Evangeliums Lys lyse* (*for*) *os;* son lokka dam litte rinsí, *han vurderer dette Kar til* (*for*) *en Åtteskilling.* [24])

352. St. med Hjælpeordet *lem* i tredie Pers.

---

[24]) L. bemærker rigtigen, at rins egentlig er den lapp. Udtale af det danske Ord *Prins*, og at man har brugt det om de gamle danske Sølvåtteskillinger, fordi der står Kongens Billede på den ene Side.

tjener, ligesom H. i Latinen, til at udtrykke at man ejer eller har noget; f. E. í múst' lek mikkege lokkamuȝȝhan, *jeg har ikke noget at læse*; dam olmast' læk nisson d'ǟjmak, *den Mand har en Kvindes Adfærd* ell. *Manérer*; og i Flert. sú armogasvòđajn í lek mærre, *hans Barmhjærtigheder have ingen Grændse.* Finsken bruger her Vedformen (S. 35, L. 5). — Ligeledes bruges St. af de persl. Sto., når der tales om Legemsdele, hvor vi sætte Ejesto. eller blot Kjendeordet, f. E. 'ǟjvek múst' bawchastek, *Hovedet på mig gör ondt*, d. e. *jeg har ondt i mit Hoved*, ell. *i Hovedet*; rajddek súst' læk newrek, *hans Bryst er dårligt.*

353. Fj. bruges ved lidende Gjo. til at udmærke den Person *af hvem* Gjerningen udføres, f. E. ællet Helvetí dòbme gǣnge; de dígis Helvetí epped galgashí dòbmijuvvat gèstegen; *fordömmer ingen, så skulle I heller ikke fordömmes af nogen.* — Dog anmærker L. udtrykkelig at *neutra passiva* på *-talam* fordre H., f. E. mú nèjd gáskatalaj bædnagí, *min Datter blev bidt af Hunden.*

354. Også bruges Fj. undertiden om *Årsagen*, *hvorfor*, hvor vi sætte *formedelst*, f. E. son sòlavòđastes ranggastuvaj, *han blev straffet formedelst sit Tyveri*; — om *Prisen for hvilken* man køber eller sælger noget, som: mon dam věso gollegappalaȝast vúwdim, *jeg sålgde det Hus for et Guldstykke*; — samt på Spörgsmålet *fra hvilken Tid af*, som: dalachest, itachest (327), odnachest, *fra i Dag af.*

355. R. har især to Betydninger, nemlig dels

en Medfølgen eller Forbindelse med, dels Redskabet eller Middelet hvormed, i begge Tilfælde svarer den til vort Fho. *med*; men det er vel at mærke, at skönt den bestandig dannes som om den tilhørte Flertallet, bruges den dog i det Lappiske næsten alene om Entallet, og erstattes, når man vil udtrykke et bestemt Flertal, ved Fho. gòjm med Fls. E.; som ses af Eksemplerne Nr. 55 hvor: gælbotes 'àmí gòjm *med forfængelige Ting*, er et udtrykkeligt Flertal; men lajbín, gèrddamushajn, jabmemín tydelig af Entallet. I nogle Tilfælde er det tvivlsomt, hvilket Tal der tænkés på, da f. E. vårr, *Blod*, meget ofte sættes i Fl. af Lapperne, hvor vi bruge Entallet (88); f. E. hos Weldingh S. 147. ja man uccan lem dottelam dú viȝetes vårajt, *og hvor lidet jeg har agtet dit uskyldige Blod.* Som yderligère Eksempler på disse to Betydninger af R. kunne her anføres: Jésus Kristus boft, gutte Dujn ja dajn basse Vòjgajn ælla ja rađđe ... *formedelst J. Kr., som med Dig og den Helligånd lever og regjerer, o. s. v.* Herra! æle mana dòbmaj mujn suddolaȝh balvaleȝjínad, *Herre! gå ikke til Doms (i Rette) med mig din syndige Tjener.* — Uȝjovòđajn dobdastam, *jeg bekjender med Undseelse*; bòk baha suddok, maj gòjm dú vashaskattam lem, *alle de slemme Synder, hvormed (med hvilke) jeg har fortörnet dig.*

2. Tillægsordene.

356. Når To. stå alene, og modtage Böjning i de forskjellige Forholdsformer, ere de egentlig

anse som afsondrede No., eller og et No. lige-
em må underforstås (90), f. E. åro dabe itta-
hí, *bliv her til i Morgen*, egentlig *til den*
Morgen-kommende, nl. *Dag*; son læ læmach dabe
ftashest, *han har været her fra i Går*, egent-
g *fra den i-Går-værende*, nl. *Dag*.

357. Tillægsordenes Overensstemmelse med
o. er allerede tilstrækkelig omtalt Nr. 98. 99.
00. 108, angående deres Styrelse kan mærkes,
man sædvanlig af det Fho. vi bruge i Dansk
an skönne hvilken Fhf. de udkræve i Lappisk,
E. *værdig til sin Lön*, altså med H.: gælbolazh
alkkasses; ligeså dokkemettom bòk vojǧalazh
úrídí, ja mĕđés bòk bahajdí, *uduelig til alt*
ndeligt Godt, og tilböjelig til alt Ondt. — Man
r også af dette Eksempel, at Lapperne, ligesom
rækerne og Latinerne, sætte de enest. To. i Fl.
vor vi bruge I. af Ent. bòrek, *bona, Godt*, ba-
ak, *mala, Ondt*.

358. Isteden for vore To. *höjt, langt, bredt*,
ruge Lapperne No. alo, gukko, gowddo i E.,
år det bestemte Mål angives, f. E. dat b'åzan
ajdo jòlge gukko, *det Bælte er just en*
od langt (*af en Fods Længde*).

359. Når et To. gjentages betegnes derved
i meget höj Grad, som: bòrre bòrre, *meget*
od, ganske fortræffelig; chæppe chæppe,
ire kunstig (*nyttig, nævenyttig*).

360. Når tvende Ting sammenlignes, så at
en enes Egenskab foretrækkes for den andens,
etjener man sig i Lappisk, ligesom i Græsk og
atin, af den höjere Grad, ikke af den höjeste

som i Dansk; f. E. gwabba s o d n o s t læ b ò r e b? *hvilken af dem er bedst?* (ikke: bòremus). Det samme gælder også om Biordenes Sammenligning, som: dat a w d e b u t bodí, *denne kom først* (ikke awdemusat).

361. Den höjeste Grad styrer Fj. ikke som i Græsk og Lat. Ejef., f. E. b ò k a j n bòremus, *bedst af alle* (ikke: bòkaj); bòkajn ármogassamus, *allernådigst.*

3. Stedordene.

362. Lapperne betjene sig altid i høflig Tiltale af den 2den Ps. Stó. i Entallet, ligesom de gamle Grækere og Rommere.

363. Når Talen er om tvende Personer, hvoraf den ene betegnes ved et persl. Sto., den anden ved et Egennavn eller andet No., og som begge forbindes med *og*, anvende Lapperne en egen Udtryksmåde, som består deri, at de sætte det pers. Sto. i Totallet, udelade Bo. *og*, samt sætte den anden Persons Navn i R. således: m o j H a n s a j n gawnajme girjídæme, mak erit leʒje, *jeg og Hans fandt vore Bøger, som vare borte*; m o j d ò b m a r í n guratalajme ashe, *Dommeren og jeg undersøgte Sagen*; d o j b á p a j n loʒatíde dajt nòrajt, *du og Presten underviste de unge*; gí gocchoj d o d n o B e r e t í n dasa mannat? *hvem befalede (bad) dig og Birte at befatte eder dermed?* dottelígo son d o d n o b a s s e - g æ c c h í n heivege? *brød han sig noget om dig og Helligdagsvægteren?* M o j P è t t a r í n buwtíme d o d n o j d í b á-

pajn dajt girjít, *jeg og Peter bragde dig og Presten disse Bøger*; moj mattateʒjín addíme dodnojdí Kristofferín dam ucca Katekismusach, *jeg og Læreren gave dig og Kristoffer denne lille Katekismus.* Man ser også heraf, at Stedordet altid sættes først, og at Lapperne aldeles ikke kjende den Høflighed, at nævne eller omtale sig selv sidst. Men besynderligst er det, at når Navneordet erholder Ejetilsats, sættes denne også i Totallet, uagtet Ejeren nødvendig må tænkes i Entallet. Af denne Beskaffenhed ere i det mindste to af Ls. Eksempler, nl. moj véljajnæme dam lædne dakkam, *jeg og min Broder have gjort det*; doj akajnædde dam leppe sáttam daʒatubmaj, *du og din Kone have bragt dette i Verk (i Stand).* — Når begge Personer som omtales betegnes ved Navne eller Navneord, betjener man sig af en lignende Udtryksmåde med gowfto, som allerede beskrevet Nr. 165.

Om Brugen af Stos. Ejefr. og Ejetsr. er talt ovenfor (124. 125. 246).

364. Mængdetallene, så og Ordet galle? *hvormange?* forbindes med No. i Ent., således at de selv blive uforandrede, men No. böjes, som dets Forbindelse med Gjo. udfordrer, f. E. galle bæjvve læ jaʒest? *hvormange Dage ere der i Året?* son åroj dabe golm bæjve, *han blev her i tre Dage*; gòft olbmu galgak hættit sisabàttemest, *to Mennesker skal du hindre fra at komme ind*; adde gòft olbmuj lajbe, *giv to Mennesker Brød*; gòft olbmust mon dam girje lem 'àʒʒhom, *af to Mennesker har jeg fået denne*

Bog; **g ò f t o l b m u j n** mon lem dékj bàttam, *med to Mennesker er jeg kommen hid*; adde mudnjí golm dajn girjín, màk dobbe læk, *giv* (*fly*) *mig tre af de Bøger, som ere dèr.* Det samme er Tilfældet med **m à d d e**, *nogle* (162).

365. Delingsord og Talord, som i Dansken have *af* efter sig, fordre i Lappisk Fj. uden Fho.; dette gælder endog om No.; som: jòkke boddo, go mí ællep **à s s e á r m o à j g e s t** læ, *enhvèr Stund vi leve er en Del af Nàdètiden*; **j e c c h g u t t e g s o d n o s t**, *enkver af dem* (*begge*); **í a w f t e g e d a j n b æ l d o j n** lem nut shaddolaʒh go dat, *ingen af dé Agre var sà frugtbar som denne*; **g w a b b a d a j n l ò b m a n í n** don lek choggim? *hvilket af disse* (*to*) *Multebær har du samlet* (*plukket*)? **m u t t o m a k o l b m u j n**, *nogle af Folkene*; adde mudnjí **g o l m d a j n g i r j í n**, mak dobbe læk, (364). De ordnende Sto. forbindes på samme Måde, og Regelen om den höjeste Grad af To. (360) er også i Overensstemmelse hermed.

Om **m i** og deslige Delingsords Forbindelse med Fls. D. er allerede talt (149. 157).

4. Gjerningsordene.

366. De enkelte Böjningsformers Betydning og Brug i denne Ordklasse er alt temmelig udførlig omtalt (170. 171); imidlertid kan man dog mærke sig en nærmere Bestemmelse af Forskjellen imellem Nuts. Tf. og Handlersf., som L. synes rigtig at have opfattet (S. 328), nl. at den første bestemmer Tiden til Adskillelse fra enhver anden

Tid; den anden bestemmer Handlingen til Adskillelse fra enhver anden Handling, uden Heusyn til Tid; såsom: son læ, vòʒjeme (rettere v ó - ʒ j e m e), *han er agende* (*oppe at age, til Vogns*); men: son bodí vòʒje (rettere v ó ʒ j e), *han kom agende* (ikke ridende ell. gående).

367. Angående Undladelsesf. er bemærket (187. 201), at den af L. og andre angives både for handlende og lidende; dette er, som jeg formodede, urigtigt; men Vildfarelsen har sin Grund deri, at Lideformen har en lignende Undladelsesform, der dannes ved samme Endelse, og kun adskilles fra Handleformens ved forangående Særkjende på Lideformen, *-uvva-* (*-uvvo, -uvvu*) ell. sammentrukket *-u*, isteden for at handl. Undlf. beholder Gjos. Kjendeselvlyd foran Endelsen, samt ved forstærket Medlyd i 1. Böjnm., hvilke Forskjelligheder ere oversete af de Fremmede, som have bearbejdet disse Sprogarter. Lidef. har også en Udførelsesf. der ligeledes dannes ved samme Endelse som Handleformens, og kun adskiller sig derfra ved forangående Særkjende på Lideformen, samt Forstærkelse af Medlyden. Da dette aldeles bestemmer den rette Brug af de ovenfor i Böjningsmönstrene anførte Udførelsfr. og Undlfr. som handlende, og tillige beriger Gjos. lid. Böjning med to ny Former, vil jeg her opstille disse, således som de ere mig opgivne af Hr. Pastor Stockfleth og den indfødte Degn Hans Mortensen Kolpus i Anledning af min §. om a d n u - k e t t a (201):

1. Böjnm. 1. Kl. lodnudædín, *i at indlæses,*
lodnuketta, *uden at indlæses;*
2. — lokkudædín, *i at læses,*
lokkuketta, *uden at læses;*
3. — adnudædín, *i at bruges,*
adnuketta, *uden at bruges;*
4. — ravvijuvvodædín, *i at formanes,*
ravvijuvvoketta, *uden at formanes;*
2. Böjnm. 1. — bagaduvvodædín, *i at undervises,*
bagaduvvoketta, *uden at undervises.*

I Følge dette rettes Ls. Eksempler på Brugen af Undlf. (S. 331) letteligen således: gallemon dam dazam dú g o c c h o k e t t a (ell. gåcchoketta), *det gör jeg vel dit at-befale-uden*, d. e. *uden at du befaler det*; æle vaze g o c c h u k e t t a, *gå ikke uden at befales*, d. e. *uden at det befales dig*. Man ser at når Grundordet föjes til den handl. Undlf., sættes det i E. Det samme fordrer Udførelsesf., f. E. gonagasa lak-årodædín, *i Kongens Nærværelse.*

368. Efter Gjo. som betyde *at bede, tilskynde, befale* (verba precandi o. desl. siger L. S. 105) bruge Lapperne Handlingsf. isteden for vor Nf., ell. frems. Måde med *at;* når Grundordet til Handlingen (som er Gjenstand for Tilskyndelsen) kommer til, udtrykkes det ved Ejetilsatser, som hæftes til Handlingsformen; f. E. v i g g a t sín d'á r r o m æ s e k, b a z a d æ m a s e k, o. s. v., *tilskynd dem* (*opmuntre dem*) *til at stride, undervise* o. s. v. Gjenstanden for Tilskyndelsen kan ofte udelades, og den for Handlingen tilföjes, f. E. son r a v v í b a s o t æ m a s e k vòjgådem-bæjve, *han befalede dem at helligholde Hviledagen* (jf. 129.

130). Dog er denne Anvendelse af Hlf. ikke nødvendig, man betjener sig vel endog oftere i slige Tilfælde af Nf. ligesom i Dansk. — Mere Sikkerhed har uden Tvivl en anden Regel af L. (S. 325), at denne Hlf. bruges efter Gjo., som betyde *at bortjage, vige fra, forbyde, aflade, glæde sig, kjedes ved, rose sig af, frygte*, og styrer Gjenstanden i samme Fhf., som Gjerningsordet i de øvrige Former, f. E. gælde sú mánajt sabmemest, *forbyd ham at slå Börnene*; lajte gĕlastalle olbmujdí jakkemest, *lad af at tro lögnagtige Folk*. Uden at anvende Hlf. her, kunde man nemlig ikke få den Fhf. udtrykt, som slige Gjo. styre, da Nf. er uböjelig. Af lignende Grund bruger man i Latinen ofte *gerundium* for *infinitivus*.

369. Gjerningsordene styre her, som i andre Sprog, sædvanlig D. (ɔ: G.), undertiden også hvor vi betjene os af et Fho.; f. E. daʒam, *gör*; balvalam, *tjener*; mujtam, *erindrer*; vajaldattam, *glemmer*; mon bòrastattim véljajdam, *jeg hilste mine Brødre*; chòrvom dú, *jeg råber til dig, kalder på dig*. Ligeledes Gjo., som bemærke *at forbarme sig, ynkes, sørge over*; f. E. Ibmel ármeta suddogas, gutte bodnjala jéchas, *Gud forbarmer sig over en Synder, som omvender sig*; Ibmel vajbmo arkalmasta olmuj (rett. olbmuj) newresvòđa, *Guds Hjærte ynkes over Menneskenes Elendighed*; awdogasak læk dak, guđek suddojdæsek morashtek, dastgo sí galggek 'áʒjodattujuvvat, *salige ere de som sørge over deres Synder, ti de skulle trøstes.*

370. De Gjo., som betyde *at tjene til, blive*

til, göre til, anse for, se ud som, o. desl. styre Omsagnet, d. e. *dèt man tjener til, bliver til, gör noget til,* i V., hvilket gælder endog om sådanne Gjo. i Lideformen (53); f. E. dat orro mudnjí hæppaden, *det synes mig* (*at være*) *en Skam*; í dat níbben shat dokke, *det duer ikke mere til* (*at tjene som*) *Kniv*; son zheveten muttujuvaj, ja ferttí rasít, borrat, *han blev forandret til et Dyr, og måtte æde Græs*; son dam gæđge lajbachen gæccha, *han anser den Sten for et lille Brød*; gollen son dam gæccha, mutto væjkke læ, *han anser det for Guld, men det er Kobber*; ja son åjnisha gòjmes dam darbashæmen, *og han kan se sin Stalbroder det behøvende*, d. e. *at trænge dertil*, Sandb. 255; bòrebun anam, *jeg holder for bedre.*

371. Adskillige styre H., som: matakgo mudnjí celkket? *kan du sige mig?* galle mon dudnjí jakam, *jeg troer nok dig*; men Tingen, man troer, sættes dog i D., som: galle mon dam jakam, *det troer jeg nok*; at tro på udtrykkes som i Dansk med Fho., som: mon oskom Ibmel ache ala, *jeg tror på Gud Fader.* — Nogle styre både H. og D., når de have både en Persongjenstand og en Tingsgjenstand, f. E. dák båpak læk mizjídí Ibmel sanít mattatam, *disse Prester have lært os Guds Ord*; chajet mudnjí dam gejno, man mèld mon galgam mannat, *vís mig den Vej, ad hvilken jeg skal vandre*; gejt don mudnjí lek addam, *som du har givet mig.* — Et ganske forskjelligt Tilfælde er det, når nogle, som egentlig styre D., antage endnu en H., som

udtrykker *i*, *til*, *på*, ell. desl. Fho. (50. 51), og altså intet har at göre med Personsgjenstanden, f. E. bíja girje bæwddaj, *læg Bogen på Bordet.*

372. Dę Gjo., som betyde *at forbyde, aflade, glæde sig, kjedes ved* o. desl. (367), tage den Ting, man forbyder, aflader med, frygter for o. desl. til sig i Fj., såsom: Ibmel gældda mín suddost, *Gud forbyder os Synden*; mí berrip bòk ämí awddel Ibmelest bàllat, *vi bör for alle Ting, frygte Gud*; Ibmel Engelak illodak suddogasast, gutte bodnjala jéchas, *Guds Engle glæde sig over en Synder, som omvender sig*; Ibmel í lajtestuva olbmujdí búrít dakkamest, *Gud kjedes ikke ved at göre Menneskene vel*; I olmuch bòre-daʒojnes berre ramadallat, *et Menneske bör ikke rose sig af sine gode Gjerninger*; lajttet bahast dakkamest, *lader af at göre ilde.* Ligeledes biđam, *består mig imod*, som: gòwcha sejbekest bitta, *en Björn kan stå sig for (overvindes ikke af) en Ulv.* L. undtager bàlatam, *frygter for (at miste)*, som styrer D., f. E. hægas bàlatet, *at frygte for sit Liv*; men dette Begreb synes ikke at høre til den her omtalte Klasse, uagtet vi i Dansk have samme Udtryk for *at frygte for sin Fjende*, og *at frygte for sit Liv.*

373. Hjælpeordene danne her, som i andre Sprog, i visse særegne Forbindelser med andre Ord, en Del Talemåder, hvoraf man her kan mærke sig nogle af de vigtigste: *Der ligger Magt på*, udtrykkes ved No. lokko *Tal (Regning, Betragtning)* og Hjo. lem, dèt der ligger Magt på sættes i Fj., således: majlme manaj m'årest í

lek lokko, *der ligger ingen Magt på Verdens Börns Vrede.* — *Det vedkommer* udtrykkes i Lappisk ved samme Hjo., Personen, som noget vedkommer, sættes i H., og Tingen, som vedkommer ham i Fj., således: í dast lek mudnjí, *det kommer mig ikke ved.* Er Sætningen bekræftende kan endog Hjo. udelades, som: mi dudnjí dast? *hvad kommer det dig ved?* — I Nfs. omskrevne Förnut. (234), udelades undertiden let, *at have, at være*; f. E. mon ďäjvom sú ajgaj bàttam, *jeg formoder ham for længe siden* (*at være*) *kommen, at han er kommen for længe siden.*

374. Ordet anam (198) bruges næsten også som et Hjo.; med No. lokko udtrykker det, *agter, skøtter om, bekymrer mig om,* lokko sættes da i D., og den Ting man skøtter om i Fj. således: í son ane loʒo Ibmel gocchomín, *han bekymrer sig ikke om Guds Befalinger.* L. tilföjer udtrykkelig, at man også kan sætte lokko i N., og sige: í son ane lokko Ibmel gocchomín; men dette Udtryk synes i det mindste ikke at anbefale dem, som bekymre sig om logisk Rigtighed i sit Sprog. — Anam bruges også i 2. P. af Ent. i byd. Måde, ane, til at udtrykke vort: *lad* (*ham göre det ell. det*), hvorved er at mærke, at den, man lader göre noget, sættes i N., og Gjo. i 3. P. af frems. Nut. (efter Ls. udtrykkelige Ord S. 317), således: ane son chálla, *lad ham skrive*; ane son chállujuvva, *lad ham skrives.* Ellers hedder *jeg lader, tillader*, på Lappisk diwtam, og forbindes med Nf. af det følgende Gjo. som i Dansk, f. E. diwte sú chállet, *lad*

ham skrive; diwte **sú chállujuvvat**, *lad ham skrives*; mon diwtam sú mannat, *jeg lader ham gå*; diftet dajt mannat, *lader disse gå*.

5. Småordene.

375. Om disse tildels uböjelige Ordklasser er her ikke meget at erindre; om Biord og Forholdsord er allerede talt (især 237 og 240). Ved *Biordene* er den Besynderlighed, at Sproget fattes egne Ord for *ja, jo, nej, ikke*, o. desl. *Ja* udtrykkes ved at gjentage Gjo. i behørig Person, omtrent som i Latinen: spörges der med to Gjo., må de begge gjentages; spörges der med en omskreven Tidsform, er Gjentagelsen af Hjo. tilstrækkelig. S. tilföjer sædvanlig Bi. **galle**, *nok, vel, vist*, men som det synes uden al Nødvendighed; f. E. Vélago **rokkadallap** vaj Ibmel..? **Rokkadallap** galle o. s. v., *bede vi også at Gud..? Ja (vel)*. **Dátto(-go)** ja **mattago** Ibmel jòkke ajge gullat mín rokkusít? **Dátto** ja **matta** galle, *vil og kan Gud altid høre vore Bönner? Ja (vist)*. **Lægo** nabbo Jesus bòk dajn bahajn erit dú **lånestam**? **Læ**, *har da Jesus forløst dig fra alt dette Onde? Ja*. Ligeledes udtrykkes *jo*; f. E. **ígo** Gást jecha **lek** go dusshe chácce? **Læ** galle, *er Dåben da ikke andet end blot Vand? Jo (vel)*. **Ej-go** Oskolaʒhak dadded **galga** jabmet? **Galggek** galle. *Skulle ikke dog de Troende dø? Jo (vist)*. — *Nej* udtrykkes ved det nægt. Hjo. (218), der kun altid nöje må henføres til den rette Per-

son, sædvanlig tilföjes også Hovedgjo. i den nægt. Form, når det ikke er ganske ubetydeligt, og af sig selv kan underforstås, f. E. Mattepgo Ibmel bakkomí d'állam boft shaddat vanhurskesen ja awdogassan? Ep mate. *Kunne vi ved at holde Guds Bud blive retfærdige og salige? Nej* (*vi kunne ikke*). Ajgokgo sú ramedet ja gíttet dusshe njalmín? Im, mutto majda vajmojn. *Vil du love og takke ham blot med Munden? Nej, men også med Hjærtet* o. s. v. Im betyder egentlig *jeg ikke*, ep i det forrige Eksempel *vi ikke*, og dette er just den lappiske Måde at erstatte *ikke* på, som kun altid må henføres til en bestemt Person, sædvanligst forekommer det i 3. P. i Ent. altså: í eller 3. P. i Fl. ej; med Spörgepartiklen (326): ígo, *mon ikke* (f. E. det skjer), ejgo, *mon ikke* (f. E. de komme snart) o. s. v.; *hverken — ej heller, eller* (321) bliver: í — íge; men såsnart Personen (Grundordet) forandres, må man vel agte, at disse Partikler, som egentlig er et Gjo., også forandre Böjning, som: *jeg kan hverken røre Hænder eller Fødder*, bliver: im gèđajdam imge jòlgídam likkatet mate, ikke: í-íge. Ligeledes såsnart Udtrykket er bedende ell. desl., som: *forlad ham ikke*, bliver: ale sú heite, ingenlunde ik. — Også fattes Sproget alle andre nægtende Biord, som udtrykkes ved nysanførte nægt. Hjo., sat i den behørige Böjning foran det tilsvarende bekræftende Bi., såsom: í gàssege, *aldrig*; í gosage, *ingensteds hen*; í gostege, *ingensteds* (321), i Overensstemmelse med de nægtende Stedord, som Sproget også fattes (159);

men: *forlad ham aldrig*, bliver: **æle gåssege sú hejte**, o. s. v.

376. Leem bemærker om *Forholdsordene*, at nogle af dem sættes alene bag efter det No., de styre, andre alene foran, atter andre både for og bag (efter Velklang og Bekvemmelighed). Vel er hans Regel ingenlunde bestemt, da han ved Slutningen af enhver af de tre Klasser tilföjer: „og nogle flere", imidlertid har dette dog så megen Indflydelse på Ordforbindelsen, at det synes at fortjene at anføres.

Foran alene sættes: **æreb** (161. 252), **gasskal** (238), **mètta** (239), **gidda** (240), o. fl.

Bagefter alene:			*Foran og bagefter:*		
ala,	ald' ald,	(238)	birra,	bòtta,	(239)
vòllaj,	vòld', vòld,	—	vòllele,	vòllelest',	(238)
bagjelí,	bagjelest',	—	bagjel,	*tværtover*,	—
awddí,	awdast',	—	awddel,	awddelest',	—
balddí,	baldast',	—	baldel,		—
gasskí,	gaskast',	—	davvele,	davvelest',	—
mangaj,	mangest',	—	mangel,	mangelest',	—
lusa,	lut,	—	olggole,	olggolest',	—
sisa,	sist',	—	sisskele,	sisskelest',	—
dòkkaj,	dòkken,	—	dabbele,	dabbelest',[25]	
gojgu,	gòjm,	(239)	dobbele,	dobbelest',[26]	
boft,	mèld,	—	lakka,	mædda,	239
gúwloj,	vòsstaj,	238 *o. fl.*	rassta,	chada,	— *o. fl.*

[25]) *nærmere herved end*, [26]) *længere herfra end* (Bjærget, Floden, ell. desl.); disse synes egentlig bestemte til Bi. (249), og ere derfor ikke opregnede blandt Fho. ovenfor; men de styre E., som sædvanlig, og kunne derfor ikke nægtes Plads ved Siden af de

377. *Bindeordene* have også en Indflydelse, som det er höjst vigtigt for Udtrykkets Rigtighed at iagttage. Jeg har kun bemærket at vaj, *at*, *på det at*, sædvanlig styrer bet. Måde; f. E. vaj dát sadne ollijufchí, *at det Ord skulde opfyldes*; så og jos, *dersom*, f. E. ædnak embo son dajt fastasha, jos sí daj 'åmí ala dorvastæʒʒhek, *meget mere har han Mishag til dem, om de forlade sig på disse Ting*. Sandb. 373. Mindre hyppig og regelret findes bet. M. efter: josdadded, *endskönt*; go, *når*; atte, *at*, hvilket sidste især synes bestemt til at bruges, når Sætningen er fuldkommen vis. — Eftersætningen begynder ofte med de, *så*; undertiden må det oversættes ved *ti*.

6. Ordfølgen.

378. Den Orden, hvori Ordene i Lappisk følge på hverandre, forekommer mig at være temmelig bestemt og ensformig efter Sprogets Natur; jeg frygter at L. og især S. have afvekslet alt for meget, for at nærme sig den danske, da dog den lappiske synes at stemme mere overens med den latinske. I Almindelighed sættes først Grundordet, dernæst Gjenstanden og tilsidst Gjerningsordet; f. E. don dam cælkak, *du siger det*. Tillægs-

---

øvrige på samme Måde dannede; f. E. vårre æno dabbelest' orro, *Bjærget er nærmere herved end Floden*.

ordet står foran Navneordet, Ejeformen foran det der styrer den, Biordet og lignende Bestemmelser foran Gjerningsordet; f. E. Mutto [dak] bajemuʒh bápak ja ob gèrreg | værre dòđastusajt | Jesus vòssta occe; *men de ypperste Prester og hele Rådet søgte falske Vidnesbyrd imod Jesus.* Ja sodno dòđastusek | æba véla shettam, *og deres (begges) Vidnesbyrd stemmede ikke endnu overens.* Komme begge Dele sammen, da står sædvanlig Ejef. foran To., Personsgjenstanden foran Tingsgjenstanden, Hjælpeordet foran Hovedgjo., f. E. Hærra stòrra armogasvòt dat læ atte mí ep r'åppan, *det er Herrens store Miskundhed, at vi ikke ere fortærede*; don siʒjídí borramushajdæsek vòʒas ajgest' addak, *du giver dem deres Spise i betimelig Tid;* don ik lek g'åssegen múst bèttelam dile ja vækè jéccham bodnjalattet, *du har aldrig nægtet mig Tid og Hjælp til at omvende mig*, o. desl., hvilket stemmer overens med Dansk. — Som Omsagn står To. sædvanlig efter Hjo., som: dat gapper læ chabbes, *den Hue er smuk.*

379. Hjo. skilles ofte fra Hovedgjo. ved Biord eller ved Gjenstanden o. desl., som: mokkes læ búrist gálggam, *Ærendet er udrettet vel*; mon lem awft 'åjnnam, mi véla chábbaseb læ, *jeg har set én, som er endnu smukkere.*

380. I to ligeløbende Sætninger, som forbindes med ja, *og*, afveksles ofte med Ordfølgen, således at den første ender med Gjo. efter nysbeskrevne Orden, den anden begynder med Gjo., og ender med Gjenstanden eller Biordet; f. E.

Ájdo go mon rokkadallamest lajttim, de muttom olmaj bodí, ja mujttalí mudnjí dajt illosaʒait, *just da jeg lod af at bede, så kom en Mand, og fortalte mig disse glædelige Tidender.* — Ligeledes forandres Ordfølgen betydelig i bydende, henvisende og spörgende Sætninger; da det bydende (forbydende), henvisende eller spörgende Ord sættes først, Hjo. efter Hovedgjo., f. E. ik laʒamuʒhad g'áđe anestuvvat galga, *du skal ikke begjere din Næstes Hus;* búristsiwned dajt addaldaʒajdad, majt mí dú arvasvòđast vòsstavalddet galggap, *velsign disse dine Gaver, som vi skulle modtage af din Rundhed.* Såog i Eftersætninger og i Sætninger, som begynde med Bindeord; men da der aldeles intet Stykke gives af nogen Indfødt, skulde det kun lidet nytte, af de ofte fejlagtige altid efter fremmed Tankegang og Udtryksmåde lempede Oversættelser, at uddrage Regler for sligt.

SPROGPRØVER

MED

OPLYSENDE ANMÆRKNINGER TIL ORDENE.

njalæmes ja sarnídes, ja celkí: „Dam ashe dítí „Júdalazhak dátto mú girkost' goddet, mutto Ib- „mel vækè boft mon lem ajn ælleme, ja mon „dòđastam dòtvòđa birra, sikke stòrrajdí ja ucce- „kazhajdí. Imge mon cælke majdege, ærebgo „dam mi dálash ajgí Móses ja ænostezjí boft læ „celkujuvvum: mon cælkam dam, atte Kristus

---

sarnídes, *sine Prædikener*, D. i Fl. sarnít, af sarnne ell. sardne = sadne, med Ejets. (132); Dam, *dèn*, vedf. E. ashe, *Årsags*, E. af asshe (61) = dògje; d'ètí, ell. dítí (238. 237); Júdalazhak, *Jøderne*, N. i Fl. (106), Grundord til dátto, *vilde*, 3. P. i Fl. af Dat. af dátom (189); mú (mò), *mig*, D. af mon (121); girkost', *i Kirken, Templet*, St. af girkko; goddet, *dræbe* (198); mutto (38); Ibmel, *Guds*, E. = ussteb, styres af: vækè, *Hjælp*, E. af vækkè, styres af boft (239); mon (121); lem (215); ajn, *endnu*; ælleme, *levende*, hdl. Tf. af ælam (198. 226); dòđastam, *vidner*, = bagadam, af samme Rod som: dòtvòđa, *Sandheden*, E. (269) = gètta; stòrrajdí, *for store*, H. i Fl. af stòrés (97. 106 sidst); uccekazhajdí, *for Smd*, H. i Fl. af uccekazh (106. 283). Im-ge, *jeg ikke heller*, (af im, *jeg ikke* (218), og ge (321); cælke, *siger*, benægt. Nut. af cælkam; majdege, *noget*, enest. D. af mige (156); æreb-go, *andet end, foruden*, (161. 326); dam, *det*, enest. D. af dat; mi, *som, hvilket*, enest. N. (148), Grundord til læ; dálash, *gamle* (278. 284); ajgí, *Tider i*, E. i Fl. af ajgge (64. 347); ænostegjí, *Profeterne*, E. i Fl. af ænostegje (101. 257); styres ligesom Móses af boft; men Hr. Mortensen forkastede denne Böjning i Fl. af alle slige Handlersfr. og satte overalt *ej* ist. f. *í*, altså: ænostegjej, ænostegjejdí o. s. v.; læ, 3. P. i Nut. af lem; celkujuv-

„galgaj gillat, ja atte sú jabmem ja bajaschòʒʒhe-„læbme galgaj gulatuvvat sikke Júdalaʒhajdí ja „henoglaʒhajdí."

Mutto dallego son nut sárnoj, Festus sagga chòrvoj: „Ik don lek mĕlajn, Pawlus! dú 'åppa-„vaʒhvòt læ dakkam dú mĕlatebmen."

Dasa Pawlus fastedí: „De læ dòtvòt ja vises-

---

vum, *sagt*, lid. Dats. Tf. af cælkam; galgaj, *skulde*, 3. P. i Dat. af galgam (196); gillat, *lide*, Nf. af gillam (194), der går som vòggjam (197); sú, *hans*, E. af son (378); jabmem, *Død*, Hlf. af jamam; bajaschòʒʒhelæbme, *Opstandelse*, sams. af bajas (53. 247), og chòʒʒhelæbme, Hlf. af chòʒʒhelam (180. 271), *rejser mig*, og dette af chòʒʒhom, *står*, forskjelligt fra chòʒʒholam, *står lidt* (310); gulatuvvat, *forkyndes*, lid. Nf. af gulatam, *lader høre* (308), af gulam (173); Júdalaʒhajdí, Henoglaʒhajdí, *for Jøder, Hedninger* (106).

Nut, *således*, Bi. d. s. s. nuft (38); sárnoj, *talte*, 3. P. i Dat. af sárnom; sagga, *höjt* (250); chòrvoj, *råbte*, 3. P. i Dat. af chòrvom (173); ik, *du ikke*, 2. P. i Ent. af im (218); don, *du* (121); lek, *er*, den benægt. Nut. af lem (215); m'èlajn, *ved Sind, klog*, R. af m'èl (m'èlla) = gètta; dú, *din*, E. af don; 'åppavaʒhvòt, *Lærdom*, N. Grundord til læ (75. 269. 281); læ dakkam, *har gjort*, frems. Förnut. (222), dakkam, handl. Dats. Tf. (194. jf. 182); dú, *dig*, D. af don; m'èlatebmen, *afsindig*, V. (101. 293).

Dasa, *dertil*, H. af dat (145. 247); fastedí, *svarede*, 3. P. i Dat. af fastedam (vastedam 173); de er en Overgangspartikkel, *snarere*, *meget mere*, L. giver det ved *det*, som om det var et Sto., det skönnes ikke med hvad Ret; dòtvòt, *Sandhed*, N.; visesvòt,

„vòt, mi bufta mú nut sarnnot. Mon Gonagassí „r'åkkadet sárnom, gutte daggarach 'åmít búrist „dětta, ja gutte ænostegjidí jakka."

De Agrippa celkí: „I vajlo ædnak, atte don „ik buwte mú jéch kristalazzhan shaddat."

Dasa Pawlus fastedí: „Vare don ja bòk dak, „gudek dast' læk, shaddashí dego mon, æreb daj „ròwddelakkí, majt mon bagjelestam gæsam."

Visdom, (75. 269); bufta mú, *bringer mig til,* mú er D.; r'åkkadet, *dristigen,* (329), af r'åkkad; sárnom, *taler,* 1. P. i Nut.; gutte, *som, hvilken,* (148. 150); daggarach, *slige, sådanne,* (147. 284); 'åmit, *Ting,* D. i Fl. af 'åbme = dògje, styres af d'étta; búrist (101. 250); d'étta, *véd,* 3. P. i Nut. af d'éđam = anam; ænostegjidi, *Profeterne,* H. i Fl.; jakka, *tror,* 3. P. i Nut. af jakam = anam.

De, *da, så;* i, *der ikke,* 3. P. i Ent. af im; vajlò, *fejler, fattes,* benægt. Nut. af vajlom, ell. vajom, *mangler;* ædnak, *meget,* (162); buwte, *bringer til,* benægt. Nut. af buwtam; kristalazzhan, *Kristen,* V. af kristalazh (106). V. og H. i Ent. have nl. forstærket zzh; styres af næste Ord (370); shaddat, *at blive,* Nf. af shaddam.

Vare, *gid,* Uo.; bòk, *alle,* vedf. N. i Fl. (95); dak, *de,* enest. N. i Fl. af dat; guđek, *som, hvilke,* (148. 150); dast', *her,* (247. 145); læk, *ere,* 3. P. i Fl. af Nut. af lem (215); shaddashi, *måtte blive,* 3. P. i Fl. af bet. Dat. af shaddam. H. Mort. Kolpus forkastede aldeles denne Endelse i Fl. og fordrede i alle Gjo. *egje* isteden, altså: shaddashegje; dego, *ligesom,* Bi. sammensat af de og go; æreb, *foruden,* (161. 376); daj ròwddelakki, *disse Jærnlænker,* E. i Fl. af dat, ròwddelakke, sams. af ròwdde, *Jærn,* lakke, *Lænke;* majt, *som,* D. i Fl. af mi; bagjelestam, *på mig,* (243. 238); g'æsam, *jeg bærer,* = anam.

De sí bòkak chòȝȝheliȝje bajas, ja Agrippa celkí: Galle son matí l'ås lòjttujuvvat, jos son í lifchí anestuvvam, ashes Gæjsar awddí bàttet.

De nut asatuvaj, atte son galgaj Rom-gawpugí mannat, ja 'ånekes ajge dastmangelest' matkke shaddaj, ja Pawlus gowfto Lukasín manajga skippí Adrametumest.

Dallego soj dam midlandelaȝh mærast' vék

Sí, *de*, N. i Fl. af son; bòkak, *alle*, N. i Fl. enest. (162 sidst); chòȝȝheligje, *stode*, 3. P. i Fl. af Dat. af chòȝȝhelam, rettet for chòȝȝele, som L. virkelig har på dette Sted (212); galle, *nok*, *gjerne;* matí, *kunde*, 3. P. i Dat. af matam (198); l'ås ell. lòvos, *løs*, *fri*, To.; lòjttujuvvat, *lades*, *slippes*, lid. Nf. af lòjtam (198); jos, *dersom*, *hvis*, styrer bet. M. (377); lifchi, *havde*, afbet. Dat. af Hjo. lem; anestuvvam *forlangt*, *begjert*, Dats. Tf. af anestuvam (194 sidst); ashe-s, *sin Sag*, ashe, D. af asshe, med 3. Ps. Ejets. (128); Gæjsar, *Kejseren*, E. styres af awddi, *for*, (238. 376); bàttet, *at komme*, Nf. af b'åðam (204) Hr. K. sagde omvendt båðam i 1. P. og b'åttet i Nf.

Asatuvaj, *besluttedes*, 3. P. i lid. Dat. af asatam (= bagadam); gawpugi, *Stad-til*, H. af gawpug (351); mannat, *gå*, *fare*, *drage*, Nf. af manam (194); 'ånekes, *kort*, vedf. (94); ajge, *Tid*, E. af ajgge (347); dastmangelest', *derefter*, sams. af dast (247) og mangelest (238); matkke, *Rejsen*, (20); gowfto (165); manajga, *de gik*, 3. P. i Tot. af Dat. af manam; skippí, *ud på et Skib*, *ud i et Skib*, H. af skip; Adrametumest, *fra Adramet.*

Soj, *de* (*to*), N. i Tot. af son; dam, *den*, vedf. St. af dat, urigtig brugt som Kjo.; midlandelaȝh, *middellandske*, et sletdannet Ord; mærast', *Sø-i*, St. af mærra ell. mær; det rette Udtryk vilde måskje væ-

ajge lejga borjestam, Pawlus æností atte sikke skip ja skip-olbmuk galgge hættaj bàttet. Sú ænostus majda ollijuvaj, dastgo 'ànekes ajge dæst-mangelest' hirmad garra bèg shaddaj, mi nut bagjel mære lossaní, atte bòk skip-olbmuk dusshe jabmem chalmídæsek awddí-bigje. De basse Pawlus shiggoj sín, dastgo sí sú ravvag legje bagjelgæccham; mutto awftanaga jeđđí sín dam boft, atte, josdadded skip galgaj hævvanet, í dadded awftege

---

ret: Gask-mærast', *i Middelhavet;* vék, *rum, temmelig;* lejga, *havde,* 3. P. i Tot. af Dat. af lem; borjestam, *sejlet,* handl. Dats. Tf. lig 1. P. i Nut. går som bagadam; æností, *spdede,* 3. P. i Dat. af ænostam = bagadam; skip, N.; skip-olbmuk, *Skibsfolk,* N. i Fl. olmuch (80); galgge *skulde,* (196); hættaj, *i Fare,* H. af hætte; ænostus, *Spddom* (273); ollijuvaj, *opfyldtes,* 3. P. i lid. Dat. af ollim = ravvim; dastgo, *ti* (326); hirmad (44), her Bi. til garra (97); bèg, *Vind* (97); bagjel, *over* (238. 276); mære, *Màde,* E. af mærre, *Màl, Màde;* lossaní, *blev tung, svar,* 3. P. i Dat. af lossanam = bagadam (312); dusshe, *lutter, bare,* To.; chalmid-æsek, *sine Öjne,* E. i Fl. af chalbme, med Ejets. af 3. P. i Fl. (132), styres af awddí; awddí-bigje, *for-satte,* 3. P. i Fl. af Dat. af bijam = logam.

Basse, *hellige* (101); shiggoj, *skændte pd, irettesatte,* 3. P. i Dat. af shiggom = lånom; sín, *dem,* D. i Fl. af son; dastgo, *fordi;* ravvag, *Formaning,* D. af rav ell. rava (86); legje, *havde,* 3. P. i Fl. af Dat. af lem; bagjel-g'æccham, *overset, ringeagtet,* sams. af bagjel og g'æccham, *set,* handl. Dats. Tf. af g'æcham (194); awftanaga (320); jeđđí, *trøstede,* 3. P. i Dat. af jeđđim (207); josdadded, *endskönt* (377); hævvanet (211); dadded, *dog;* í awftege (159);

olbmujn hævvanifchí.

Dallego bòk d'åjvvo síst lej jawkkam, de sí difte bèg skip dolvvot, gosa jéch datoj, ja mangemuʒhat dat bodí lása ala, ja bárojn cuwkkijuvaj. Muttomak olbmujn difte jéchajdæsek skiplattagí ald cháce mèld dolvvujuvvat, ja jecchasak vòʒje dam lagamuʒh gaddaj, nut atte bòkak vahagketta gaddaj botte.

Dat bajkke, gost' sí botte gaddaj, lej dat sòlo Malta. Dak olbmuk, guđek orromsajídæsek dobbe

---

olbmujn, *af Folkene,* Fj. i Fl. styres af i-awftege (365); hævvanifchi, *skulde omkomme,* 3. P. i bet. Dat.

D'åjvvo, *Hdb,* N. (= nævvo); sist, *af* ell. *fra dem,* Fj. i Fl. af son; jawkkam, *tabt,* Dats. Tf. af jawkam, *bliver borte, udebliver* = logam; difte, *lode,* 3. P. i Fl. af Dat. af diwtam, *lader, tilsteder* = anam; dolvvot, *føre, drive,* Nf. af dålvom = lånom; gosa (247); datoj, *den vilde,* 3. P. i Dat. af datom; mangemuʒhat, *tilsidst* (250); dat, *dette* (d. e. Skibet); bodí, *kom,* 3. P. i Dat. af b'åđam; lása, *et Skær,* E. af lássa = gètta; ala (238. 376); bárojn, *af Bølgerne,* Fj. i Fl. af bárro (= nævvo); cuwkkijuvaj, *sönderbrødes,* 3. P. i lid. Dat. af cuwkkim = ravvim. Muttomak, *nogle,* enest. Fl. af muttom (162); jéchajdæsek, *sig selv* (139); skip-lattagí, *Skibs-bræder,* E. i Fl. (86), styres af ald' (238. 376); cháce, *Vandet,* E. af chácce, styres af mèld, *med, henad* (239); dolvvujuvvat, *føres,* lid. Nf. af dålvom, *føres hen ad Vandet,* d. e. *drive;* jecchasak (161); vògje, *svömmede,* 3. P. i Fl. af Dat. af vòjam = logam; lagamuʒh (119); gaddaj, *Strandbræd-til,* H. af gadde (78); vahagketta, *uden Skade* (87); botte, *kom,* 3. P. i Fl. af Dat. af b'åđam; bajkke, *Sted, Egn, Landstrøg,* N.; gost', *hvor* (247); sòlo (79). Dak, *de,*

adne, usstebaʒhat sín vòssta-valdde, ja siʒjídí stŏrra dola dakke, sín biftasít gojkedem ja sín rubmashít lĕggadem dítí. Mutto dallego basse Pawlus ucce mòra-gappalaʒachít chokkí, dollí bal-kestem dítí, dæchalagges bodí mòrajn erit njak-kame sú gèđa ala.

Dam bajke orrok, guđek dam fòmashiʒje, gòjm

---

vedf. N. i Fl. af dat; orromsajídæsek, *sine Blive-steder, Bopæle,* D. i Fl. med Ejets. af 3. P. i Fl., sams. af orrom, Hlf. af årom, *er, bliver, bor;* saggje, *et Sted,* og Ejets. (132); dobbe, *dèr* (251); adne, *havde,* 3. P. i Fl. af Dat. af anam; ussteba3hat (329); vòssta-valdde, *modtoge,* sams. af Fho. (238) og 3. P. i Fl. af Dat. af våldam (198); sigjídi, *for dem,* H. i Fl. af son; stŏrra, *en stor,* vedf. F. af st'órés; dola, *Ild,* D. af dol ell. dolla; dakke, *gjorde,* 3. P. i Fl. af Dat. af da-gam; sin, *deres,* E. i Fl. af son; biftasit, *Klæder,* D. i Fl. af biwtes (81) ell. biwtas; gojkedem, *Tör-relse,* E. af Hlf. af gojkedam (305); rubmashit, *Le-gemer,* D. i Fl. af rumash (se S. 57, Anm.); l'ĕgga-dem, *Varmelse,* E. af Hlf. af l'ĕggadam (305), altså ist. f. gojkedæme, l'ĕggadæme, som måskje ikke uden i Sam-mensætning (337) burde afkortes, begge styres af díti, *for;* ucce, *smd,* vedf. To.; mòra, (*af*) *Træ-,* E. i Ent. af mòrra ell. mòr; gappalagachit, *Smdstykker, Stumper,* D. i Fl. af gappalagach (261), af gappalak (76); dolli, *på Ilden,* H. af dolla; balkestem, *Kastelse,* E. af Hlf. af balkestam, ist. f. balkestæme, styres af díti; dæchalagges, *en Slange, Øgle;* mòrajn, Fj. i Fl.; njakkame, *krybende,* hdl. Nuts. Tf. af njagam.

Bajke, *Steds,* E.; orrok, *Beboere,* N. i Fl. af orro, Handlersf. af årom; fòmashigje, *mærkede,* 3. P. i Fl. af Dat. af fòmasham = bagadam, rettet for fò-mashe hos Leem (212); gòjm gòjmin-æsek, *med*

gòjmínæsek cælkke: „Dat olmaj læ ȧjnas olbmu-„godde; dastgo josdadded son læ bæstujuvvum „chácest erit, son dadded gojk ednamest' Ibmel „mawsost d'ărradallujuvva." Mutto dallego Pawlus gĕđas likkatalaj, ja í lem hejvege vahag 'ăʒ-ʒhom, ja dæʒhalagges dollí gacchaj; de sí sárnesek mutte, ja sú ibmelen adne.

---

hverandre, indbyrdes (161); cælkke, *sagde*, 3. P. i Fl. i Dat. af cælkam; olmaj, *Mand* (80); ajnas, *endelig, visselig;* olbmugodde, *en Manddraber*, olbmu E. (80), godde, Handlersf. af goddam (198); bæstujuvvum, *frelst*, lid. Dats. Tf. af bæstam, *frelser* = anam; chácest, *fra Vandet*, Fj. i Ent. af chácce; gojk, *tört*, vedf. To. af gojkad (94); ednamest', *Land-på* (38); mawsost, *af Hævn* (64); d'ărradallujuvva, *forfølges*, 3. P. i lid. Nut. af d'ărradalam, *forfølger*, af d'ărredam, *følger med;* gĕđas, *sin Hånd*, D. af gètta med 3. Ps. Ejets. (126); likkatalaj, *rystede*, 3. P. i D. af likkatalam = logam, af likkatam, *rokker, rører ved* (307); lem, *havde*, benægt. Dat. af Hjo. lem; hejvege, *allermindste;* vahag, *Skade*, D. lig N.; 'ăʒʒhom, *fået*, handl. Dats. Tf. af 'ăʒhom (189); gacchaj, *faldt*, 3. P. i Dat. af gaccham; sárnesek, *sin Tale*, D. af sardne ell. sarnne og 3. Ps. Ejets. (128); mutte, *forandrede*, 3. P. i Dat. af mutam = anam; ibmelen, *for en Gud* (370); adne, *holdt*, 3. P. i Fl. i Dat. af anam.

2.

Den 38. Davids Salme.

Gawtsad nèljad lokkaj[1] lawl[2].

Af Håndbogen (Gètgirjach[3]).

---

1. Hærra! æle[4] ranggast[5] mú m'årestad[6],
ælege[7] bagad[8] mú harmadvòđastad[9];
2. dastgo dú njòlak[10] mú sist'[11] orrok[12],
ja dú gèt mú dædda[13].
3. Í mikkege[14] dærvvasít[15] mú rubmashest'[16] lek,
dú ajttem[17] dítí;
mú dáwtín[18] í lek[19] ráwhe[20] suddojdam[21] dítí;
4. dastgo mú suddok mú 'åjve[22] bagjel mannek[23],
ja lossaden[24] mudnjí læk shaddam[25],
nuftgo[26] losses[27] nåđđe[28],

---

[1]) (163). [2]) lawl ell. láwla (86). [3]) se Fortalen. [4]) (218). [5]) forbyd. Nut. 2. P. i Ent. af ranggastam, *straffer.* [6]) St. i Ent. af m'årre, *Vrede,* med 2. Ps. Ejets. (130). [7]) (321). [8]) 2. P. i forbyd. Nut. (211). [9]) St. i Ent. af harmadvòt, *Grumhed* (44. 269). [10]) Fl. af njòl, *en Pil.* [11]) (238). [12]) 3. P. i Fl. af Nut. af årom. [13]) 3. P. i Nut. af dædam, *trykker, tynger.* [14]) (159). [15]) D. i Fl. af dærvas, *sundt* (157). [16]) St. af rumash (81. Anm. 9. 352). [17]) Hlf. af ajtam, *truer.* [18]) St. i Fl. af dafte, *Ben.* [19]) benægt. Nut. (215). [20]) *Fred* (D. af rafhe?) [21]) E. i Fl. (78) med Ets. (132). [22]) E. af 'åjvve, *Hoved.* [23]) 3. P. i Fl. af Nut. manam. [24]) V. af lossad (103. 370). [25]) hdl. Dats. Tf. af shaddam. [26]) (326). [27]) (94). [28]) *en Byrde.*

5. mú sarjek[1] bocchídek[2], ja sějajn[3] golggek[4],
mú jallavòđa[5] dití.
6. Mon m'ǎlkkot[6] vaʒam[7], ja sagga gawrratalam[8],
gæ̀chos[9] bæjve morashteʒjen[10] vaʒam;
7. dastgo mú alemak[11] gojkkaba-rak[12],
ja í mikkege dærvvasít mú rubmashest' lek;
8. dat læ shaddam bòccen[13], ja sagga cuwkkijuv-
vum[14],
mon vajmom[15] ráwhetesvòđa[16] dítí giljom[17].
9. Hærra! bòk mú anestubme[18] læ dú awdast[19];
ja mú shòkkem[20] í lek dú awdast chékkujuv-
vum[21].
10. Mú vajbmo d'ǎrgesta[22], mú væk[23] mú læ
hejttam[24],
ja mú chalmí[25] chòwgas[26] í lek múst'[27].

---

1) N. i Fl. af sarje, *gammelt Sår med Roe på.* 2) 3. P. i Fl. af Nut. af bocchidam, *stinker.* 3) *med Materie,* R. af s'ěgja. 4) 3. P. i Fl. af golgam, *flyder.* 5) E. af jallavòt, *Dårskab* (96. 269). 6) *kroget* (329). 7) *går* = anam. 8) *går nedböjet,* af gawrratam, *d. s.* af gawrre, *kroget, nedböjet* (308). 9) *hel, ud i Enden,* To. af g'æcche, *Ende.* 10) V. af morashtegje, Handlersf. af morashtam, *sørger.* 11) Fl. af alem, *Lænd.* 12) 3. P. i Tot. af gojkam; *törres,* med Tillæg af rak (325). 13) V. af bòcce, Hlersf. af bòcam, *er syg.* 14) lid. Dats. Tf. af cuwkkim. 15) *mit Hjærtes,* E. af vajbmo = nævvo, med Ejets. 16) E. af ráwhetesvòt, *Urolighed, Uro,* dannet af ráwhetebme, *urolig,* af rafhe, *Ro, Fred.* 17) *skriger, råber.* 18) Hdlf. af anestuvam, *begjerer* (194). 19) rettere end awdest' (238. 376). 20) Hlf. af shòkam, *sukker.* 21) lid. Dats. Tf. af chégam, *skjuler.* 22) 3. P. i Nut. af d'ǎrgestam, *skælver.* 23) *Styrke, Kraft* (52). 24) hdl. Dats. Tf. af hejtam, *forlader.* 25) (ell. chelmí), E. i Fl. af chalbme. 26) (263). 27) (352).

21. Hærra, Ibmelacham! æle mú hejte[1] æle læge[2] gukèn[3] múst erit.

22. Hærra! gutte lek mú awdogasvòt[4], gácha[5] mú vækètet[6]!

3.

Åðða[7] Testament

Passe[8] Matteusa[9] Evangelium.

---

1. Jésus Kristus maddo-lokko[10], kæn maddo læ
2. Davidest ja Abrahamest[11]. Abraham rèʒadettí[12]
Ísaak, Í. rèʒadettí Jakob, J. rèʒadettí Júda ja
3. sú vĕljajt. Júda rèʒadettí Fares ja Zara Tama-
rest, Fares rèʒadettí Hesrom, H. rèʒadettí
4. Aram. Aram rèʒadettí Aminadab, A. rèʒadettí
Nahasson, N. rèʒadettí Salmon. Salmon règa-
5. dettí Boaz Rahabist, Boaz rèʒadettí Obed Rú-

---

[1]) forbyd. Nut. af hejtam (375). [2]) forbyd. Nut. (215). [3]) *langt borte.* [4]) *Salighed* (288. 269). [5]) 2. P. byd. M. af gácham, *skynder mig.* [6]) Nf. af vækètam, *hjælper.*

[7]) Rettere end oðða (97). [8]) udtales også passè, passi, Ls. basse (101). [9]) Denne E. forekommer også hos M. Lund. [10]) maddo er en lapl. Form ist. f. det finmark. mad, ell. rettere máda (86). [11]) Fj. kan også endes på *-ist.* Eks. se V. 5. o. s. v. *Forf.* [12]) Denne Form dadles meget af Sjøgren, men er dog ud. Tv. rigtig, og strider ikke imod 1. P. af Nut. règadattam; det er blot en Omlyd, som har bragt den næstsidste Selvlyd i Samklang med den ny Endelse.

tist, Obed rèʒadettí Jesse. Jesse rèʒadettí ko- 6.
nogas David, konogas D. rèʒadettí Salomon,
[súst kutte Úria nissun læj[1]. Salomon rèʒa- 7.
dettí Roboam, R. rèʒadettí Abia, A. rèʒadettí
Asa. Asa rèʒadettí Jósafat, J. rèʒadettí Jóram, 8.
J. rèʒadettí Osia. Osia rèʒadettí Jóatam, J. 9.
rèʒadettí Aǩaz, A. rèʒadettí Ezekía. Ezekía 10.
rèʒadettí Manasse, M. rèʒadettí Ammon, A. re-
ʒadettí Josías[2]. Josías rèʒadettí Jeǩonia ja sú 11.
věljajt [fangavòđast' Babelist'[3]. Mangel fanga- 12.
vòđa Babelist'[4] rèʒadettí Jeǩonia Salatiel, S. rè-
ʒadettí Zorobabel. Zorobabel rèʒadettí Abiud, 13.
A. rèʒadettí Eliakím, E. rèʒadettí Azor. Azor 14.
rèʒadettí Ʒadok, Ʒ. rèʒadettí Aǩím, A. rèʒa-
dettí Eliud. Eliud rèʒadettí Eleazar, E. rèʒa- 15.
dettí Mattam, M. rèʒadettí Jakob. Jakob rèʒa- 16.
dettí Jósef, María olbma[5], súst læ Jésus shad-
dam[6], kutte læ Kristus. Nawt[7] læk pǒk pòl- 17.

---

[1]) F. giver også den Oversættelse Úria akkast. [2]) F. bemærker at man i Gjenstandsformen også siger: Jorame, Joatame, Akase, såvel som Ammone; samt at nogle få sige i G. Josíasa. Dette sidste synes mig at være samme Form som ovenomtalte Matteusa, da Ents. G. (ell. D.) altid stemmer overens med. E. i dette Sprog. [3]) Denne Overs., som F. anfører i en Anmærkning, har jeg, efter Sjøgrens Vink, optaget i Teksten, som den ene rigtige. [4]) Min Rettelse for Babel, hvor det forekommer mig, at Babel måtte blive Grundord til règadettí og følgelig Meningen aldeles forstyrres. [5]) Man siger både olma og olbma (80), *F.* [6]) shaddam er her smukkere end règadam, *F.* [7]) Sjøgren anser tamtití (339) for rigtigere; men det lapl. N. T. har nawte.

vak[1] Abrahamist gidda Davidí nellje nubbe låkkaj[2], Davidist gidda tam razjaj[3], go Júdalazhak Babelí tolvvojuvvujezje[4] nellje nubbe låkkaj, ja tam rajest go Júdalazhak Babelist vòlgatujuvvujezje[5] [gidda Kristus ajggaj[6] nellje nubbe låkkaj pòlvak,

18. **Jésus Kristus rèzadæbme[7] læj tám låkkaj:**

Som andre mulige Udtryk på dette Sted anfører F. tam låkkaj, naw, nu.

[1]) F. bemærker at andre udtale polvak, men de fleste pulvak; jeg formoder dette er en falsk Iagttagelse. Selvlyden *u* tilhører H., hvor den er en Virkning af Omlyd, som har bragt den første Stavelse i Samklang med Endelsan, (bulvví Ls. Ordb. S. 169), men også Ganander skriver (efter vor Retskr.) i Fls. N. pòlvak. [2]) Rettere end lokkaj (164). [3]) F. skriver radjai, Sjøgren bifalder dette *dj*, men vilde dog end heller raidjai; hvis imidlertid derved skal betegnes en Lyd der nærmer sig vort *zh*, eng. og ital. *ge*, (t. *dsêh*), så er det af den enkelte Medlyd i Fj. (rajest) klart at denne Skrivemåde grunder sig på en falsk Udtale. [4]) Min Rettelse for tolvuviedji, ell. tolwojuwiegji, en mig ubekjendt Form; Endelsen *-juvvujeʒje* (*-juvvojeʒje*) høres ikke sjælden i Finm. ist. f. *-juvve* i 3. P. i Fl. af lid. Dat. (180), ligeledes i de øvrige Böjningsmåder. [5]) Ligeledes min Rettelse for vòlgatuviedje ell. wòlgatujuwiegji. [6]) Ud. Tv. en urigtig Overs. for gidda Kristusí, da Meningen ikke er: *indtil Kristi Tider*, men *indtil Kristi Person*. Der findes heller ikke i den græske Tekst eller finske Overs. noget som svarer til Ordet ajggaj, H. af ajgge (64). [7]) F. bemærker at hans Sognefolk sige rèʒadæmè ell. rèʒatæpmè, dette synes at være forskjellige Fhf.; i alt Fald har jeg troet her at burde beholde den bekjendte rigtige Form.

k'ås[1] María sú ædne[2] læj kihlatuvvum[3] Jóse-
fín, awdalgo soj åktí pàdiga, shaddaj son nòllèn
Passe-vòjĝast. Tastgo Jósef sú olmaj læj riwtis- 19.
mĕlalash, ja í táttom[4] sú albma hæppatí puk-
tit, jurdashí son sŏlet[5] heittit sú. K'ås son 20.
nawt[6] jurdasham læj, kæccha! almotuvaj sun-
ní[7] åkta Hærra Engel ja celkí: „Jósef, David
parnne! æle pàla[8] valddit[9] María nissunad lusad;
tastgo tát kutte læ sakkanam súsist'[10] læ Passe-
„vòjĝast. Son kalkka rèʒadet parne, kæn ton 21.
„kalkak kocchot Jésus; tastgo son læ tát kutte
„kalkka[11] lånestet sú almog sín suddojst"[12].
Muttu tát læ pŏk shaddamas[13], atte tĕvasin shad- 22.
dashí, mi Hærrast sarnojuvvum læ Próféta pokt[14],
kutte cælkka: „Kæccha! Njæjda kalkka nòllèn 23.
„shaddat, ja shaddattet parne, ja sú namma

---

1) Også ko ell. go, *F.* 2) Min Rettelse for æd-
ni. 3) Også kihlatum, da lid. Tf. i Dat. i de
fleste regelrette Gjo. således kan sammentrækkes, *F.*
4) Sjøgrens Rettelse for tatto, det må nl. være Dat.
ligesom foregående læj. 5) Sjøgrens Rettelse for
suol, *en Tyv*, der ikke kan bruges som Biord. 6) *F.*
skriver her naw. 7) *F.* skriver sunji, men jeg for-
moder at det blot er *nn* for *dn;* ligeledes strags par-
ne i N., som jeg mener må være parnne for Böjnin-
gens Skyld. 8) Denne Form foretrækkes af Sj. for
Fs. pola, båla ell. boåla. 9) En falsk Udtale ell.
Skrivemåde for valddet (198), som skönnes deraf,
at den 3. Kl. derved vilde blandes med den 4. Lige-
ledes hejttit, puktit og nogle flere. 10) Også sús,
súst', *F.* 11) *F.* skriver her kotte kalka. 12) den
lapl. Fj. i Fl. (72). 13) En Form for shaddam, som
ikke anføres af L. 14) Også bokt, poft, boft, *F.*

„kalkka kocchujuvvut Emmanuel, de læ nut[1]
„ædnag tædjujuvvum[2]: Ibmèl-mín-gòjm."
24. K'ås Jósef nakkarist kåccam læj, taʒaj son
nutgo[3] Hærra Engel sunnjí kocchom læj, ja
25. valdí nissunes lusas. Íge[4] tovdam sú, tassago
son læj rèʒadattam vòstes-rèʒadettum[5] parne,
ja kocchoj sú nama[6] Jésus.

---

[1]) *F.* skriver her: nu. [2]) Dette Ord véd jeg ikke at henføre til noget finmarkisk. [3]) F. skriver her nugo. [4]) Skulde vel snarere være: i dadded. [5]) Min Rettelse for règadettem, som måskje blot er en Trykfejl. [6]) F. skriver her pardne, og namma, men det synes at være en Fejltagelse af Fhf., nemlig N. for D. (ell. G.)

RETTELSER OG TILLÆG.

S. 1. *Nr.* 2. Ved Bogstaverne er at anmærke, 1) at *j* og *w* måskje rettere beholde de gamle Navne jođ og waw, da dette sidste svarer i Lyden nöje til det arab. og syr. *Waw*, hvilket også af Baron De Sacy udtrykkes med *w* i arab. Navne.

2) at g̃ rettere betegnes med Figuren ŋ, da det hører til de flydende Bogstaver, ikke nærmest til Ganebogstaverne.

3) at *y*, *ø* og *ö* ikke tilhøre det egentlige lappiske Sprog, og derfor vel ikke burde have Plads i den lappiske Bogstavrække; men snarere Ɛ, *ɛ*, hvorom siden.

4) at der, i Følge Pastor Stockfleths Iagttagelser over Udtalen, gives endnu en Medlyd, som kan betegnes ʒ, og indrömmes Plads næst efter ʒ, hvortil det kommer nærmest, det er dog langt blødere, og kunde omskrives đz; måskje man rettest benævnte disse to Bogstaver således: ʒ ʒåd (det arab. Navn), ʒ eđz.

S. 2. *Nr.* 3 har sin Rigtighed, men *ø* er indskrænket til Sølappernes platte Udtale; *ö̀* er en næsten umærkelig Stigen med Lyden af *ò*, når *e* kommer efter, så at chŏrgad og m'örje kunne anses for de rigtigste Former i Finmarkisk; *y* udtaltes ikke af H.

Mortensen Kolpus i de efter L. anførte Ord; han sagde: stiwren for stýren, sultto for syltto.

S. 3. *Nr.* 7 er en Misforståelse af Ls. Retskrivning; ved *oe* har han villet betegne en virkelig Tvelyd med Trykket på sidste (*oè*), næsten som det franske *oi* udtales af mange i Ordet *memoire;* men *ue*, som han undertiden skrev i lignende eller samme Ord, (duekkaj, son chueppa) anses for rettere at betegne den tilsigtede Udtale, der dog vel ikke er almindelig, eller at antage i Skriftsproget, da den ligger uden for det regelrette Forslagssystem i Lappisk, der altid sætter en ensartet Selvlyd foran en anden. — *ó* forekommer ellers virkelig, og kan ikke undværes i Sproget; f. E. vòjam, *ager*, Dat. vóʒjim, vóʒjik, vóji o. s. v. (202, hvor Udtalen er anderledes angivet efter L.)

Nr. 9. *L.* 4 for gàlmad udtalte Kolpus gàlmad.

— 11. — 2 *borttages: oe*,

S. 9. — 2 *nedenfr.* lèwsse oversattes af K. *et Lys*, og det ud. Tv. med Rette, da Ordet synes at være det oldnord. ljós; lèwg, angav han derimod, som Navnet på en Flöj. Her tilföjes: bèg (bæg), fèlbma.

S. 10. *L.* 4. K. udtalte gĕrdam, gĕrdatæʒje; et tydeligt Eksempel på æ er gæn, gæsa, gæst, gæk (148), hvor L. har glemt at indskyde sit *j*, hvilket dog iagttages af Weld.).

— — *L.* 14 *for* gwíggo *læs* gujggo.

S. 11, *L.* 5 *tilföj:* Undertiden bliver dette ò så langt, at L. skriver *uoo;* i slige Tilfælde bör man vel skrive ŏ; f. E. fŏl, *Omsorg*, og måskje bŏk, *alt;* stŏrés, *stort*, o. desl. i Overensstemmelse med ĕ.
— — *L.* 13, *borttag:* det er ó.
— — — 24, *læs:* stuores (stůrés).
— — — 29, *læs: oa* (rettere *åa*) med *à.*
— — — 30, *så og S.* 12, *L.* 3 *og hvorsomhelst ellers, læs:* b'åđam (bàđam, b'åttet, K.).
S. 12 *efter L.* 4 *kan mærkes følgende*

Opdagelser i Selvlydsordningen.

1. Foruden disse Hovedselvlyde a, å, æ; o, e; u, i, og á, ǽ; ó, é; ú, í; samt Forslagsselvlydene à, 'å, ò; æ̀, è, og endelig ŏ, ĕ, gives der endnu en Del Afændringer, som begrunde et Omlydssystem, der strækker sig hele Sproget igjennem, hvorved Rodens og Endelsens Lyd bringes i Samklang, Udtalen skatteres på det fineste, og Böjningen ligesom udfyldes og bestemmes. Disse have hidtil været aldeles oversete af alle Sprogets Bearbejdere, undtagen for såvidt de muligen ligge til Grund for den vaklende Skrivebrug, da man har hørt snart en Lyd snart en anden i samme Ord, og ikke vidst hvilken man skulde antage for den rette; f. E. når L. skriver i Ordb. muor, *et Træ*, i Nomenklator mor, så ere begge Dele rigtige; N. er nl. mòr eller mòrra, men H. mórrí, formedelst en Omlyd, som fordres af den forandrede Endelse; han har altså hørt snart

ò, snart *ó*, i dette Ord, men ikke begrebet hvad Årsagen var, eller anet at det var en regelret Omlyd. Ligeledes når L. skriver r u o u d e, *Jærn*, men Fjellström i det laplandske r ö u t e, så torde det rigtige være r ö w d d e i N. (efter Ks. Udtale), i H. r ò w d d a j formedelst det klare *a* i Endelsen; når endelig Lind. og Øhrl. skrive r o u t e, så torde dette være den rigtige Form i Fls. E. r ó w d í o. fg. Fhfr., der alle i Endelsen indeholde *í*. Nogle af disse Afændringer ere dog bekjendte fra andre Sprog, nogle ere ganske ejendommelige. Dé jeg, tilligemed Hr. Pastor Stockfleth, har kunnet udfinde af Ks. Udtale ere følgende:

2. *å*, det dunkle *a*, der hælder til *å*, en fra Engelsk og Plattysk bekjendt Lyd, der også høres i den danske Almues Udtale (f. E. *rår*, *klår*, forskjelligt fra *Når*, *bår*), jf. min danske Retskrivningslære Nr. 31, 2). Eksempler i Lappisk ere: l å đ a s, *et Led;* j å l, *tåbelig;* b å ʒ a d a m; *tugter;* å ȷ a, å l d', *på;* c h å đ a, *igjennem.*

3. Af *a* gives der to fine Afændringer, som hælde lidt til *æ*, men dog bestandig vedblive at være et Slags A-lyde, tydelig adskilte fra *æ*. Den ene, som kan betegnes *ä*, findes især foran Endelsen *e*, som s ä d n e, *et Ord*, men i H. s a d n a j med klart *a*, formedelst *a* i Endelsen. Ligeledes r ä s s e, d ä p p e, ä s s h e, c h ä c c e, ä c c h e, b ä d n e (61).

4. Den anden beskrev K. som om man hørte noget af *e* eller *æ* foran *a*, dog var det mit Øre umuligt at skjelne tvende Lyde deri; den fjærner

sig mere fra klart *a*, og kan betegnes *å*, den findes f. E. i jåkke, *et År;* rådde, *Bryst*; (Ls. og Ss. Skrivemåde, rajdde, forkastede K. aldeles); råmppuj, *stortalende.* Foran det klare *a* forandres *å* til *ä*, som räddaj, *til Brystet*, ikke raddaj, som er H. af rädde, *en Brand.*

5. Af *æ*, som er langt mere åbent end i Dansk, (jf. min danske Retskr. Nr. 31, 4), gives der ligeledes to Afændringer: den ene vort sædvanlige *æ* i *bære*, ell. åbne *e* i *bedre, bedst, Hest,* o. desl. Man skulde kunne betegne det *ǣ;* det forekommer især foran *e*, og forandres til *æ* foran det klare *a*, som: ǣdne, *Moder*, i H. ædnaj; bǣsse, *Næver, Birkebark,* i H. bæssaj. Den anden Afændring nærmer sig lidt mere til *e*, og skulde kunne betegnes *ε*, f. E. εní, *han havde*, af anam, og rimeligvis rèʒadεttí, Matt. 1, 2; gånagεssí, H. af gånagas, *Konge;* addaldεkkí, H. af addaldak, *Gave*, o. desl.

6. Ved at gjennemgå det følgende af Sprogl. med Pastor Stockfleth og K., forekom det os, at nysomtalte *ǣ* meget ofte var kort, og navnlig var den Lyd, som fandtes i mangfoldige Tos. hre. og hste. Gr., såsom i de Nr. 111. 112 og 114 anførte, der således efter Ks. Udtale burde skrives: dárbash-ǣbbe, -ǣmmus, o. s. v.; våras, *fersk*, våras-ǣbbu, -ǣmmus, o. s. v.; chåppad-ǣbbu, -ǣmmus, o. s. v. Denne hyppige Gjentagelse af ǣ som kort Selvlyd syntes ubekvem og besværlig, og gav mig efter Pastor Stockfleths Bortrejse Skrupler, om man ikke burde forandre Tegnet, således at man antog *ε* for den første og *ε̈* for den anden Afændring af *æ* (altså *ε* for dette besværlige *ǣ*). Jeg tilskrev Paster Stockfleth herom, men har endnu ikke erfaret hans Mening; ved imidlertid selv på ny at undersøge Sagen, finder jeg

nysanførte Bemærkning om Endelserne -äbbu og -ämmus urigtig, hvorved Indvendingen mod ä meget svækkes, om ikke ganske bortfalder. Det er nl. at mærke at *u* og *i* ere i samme Klasse, og ytre samme Virkning på den foregående Selvlyd; da nu Gradernes Endelser egentlig ere *-ab, -amus,* må de af det påfölgende *u* höjst sandsynlig forandres til *-ebbu, -emmus* (ikke *-äbbu -ämmus*), ligesom anam af Endelsen *i*, forandres til *eni* (ikke *äni*). Altså bevares just den bekvemmeste Figur (*e*) for de omtalte Gradformer ved den først fremsatte Betegnelsesmåde (æ, ä, *e*), som jeg derfor vil beholde, indtil Sagen, ved de af Pastor Stockfleth udgivende Arbejder, vil blive afgjort.

7. Overensstemmelsen med *a, ä,* taler ellers og meget for *ä*, og den Omstændighed, at *e* danner en Omlyd af *a* (ikke af *æ*) synes at give det så megen Selvstændighed, at det, som et eget Bogstav burde optages i Rækken foran *e*. Hvad der end mere bestyrker dette er, at der i Følge Omlydssystemet uden Tvivl må antages en Afændring også af dette *e*, hvilken da i Overensstemmelse med de øvrige må betegnes *ë*. *A* bliver nl. foran *i* til *e*, men *ā* kan ikke formodes ligeledes at blive til *e* i samme Tilfælde, da det aldrig går over til klart *a*, men isteden derfor til *ä*; man må vel derfor antage at dette *ā* bliver til *ë* foran *i*, f. E. rådde, *Bryst*, räddaji, rëddi; disse Tilfælde ere dog ikke hyppige, da *ā* overhovedet kun forekommer sjælden. Imidlertid har jeg intet fået aftalt med Pastor Stockfleth om dette Tegn, hvis Nødvendighed, Forhold til de nærmest liggende, og derpå grundede Bestemmelse af den retteste Figur, først længe efter hans Bortrejse er bleven mig klar.

8. Der gives også en Afændring af *e*, da dette er nærmere ved *e*, *ë*, men Afændringen nærmere ved *i*, hvormed den undertiden forveksles i Endelser. Den kunde betegnes *ë*, f. E. ællët,

leve; jæʒël, *en Mose;* men rettere er det vel at lade sig nöje med *é*, formedelst Overensstemmelsen med andre Sprog, som og med ĕ og med ó, ŏ. — Af *o* har man nemlig ligeledes en endnu dybere Afændring, som ikke vel kan betegnes anderledes end ó, hvilket også passer fortræffelig med ŏ. På disse fire Lyde *e*, *é*, *o*, *ó* vil man finde Eksempler i Rettelserne til S. 49, hvoraf ses at de i Omlyden svare til forskjellige Grundselvlyde.

9. Af *o* har jeg også bemærket en Afændring, hvor Lyden stiger næsten umærkelig; den kan betegnes *ö*, i Overensstemmelse med *ä* og *æ̈*, skönt Lyden er temmelig forskjellig fra vort *ö*; man må nl. erindre at dette lap. *ö* er et Slags *o*, ligesom *ä* et Slags *a*. Dette *ö* findes sædvanlig med det til *o* hørende Forslag, 'ö, og forekommer foran *e;* f. E. j'ölgge, *Fod;* d'öʒje, *Arbejde;* b'örre, *god;* j'ökke, *enhver*, o. desl. Undertiden udtalte K. dette 'ö tydelig, undertiden troede han selv ikke at kunne skjelne det fra *ò;* men Lydordningens Fuldstændighed synes at fordre det, og Fjellströms Skrivemåde i det Laplandske juölke, buöre ell. buörre, giver stærk Formodning om Rigtigheden. Foran *a* forandres det til *ò*, som i H. jòlggaj, bòrraj, gòdam, *bærer*, Nf. g'öddet. Som et eget Bogstav bör det vist nok ikke optages i den lap. Bogstavrække, ligeså lidet som *ä*, *æ̈*, *ε̈*. Ej heller er det min Mening, at påtrænge Sproget det, hvis det muligen ikke er almindeligt i den gode, rene Udtale blandt Folk i Landet.

10. Alle disse Afændringer overses af følgende:

a, ä, å, â,

æ, æ̈,

ε, ε̈ eller έ,

o, ö, ó.

11. For at Læseren kan have samlet, hvad der hører til denne nyopdagede Selvlydsordning, vil jeg endnu her give en kort Oversigt af didhørende Omlyde. Foran *e* findes fornemmelig de ny Afændringer; foran *a*, såog *o*, de tre klare, åbne Grundlyde *a*, *â*, *æ*, eller en Forslagslyd; foran *i* og *u* de enkelte jævne Grundlyde (undtagen *a* og *æ*) samt nogle Afændringer; således:

foran *i*, *u*:

å — o: jåk, *Elv*, jåʒa, H. jokkí; gåcchom, *bygger*, *kalder*, gocchu!

ŏ, ŏ — u: ofs, *Dör*, owsa, H. ufsí; chŏpam, *hugger*, 1. P. i Tot. måj chuppi.

ĕ — i: vĕʒam, *løber*, Dat. vikkim.

12. Har Ordet Endelser både med *a*, *e* og *i*, så afveksle sædvanlig tre Lyde i Hovedstavelsen, af hvilke den foran *a* er Grundlyden, skönt den sjælden findes i N. af No., således:

a — ä — ε: anam, *har*, ädnét, εní;

ä — å — έ: jåkke, *År*, jäkkaj, jέgí;

æ — æ̈ — e: cælkam, *siger*, oælkkét, celkí;

e (ε) — è — é: mèlkke, *Mælk*, melkkaj, mélkí;

à — å — å: bàđàm, *kommer*, båttét, båđí;

ò — ŏ — ó: dŏʒje, *Verk*, dòʒjaj, dójí.

Som cælkam forholde sig en stor Mængde No. og Ord af de øvrige Klasser, som: bæ̈jvve, bæjvvaj, bejví; væ̈jkke, *Kobber*; hæ̈wnne (ell.

fæwnne), *en Edderkop;* j æ ʒ é s, *en stor (hvid) Sæl,* Fl. j æ k k a s a k; n æ w r é s, *slet,* n æ w r r a j, n e w r í, o. desl. — Man ser tillige at denne Samklang imellem Rod og Endelse har Indflydelse på Ordenes første Dannelse og Sprogets hele Struktur, ikke blot på Böjningen; f. E. å l m a j, *en Mand,* har rigtigst *å* i første, formedelst Endelsens *a*, men o l m u c h, *et Menneske,* har *o*, formedelst *u* i Endelsen *-uch*, og således i utallige Tilfælde.

S. 14, *Nr.* 23 *forandres således:*

Endnu har Sproget et Næsebogstav g̃, eller, som det rettere skrives, ŋ, ikke uligt vort *ng*, f. E. i *Kong Frode*; men det er at mærke, at det forekommer enten ene imellem to Selvlyde, eller i Forbindelse med et foregående *g;* f. E. m o n c h a ŋ a m, *jeg kryber ind i,* 3. P. c h a g ŋ a, j a ŋ a m, *fortörres*, 3. P. j a g ŋ a, hvor *g* beholder sin sædvanlige hårde Lyd, og ŋ den samme som i chaŋam, jaŋam. L. skriver i 1. P. *changam*, i 3. P. *chagna* eller *chaggna;* han har altså to Betegnelser for denne Lyd, i første Tilfælde *ng*, i andet *n* eller *gn,* ti det er troligt at han har regnet det ene *g* til *n*, for at udtrykke den besynderlige Lyd; men dette sidste er aldeles fejlagtigt, og burde være *chagnga*, da Lyden er den selvsamme efter det indskudte *g*, som efter *a;* men denne Skrivemåde vilde dog være urigtig, da Lapperne også have virkeligt *ng*, som forstærkes til *ngg*, som g a n g í d a m, *bliver udstrakt*, g a n g g a- l a m, *udstrækker Halen.* Det er da i ovenan-

førte Tilfælde ŋ, der forstærkes til gŋ, isteden for at fordobles, ligesom hårdt *n* til *dn*, og *m* til *bm*.

S. 15, *efter L.* 22 *tilföjes:*

ʒ blødt dz, ikke uligt *ths* i de engelske Ord *baths*, *paths*.

ʒ̂ samme Bogstav åndende, findes næppe tydelig i noget af de bekjendte evropæiske Sprog.

— 17 *L.* 3 *læs*; rumash. *L.* 23 *l. ser til Siderne.*

— 21 *efter L.* 13 *tilföjes:*

De af Pastor Stockfleth opdagede Bogstaver ʒ og ʒ̂ betegnes af L., underlig nok, sædvanlig med de hårdeste Hvislelyde; f. E. baʒam, *bliver tilbage;* 3. P. baʒʒa, L. skriver bacam, bacca; åʒam, *søger*, åʒʒa, L. har åcam, occa (med en falsk Omlyd i Følge det ny System, da Endelsen har klart *a* i begge Tilfælde). — Ligeledes báʒham, *skyder*, báʒʒha, L. bácham, báccha. Det var mig imidlertid höjst vanskeligt at skjelne disse Hvislelyde fra de andre i Ks. Udtale, og jeg beklager i denne Henseende, at jeg aldrig har hørt nogen Fjældlap, da Bjærgboer sædvanlig udtale Hvislelyde skarpere end Kystboer. Således findes disse Bogstaver (ʒ, ʒ̂) ellers ikke tydelig, såvidt jeg véd, uden i Gjeorgisk og Armenisk.

S. 24 *L.* 10, 11 *og* 31, *læs* miʒjídí.

— 26 — 8, *l.* bodí (bådí, *K.*) *L.* 18 *tilföjes:* K. lagde dog ikke sjælden Tonen på sidste, men muligt at det egentlig burde være Bitonen.

S. 26 *L.* 2 *nedfr. l.* rázam.
— 27 — 3 *tilföj:* også undertiden *a*, som ádno, áno, Ordb. 44; gáđam, gátta, gáđa, sst. 302.
— — *L.* 15 *tilföj:* Denne tilsyneladende Omlyd i Følge Ls. Retskrivning må dog nødvendig forkastes i ethvert System, hvor nöjagtig Lydbetegnelse er Hovedsagen. Ligeså den næste, nl. *o* til *á*.
— — *L.* 18 *læs:* bokke, *et Fold*, Fl. båzek.
— — *L.* 23—25 *forandres således:*
ě til *i:* věkko, *en Vog*, vikkim, *vejer;* vělggad, *hvidt*, foran No. vilgis (K.); běja m og sædvanlig bijam, *sætter;* dětí og sædv. dítí, *for-Skyld.* L. skrev dette Ord „dieti" ell. „dietij", hvor det er tvivlsomt, hvilken Lyd han har ment; běјam skriver han i Ordb. udtrykkelig „biejam" til Adskillelse fra bijam; men S. skrev djeti både i Ordb. 2, 60. 176 og i sin Katekismus, så at dětí vist nok må være en virkelig Udtale af Ordet. Også i de slav. Sprogarter afveksler ě med *i;* f. E. russ. bělo, bøm. bjlé, *hvidt* (bøm. *j* = *í*).
— — *L.* 26 *l.* ŏ til *u:* chŏggom, *pikker, hakker (med Odden af en Kniv);* chuggim, *pikker én Gang stærkt;* sŏv o.s.v. chŏrggad (ell. chòrggad, chórgis?)
S. 28 *L.* 7. 8 *forandres således:*
ŋ — gŋ: saŋam, 3. P. sagŋa, *slipper den vedklæbende Sne ell. Is;* jogŋ, *et Tyttebær*, Fl. joŋak.

S. 28 *L.* 13 *l.* v — pp: cávam, *skærer smdt,* 3. P. cáppa; dáppe, *en Skik,* dávek.
— — *L.* 19 *inddrages under foregdende Bemærkning, da Ordene bör skrives:* jæʒam, háʒostattam, bʼáʒan, gĕʒak.
— — *L.* 28 *l.* ʼåggot.
— 31 — 5 *nedfr. mdskje rettere:* doʼvdam.
— 32 — 11 *l.* rĕft, riwtis.
— 37 — 17 *for* doj *læs* dom (dåm).
— 38 — 8 — *nedenfra l. ovenfra, udenad.*
— 39 — 15 *læs* balkastaʒá. *L.* 16 *l.* rottí.
— 40 — 4—23 og hvad dels *o. s. v. forandres sdledes:* vælggè, *Gæld,* vælgas, *pd Borg;* gukè, *langt, lang,* gukkas, *langt bort.* Men er dog, ligesom H. i Dansk, så langt fra at findes i alle Tilfælde, hvor den naturlig kunde bruges, at den i denne Sprogart må anses som en forældet Fhf., der ikke kan optages i Böjningsmönstrene.
— 41 *L.* 2. 3 *l.* loʒam, loʒak (låʒam, låʒak, *K.*)
— — — 16 *tilföj:* Men da den altid skilles fra No. ved mellemkommende Ejetilsatser, kan den umulig forenes med No. igjen, men må antages at være bleven til et selvstændigt Fho. efter Ls. Forestilling derom.
— 42 *L.* 7 *l.* celkkik miʒjídí. *L.* 18 *l.* awftanaʒa.
— 43 — 8 *for* tí *læs* åtte, eller med Blivef. og Manglef., om de endnu virkelig findes som Fhfr. i Laplandsk, tí.
— — *L.* 16 *l.* af de 8, höjt 10.
— — — 17 - at 5 eller i det mindste 3.
— 44 — 4 *tilföj:* i det finmarkiske syv, eller hvis

man, i Følge Nr. 355, og Overensstemmelsen med Sto. (121), vil henføre den til Ent., åtte i dette Tal og seks i Fl.

S. 45 *L.* 2, 48 *L.* 7, 57 *L.* 2, *alt nedfr. l.* hævosh.

— — — 8 *l.* pp — v: dáppe, *en Skik*, dávek.

— — — 19 *l.* gŋ — ŋ: agŋo, *en Åretold*, aŋok.

— 49 — 14. I Følge nys anførte Rettelser erholde disse Böjningsmönstre følgende Skikkelse.

Entallet

	N.	nævvo	châbma	getta	d'ögje
E.	*D.*	nævo	chåma	geða	d'öje
	V.	nævvon	châbman	gettan	d'ögjen
	H.	nevvuj	chobmí	gétti	dògjaj
	St.	nævost'	chåmast'	geðast'	d'öjest'
	Fj.	nævost	chåmast	geðast	d'öjest
	R.	nævojn	chåmajn	geðajn	dójin

Flertallet

N.	nævok	chåmak	geðak	d'öjek
E.	nævoj	chåmaj	geðaj	dóji
D.	nævojd	chåmajd	geðajd	dójid
H.	nævojdi	chåmajdi	geðajdi	dójidi
St.	nævojn	chåmajn	geðajn	dójin
Fj.	nævojn	chåmajn	geðajn	dójin
(*R.*	nævoj	chåmaj	geðaj	dóji
	gòjm,	gòjm;	gòjm,	gòjm).

S. 50 *L.* 9 *fgg. borttages ell. indskrænkes til det laplandske.*

Nr. 67 *ligeledes.*

— — *L.* 4 *nedfr. l.* vòsstagedagævad.

— 51 — 20—26 *forandres således:*

69. Til Bliveformen i Fl. gives der i det finm. slet ingen Spor; Fjellström omtaler den aldeles ikke, Ganander angiver *o. s. v.*

S. 51 *L.* 33 *efter* Fl. *tilföj:* ligeledes: mí galggap gocchujuvvat Ibmel mánnan, *vi skulle kaldes Guds Börn*, Sandb. 269.

— 53 *L.* 1, 2. E. og D. acche, Fj. acchest, så og acchash-æmek og acchalazh ere blotte Skødesløsheder hos L. og S., da Ordet er aldeles regelret; man finder også ache sajest', *i Faders Sted*, Ordb. 1100.

— — *L.* 21 *rettere:* -vòtta.

— — — 22 L. forsömte ofte at fordoble *t.*

— — — 24 H. ollesvóttí aldeles regelret.

— 54 *imellem L.* 11 *og* 12 *indskydes:*

V. mòrran, gellan, sädnen, *derpå følger:*
H. mórri, gélli, sadnaj;

gella er nl. rettere end gĕlla, som ses af Omlyden i H. Ordet er aldeles overensstemmende med getta, og behøvede ikke at opstilles. At heller ikke gèlla, gètta vilde være rigtigt, skönnes deraf, at det kun er foran Endelsen *e*, som ikke forekommer i disse Ord, at *è* finder Sted i Hovedstavelsen, som règés, *en Ring*, regga, om ikke gɛlla, gɛtta, rɛgga.

— — *imellem L.* 25 *og* 26:

V. suddon birun spiriri;

spíri skrives nl. rettest med Længdetegn på første.

— 55 *L.* 21 K. vedkjendte sig ikke Omlyden milkkaj i H., men snarere mɛlkkaj og i Fl. mèlkek, mélkí, mélkíd, mélkídí o. s. v. Ligeledes chèlgge, *Ryg*, chɛlggaj, chélgí.

55 *Nr.* 80 *falder sammen med Nr.* 82. *og forandres således:*

80. Nogle synes at høre til anden Böjnm., efterdi de have tilföjet en Medlyd i N., som dog bortfalder i alle øvrige Fhfr., og forstærket Kjendemedlyden overalt uden i N. og V., som er uregelret. Til Eksempler kunne tjene ålmaj (Ls. olmaj), *en Mand*, olmuch, *et Menneske*; chèlkés, *en Tejste.*

N.	ålmaj	olmuch	chèlkés
E. D.	ålbma	olbmu	chelkka
V.	ålmajen	olmuchen	(chelkkan?)
H.	ålbmaj	olbmuj	chelkkaj
St.	ålbmast'	olbmust'	chelkkast'
Fl. N.	ålbmak	o. s. v.	

Som chèlkkés gå og règés, regga; vèlpés, velppa; gæpés, gæppa; gæses, gæssa; gälés, galla; bälgés, balgga; vönsés, vònssa ell. chelkka, regga o. s. v.

56 *L.* 19 *borttag: E. D.; læs:* låðas mä'lés

dernæst: E. D.	ussteb	låððas	mállas
V.	ussteben	låððasen	mállasen

o. s. v. Således skilles dog i de fleste Tilfælde E. og D. fra N. i 2. Böjnm. såvel som i 1ste, f. E. morash, *Sorg*, morrash, gærmash (62) gærbmash, o. desl.

Det anmærkes her én Gang for alle, at K. i 2. Böjnm. gav V. Endelsen *-in* (for *-en*) og St. *-ist'*, Fj. *-ist* (for *-est*); samt at L. i Ordb. overalt foretrak Endelsen *-id* (for *-it*) i Fls. D., hvilket også K. bifaldt. — H. i Fl. har altid det sidste *i* tonetegnet.

58 *L.* 3. *efter* ikke *tilföj* af Leem.

S. 58 *L. 4 tilföj: K. sagde regelret* vŏras, E. vŏrras, Fl. vŏrrasak.

Nr. 83 hører til 1. Böjnm., så nær som lajbach (= ussteb), som ikke behøves.

— 58 *L.* 23 fgg. forandres således i Følge K.

N.	hirratas	gˇåsskemach
E. D.	hirratasa	gˇåsskemacha
V.	hirratassan	gˇåsskemachan
H.	hirratessi	gˇåsskemecchi.
St.	hirratasast'	o. s. v.

— 60 *L.* 14—16 *forandres således:*

Nogle synes at henhøre til første Böjnm., fordi de have bortkastet den sidste Medlyd, og altså endes på en Selvlyd. L. bortkastede også denne, når den var *a*, men med Urette i Følge Ks. vist nok rigtigere Udtale, altså:

jurda,	jurddag,	jurddagen o. s. v.
chála,	chállag,	chállagen,
bæna,	bædnag,	bædnagen,
láwla,	láwllag,	láwllagak,
ňjòwcha,	ňjòfcham,	njòfchamak,

således og vˇöne, vˇödnemak; savo, *et Hyl*, sävvunak.

— 65 *L.* 14. 15. *l.* chégós.

— — — 22 vĕlggad-vilgis, *L.* 23 chŏrggad-chургis (?), således erholde de med Omlyd alle Endelsen *-is*, hvorefter *L.* 31 fgg. kan rettes.

— — *L.* 26 *bortages.* *L.* 27 *l.* gòwggad.

— — — 28 *l.* gòrggad (gŏwggad, gŏrggad?).

— 69 — 13. Disse Ord ere blot i Ls. og Ss. Retskrivning uregelrette, K. böjede dem således:

	N.	bahha	b'örre	bässe	ugjo
E.	*D.*	baha	b'öre	bäse	ujo
	V.	bahhan	b'örren	bässen	ugjon
	H.	bahhaj	bòrraj	bassaj	ugjuj
St.	*Fj.*	bahast	b'örest	bäsest	ujost
Fl.	*N.*	bahak	b'örek	bäsek	ujok
	E.	bahaj	bórí	bεsi	ujoj
	D.	bahajd	bórid	bεsid	ujojd
	H.	bahajdí	bóridí	bεsidí	ujojdí
	St.	bahajn	bórin	bεsin	ujojn

Således og regelret hægjo; K. sagde bórild, bórist.

S. 70 *L.* 9. Angående Ordene på *æʒje*, se S. 240 nederst, ligeledes: ællejd ja jäbmejd, dajn jäbmejn erit, K.

— — — 4 nedfr. *E. D.* ,vělggad, gàrras, hadnas; Ordene skrives nemlig rettest i N. vělggad, gâras, hänés.

— 71 — 6 *nedfr. l.* de forandre *-és* til *-as* ligesom No. f. E. ränés, V. radnasin, hadnasin, buttasin, vanhurskasin; det er at mærke i Almindelighed, at mange Ord af 2. Böjnm. have en dobbelt V. den ene dannet, som i nys anførte Tilfælde, af E. radnas, hadnas, buttas, den anden uregelret af N., altså: ränésin, hänésin, buttésin (Get-Kirjach. 17. ned.).

— 72 *Nr.* 106. Vægalaʒh går aldeles regelret efter 1. Böjnm. = hirratas ell. g'åsskemach ell. get (afkortet), altså i E. og D. vægalaʒha, V. vægalaʒʒhan, H. vægalεʒʒhí, for øvrigt med enkelt ʒh. Njalges (njä'lgés) svarer til de i Nr. 80 og 82 omhandlede No. med sin første Böjning, og har i V. njalggan ell. njä'lgésin, H. njalggaj ell. njalgasi, St. njalggast', njalgasist' o. s. v.

S. 73 L. 18 l. 'åsalaȝh, L. 19 awftjakkasaȝh.
— — — 3 *nedfr. fgg. l.* s t ŏ r é s, s t ŏ r r a o. s. v., hvor som helst dette Ord måtte forekomme.
— 74 — 11 *fgg.* K. forkastede denne Endelse og Böjning; han sagde: 'å n e k ɛ b b u, 'ånekɛbbun, 'ånekɛbbuj o. s. v. med *u*, da dette stemmer overens med Biordenes Endelse og Böjning i höjere Gr. (251) er det höjst rimelig det rette. — Tostavelses- og Firstavelsesord i hre. Gr. erholde ikke dette Tillæg af *ú*, som: u j o b, t í d i b, 'å ȝ j e b a s a b, g í t t o v a ȝ h a b.
Hste. Gr. erholder i første Tilfælde *-ɛmmus*, som 'å n e k ɛ m m u s, i andet *-mus* ell. *amus*, som ujomus, tídimus, 'åȝjebassamus, gíttovaȝȝhamus.
— 76 — 21. K. sagde dog laďďasɛbbu, laďďasɛmmus.
— 77 — 13. K. sagde: gåwdag, gåwdda, gowdéb, gowdémus.
Nr. 116 falder sammen med 113; den hre. Gr. har enkelt ȝh, den hste. ȝȝh.
— — — 2 *nedfr.* K. sagde g ĕ w r r a o. s. v.
— 78 — 10 v ö l l e, *som er nedentil,* K.
— — — 23 *tilf.* men åwdemush siges.
Nr. 120. Man siger dog regelret: ärvedätte, ärvedätteb, ärvedättemus; jäketæȝje, jäketæȝjeb, jäketæȝjemus; gælbotæbme, gælbotebbu, gælbotemmus.
— 79 — 1, *l.* 3. S t e d o r d e n e.

S. 79 *L.* 23 *efter* Arbejder, *tilføj:* samt regelret mů, Ordb. 643. 721. 722. o. s. v.
— — — 3 *nedfr. l.* sigjidi.
— 80 — 1 *fgg. forandres således:* dog migjidi o. s. v. Tonefaldet er omtrent som i *åbenbar*, så at Bitonen falder på sidste.
— 81 *Nr.* 127 *bortfalder;* ved *L.* 1 *nedfr. fgg.* kan ellers bemærkes, at K. for didi (92) dog bestemt fordrede tidi, så at taga dog ikke bliver det det eneste Ord, som begynder med *t.*
— 83 *L.* 3 *jf. S.* 239 *nederst.*
— — — 22 K. rettede denne Sætning således: ålmaj modnust råkkadalaj äddemæme aldsis läjbe.
— 84 *L.* 18 K. udtalte enkelt *s* i disse Tilfælde.
— — — 30 *l.* råpadam.
— — — 33 *efter Stregen borttages.*
— 85 — 1 *til Ordet* gettassam *L.* 9 *borttages.*
— — — 13 *fgg.* Herved kan mærkes at K. i det mindste i Tostavelsesord af 2. Böjnm., som i H. erholde tre Stavelser, blot forandrede *i* til *is*; f. E. Ibmelí, *til Gud*, Ibmelissam, Ibmelissad, Ibmelisses o. s. v.
— 86 *L.* 20 *og* 21 *til Ordet* Bliveform *bortt.*
— — — 25 *fgg.* K. beholdt *i* foran Ejetsrne, altså véljajdissam, véljajdissad, véljajdisses o. s. v.
— 87 *L.* 4 *til* fgg.): *på L.* 12 *borttages.*
— — *Nr.* 135 *bortfalder.*
— 88 *L.* 7 *bortt. L.* 21 *for* St. *læs* Sto.
— — — 24 skrives rettere jéch, *ligeledes*
— — — 26 jéccham, jéchad, jéchas.
— 90 — 25. 26. K. forkastede det afkortede ald, men men antog älde.

S. 92 *L.* 9 *fgg.* K. udtalte således:

Ent.	ɛldsim,	ɛldsid,	ɛldsis,
Tot.	ɛldsimæ,	ɛldsidæ,	ɛldsisgæ,
Fl.	ɛldsimæk,	ɛldsidæk,	ɛldsisæk.

— 93 *Nr.* 145. Sproget har tre bestemte Sto., nl. dåt, *dette*, *denne*, dåt, *dèt*, *dèn*, og dåt, *hint*, *hin*. L. har overset det mellemste, og desuden den enest. H. i Fl. af disse Ord, nl. dájdí, dåjdí, dåjdí. K. syntes her at beholde samme Selvlyd i første Stavelse overalt endog i dajdí, dåjdí, dåjdí, uden Omlyd.

— 94 *L.* 18 *efter* mi, *tilföj: som,*

— — *efter L.* 26 *kan tilföjes: V.* mannen, mannen, gænen, guđen. L. har atter her overset den enest. H. i Fl., som er: majdí, gæjdí; K. beholdt æ overalt i Fl. af dette Ord.

— 95 *Nr.* 150. I Ent. bruges gutte kun i N. enestående; i Fl. derimod fuldstændig både enest. og vedf. således:

N.	guðek,	guðek	ålbmak,
E.	guðí,	guðí	ålbmaj,
D.	guðid,	guðid	ålbmajd,
H.	guðidí,	guðid	ålbmajdí,
St. Fj.	guðin,	guðin	ålbmajn.

Eksemplerne i Nr. 150 ere rigtige, på de sædvanlige Retskrivningsrettelser nær.

— 96 *L.* 5 *efter* bahha (101) *kan tilföjes:* altså efter vore Rettelser gwabast, gwabajn.

— — *L.* 14 *efter E. og D. tilföj: V.* guðemuʒʒhan.

— — — 15 *l.* H. guðemuʒʒhi.

— 97 — 3 dat *borttages,* K.

— — 21 sån jéch datosha, K.

S. 97 *L.* 22 *l.* g'ækikkenes (ell. guðekikkenes).
— — — 23 - berrijek.
— 98 — 1 - gwabajnikkenes ålbmajn.
— — — 14 Man har også en V. mannenge; R. er majnge, guðege; Fls. N. lyder også g'ækkege, E. g'æjge, D. H. g'æjdege, St. Fj. majnege, majnege, g'æjnege. Dernæst tilföj: guttege fattes N. i Fl., men har:

E. guðige,
D. og H. guðidge,
St. og Fj. guðinge, *K.*

— — — 30. Udtrykket er urigtigt, da man for mange bör sige mannenge, hvorved den hele Bemærkning bortfalder (370).
— 99 — 18 *l. har du set nogen så.*
— 100 — 9 - nogen (ingen) Mands.
— 103 — 5 *efter* alene *tilföj:* især i Fl. muttomak,
— — — 22 *efter* uçcan *tilf. lidt.*
— — — 23 *l.* ædnag, *meget, mange.*
— — — 24 - ædnag bajkin.
— — — 26 *efter* som *tilf.* N. ædnagak, *dernæst l.* ædnagi njelmin, *dernæst tilf.* D. dån læk 'åpatam ædnagid, *du har lært mange,* Ordb. 18.
— — *L.* 28 *l.* ædnagen, *alt efter Ks. Rettelse.*
— 104 — 5. *K. bifaldt* jòkkach, *så at* jòkhach *kan anses som en falsk Form.*
— — *L.* 8 *efter* således: *tilf.* N. bòkak,
— — — 15 *fgg. K. sagde* åft, gòft, gålbma, nèllje, — gutta, — —, åwtse, *og af de ordnende:* v'òstas, —, gällmad; *foruden mange andre Rettelser til disse Ords Böjning og Afledning, som ikke her kunne anføres.*
— 109 *L.* 1 *l.* endnu har sin, *L.* 7, *l.* dår-
— — — 28. 29 *borttag:* Udførelsesformen, Undladelsesf. og *i Følge Nr.* 367.
— 110 *L.* 10 *efter* L. *tilf.* tildels.

S. 110 L. 19 *l.* for Navneformen.
— 113 — 4 *ist. Parentesen l.* 4 *-ish,*
— — — 6 *efter* æcisham, *tilf.* mojvvisham;
— 115 — 7 *tilf.* og forekommer derfor ofte i V., f. E. ja sin åððemen gavnaj, Get-K. 45.
— — — 19 *for: forøget l. tiltaget.*
— 116 *Nr.* 185 *forandres således: Afbeting. Nut.* forekommer vel ikke hos Forfatterne, men findes ganske rigtig i Sproget selv, ligeså vel som *afbet. Dat.* Begge dannes af tilsvarende bet. Tids 3. P. i Ent., således at Nut. sædvanlig bortkaster Endelsen *-a* (hvilket dog hos S. også ofte skjer med 3. P. af bet. Nut. selv); Dat. beholder overalt *-i*, og bliver således aldeles uforandret, f. E.

1. Böjnm.,	1. Kl.,	*afbet.*	*Nut.*	chòrvosh,
	2. —	—	—	gulash,
	3. —	—	—	æcish,
	4. —	—	—	mojvvish,
2. —	. . .	—	—	fastedeȝh,
		—	—	lassaneȝh.
1. —	1. Kl.,	*afbet.*	*Dat.*	chòrvoshi,
	2. —	—	—	gulashi,
	3. —	—	—	æcashi,
	4. —	—	—	mojvvishi,
2. —	. . .	—	—	fastedifchi,
		—	—	lassanifchi.

— 117 *L.* 2, samt en nægt. *o. s. v. rettes efter Nr.* 367.
— — — 20 *borttag Indskudstegnet og Ordet* rimeligvis.
— — — 26 *ist. f. Indskudet l. uvach* ell. *uvash;* K. forandrede nl. *ch* til *sh*, når det kom til at stå i Enden af Ord.

S. 117 *L.* 27 *l.* -*ufchi*.

— 118 Til Böjningsmönstrene gjordes mange Bemærkninger efter Ks. Udtale. Den vigtigste er, at Omlyden retter sig efter Endelsen, altså 3. P. lådno med *å*, ligeså vel som 1. og 2. P., men i *Tot.* 1. lodnu, 2. lådnobätte, 3. lådnoba, *Fl.* 1. lådnop, 2. lådnobättet, 3. lodnuk.

I *Dat.* 1. lodnum, 2. lodnuk,

Tot. endes på -*a* ell. -*e* i alle Pr.

Fl. 3. P. lodnu.

Således adskilles dog Dat., i det mindste ved Endelsen -*um*, altid i denne Klasse fra Nut., som har -*om*, selv i sådanne Ord, som hverken kunne modtage Omlyd i Hovedstavelsen, eller forstærke Medlyden, f. E. sikkom, *udsletter*, Dat. sikkum.

Bet. Nut. udføres helst med *ch*: lånocham o. s. v. Indskudstegnet borttages, da alle Formerne ere rigtige og utvivlsomme.

Bet. Dat. har her, som i de følgende Klasser af Gjo. i Tot. og Fl. *ej* for *i* foran den sidste Endelse og i Fls. 3. P. -*egje*, altså: lånoshejme, lånoshejde - - - lånoshegje. Hvorimod lånoshime o. s. v. er en Dialekt, som forkastes, og lånoshi i 3. P. af Fl. anses for en aldeles falsk Form; da Endelsen -*i* blot tilhører 3. P. i Ent.

Byd. Nut. har *å* i alle 1. og 2. Pr., men *o* i 3. med *u* i Endelsen, således: lodnus, lodnusga, lodnusek.

Afbet. Nut. lånocha, *ell.* lånoch, *sædv.* lånosh. K.

— *Dat.* lånoshi.

Forbyd. Nut. har alle 1. og 2. Pr. lige, og i 3. P. lodnu.

Alle *Afledsfr.* have *å* i Hovedstavelsen og *o* i Endelsen; kun Forts. (ell. Dats.) Tf. troede Hr. K. ikke selv at kunne skjelne fra den sammentrukne lid. Dats. Tf. lodnum; jeg formoder

dog at den må være lådnom, ligesom Handlingsf. — Hensigtsf. udføres helst med *ch*, lånochet.

§. 119. *Lideformens frems. Nut.* har også Endelserne *-bätte*, *-bättet*, ligesom den handlende Forms Tots. 3. er lodnujuvvaba (-oba).

Frems. Dat. endes også i Tot. overalt på *-a* ell. *e*.

Bet. Nut. er: lodnujuvvacham, -juvvachak, -juvvacha,
Tot. -juvvachædne, -juvvachæppe, -juvvachæba,
Fl. -juvvachæp, -juvvachæpped, -juvvachek.
Jeg er ikke sikker på Selvlydene i disse og lignende Endelser, måskje den 1. i Tot. burde skrives: lodnujuvvachedni, og den 3. i Fl. lodnujuvvachik; jeg skal derfor i det følgende beholde *e*, hvor jeg har forefundet det, uagtet det er langt fra Lyden *e* i erit o. desl.

Bet. Dat. erholder ikke *fch*, men bliver: lodnujuvvashim (ell. lodnujuvvushim), lodnujuvvashik, lodnujuvvashi, lodnujuvvashejme (-a), - - - 3. P. i Fl. lodnujuvvashegje. Hvilket dog kan sammentrækkes til lodnushim, -ik, -i, lodnushejme, -ejde, -ejge; lodnushejmek, -ejdek, -egje.

Byd. Nuts. 2. Pr., således som jeg har gættet dem, forkastedes ikke af K.; dog vilde han ist. f. Ents. 2. lodnujuva, have lodnujuvvo; hvilket da gör et Brud på Overensstemmelsen imellem Lideformens Endelser og den 2den Kls. Böjning i handlende Form. — I alt Fald angav K. en ganske anden Form som sædvanligere for disse dunkle 2. Pr., nl. Ent. 2. lodnu, Tot. 2. lodnujekke, Fl. 2. lodnujekked. I 3. Pr. blive Endelserne -us, -usga, -usek.

Benægt. Dat. også samtr. lodnum (Sølapperne sige lodnujuvvum).

Afbet. Nut. lodnujuvvach(a);
— *Dat.* lodnujuvvashi (-juvvushi);

Forbyd. Nut. lodnujuvvo.

Ved *Afledsformerne* bemærkes blot, at *Udførelsesf.* og *Undladelsesf.* ere oversete af L., men findes her indførte under Nr. 367, samt at *Forts.* (*Dats.*) *Tf.* egentlig regelret er lodnujuvvam, men Sølappernes Udtale lodnujuvvum er bleven optagen af L.

S. 120 *L.* 29 *borttag:* Her er blot *o. s. v. Nummeret ud.* Omlyden er nl. i denne Klasse ligeså regelret og almindelig som i de andre, for så vidt Selvlyden kan modtage Omlyd. Således bortfalder den fornemste Grund til at sætte Klassen på *-om* først, og det var måskje bedre at lade den næste med Kjendeselvlyden *a* blive den første, især fordi alle Gjos. Lideformer rette sig efter den, og denne, med Kjendeselvl. *o*, den anden. De tvende sidste Klasser med *e* og *i* have flere Uregelretheder, og kunne ikke forandre Plads, uden at Klassernes naturlige Orden ganske forstyrres.

— 121 *L.* 11. 12. *bortt.* hvorved den kunde adskilles fra afbet. Dat. på *-osh.*

— — — 35 *tilf.* Det handl. Gjo. anestuvam, *begjerer*, der så meget ligner Lideformen, anføres også af L. (S. 302 og 304) i disse Personer således: anestuva, anestuvve, anestuvvat. Man vil også finde 2. P. i Fl. af byd. Nut. lig Nf. i alle regelrette Gjo.

— 122 *L.* 5 *fgg.* Dette Böjningsmönster har samme Omlyd, som lånom, da Endelserne *a* og *i* have samme Virkning på foregående Selvlyd, som *o* og *u*, altså: lågam, lågak, låkka; *Tot.* 1. lokki, *Fl.* 3. lokkik; *Dat.* lokkim, lokkik, lågaj, *Fl.* 3. lokki, *o. s. v.* i Overensstemmelse med lånom. Her blot nogle Eksempler på Omlyden:

dagam, *Dat.* dekkim; chålgam, *Dat.* cholggim;
shaddam, — sheddim; chŏpam, — chuppim;
gæcham, — gècchim; bĕmam, — bibmim;

S. 123 *nederst, bortt.* gillam, gillat, *lide.*

— 126 galgam modtager også de omtalte Rettelser; *afbet. Nut.* er galgacha, men også galgash, Dat. galgashi. Det har også en Hsf. galgachet.

— 127. I vògjam ere i Følge K. en Del Fejl, der rettes således: *Tot.* 1. vògjaje *ell.*

Tot. vògjajedne, vògjajeppe, vògjajæba;
Fl. vògjajep, vògjajepped, vògjajik;
Dat. Ent. vògjajim, vògjajik — — Fl. 3. vògjajegje.
bet. Nut. helst vògjacham, -chak, *o. s. v.*
byd. Nut. Tot. vògjajedno, vògjajekke, vògjajekkusga,
Fl. vògjagjop, vògjagjekket, vògjagjekkusek.
Afledsformer. Udf. vògjadædin,
Undlf. vògjaketta, *Hsf.* vògjachet,
Dats. Tf. vògjam, *Handlersf.* vògjajegje.
Således og: gillam, *lider,* gillajim.

— — *L.* 32 *l.* chokkaje, *L.* 33 *l.* chokkajegje.

— — — 35 - vægjajik, *K. sidst l.* 1330.

— 128 — 2 - ombyttes

— — — 5 Rettelserne ere de sædvanlige; men dette og lignende Ord har 2 Omlyde, nl. *ä* foran *e*, og *s* foran *i*, altså: anam, sdnim, ädnet. Desuden er *L.* 6 adnæba en Fejl, og bör være: ädneba, overensstemmende med låkkaba, lådnoba.

Afbet. Nut. er egentlig snicha,
— *Dat.* anashi.
Forbyd. 1. 2. äne, 3. sdnu;
Hsf. er snichet (ikke anashet).

— 129. Ks. Rettelser ere også her de sædvanlige.

— 130 *L.* 10—12. K. udtalte også disse tre Former med klart *a* i næstsidste: *-lastam, -tastam, -stastam,*

og alle Nf. efter Omlydsreglerne med *å*: *-måttet*, *-sättet*, *-lästet*, *-tästet*, *-stästet*.

S. 131 *Nr.* 201 er oftere omtalt og rettet.

— — — 202 vòjam og de øvrige lignende Ord have to Omlyde, nl. 'ö foran *e* og *ó* foran *i*, således:

vòjam, vógjim, v'ögjet;
vòlgam, vólggim, v'ölgget;
gòdam, góddim, g'öddet;
vòwdam, vówddim, v'öwddet.

— 133 — 203. Disse have også tvende Omlyde i næstsidste Stavelse. Grundlyden er nl. *à* foran *a*, og denne forandres til *'å* foran *e*, og til *å* foran *-i*, f. E. låkkagàđam, låkkagåttim, lokkag'åttet.

— 134 *Nr.* 204. 205. På samme Måde:

bàđam, 3. bàtta, båttim, 3. båđí, b'åttet;
àjnam, - àjnna, åjnnim, - åjní, 'åjnnet.

— 135 — 206. *tilföj:* Nf. däjddet.

— 136 — 207. Dette Böjningsmönster synes også at måtte skrives: rævvim, rævvik, rävve, o. s. v. K. angav nogle andre Endelser i enkelte Tilfælde, hvorved denne Klasse vil nærme sig 2. Böjnm. endnu mer, nl. *Nut. Tot.* 2. rævvijeppe, 3. er rævviba (ikke rävveba), *Fl.* 2. rævvijeppet, 3. rævvijik.

Dat. rævvijim, rævvijik, rævví, og 3. *i Fl.* rævvijegje.

bet. Nut. rævvicham o. s. v.

— *Dat. Tot.* 1. rævvishejme - - - *Fl.* 3. rævvishegje;

byd. Ent. 3. rævvijus ell. rævvijekkus;

Tot. 1. rævvi-jekko, ell. -jedno, 2. -jekke, ell. -jeppe, 3. -jusga, ell. -jekkusga;

Fl. 1. -jekkop, ell. -jednop, 2. -jekket, 3. jekkusak.

Selvlyden, som kommer næst efter *j* er mig uvis i alle disse Tilfælde, som tilforn omtalt.

Afbet. Nut. rævvicha, rævvish;

— *Dat.* rævvishí.

Forbyd. 1. 2. rävve, 3. rævvijekko.
Hensf. rævvichet, *Handlersf.* rævvijäegje.

S. 137. *Bet. Nut.*
Ent. 1. rævvijuvvacham, o. s. v.
— *Dat.* rævvijuvvashim - - -shejme, - - -shegje.
Afbet. Nut. rævvijuvvacha, (-juvvocha, -juvvosh);
— *Dat.* rævvijuvvashi (-juvvoshi).

— — *L.* 2 *ndfr. l.* cujggim, *giver Nys om.*

— 138 — 5 *l.* der ikke forstærke den *o. s. v.*

— — — 8 *l.* fatim, fatit; lánim, lánit;
fidnim, fidnit er regelret.

— — — 10 *til* 17 *borttages.*

— 139 — 8. Ls. inkonsekvente Retskrivning har altså her forvildet mig.

— — — 12 *l.* lattijegje, *K.*

— — *Nr.* 210. Også til ferttim erholdtes en Del Rettelser:
Tot. 2. ferttebette ell. ferttijeppe, 3. ferttiba,
Fl. 1. også ferttijep, 2. ferttebettet, ferttijeppet,
3. ferttijik.
Dat. 1. ferttijim, 2. ferttijik, - - 3. *i Fl.* ferttijegje.
Beting. Nut. fertticham ell. ferttisham *o. s. v.*
— *Dat.* ferttishim *o. s. v.*
Afbet. Nut. ferttícha, ell. ferttish;
— *Dat.* ferttishi.
Nf. ferttit, *hdl. Tf.* ferttim.

— 140 *Nr.* 211. Dette Ord udtaltes af K. b å g a d a m
Rettelserne vare ellers de sædvanlige.
Nut. Tot. 3. b å g a d æ b a var her rigtigt.
Dat. Fl. 3. var b å g a d e g j e.
Bet. Nut. blev b å g a d æ ʒ ʒ h a m o. s. v. med *æ*.
— *Dat.* bågadifchim med *fch* rigtigt, men
Tot. 1. bagadifchejme o. s. v.
Byd. Nut. Ent. 3. bågadus, ell. bågadekkus;
Tot. 2. bågad-ekke, ell. -eppe, 3. -ekkusga;

Fl. 1. -ednop, ell. -ekkop, 2. -ekked, 3. ekkusek.
Forbyd. 1. 2. bågad, 3. bågadekko.
S. 141. De sædvanlige Rettelser finde også Sted her.
Nut. Tot. 3. er bågaduvvaba *o. s. v.*
Afbet. Nut. bågaduvvacha,
— *Dat.* bågaduvvashi,
Hsf. bågaduvvachet.
— 142 *L.* 3 *ndfr. l.* hægalaʒhajt.
— 144 *Nr.* 215, foruden adskillige Ting i Retskrivningen har i bet. Nuts. Tot. 3. læʒʒheba og i Fls. 1. læʒʒhep, 2. læʒʒhebettet, 3. læʒʒhik.
Dat. Fl. 1. *l.* lifchimek,
Bet. Dat. hedder også i det finmarkiske liwllim o. s. v. regelret, uden al Forskjel i Betydningen.
Handlf. læbme.
— — *Nr.* 216, lækkos antoges af Pastor Stockfl. og K. for rigtigt, det forekommer også hos S. 77 samt i Ordb. 30.
— 146 *Nr.* 218. Det nægtende Hjo. erholdt især i forb. M. en Del Forbedringer af K. således:

Ent.	1. . . .	2. äle,	3. ellus,
Tot.	1. allo,	2. älle,	3. ellusga,
Fl.	1. allop,	2. ället,	3. ellusek.

— — *L.* 26 *l.* ik enish.
— — — 27 - i anashi, (*at*) *han ikke havde.*
— — — 31 - allop rävve, *lad os ikke formane.*
— 147 — 25 - åmam, åmad, o. s. v. Tot. 3. også åmasge Fl. 3. åmasek.
— 151 *L.* 1 *ndfr. l.* vækkèn.
— 152 — 3 *l.* lâwtam, *K.*
— — — 25. Leem omtaler dog dette på et andet Sted senere, nl. S. 329.
— 155 *L.* 4 *l.* ajggo.
— — — 21. Denne Ls. Regel kuldkastede K., i det han sagde: dajddik nut dakkam, og ik dajddam ranggastuvvum, også ved de følgende Regler for

Brugen af dette Hjo. gjordes mange Forandringer, som det kun lidet vilde nytte at udvikle her, förend de kunne belægges med virkelige Eksempler af en eller anden tålelig udført Bog.

S. 162 *L.* 8. *Indskudstegnet og ? borttages.*
— — — 24 *ligesd.*
— 163 — 7 *ndfr. l.* åla, åld', åld.
— — — 4 — - vòlleli, *længer ned;* vòllel, *under* (*Bjærget*); vòllelest, *længer nede;* vòleld, *neden af.*
— — *L.* 3 *ndfr.* bagjeli, *længer op*, bagjel, *tvært over*,
— — — 1 — *l.* åwddi, åwdast', ell. å w d d i o. s. v.?
— 164 — *fra Stedet* siges og: maŋest, d'ökken, baldast, gaskast, — ist. f. sisskele o. s. v. sagde K. sisskeli, olggoli, dävveli, — åwddal, *för.*
— — *L.* 17 *for* lej *l.* legje.
— — — 20 *fgg. l.* guwlluj (gówlluj?) gòwllo, gòwlost, dáfhuj, æftuj, diti.
— — — 27 *for* villaj *o. s. v. sæt:* harraj *i Henseende til.*
— **165 — 5** *l.* **châđa,** *sdog* **bǒtta. Ordene gojgu, várra, gawto, shilla vedkjendte K. sig ikke.**
— — *L.* 29. 30 *bortt.* höjst urigtig.
— 166 — 16 *l.* min sist'?
— — *Nr.* 242 *fgg.* Til disse Forbindelser angav K. mange små men vistnok rigtige Rettelser; de røre dog ikke synderlig Sprogsystemet i det hele, og må derfor her udelades.
— 168 *L.* 7 *l.* olgos ell. olgus.
— — — 9 *borttages. L.* 10 vòlleli, olggoli.
— 169 — 9 g å r a s og de følgende tre Ord danne deres höjeste Gr. på -*emmuset.*
— — — 14 *l.* smittaskasab-ut.
— — — 18—20. De have alle enkelt ʒh, så nær som vægalaʒhat i höjeste Gr. vægalaʒʒhamusat.
— **170** *Nr.* **253. Man siger dog: ärvedättebut, ärvedättemusat, så og: äshetæmet, äsheteb-**

but, -temmuset; ibmelmettoset, -sebbut, -semmuset.

S. 175 *L.* 4 *ndfr.* Isteden for biwtes, som hedder biwtas, og altså henhører til foregående Endelse, kan sættes gæsés, *en Sele.*

— 235 *L.* 7 *l.* dòđastusak, L. 12 *l.* stǒrra.

— 239 — 1 - olbma.

— 240 — 4 - stǒrrajdí.

Forkortelser.

De fleste Forkortelser ere anførte først fuldstændig adskillige Gange, og behøve således ikke her at forklares. Nogle, som jeg frygter kunde standse eller forvilde Læseren, vil jeg dog her fremsætte:

K. betyder *Hans Mortensen Kolpus.*

L. — *Leem,* og navnlig hans Gramm.

M. som *casus* er Mangleformen, *Abessivus,* hvilken dog ikke ofte omtales uden i Begyndelsen; når Talen er om Gjerningsord, betyder det Måde, *modus.*

S. betyder *Sandberg,* og navnlig hans lappisk-danske Katekismus. Men når en anden Forfatter eller Bog anføres betyder det *Side.*

f. betyder finsk i Finland.

lapl. — laplandsk i Sverrig.

Fhf. — Forholdsform, *casus.*

Ets. — Ejetilsats, *suffixum possessivum.*

